

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1945

50 ΔΡΧ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σκεφθήτε τὴν ἐπιτυχία καὶ θὰ ἐπιτύχετε . . .	<i>A. G. Hillon</i>	1
Οἱ παρτιζάνοι ὁργανώνονται . . .	<i>R. W. Selon - Watson</i>	6
Ἡ μεγάλη μπλόφα τοῦ Ἀλαμέιν . . .	<i>Peter W. Rainier</i>	19
Πῶς οἱ Βρεταννοὶ ἐβύθισαν τὸ «Σάρνχορστ» . . .	<i>C. S. Forester</i>	24
Ὁ ὑποσιτισμὸς στὴν Εὐρώπη . . .	<i>Geoffrey Lapage</i>	30
Πῶς θὰ χρησιμοποιήσουμε μετὰ τὴν εἰρήνην τὰ ὄπλα τοῦ πολέμου . . .	<i>A. M. Low</i>	36
Τακτικὴ ἀεροπορικὴ ὑπηρεσία . . .	<i>Ward Smith</i>	40
Περὶ πολιτικῆς . . .	<i>Herbert Agar</i>	44
Γράμμα σ' ἓναν ὄμηρο . . .	<i>Antoine de Saint-Exupéry</i>	55
Ἡ δημοκρατία τοῦ Γιακούτσκ . . .	<i>Wendell L. Willkie</i>	67
Ἡ ἀεροναυμαχία τῆς Μίντγουεη . . .	<i>Fletcher Pratt</i>	74
Τὰ σχέδια γιὰ τὶς πόλεις τοῦ μέλλοντος . . .	<i>John Summerson</i>	84
Ἐντυπώσεις μιᾶς Ἀμερικανίδας ἀπὸ τὸ Τόκιο . . .	<i>A. Goertz</i>	89
Σ. 5, 5, 39, 88		

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Α.Ι.Σ.

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.

Ποτέ από τὸ χρέος μὴ κινουῦντες·

δίκαιοι κ' ἴσιοι σ' ὅλες των τὲς πράξεις

ἀλλὰ μὲ λύπη κιόλας κ' εὐσπλαχνία·

γενναῖοι ὁσάκις εἶναι πλούσιοι, κ' ὅταν

εἶναι πτωχοί, πάλ' εἰς μικρὸν γενναῖοι,

πάλλι συντρέχοντες ὅσο μποροῦνε·

πάντοτε τὴν ἀλήθεια ὁμιλοῦντες,

πλὴν χωρὶς μῖσος γιὰ τοὺς ψευδομένους.

Καὶ περισσότερη τιμὴ τοὺς πρέπει

ὅταν προβλέπουν (καὶ πολλοὶ προβλέπουν)

πῶς ὁ Ἐφιάλης θὰ φανεῖ στὸ τέλος,

κ' οἱ Μῆδοι ἐπὶ τέλους θὰ διαβοῦνε.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Σκεφθῆτε τὴν ἐπιτυχία καὶ θὰ ἐπιτύχετε

Τοῦ Α. G. HILTON

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΑΤΕ ποτὲ νὰ περπατήσετε πάνω σὲ μιὰ σανίδα ἀκουμπισμένη στὴ γῆ; Εἶναι πολὺ εὐκόλο, δὲν εἶναι; Ἄν τὴ βάλετε ὅμως πρὸ ψηλά, 25 μέτρα ἄς ποῦμε, καὶ δοκιμάσετε ξανά, σίγουρα θὰ πέσετε. Γιατί;

Δὲν ὑπάρχει καμιά ἐξωτερικὴ αἰτία γι' αὐτό. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ σανίδα βρίσκεται τώρα ἑκατὸ πόδια πάνω ἀπὸ τὴ γῆ δὲν ἄλλαξε σὲ τίποτε τὶς ἀρχικὲς τῆς διαστάσεις, καὶ οὔτε ὑπάρχει καμιά ἐπέμβαση ἀπὸ ἔξω. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι θὰ πέσετε μόνος σας, ὅσο καὶ ἂν θελήσετε τὸ ἀντίθετο.

Σ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα μποροῦμε νὰ δοῦμε καθαρά, πῶς ὁ φόβος κυριεύοντας τὸ μυαλὸ καὶ τὸ σῶμα μας μπορεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήσει στὴν καταστροφή. Σ' αὐτὸ ἀκόμα τὸ παράδειγμα βλέπουμε νὰ λειτουργεῖ ἓνας ἀλάνθαστος νόμος τοῦ πνεύματος. Σύμφωνα μὲ αὐτὸν ὁ φόβος τῆς ἀποτυχίας γίνεται ἡ μεγαλύτερη ἀπειλὴ τῆς ζωῆς, κάτι ποὺ ἐμποδίζει ἀδιάκοπα τοὺς ἀνθρώπους νὰ πραγματοποιήσουν τοὺς σκοποὺς τους. Μιὰ ομάδα ἀπὸ σπουδαίους ψυχολόγους ἔκανε πειράματα, γιὰ νὰ ἀναλύσει αὐτὴ τὴ δυσάρεστη ἐνέργεια.

Ὁ πειραματιστὴς ἔβαλε τὸ ὑποκείμενό του νὰ καθήσει σὲ μιὰ καρέκλα μὲ τὰ χέρια σὲ τέτοια θέση, ὥστε καὶ ἡ παραμικρότερη κίνηση θὰ ἔκοβε ἓνα ἠλεκτρικὸ σύρμα καὶ θὰ κινούσε κάποιο δείκτη. Τὸ πείραμα εἶχε σκοπὸ νὰ μετρήσει μὲ ἀκρίβεια τὴν ἐπίδραση ποὺ θὰ εἶχε σὲ κάθε πρόσωπο ἓνας ξαφνικὸς θόρυβος, ὅπως μιὰ δυνατὴ φωνὴ ἢ μιὰ πιστολιά.

Τὰ ὑποκείμενα ἤξεραν ἀπὸ πρὶν, πῶς, ὅταν θὰ ἄκουγαν τὸν πρῶτο θόρυβο, δὲν ἔπρεπε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀντισταθοῦν σὲ ὅποια-

δήποτε αντίδραση. Όταν όμως θα άκουγαν ένα δεύτερο θόρυβο, έπρεπε να συγκρατηθούν. Μετά το πείραμα γινόταν ή καταμέτρηση τής αυτοκυριαρχίας που είχε κάθε υποκείμενο.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ή προσπάθεια για αυτοέλεγχο είχε ναυαγήσει. Μερικές φορές μάλιστα μεγάλωνε πιο πολύ τη βιαιότητα των αντιδράσεων. Και πολύ λίγες είχαν οι περιστάσεις, όπου σημειώνονταν απόλυτη επιτυχία.

Μετά το πείραμα γινόταν προσεκτικές ερωτήσεις στα υποκείμενα. Από αυτές φαινόταν, ότι όλοι οι άποτυχημένοι είχαν προσπαθήσει με όλη τους τη θέληση να συγκρατηθούν, μα είχαν το φόβο μήπως δεν το καταφέρουν. Οι άλλοι είχαν μόνο τη βεβαιότητα ότι θα πετύχουν. Δεν άφησαν να μπει στο μυαλό τους καμιά άλλη σκέψη.

Έδω χωρίς καμιά άμφιβολία έχουμε την απόδειξη τής ψυχολογικής αλήθειας αυτού του χωρίου του Ίώβ: «Φόβος γάρ δν έφρόντισα ήλθέ μοι και δν έδεδοίkein συνήνησέ μοι». Τα πειράματα τουτα δείχνουν το μεγάλο ρόλο τής φαντασίας στη διαμόρφωση τής ζωής μας. Όταν ή φαντασία και ή θέληση βρίσκονται αντιμετώπιες, πάντα νικάει ή φαντασία. Αυτό είναι πια νόμος, και σε όλες τις μορφές των αγώνων του ανθρώπου από αυτόν εξαρτάται ή επιτυχία ή ή άποτυχία.

Το υποσυνείδητό σας κατά κανόνα θα βρεί τους τρόπους και τα μέσα, για να φτάσει στο τέρας, αν μπορείτε καθαρά και επίμονα να αναλογίζεστε την επιτυχία του έργου σας. Όπως δείχνουν τα πειράματα, αν αρχίσετε μια δουλειά νομίζοντας, πως θα άποτύχετε, όσο και αν αγωνιστείτε, όσο και αν σφίξετε τα δόντια σας, ούσιαστικά, χωρίς να θέλετε, θα κάνετε το πάν για την άποτυχία της.

Έτσι βλέπουμε, πόσο ή επίμονη ιδέα του φόβου κάνει κακό στην υγεία, καταστρέφει την προσωπικότητα και ενοχλεί το μηχανισμό του μυαλού. Μα αυτό είναι το λιγότερο. Αν ο φόβος είναι μια τάση βαθεία ριζωμένη, μπορεί να μάς φέρει σε πολύ δύσκολες στιγμές.

Ο Ο. S. Marden στο βιβλίο του «Τα θαύματα τής δοθής σκέψης», λέει: «Όσο σκληρά και αν δουλεύετε για την επιτυχία, αν ή σκέψη σας είναι γεμάτη άμφιβολία, αυτό θα σκοτώσει κάθε σας προσπάθεια, και θα κάνει αδύνατη την πραγματοποίηση του σκοπού σας».

Όλοι οι μεγάλοι άνθρωποι του κόσμου το πίστεψαν αυτό. Αν μελετήσουμε τη ζωή ή τα έργα τους, θα δούμε ότι ή κατανίκηση του φόβου τής άποτυχίας είναι το πρώτο βήμα για την επιτυχία.

Ο Ναπολέων κέρδισε πολλές μάχες. Όμως ο πρώτος και άναμφίβολα ο μεγαλύτερος θρίαμβός του ήταν ή νίκη τής άβεβαιότητας. Ο ίδιος λέει κάπου, ότι συνήθιζε να κρατά κάθε ζήτημα στο μυαλό του σε μια ξεχωριστή θέση. Όταν σκεφτόταν το ένα πρόβλημα, δεν

δέχονταν κανένα άλλο να μπαίνει στη μέση. Και όταν είχε μελετήσει καλά ένα ζήτημα, το έδιωχνε οριστικά από το νοῦ του. Στη μάχη του Άουστερλιτς έκανε πρώτα όλες τις προετοιμασίες και κοιμήθηκε ήσυχα. Κοιμόταν, ακόμη και όταν βροντούσε το κανόνι.

Ο στρατηγός Μονγκόμερυ έκανε ακριβώς το ίδιο, όταν ή Όγδόη Στρατιά αντιμετώπιζε τη Γραμμή Μαρét. Και οι δυο αυτοί άντρες στη στρατηγική δείχτηκαν άνωτεροι από τους έχθρους τους. Και έδω βρίσκεται το μυστικό του μεγαλείου τους.

Στις σκοτεινές μέρες, που ακολουθήσαν τη Δουνκέρη, ή ήττα φαινόταν πιθανή. Όμως ο Ουίνστον Τσώρτσιλ μπόρεσε να διώξει από το μυαλό του κάθε φόβο και σκέφθηκε μόνο την επιτυχία. Γι' αυτό στάθηκε ικανός να έτοιμάσει τη νίκη. Πως κατανικούν αυτοί οι άνθρωποι το φόβο τής άποτυχίας;

Ο Τζων Ράσκιν είπε κάποτε, πως ή αιτία που δεν μπορούμε όλοι μας να πάρουμε χαρτί και μολύβι και να σχεδιάσουμε ένα άλογο είναι, γιατί ποτέ δεν σκεφθήκαμε ένα άλογο. Έτσι γίνεται με ότι καταπιανόμαστε. Έχουμε λίγες ελπίδες να φτάσουμε στην επιτυχία, αν δεν μπορούμε να την έχουμε αδιάκοπα στο νοῦ μας.

Αυτό είναι το κλειδί για την τελειωτική κατανίκηση του φόβου. Πρέπει να συνηθίσουμε να εξασκούμε επίμονα και με όλη μας τη δύναμη τον έλεγχο τής φαντασίας μας. Διώχοντας κάθε τί άλλο, πρέπει να συγκεντρώνουμε τη σκέψη και τους πόθους μας στους σκοπούς που επιδιώκουμε.

Κάθε φορά που επιτρέπουμε μια σκέψη άμφιβολίας να παραπληήσει το μυαλό μας, υψώνουμε και ένα εμπόδιο στο δρόμο τής επιτυχίας. Έως φανεί άπίστευτο, είναι όμως αληθινό, ότι το υποσυνείδητο μπορεί να κάνει τα μεγαλύτερα κατορθώματα, αν το βοηθήσουμε. Διώχοντας κάθε άλλη σκέψη το μυαλό μπορεί συνειδητά να δει τους σκοπούς που έχει μπροστά του και να μεταδώσει στο υποσυνείδητο αυτή την αντίληψη με τη δυνατότερη και βαθύτερη επιθυμία για την πραγματοποίησή της. Και ή αντίληψη αυτή θα αντλήσει τη δύναμη και τη νοημοσύνη που χρειάζεται για το έργο της. Η ψυχολογία άγνοεί ακόμη πως γίνεται αυτό. Όμως δεν υπάρχει ούτε ίχνος άμφιβολίας, ότι γίνεται πραγματικά.

Ας υποθέσουμε, ότι επιθυμείτε πολύ να άποκτήσετε κάτι, να πάτε κάπου, ή να κερδίσετε μια θέση. Παραμερίζετε όμως αυτή την ιδέα, γιατί τη βρίσκετε άκαιρη. Ωστόσο ή εντύπωση, αν έγινε βαθειά στο υποσυνείδητό σας, θα μείνει και θα επηρεάσει όλες τις μελλοντικές σας πράξεις. Έως μια μέρα ύστερα από καιρό θα έρθουν έτσι τα πράματα, ώστε να πραγματοποιηθ ή ήδην τυχαία ή επιθυμία σας. Πολλές από τις μελετημένες καθημερινές πράξεις μας διευθύνονται από το υποσυνείδητο με αυτό τον τρόπο.

Ἀντίθετα ὁ φόβος τῆς ἀποτυχίας καταστρέφει αὐτὴ τὴ δυνατότητα καὶ ἀναστατώνει τοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς μας. Σκορπάει καὶ ξοδεύει μάταια τὶς διανοητικὲς μας ἱκανότητες, καὶ ἔτσι παραγκωνίζει τοὺς πῦθ καλοὺς μας πόθους.

Καὶ ὅμως πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν ἔμαθαν ποτὲ νὰ κρατοῦν τὸ μυαλό τους γιὰ λίγη ὥρα γύρω ἀπὸ ἓνα μόνο ζήτημα. Ζητήστε ἀπὸ ἓνα γνωστό σας νὰ συγκεντρώσει τὴ σκέψη του σὲ μιὰ ὀρισμένη ἰδέα γιὰ ἓνα λεπτό. Θὰ δῆτε, ὅτι πολὺ λίγοι θὰ μποροῦν νὰ τὸ κάνουν. Ἡ σκέψη, συνήθως, πλανιέται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σὰ φτερό στὸν ἄνεμο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο τόσο πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι ἔρμαια τῆς ἀμφιβολίας.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο συναντοῦν τὴν ἀποτυχία, ὅταν θελήσουν νὰ ἀναπτύξουν τὶς λανθάνουσες διανοητικὲς τους ἱκανότητες καὶ νὰ ἐπιτύχουν στὴ ζωὴ.

Σχεδὸν κάθε μέρα ἀκοῦμε πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ τελειώνουν μιὰ συζήτηση μὲ τὴν ἀκόλουθη φράση: «Καλά... δὲν ξέρω... ἴσως νὰ ἔχεις δίκιο!» Ἔτσι πολλὲς σκέψεις μένουν στὸν ἀέρα.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι μεγάλο λάθος. Εἶναι μιὰ ὁμολογία διανοητικῆς ἀταξίας, πού φέρνει ἀναπόφευκτα τὴν ἀμφιβολία, τὴν ἀποτυχία. Πρέπει πάντα νὰ δίνετε στὴ σκέψη σας ἓνα τέλος. Δὲν ἔχει σημασία, ἂν καταλήξετε στὸ ἴδιο συμπέρασμα μὲ τοὺς ἄλλους. Δὲν ἔχει σημασία, ἂν τὸ συμπέρασμά σας ἀποδειχθῇ ἀργότερα λανθασμένο. Μὲ κάθε τρόπο, νὰ φτιάσετε σὲ ἓνα συμπέρασμα. Ἔτσι θὰ ἀναπτύξετε τὴ δύναμη νὰ βάζετε τάξη στὶς σκέψεις σας καὶ νὰ ἐλέγχετε τὴ φαντασία σας. Τότε ἡ ἀμφιβολία δὲν θὰ ἔχει θέση πουθενά.

Οἱ μεγάλοι ἄντρες τοῦ κόσμου δὲν εἶναι φτιαγμένοι ἀπὸ καμιὰ ἰδιαίτερη οὐσία. Δὲν ἀνήκουν, σὲ καμιὰ διαλεχτὴ τάξη, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ μπεῖ ὁ κοινὸς ἄντρας ἢ ἡ γυναῖκα. Ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἡ ἴδια σὲ δόλοκληρο τὸν κόσμο. Οἱ ἱκανότητες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, διαφέρουν μόνο στὸ βαθμό, ποτὲ στὸ εἶδος. Μέσα στὸ μυαλό ὅλων μας ὑπάρχει ἡ λανθάνουσα ἱκανότητα, πού ὅταν βρεῖ τὴν εὐκαιρία μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ σὲ κάτι μεγάλο. Νὰ συνηθίσετε στὴ σκέψη, ὅτι οἱ μεγάλοι ἄντρες εἶναι κάτι ὅμοιο μὲ σᾶς. Μὴν ἀφήνετε τὴν ἀμφιβολία καὶ τὸ φόβο νὰ σᾶς βγάλουν αὐτὴ τὴν ἰδέα καὶ νὰ σᾶς ὀδηγήσουν σὲ λανθασμένες ἀποφάσεις καὶ διανοητικὰ ἀδιέξοδα.

Μπορεῖτε νὰ ἔχετε γερεὲς ἰδέες μὲ σωστὴ μορφή, ἂν κατορθώσετε νὰ ἐλέγχετε τὴ φαντασία, πού θὰ σᾶς βοηθεῖ. Μέρα μὲ τὴ μέρα ὅλα αὐτὰ ἐντυπωμένα βαθειά στὸ ὑποσυνείδητο θὰ διώξουν τὴν ἀβεβαιότητα καὶ τὴν ἀμφιβολία καὶ θὰ ἀποτελέσουν τὴν κινητήρια δύναμη τῆς ζωῆς σας. Ἡ ἐπιτυχία δυναμώνει τὴ φαντασία ὅσο χρειάζεται, καὶ προχωροῦμε ὅλο μπροστά. Ἔτσι καταλαβαίνουμε, τί σημαίνει τὸ ἀξίωμα: «Ἡ ἐπιτυχία φέρνει ἐπιτυχία».

Τότε θὰ ἀναγνωρίσετε, ὅτι αὐτοὶ οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι, πού κατανίκησαν τὸ φόβο τῆς ἀποτυχίας ἐλέγχοντας τὶς σκέψεις τους, βρῆκαν ἐπιτέλους τὸ μυστικὸ τῆς «καλῆς τύχης».

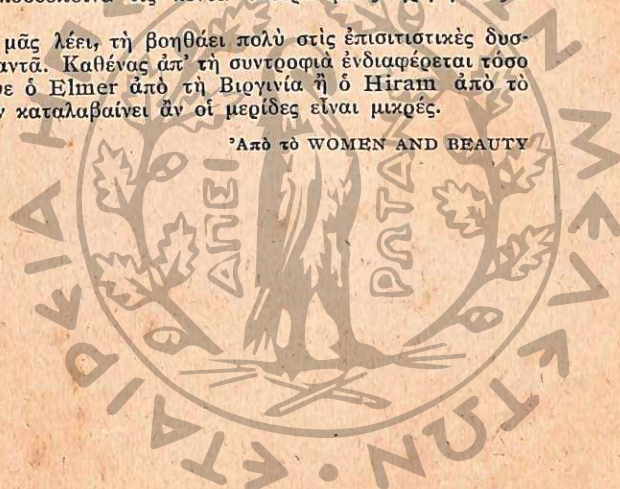
Τὸ κλειδί τῆς ἐπιτυχίας ἢ τῆς ἀποτυχίας μας εἶναι ἡ ἴδια ἡ διανοητικὴ μας κατάσταση. Κοιτᾶτε προσεκτικὰ καὶ θὰ δῆτε, ὅτι τὸ τυχερὸ — ἢ ἄτυχο — ἄστρο σας εἶναι τὸ ἴδιο σας τὸ μυαλό.

✓

ΜΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΡΙΑ μᾶς διηγεῖται ὅτι φιλοξενεῖ αὐτὸ τὸν καιρὸ Ἀμερικανούς στρατιωτικούς. Ἀπὸ καθέναν πού τρώει στὸ σπίτι τῆς ζητᾷ νὰ γράφει στὸ τραπεζομάντηλο, μὲ ἀνεξίτηλο μολύβι, μιὰ γνώμη καὶ τὸ ὄνομά του. Τὶς σοφὲς τοῦτες σκέψεις καὶ τὶς ὑπογραφὰς ἡ οἰκοδέσποινα τὶς κεντᾷ ὕστερα μὲ ζωηρὴ γαλάζια κλωσὴ.

Αὐτό, ὅπως μᾶς λέει, τὴ βοηθεῖ πολὺ στὶς ἐπισιτιστικὲς δυσκολίες πού συναντᾷ. Καθένας ἀπ' τὴ συντροφιά ἐνδιαφέρεται τόσο νὰ δεῖ τί ἔγραψε ὁ Elmer ἀπὸ τὴ Βιογνία ἢ ὁ Hiram ἀπὸ τὸ Τεξᾶς, ὥστε δὲν καταλαβαίνει ἂν οἱ μερίδες εἶναι μικρὲς.

Ἀπὸ τὸ WOMEN AND BEAUTY

Οι παρτιζάνοι οργανώνονται

Του R. W. SELON - WATSON

Από το «Partisan Setting» ()

Ο καθηγητής R. W. Seton-Watson είναι από το 1922 καθηγητής της Έδρας Μάζαρυκ της Ιστορίας της Κεντρικής Ευρώπης στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου. Στην Άγγλία είναι αθένητα στα ζητήματα της Ιστορίας των Βαλκανίων. Έγραψε τα άρθρα «Σερβία» και «Γιουγκοσλαβία» στην τελευταία έκδοση της Encyclopaedia Britannica. Μερικά από τα βιβλία του για τα προβλήματα της σύγχρονης Ευρώπης είναι τα: Treaty Revision and the Eastern Question (1935), Britain in Europe (1937), Britain and the Dictators (1938), Munich and the Dictators (1939) και From Munich to Danzig (1939).

Η ΗΡΩΙΚΗ αντίσταση που πρόβαλε η Ελλάδα στην Ιταλική εισβολή σάστισε όσους δε γνωρίζουν τους Έλληνες και το εθνικό τους πνεύμα, είχαν ωστόσο μια αντίδραση και φυσική και ευκολονόητη.

Αντίθετα το γιουγκοσλαβικό κίνημα το Μάρτη του 1941 και τα όσα ακολούθησαν τη γερμανική εισβολή δε μπορούμε να τα καταλάβουμε, αν δεν τα συναρτήσουμε με τα εσωτερικά της Γιουγκοσλαβίας και με τις περιπλοκές που παρουσιάστηκαν από το 1919 και δώθε.

Με την ένωση που έγινε στα 1918, την 1 του Δεκέμβρη, το νέο «Βασίλειο των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων» (Γιουγκοσλαβία πρωτονόμασθηκε το 1919) ένωσε λαούς και επαρχίες, που ως τα τότε δεν είχαν αποτελέσει ποτέ τους ενιαίο κράτος και από τα χρόνια των Ρωμαίων δε ματακάνανε ποτέ υπήκοοι στον ίδιο δυνάστη.

Το νέο κράτος είχε βάση τα δυο ανεξάρτητα βασίλεια, Σερβία και Μαυροβούνιο με κάμποσες επαρχίες που πήρανε από τους Τούρκους στο βαλκανικό πόλεμο του 1912 (τέσσερα εκατομμύρια πληθυσμός το πρώτο και 500.000 το άλλο). Προσαρτήθηκαν ακόμα οι γιουγκοσλαβικές επαρχίες της Αυστροουγγαρίας, άλλα επτά εκατομμύρια. Η Κροατία - Σλαβονία ήταν άλλοτε αυτόνομη κάτω από τον έλεγχο της Ουγγαρίας. Η Δαλματία, Ιστρία και Σλοβενία, ήταν αυστριακές επαρχίες και τη Βοσνία - Ερζεγοβίνα τη διοικούσαν μαζί Αυστρία και Ουγγαρία.

Όλες αυτές τις επαρχίες τις χωρίζανε μεγάλες διαφορές: και η ιστορική τους παράδοση και το κλίμα τους και το έδαφος: όλοι μαζί 13 οργανισμοί, που αντιπροσώπευαν 5 κώδικες.

Στη μισο-επαναστατική περίοδο, που έκλεισε με τη διάλυση της Αυστροουγγαρίας, ιδρύθηκε στο Ζάγκρεμπ ένα γιουγκοσλαβικό Έθνικό Συμβούλιο και στις 29 του Νοέμβρη του 1918 ανάλαβε την εξουσία σαν προσωρινή Κυβέρνηση και ανακήρυξε ανεξάρτητες τις γιουγκοσλαβικές επαρχίες, που δυναστεύαν ίσαμε τότε οι Άψ-βούργοι.

Οι Σύμμαχοι τότε δίσταζαν να αναγνωρίσουν τη γιουγκοσλαβικήν ενότητα, και η Ιταλία ζητούσε απερίφραστα την ανατολική ακτή της Αδριατικής. Η νέα Κυβέρνηση βρέθηκε σε δύσκολη θέση: δημιουργήθηκε κάποιος πανικός και την 1 του Δεκέμβρη παρουσιάστηκε μια αντιπροσωπεία από το Έθνικό Συμβούλιο στον πρίγκηπα Άλέξανδρο και διακήρυξε την ένωση με τη Σερβία και το Μαυροβούνιο.

Μα ούτε όρους σκεφτήκανε τότε να βάλουνε, ούτε και να καθορίσουν τα καθέκαστα. Τούτο είχε συνέπειες μοιραίες.

Στην πρώτη Εθνική συνέλευση, που είχε πρώτο από όλα το χρέος να ετοιμάσει το νέο σύνταγμα, επικρατήσανε από την αρχή οι συγκεντρωτικές τάσεις και οι Σέρβοι της άκρας δεξιάς τις έκμεταλλεύτηκαν κομματικά. Οι Κροάτες αγρότες πάλι, πλήθος λαός που λαχταρούσε να ιδεί κάποια μεγαλύτερη αυτονομία και ένοιωθε, πως έχανε ίσα ίσα και τη λίγη που είχε, δεν το υποφέρονανε να έκμεταλλεύεται τον ιδρώτα τους μια μικρή κλίκα στο Βελιγράδι.

Έτσι έγινε, και σαν ψηφίστηκε το σύνταγμα στην εθνοσυνέλευση, τον Ιούνιο του 1921, 160 αντιπρόσωποι άρνηθήκανε ψήφο. Άρνηθήκανε οι Κροάτες και οι Σλοβένοι και οι κομμουνιστές. Κάθε άλλη αντίπραξη την εξουδετερώσανε με μέσα όχι και τόσο συσταζόμενα, με την εκλογική βία και τη δωροδοκία. Αυτοί οι τρόποι τους γίνανε συνήθεια. Οι Σέρβοι βαστήσανε από κεί και μπρός μια ψευτοπλειοψηφία, νοθεύοντας τις κάλπες στη Μακεδονία, στη Βοσνία και στο Μαυροβούνιο και φοβερίζοντας τους Μουσουλμάνους και τις μειονότητες.

Οι Κροάτες μέινανε ενωμένοι, μα ξευπηρετήσανε άδελά τους τους αντιπάλους τους και στην αρχή με την άρνησή τους να ψηφίσουν και κατόπι με την κωλυσιεργία τους.

Ο Βασιλέας Άλέξανδρος έφτασε στο συμπέρασμα, πως κοινοβουλευτική κυβέρνηση δε μπορούσε να σταθή. Η ιδιοσυγκρασία του και η ρωσική του μόρφωση χάραξαν την πορεία του προς την προσωπική κυβέρνηση και τον κάνανε να διαλέξει αντιδημοκρατικούς υπουργούς.

Τον Ιούνιο του 1928 ο αρχηγός και τρεις βουλευτές της Αγροτικής Κροατικής ομάδας δολοφονήθηκαν στον περίβολο μέσα της βουλής. Κροάτες τότε και Σέρβοι της «Άλλης Παράταξης» (έκείνοι

(*) *Έκδοση του Army Bureau of Current Affairs.

δηλαδή που πολεμήσανε τους Συμμάχους μαζί με τους Αυστροουγγαρέζους) μπορούσαν να μπει στη Βουλή του Βελιγραδίου. Ο Βασίλειος αποφάσισε να λάβει δρακόντια μέτρα.

Το 1929, στις 6 του Γενάρη κατάργησε με βασιλικήν απόφαση το σύνταγμα που είχε πάρει όρκο να το φυλάξει μόλις πριν δώδεκα χρόνια και ανέλαβε δικτατορικήν εξουσία.

Σήμερα ξέρουμε, πώς το μέτρο τούτο το θεωρούσε προσωρινό. Μα ό,τι ακολούθησε και ξεχωριστά η μεγάλη κρίση και η τρομοκρατία που οργανώσανε η Ιταλία και η Ουγγαρία, για να ραγίσουνε τη Γιουγκοσλαβικήν ενότητα, τόν έμποδισε να διορθώσει ό,τι είχε γίνει.

Το Σεπτέμβριο του 1931 επέβαλε αυθαίρετα ένα νέο σύνταγμα, που του έδινε μεγαλύτερη εξουσία από κάθε άλλου ηγεμόνα μές στην Ευρώπη. Τους γερονσιαστές είχε αυτός μονάχα το δικαίωμα να τους διορίζει, και έτσι ο έλεγχός του στη Γερουσία ήταν απόλυτος· είχε όμως έλεγχο και στην Κάτω Βουλή, γιατί όρισε να γίνεται ανοιχτή η ψηφοφορία με ομαδικό ψηφοδέλτιο. Με άλλα πάλι ιδιαίτερα μέτρα χτύπησε τα παλαιά κόμματα και τις «επαρχίες».

Τελευταία, πριν από το θάνατό του, κατάλαβε πώς τα σχέδιά του είχαν χρεωκοπήσει. Οι Σέρβοι, που έλεγε να τους ενώσει, είχαν πιά άμυνιαστοί παρά ποτέ, χωρισμένοι σε τρία μεγάλα κόμματα, το ριζοσπαστικό, το δημοκρατικό και το αγροτικό, και οι Κροάτες, που έλεγε πως θα κατάφευγε να σπάσει την παθητική τους αντίσταση, είχαν κι' αυτοί πιά ενωμένοι παρά ποτέ.

Φεύγοντας τον Οκτώβρη του 1934 για επίσημην επίσκεψη στη Γαλλία, σχεδίαζε να λύσει, μόλις θά γύριζε πίσω, το συνταγματικό πρόβλημα, και στα έξωτερικά σχεδίαζε να συνεργαστή στενότερα με τη Βουλγαρία. Τούτο θά 'τανε η αρχή, για να ξαναπαίσει διπλωματικές σχέσεις με τη Σοβιετική Ρωσία.

Δολοφονήθηκε στη Μασσαλία από πράκτορες πληρωμένους από το Φασιστικό Κόμμα. Η καμουφλαρισμένη δικτατορία του διαδόχου του, του Πρίγκηπα Παύλου, δεν έλυσε κανένα από τα τρία μεγάλα έξωτερικά προβλήματα, τη συνταγματικήν οργανώση και την οργάνωση της λαϊκής αντιπροσωπείας, τη συμφιλίωση των Σέρβων με τους Κροάτες και την κοινωνική μεταρρύθμιση.

Ο Πρίγκηπας Παύλος, είναι αλήθεια, φαινότανε φανερά άγγλόφιλος και τη θέση τούτη δεν την είχε διαλέξει. Γινόταν ωστόσο όλο και πιο απολυταρχικός και προτίμησε να κυβερνάει έχοντας τους ύπουργους στους όρισμούς του, παρά να στηριχτή στο λαό.

Στο έξωτερικό φοβόταν τα Σοβιέτ, ύποψιαζόταν τη Γαλλία και το Λαϊκό μέτωπο και αμφέβαλλε — και όχι κι' άδικα — αν η Αγ-

γλία είχανε και τόσο χρήσιμος σύμμαχος και προμηθευτής για πολεμικό ύλικό. Αυτά όλα έπληθύναν την πολιτική του.

Με τη Μικρή Συνεννόηση, που ο βασιλέας Άλέξανδρος της είχε μείνει πάντοτε πιστός, ψυχραινόταν όλοένα και περισσότερο και το 1937 ύπογραψε συνθήκες με τη Βουλγαρία και την Ιταλία, άψηφώντας την ύποχρέωσή του να ρωτήσει πρώτα τους συμμάχους του.

Ένα χρόνο κατόπι δέχτηκε πρόθυμα το Anschluss της Αυστρίας και στα 1939, δεν είχανε κλείσει τρεις μήνες που μπήκανε οι Γερμανοί στην Τσεχοσλοβακία κι' έκανε επίσημη επίσκεψη του Χίτλερ στο Βερολίνο.

Όταν έπεσε η Γαλλία στα 1940, γύρισε ακόμα πιο πολύ κατά το Βερολίνο και τη Ρώμη, και όταν πρότεινε η Τουρκία να συνεργαστούν οι βαλκανικοί λαοί, την ώρα που το μέτρο τούτο θα μπορούσε ίσως ακόμα να έμποδίζει τους Γερμανούς να πάρουνε με το μέρος τους τη Βουλγαρία, εκείνος άρνήθηκε.

Προχώρησε και πιο πέρα· άρνήθηκε και να συναντήσει τον κ. Ήντεν, τον ύπουργό των Έξωτερικών, που σκόπευε να κατεβεί στο Βελιγράδι, μπαίνοντας το 1941.

Σ' όλο τούτο το μεταξύ ο πρίγκηπας Παύλος καταλάβαινε πως ήταν ανάγκη πιά να συμφωνήσει με τους Κροάτες. Τούτο προσπάθησε να το κάνει κρυφά από τα σερβικά κόμματα και χωρίς να αλλάξει καθόλου το δικτατορικό σύνταγμα.

Τον Οκτώβρη του 1937 ο Κροάτης άρχηγός Matchek και η σερβική αντιπολίτευση συμφωνήσανε να συνεργαστούνε, για να αποκαταστήσουνε κοινοβουλευτική κυβέρνηση και για να πετύχουνε παραχωρήσεις στους Κροάτες. Άλλά ο πρίγκηπας Παύλος έναντιώθηκε και σ' αυτό.

Ύστερα από πολλές διαπραγματεύσεις κατάφερε να πείσει τον Matchek να ύπογράψει τη σερβο-κροατική συμφωνία της 26 Αυγούστου 1939· τον έβριζε ο φόβος του ευρωπαϊκού πολέμου.

Η συμφωνία τούτη δημιούργησε μια νέα κροατικήν έπαρχία, τη Βανοβίνα, με τεσεράμισι εκατομμύρια πληθυσμό και με πλατειάν αυτονομία. Η κυβέρνηση ανασυγκροτήθηκε και μπήκε κι' ο Matchek με άλλους πέντε από το κόμμα του. Τον ακολούθησανε και οι Σλοβένοι άρχηγοί και οι άρχηγοί των μουσουλμάνων της Βοσνίας.

Ο Matchek το έκανε καθαρά, πως δέ θα ικανοποιούνταν οι Κροάτες, αν δεν ξανακερδίζαν οι Σέρβοι τις πολιτικές τους έλευθερίες.

Μα ό,τι ακολούθησε το 1940 και η καταστροφή της Γαλλίας παράλυσαν κάθε δράση και η αντιβασιλεία, που προσπαθούσε άπεγνωσμένα να κερδίσει καιρό, ύπάκουσε στο κάλεσμα του ναζισμού. Πρέ-

πει άλλως τε να τὸ ἀναγνωρίσουμε, πὼς εἴτανε καὶ ἀναγκασμένη νὰ ἀφήσει τὰ πράματα νὰ τραβᾶνε χρονίζοντας, γιατί εἴτανε πιά χαμένα τὰ τσέικα πολεμικὰ ἐργοστάσια, εἶχανε χαθῆ κατόπι καὶ τὰ γαλλικὰ καὶ ἡ Ἀγγλία ὕστερα ἀπὸ τὴ Δουνκέρκη δὲ μπορούσε νὰ δώσει ὅπλα. Τὸ βέβαιο εἶναι, πὼς τὸ Μάρτη τοῦ 1941 τόνε βαστοῦσε πιά ὁ Χίτλερ στὴν ἀπόχη κι' ἔστειλε στὴ Βιέννη τὸν πρῶθυπουργό του μαζὺ μὲ τὸν ὑπουργό τῶν ἐξωτερικῶν, γιὰ νὰ ὑπογράψουνε τὸ Τριμερὲς Σύμφωνο μὲ τὸν Ἀξονα.

Ὡστόσο ὁ πρίγκηπας Παῦλος λογάριαζε χωρὶς τὴ κοινὴ γνώμη. Ὁ λαὸς ξεσηκώθηκε, καὶ στίς 26 τοῦ Μάρτη τοὺς πέταξε κι' αὐτὸν καὶ τὴν κουκλοκυβέρνησή του καὶ τὸ καθεστῶς. Τὰ παλαιὰ κόμματα, ὁ στρατὸς (ἰδιαίτερα ἡ Ἀεροπορία), τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βελιγραδίου, ποὺ εἶταν ἀπὸ πάντα ριζοσπαστικό, ἡ Ὀρθόδοξη ἐκκλησία καὶ τὸ «πεζοδρόμιο» παίξαν σὲ τοῦτον τὸν ξεσηκωμὸ καθένα τὸ μέρος του. Λεπτομέρειες ἐδῶ δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ δοῦμε, οὔτε ἀπὸ τὸ κίνημα, οὔτε ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ ποὺ ἀκολούθησε δέκα μέρες ὕστερότερα. Θὰ περιοριστοῦμε σὲ μερικὰ σημεῖα.

1) Ἡ κοινὴ γνώμη στὴν πρωτεύουσα μισοῦσε καὶ τὸν Ἀξονα καὶ τὴν κρυφοδικτατορία τοῦ Ἀντιβασιλέα.

2) Ἀπὸ τὰ 1918, ποὺ ἱδρύθηκε ἡ Γιουγκοσλαβία, καμιά κυβέρνηση δὲν ἀντιπροσώπευσε τόσο ἀπόλυτα ὅλα τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ ὥς τὰ δεξιὰ καὶ ὁλόκληρη τὴν κοινὴ γνώμη, ὅπως ἡ Κυβέρνηση Σίμοβιτς, ποὺ ἓνα μῆνα κατόπι ἀναγκάστηκε νὰ ξενιτευτῇ.

3) Ἡ ἀνώτερη γιουγκοσλαβικὴ διοίκηση δὲν εἶταν ἀντάξια μὲ τὴν ἀποστολὴ ποὺ τῆς ἔλαχε, ἀπὸ αἰτίες στρατηγικὲς μαζὶ καὶ πολιτικὲς δὲν κλείσανε καλὰ καλὰ δυὸ βδομάδες καὶ συνθηκολόγησε. Καὶ ἐτοιμασμένη δὲν εἶταν, καὶ λάθη στρατηγικὰ ἔκανε κι' ἔχασε ἔτσι καὶ τὸ κύρος της. Τοῦτο ἐξηγεῖ γιατί εὐνόησαν καὶ ὑποστήριξαν κατόπι οἱ Γιουγκοσλαῦοι τὴν ὁλότελα διαφορετικὴ διοικητικὴ μέθοδο τοῦ στρατάρχου Τίτο.

4) Φάνηκε ὀλοκάθαρα, πὼς ὁ Ἀξονας εἶχε κοροϊδέψει τὴν ἀντιβασιλεία πέρα γιὰ πέρα. Δὲν εἶχε φτάσει καλὰ καλὰ ὁ γερμανικὸς στρατὸς στὴ Δουμπλιάνα καὶ στὸ Ζάγκρεμπ, καὶ βγήκε στὸ φανερό τὸ ἔτοιμο καὶ καλομελετημένο σχέδιό τους γιὰ τὴ μοιρασὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας.

Τὸ πρῶτο καὶ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ κράτη ποὺ κάμανε τότε ὀνομάστηκε «Ἀνεξάρτητο Κροατικὸ Κράτος». Ἐκεῖ δυνάστευε ὁ Ἀντε Πάβελιτς καὶ ἡ συμμορία του. Οἱ ἀνθρωποὶ αὐτοὶ ὀργανώσανε τρομοκρατικὲς ἀπόπειρες στὴν Κροατία ἀπ' τὸ 1932 ὥς τὸ 1934. Κεῖνο τὸ χρόνον κατορθώσανε νὰ δολοφονήσουν καὶ τὸ Βασιλεῖα Ἀλέξανδρο στὴ Μασσαλία. Τοὺς εἶχανε ἐκπαιδευμένους μυστικὰ οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Οὔγγροι σὲ δικά τους στρατόπεδα· ὁ Μουσολίνι καὶ ὁ

Τσιάνο τοὺς προμηθεύανε χοῦμα, ἐρηκτικὰ καὶ ὅπλα Ἰταλικά. Ὁ Ντούτσε ἀρνήθηκε ὕστερα ἀπὸ τὴ δολοφονία νὰ τοὺς ἐκδόσει καὶ ἡ Ἰταλία τοὺς κράτησε ρεζέρβα, γιὰ νὰ τοὺς ἔχει κατόπι στὸ χέρι, ὅταν θὰ σήμαινε ἡ ὥρα νὰ χτυπήσει τὴ Γιουγκοσλαβία. Ἀρχὴ σὲ τούτῃ τὴ μέθοδο εἶχε κάνει ὁ Χίτλερ μὲ τίς δολοφονίες ποὺ ὀργάνωσε στὴν Αὐστρία.

Πρέπει νὰ ξεχωρίσουμε τὸν Πάβελιτς ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους Κουτίσλιγκ τῆς Εὐρώπης. Ὁ Χόρντ, ὁ Ἀντωνέσκου, ὁ Βόρις καὶ ὁ Τίτσο καταστρέψανε τὸν τόπο του καθένas, προφασίζοντας πατριωτικὸ σκοπὸ, μὰ κανένας τοὺς δὲν εἴτανε πληρωμένους φονιάς.

Ὁ Πάβελιτς ἔστειλε ἀντιπροσωπεῖα στὴ Ρώμη καὶ πρόσφερε τὸ στέμμα τῆς Κροατίας σὲ πρίγκηπα τῆς οἰκογένειας τῆς Σαβοΐας. Ὁ Βασιλεῖς ὀνόμασε τὸ Δούκα τοῦ Σπολέτο κι' ἔγινε Τομισλάβ Β' (Τομισλάβ εἶταν ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Κροατίας). Μὰ ὁ Δούκας δὲν ξεκίνησε ποτὲ γιὰ τὴν πέρα στερεὰ καὶ ἡ κροατικὴ βασιλεία ξεψύχησε στὸ λίκνο της, πρὶν ἀκόμα σωριαστῇ ἡ Ἰταλία.

Μιὰ αἰτία ποὺ δὲν πῆγε μπροστὰ ὁ Πάβελιτς εἶναι καὶ τὰ ἔργα τῶν «Οὐστασίδων» του, ὅπου ἀναγούλιασε πιά ὁ λαὸς νὰ βλέπει τὰ μαρτύρια ποὺ τραβήξαν ἀπ' αὐτοὺς οἱ Σέρβοι στὴ Βοσνία καὶ Κάτω Κροατία.

Φύτρα τῆς ὀργάνωσής τους αὐτῶν τῶν Οὐστασίδων εἴτανε οἱ πρῶτοι τρομοκράτες ποὺ ξεσκόλισανε, καθὼς εἶδαμε, τὴν τέχνη στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Οὐγγαρία. Τέτοια πρωτοπορεία εἶχε τὸ νέο κράτος. Ἀπ' ἀρχῆς ποὺ ὀργανωθήκανε ἤρθανε σ' ἀντίθεση μὲ τὸν ταχτικὸ στρατό. Ὁ πρῶτος τοὺς ἀρχηγός, ὁ Συνταγματάρχης Κβατερνίκ ὀνομάστηκε ἀρχιστράτηγος, μὰ βγήκε ἀκατάλληλος, ἔπεσε καὶ ἀποτραβήχτηκε τὸ 1942. Φάνηκε τότε φῶς φανερὰ ἡ γύμνια τοῦ Πάβελιτς καὶ σὲ συνεργάτες καλοὺς καὶ σὲ πολιτικὴν ἀρετὴ.

Καὶ θὰ ἀναρωτήθηκαν συχνὰ οἱ Γερμανοί, ἂν δὲ βολοῦσε νὰ ξεφορτωθοῦν ἓναν τέτοιο καραχιόζη πιδ Ρωμαῖο στὸ κάτω τῆς γραφῆς παρὰ Βερολίνεξο· διστᾶζανε ὥστόσο, γιατί ἄλλη λύση δὲ βρῖσκανε. Ἡ κοινὴ γνώμη στὴν Κροατία, ἀστοὶ κι' ἀγρότες, ὑποστηρίζανε πέρα γιὰ πέρα τὸν ἀγροτικὸ ἀρχηγό, τὸν δόκτορα Μάτσεκ, ἐκεῖνον ἴσα-ἴσα ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἴτανε ἀντίθετος σὲ κάθε συνεργασία μαζί τους.

Ἀπ' ὅτου ἔπεσε ἡ Ἰταλία κι' ἔπειτα ξεθαρρεύτηκε ἀκόμα ἡ κοινὴ γνώμη ἀντίθετα στὸν Ἀξονα, τόσο ποὺ νὰ ἐπικρίνει καὶ τὸ Μάτσεκ, ὅτι δὲν ὑποστήριξε φανερὰ τὴν ἀντίσταση — ἄδικα βέβαια, ἀφοῦ εἶναι σήμερα αἰχμάλωτος.

Μὲ ὅλα τούτα εἶχαν ὅλο καὶ λιγότερες πιθανότητες οἱ Γερμανοὶ νὰ ἱδρύνουνε κόμμα συνεργασίας. Ἡ σκηνοθετημένη Κροατικὴ Κυβέρνηση εἶχε παραλύσει.

Όσους φίλους κέρδισε ο Πάβελιτς, Κροάτες φανατικούς, πετυχαίνοντας να γίνει ο τόπος τους ανεξάρτητος και να προσαρτηθεί τη Βοσνία και Ερζεγοβίνα, άλλους τόσους έχασε με την τύχη που βρήκε τη Σλοβενία και τη Δαλματία.

Η Ίταλία, εκτός που πήρε και το Susak με το λιμάνι του μέσα στα σύνορα του Φιούμ, προσάρτησε και το μεγαλύτερο μέρος από τις ακτές της Κροατίας, όλα τα νησιά εκτός από τη Pag, Hvar και Bratch, τις επαρχίες του Sibennik και του Split, που είναι και οι μεγαλύτερες πολιτείες της Δαλματίας, και όλο τον κόλπο του Κατόρ. Όλη την ενδοχώρα σχεδόν την όριζε ο Ιταλικός στρατός, κι' ως είχε παραδοθή στα 1942 ή πολιτική εξουσία στην Κροατία.

Στο μεταξύ τα τρία τέταρτα από τη Σλοβενία τα προσάρτησε η Γερμανία. Το σύστημα που εφάρμοσε εκεί, για να ξεριζώσει την εθνική συνείδηση και την πίστη αυτών των ανθρώπων, να τους ξεσπιτώσει και να τους ξεκληρίσει, δεν έχει τ' όμοιό του πουθενά, ούτε και στην Πολωνία. (Τούτο θα αποδειχτή αναντίρρητα, όταν μελετηθώ το ζήτημα διεξοδικά.)

Οι νότιες επαρχίες με την πρωτεύουσα της Σλοβενίας, τη Ljubljana, προσαρτήθηκαν στην Ίταλία, αλλά πήρανε κάποια αυτονομία και το όνομα «Επαρχία της Ljubljana».

Εκεί δὲν πειράζανε τα Πανεπιστήμια και τα σχολεία· και όσο κι' ἄν εἴτανε ἄδικο και τοῦτο τὸ καθεστῶς, φαινότανε ἡμερο κοντὰ σὲ κείνο πὺν ἐγκαταστήσανε βορεινότερα οἱ Γερμανοὶ και στῆς Venezia - Julia, σὰν τὴν προσάρτησε ἡ Ίταλία στὰ 1918.

Τὸν ἴδιον ἐκεῖνο καιρὸ οἱ Ἱταλοὶ εἴχανε στὰ σκαριά και ἄλλη μιὰ τέτοια παρωδία: «ανεξάρτητο» κράτος στὸ Μαυροβούνιο. Μὰ ὁ Πρίγκηπας Μιχαήλ, ὁ ἑγγονος και διάδοχος τοῦ μακαρίτη Βασιλέα Νικόλαου και ἀνεψιὸς τοῦ Βασιλέα τῆς Ἱταλίας, δὲν τὸ καταδέχτηκε οὔτε νὰ γίνει ἄρχοντας σὲ ὑποταγμένο θρόνο οὔτε και νὰ ἀντιπράξει στὸν ἐξάδελφό του τὸν Πέτρο τὸ Β', και ἡ ἄρνησή του χάλασε τοῦτο τὸ σχέδιο.

Νοτιότερα ἀκόμα τὶς επαρχίες Kossovo και Tetovo τὶς δώσανε στὸ ἀλβανικὸ ψευδοβασίλειο και τὴν ὑπόλοιπη γιουγκοσλαβικὴ Μακεδονία, Σκόπια, Όχρίδα και Βιτώλια, τὴν προσάρτησανε στὴ Βουλγαρία, καθὼς και τὸ Pirot στὴν ἀνατολικὴ Σερβία.

Ἡ Οὐγγαρία πὺν εἶχε ὑπογράψει τὸν παραπάνω χεῖμῶνα σύμφωνο αἰώνιας φιλίας μετὰ τὴ Γιουγκοσλαβία και τὸ εἶχε ἐπικυρώσει λίγες βδομάδες μόνο πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἄρπαξε ὑπουλα τότε τὴ Batchka και τὴ Baranya. Οἱ Γερμανοὶ βαστήξανε στρατὸ στὸ γιουγκοσλαβικὸ Banat, γιὰ νὰ τὸ κρατήσουν οἱ ἴδιοι μελλοντικά.

Ἔμενε ν' ἀποφασιστῇ, τί θὰ γίνεῖ μετὰ τὴν καθαυτὴ Σερβία, πὺν τῆς εἶχε ἀπομείνει μιὰ μικρὴ ἐπαρχία ὄχι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ Σερβία τοῦ 1878.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1941, ὁ στρατηγὸς Neditch, ἄλλοτε ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, δέχτηκε νὰ ἀναλάβει κυβέρνηση μετὰ γερμανικὸν ἔλεγχον, ἐλπίζοντας νὰ βάλῃ τέλος στὸν ξολοθρεμὸ τοῦ γένους. Ἡ στάση του εἴτανε ὁρθὰ κοφτὰ ἀντιμπολσεβικὴ και εἴτανε συγγενὴς και φίλος στενὸς μετὰ τὸ Σέρβο φασίστα Lyotitch.

Συγκέντρωσε γύρω του ἀρκετοὺς σημαντικούς, εἰδικώτερα τὸν Achimowitch, πὺν εἴταν νομάρχης στὸ Βελιγράδι, και τὸν Spalaykovitch, πὺν εἶχε κάνει πρεσβευτὴς στὴν Πετρούπολη και στὸ Παρίσι. Ὁ Neditch κοίταξε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐνοία τῶν Γερμανῶν παίρνοντας θέση γιὰ τὸ στενὸ σερβικὸ ἐθνικισμὸ, χτυπώντας δημόσια τὴ γιουγκοσλαβικὴν ἰδέα και συχνοβρίζοντας τοὺς δυτικούς συμμάχους και τὴν ἐξόριστη κυβέρνησή στὸ Λονδίνο. Καθὼς ὅμως ἡ ἀντίσταση στὴ Σερβία ὄλο και δυνάμωνε, δὲ μπόρεσε και νὰ ἐμποδίσῃ τὰ ἀφεντικά του νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν μετὰ δραστηρικὰ μέτρα, παίρνοντας ἀπὸ ἑκατὸ κεφάλια ὁμήρους γιὰ ἕνα δικὸ τους σκοτωμένο. Σὲ μιὰ μικρὴ πολιτεία μονάχα, τὸ Kraguyevatch σφάξανε κάπου τρεῖς χιλιάδες ψυχές, μαζί και τὰ σχολιαρόπαιδα και τοὺς δασκάλους· τέτοια ἔργα ἔχουνε καμωμένα πολλὰ.

Ἐν ὅσῳ κοίταξε ὁ Neditch νὰ κερδίσῃ καιρὸ, γιὰ νὰ περισώσει, ὅ,τι μπορούσε νὰ περισωθῇ ἀπὸ τὴν καθαυτὴ Σερβία και ἄφηνε τὴν Κροατία και τὴ Σλοβενία και τὶς ἡμάζαν, προσπάθησε πρῶτος ὁ συνταγματάρχης Draza Michailovitch, νὰ ὁργανώσει τὴν ἀντίσταση μετὰ τὸν κλεφτοπόλεμο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1941. Ὁ Μιχαήλοβιτς εἴταν ἐπιτελικὸς ἀξίωματικός, και εἶχε χάσει τὴν προαγωγή του κατηγορώντας τὸ Γενικὸ Στρατηγεῖο γιὰ τὴν ἀναχρονισμένη του τακτικὴ και ξεχωριστὰ ὅτι ἀμελοῦσε τὸ μηχανοκίνητο ὅπλο.

Πολλὰ σώματα ἀσύνταχτα εἴτανε σπαρμένα δῶ και κεῖ στὰ βουνὰ ἀνάμεσα Δυτικὴ Σερβία και Ἀδριατικὴ.

Σὰ χτύπησε πιά ἡ Γερμανία τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἀπὸ τὶς 22 Ἰουνίου 1941 κι' ἔπειτα, τὰ ἀριστερὰ ρεύματα, καλοοργανωμένα, ἀναλάβανε τὴν ἀντίσταση.

Οἱ ἀντίζηλες δεξιές και ἀριστερές ὁμάδες ἔρχονταν συχνὰ στὰ χέρια. Μετὰ τὸν καιρὸ ἀποτελέσανε οἱ πρῶτοι τοὺς Tchetnik τοῦ Μιχαήλοβιτς και οἱ δεύτεροι τοὺς παρτιζάνους τοῦ Τίτο. Τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1941 ὁ Τίτο ἔπιασε τὸ Usice, μιὰ πολιτεία στὰ σύνορα τῆς Βοσνίας, και τήνε βάσταξε μέχρι τὸ Νοέμβριον. Σὲ τούτῃ τὴν πολιτεία

και σ' ὅσες ἄλλες βαστοῦσαν οἱ παρτιζάνοι, βγάλανε μὲ κάλπη τοπικὲς ἐπιτροπές, πὺν νὰ ἐλέγχουνε τὴ βιομηχανία.

Τὴν ὁργάνωση τοῦτῃ τὴν ὀνομάσανε «Ἐθνικὸ Ἀπελευθερωτικὸ Μέτωπο». Ἡ κυβέρνησις τῶν κουσίλνικ στὸ Βελιγράδι τὴν κατάγει γιὰ κομμουνιστική. Τὸ 1942 ὁ Μιχαήλοβιτς τὰ χάλασε μὲ τοὺς ἔξτρεμιστές, τραβήχτηκε στὸ Μαυροβούνιο καὶ στὸ Sandjak καὶ ἀπόμεινε ἐκεῖ νὰ περιμένει.

Βλέποντας οἱ παρτιζάνοι, ὅτι βαστᾶνε γερὰ οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Σύμμαχοι, ξεθαροενήκανε· ἀλλὰ δίχως ὅπλα εἶχανε τὰ χέρια δεμένα. Κάνανε μιὰ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ καὶ συνάχτηκε τὸ Νοέμβριον τοῦ 1942 στὸ Bihatch, στὰ βορειοδυτικὰ τῆς Βοσνίας καὶ ἔβγαλε ἓνα συμβούλιο 65 ἄτομα, ὅλους ἀντιφασίστες, καὶ πρόεδρο τὸ δόκτορ Ivan Ribar, κροατὴ δικηγόρο, πὺν ἔμενε ἀπὸ εἴκοσι χρόνια στὸ Βελιγράδι καὶ εἶχε γίνεи πρόεδρος τὴν πρώτη Ἐθνοσυνέλευση στὰ 1919.

Ψυχὴ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς διοικήσεως γινότανε ὅλο καὶ πὺν πολὺ ἓνα πρόσωπο πὺν ἀκουγότανε μὲ τὸ ψευδώνυμο Τίτο. Στὴν ἀρχὴ λέγανε πὺς εἶτανε ἓνας διπλωμάτης Lebedev ἀπὸ τὰ Σοβιέτ, ἀλλὰ πραγματικὰ τὸ ὄνομα τοῦ εἶναι Ἰωσήφ Broz.

Ὁ Broz εἶναι Κροατὴς, 55 χρονῶν ἄνθρωπος. Στὸν περασμένο πόλεμο πιάστηκε αἰχμάλωτος. Προτοῦ γυρίσει πίσω στὴν Κροατία, ἔκανε τρία χρόνια στὸν Κόκκινον Στρατό. Ἀγωνίστηκε κατόπι γιὰ τὰ συνδικάτα τοῦ Zagreb καὶ φυλακίστηκε γιὰ κομμουνισμό. Πῆγε καὶ στὴν Ἰσπανία ἐθελοντὴς στὴ Διεθνή Φάλαγγα.

Στὸ στρατό τοῦ ἔχει Σέρβους, Κροάτες, Σλοβένους, Βόσνιους καὶ Μαυροβουνιώτες. Τὸ πολιτικὸ του πρόγραμμα εἶναι αὐστηρὰ δημοκρατικὸ, ὁμοσπονδιακὸ καὶ ἀποκεντρωτικὸ, ἐνῶ ὁ Μιχαήλοβιτς ἔκανε στενὴ σερβικὴ πολιτική, δὲν ἀποτάσσονταν ὥστόσο καὶ τὴν ἰδέα τῆς ὁμοσπονδίας.

Οἱ παρτιζάνοι γίνονταν ὅλο καὶ πὺν ρωσόφιλοι στὸ φανερό, καὶ ὁργανῶνανε συνέχεια τὰ σαμποτάζ, καταπῶς τοὺς διατάζανε ἀπὸ τὴ Μόσχα. Ὁ Μιχαήλοβιτς εἶτανε ἀντισοβιετικὸς, κοίταξε νὰ φυλάει τίς δυνάμεις τοῦ καὶ κατηγοροῦσε τοὺς παρτιζάνους πὺς τίς σπαταλοῦνε. Στὰ 1942 ἀξιωματικοὶ δικοὶ τοῦ εἶχανε στὴ Δαλματία ἐπαφὴ μὲ τὸ στρατηγεῖο τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ Roatta καὶ εἶχανε πράχτορες καὶ στὸ Split, πὺν εἶτανε κατοχὴ τῶν Ἰταλῶν. Εἶναι ἀλήθεια καὶ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε, πὺς ὁ Μιχαήλοβιτς ἀνάλαβε ἀρχιστρατήγος καὶ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν σὲ μιὰ ἐποχὴ πὺν οἱ ὑπουργοὶ τῆς ἐξόριστης Κυβερνήσεως τρώγονταν μετὰξὺ τοὺς στὸ Λονδίνο, (τὸ Γενάρη τοῦ 1942 ἔπεσε ὁ στρατηγὸς Σίμοβιτς καὶ ἀνάλαβε πρωθυπουργὸς ὁ Καθηγητὴς Γιολάνοβιτς) κι' ἔμεινε δεκαοχτὼ μῆνες χωρὶς ὁδηγίους ἀπὸ τοὺς συναδέλφους τοῦ. Δὲ μπορούσε λοιπὸν νὰ ξεκαθαρίσει τὴ θέση τοῦ οὔτε μὲ τὸ Nedich, οὔτε μὲ τὸν Τίτο.

Βλέποντας τίς σχέσεις τοῦ μὲ τὸ Roatta οἱ παρτιζάνοι τὸν κατηγοροῦσαν πὺς κάνει τὰ ἴδια καὶ μὲ τοὺς Γερμανοὺς· καὶ ὅταν ὁ Lukitch, ὁ ὑπαρχηγὸς τοῦ Neditch, τὸν κάλεσε ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο νὰ ὑποταχτῇ στὴν ἀνάγκη καὶ νὰ κάνει ὑπακοὴ στὸ Βελιγράδι, πυνώσανε ἀκόμα οἱ ὑποψίες, πὺς ἔχτρονόντανε τὸν Τίτο πύότερο παρὰ τοὺς Γερμανοὺς. Μὲ ὅλα αὐτὰ ὅλο καὶ λιγότενε ἡ ἐπιρροή τοῦ ὡς τὸ 1943, ὅπου δεῖξανε πῶς καθαρά οἱ ἐπίσημες πληροφορίες τοῦ Λονδίνου, πὺς ὁ Τίτο εἶχε 250 χιλιάδες στρατὸ καὶ ὁ Μιχαήλοβιτς μονάχα 15.

Ἡ καταστροφὴ τῆς Ἰταλίας ἔκανε ἐντύπωση βαθειὰ σὲ ὅλο τὸ γιουγκοσλαβικὸ λαὸ καὶ πὺν ξεχωριστὰ στοὺς θαλασσινοὺς τῆς Ἀδριατικῆς, καὶ ἀνοιξε καὶ τὴν τύχη τοῦ Τίτο. Πίστεψε γιὰ καλὰ πῶς ὁ κόσμος στὴ συμμαχικὴ νίκη, ἀλλὰ καὶ πλῆθος πολεμικὸ ὕλικὸ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν παρτιζάνων καὶ τοὺς ἔδωκε τὰ μέσα νὰ περιορίσουνε τοὺς Γερμανοὺς στὶς μεγαλύτερες πολιτεῖες καὶ νὰ χτυπήσουνε τοὺς δρόμους καὶ τοὺς σιδηροδρόμους τοὺς.

Τὸ συμβούλιο τῆς Ἐθνικῆς Ἀπελευθερώσεως, πὺν συνεδρίασε στὸ Jajce, στὴ βόρειο Βοσνία στὶς 29 τοῦ Σεπτεμβρίου 1943 ἔβγαλε μιὰν ἀπόφαση, πὺν δίχως νὰ τοῦ δίνει καὶ τὸν τίτλο, ἔδινε ὥστόσο στὸν Τίτο ἐξουσία προσωρινοῦ κυβερνήτη.

Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀμύνης, ὁ Τίτο, ἀνάλαβε τὰ στρατιωτικὰ μὲ τὸν τίτλο Ἀρχιστρατήγος καὶ ὁ Ribar ἀνάλαβε πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐθνικῆς Ἀπελευθερώσεως. Ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ἀνάλαβε ὁ Doctor Smodlaka, Δαλματός, τριάντα χρόνια δημοκρατικὸς ἀρχηγός· εἶχε κάνει καὶ πρσεβευτὴς τῆς Γιουγκοσλαβίας στὸ Βατικανό. Ἄλλα μέλη εἶτανε ὁ γλύπτης Augustuntitch, ὁ πᾶτερ Zatchevitch, δοθόδοξος κληρικὸς, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτῆτες τῆς «Politika», τῆς καλύτερης Σερβικῆς ἐφημερίδας, ὁ Βλαδίμηρος Ribnikar, ὁ ἄλλοτε Σλοβένος ὑπουργὸς Doctor Sernets, μερικοὶ ἄλλοι Σλοβένοι σημαντικοὶ ἀπὸ τὴ δεξιὰ καὶ ἀριστερὴ παρατάξη καὶ τέλος ὁ Yamblichak καὶ ὁ Ante Manditch, μέλη τῆς γιουγκοσλαβικῆς ἐπιτροπῆς πὺν ἐξορίστηκε στὸν ἄλλο πόλεμο.

Πῆρε καὶ ἓνας Μουσουλμάνος ἀπὸ τὴ Βοσνία μιὰ θέση, ὁ Σουλεϊμάν Φιλίπποβιτς, πὺν εἶχε μόλις περάσει στὸ ἀντάρτικο μὲ τοὺς ταχτικόνους τοῦ, ἓνα σύνταγμα ὁλόκληρο. Εὐχαριστήσαν ἔτσι καὶ τοὺς Μουσουλμάνους, πὺν εἶτανε καὶ οἱ μόνοι πὺν δὲν κατάφερε νὰ πείσει κανέναν τοὺς ὁ Πάβελιτς. Τὸ συμβούλιο εἶτανε ὅλοι ὅλοι ἐξῆντα τέσσερις: Σέρβοι 23, Κροάτες 20, Σλοβένοι 10, Μακεδόνες 4 καὶ Μουσουλμάνοι 3. Ἀντιπροσώπευε δηλαδὴ ὅλον τὸν τόπο, καθὼς ὁμολογοῦνε καὶ οἱ ἀριθμοί.

Τότε ἔξεπασε καὶ ἡ διχόνοια, πὺν κουφόβραζε ἀπὸ καιρὸ ἀνάμεσα στὸ Ἐθνικὸ Ἀπελευθερωτικὸ Μέτωπο καὶ τὴν ἐξόριστη γιουγ-

κοσλαυική Κυβέρνηση, και τὸ Συμβούλιο κατηγόρησε τὴν Κυβέρνηση, ὅτι σὲ ὅλο τὸ μεταξὺ ἀντιδροῦσε στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ λευτεριά, τὸ συκοφάντησε στοὺς Συμμάχους, προετοίμασε τὸν ἐμφύλιο πόλεμο μὲ τὰ ἔργα τοῦ Ὑπουργοῦ τοῦ Πολέμου Μιχαήλοβιτς καὶ ὅτι ὑπόγραψε συμφωνία μὲ τοὺς Γερμανοὺς, τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους, καὶ εὐκόλυνε τὸ Χίτλερ νὰ ξολοθρέψει τὸ γιουγκοσλαυικὸ λαό.

Τὸ συμβούλιο τόλμησε ἀκόμα καὶ νὰ στερήσει τὴ «δῆθεν κυβέρνηση τοῦ ἑξωτερικοῦ ὅλα τὰ δικαιώματα ποὺ ἔχουνε οἱ νόμιμες κυβερνήσεις» καὶ νὰ ἀπαγορέψει στὸ Βασιλέα Πέτρο νὰ γυρίσει στὴ Γιουγκοσλαβία, πρὶν νὰ λευτερωθῇ ὅλος ὁ τόπος καὶ νὰ ἀποφασίσει ὁ λαὸς γιὰ τὸ πολίτευμά του.

Γιὰ νὰ τὰ ὑποστηρίξει αὐτὰ τὸ Συμβούλιο, ἔλεγε πὼς ὁ Βασιλέας «ἐμπιστεύτηκε προδότες καὶ φονιάδες, ξέροντας μὲ τί ἀνθρώπους ἔχει νὰ κάνει». Ἡ Κυβέρνηση τοῦ Καίρου ἀντικατηγόρησε τὸν Τίτο καὶ τοὺς δικούς του γιὰ «τρομοκρατία», καὶ παραγγέλλει νὰ ὑποταχτοῦν στὸ στρατηγὸ Μιχαήλοβιτς. Τοῦτο βέβαια τὸ ἀρνηθῆκαν. Δὲν ἀρμόζει νὰ ἐξετάσουμε ἐδῶ τὰ ἔργα τῆς ἐξόριστης Κυβέρνησης. Φτάνει νὰ ποῦμε πὼς ἡ γιουγκοσλαυική Κυβέρνηση δὲν ἀξιώθηκε μέσα στοὺς δεκαοχτὼ μῆνες ποὺ ψευτοκυβέρνησε νὰ καταστρώσει ἕνα δημιουργικὸ πολιτικὸ πρόγραμμα καὶ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς πατριζάνους.

Μὲ τὸ χαμὸ τῆς Ἰταλίας ἔπρεπε ὅλα τοῦτα νὰ κανονιστοῦν καὶ ἀνάλαβε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1943 νέα κυβέρνησις μὲ πρόεδρο τὸ Σέρβο ριζοσπάστη ἀρχηγὸ Τριφονβίτς. Βλέποντας ὅμως ὁ Βασιλέας Πέτρος πὼς καὶ τοῦτος δὲν κατορθώνει τίποτα, ἀποφάσισε τὸν Αὐγουστο καὶ ἔβγαλε ὅλους ἀνεξαιρέτα τοὺς πολιτικούς καὶ ἔκανε ὑπηρεσιακὴ κυβέρνησις μὲ πρόεδρο τὸν Ριτς, πρεσβευτὴ ἄλλοτε τῆς Γιουγκοσλαβίας στὸ Παρίσι καὶ στὸ Vichy καὶ γαμπρὸ τοῦ ξακουστοῦ ριζοσπάστη κομματάρχη, τοῦ «Μεγάλου Σέρβου» Νικόλαου Πάσιτς. Ὁ Πούριτς ἀνανέωσε τὸ διορισμὸ τοῦ Μιχαήλοβιτς καὶ βάστηξε ἀπ' ἀρχῆς μακριὰ ἀπὸ τὸν Τίτο.

Ἐγινε γρήγορα φανερό, πὼς ἡ νόμιμη ψευτοκυβέρνησις δὲν ἀντιπροσώπευε παρὰ μιὰ φοῦχα ἐξορισμένους ὑπαλλήλους καὶ δυσαρεστημένους ἀξιωματικούς, σὰν τὸ στρατηγὸ Ζίνκονιτς, βασιλοκτόνο στὰ 1903 καὶ πρωθυπουργὸ τῆς βασιλικῆς δικτατορίας στὰ 1929.

Ἡ κυβέρνησις τοῦτῃς στάθηκε μόλις ἑννὰ μῆνες καὶ ἀνάλαβε ἄλλη πιὸ ἀντιπροσωπευτικὴ μὲ πρόεδρο τὸ Σουμπάσιτς, τὸν ἀρχηγὸ τῶν Κροατικῶν κομιτάτων.

Τὴν ἀγγλικὴ ἀποψη γιὰ τὸ γιουγκοσλαυικὸν τὴν πρόβαλε ὁ κ. Τσώρτσιλ στὶς 24 τοῦ Μαΐου στὴ Βουλὴ.

«Ἐλαβα, εἶπε, ἕνα μήνυμα ἀπὸ τὸ βασιλέα Πέτρο ὅτι δέχτηκε

τὴν παραίτησι τοῦ κ. Πούριτς καὶ τῆς κυβερνήσεώς του καὶ ὅτι σχηματίζει τώρα στενότερη κυβέρνησις μὲ ἐντολὴ νὰ βοηθήσει στὸ ἔργο τῆς τὴν ἀντίστασι στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ νὰ ἐνώσει, ὅσο γίνεται, ὅλα τὰ μαχητικὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχει ὁ τόπος. Ἀπὸ ὅ,τι ξέρω, σύμφωνα μ' αὐτὰ ὁ στρατηγὸς Μιχαήλοβιτς δὲν εἶναι ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς μέλος τῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν...

«... Εἶναι ἀπλὸς ὁ λόγος ποὺ δὲ δίνουμε πιά τὰ ὅπλα καὶ τὴν ὑποστήριξή μας στὸ Μιχαήλοβιτς. Ὁ Μιχαήλοβιτς δὲν πολέμησε τὸν ἐχθρὸ καὶ μερικοὶ δικοὶ του ἤθρανε καὶ τὸ συμφέρο τους μὲ τὸν ἐχθρὸ. Φτάσαν ἔτσι μὲ τὸ στρατὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Τίτο στὰ ὅπλα καὶ στὶς προδοσίες. Καὶ ἀπὸ προδοσία σὲ προδοσία χαθήκανε πολλοὶ πατριῶτες καὶ ὠφελήθηκαν οἱ Γερμανοὶ. Δηλώσαμε καθαρὰ φιλία στὸ στρατηγὸ Τίτο καὶ συμμαχία στὸν ἡρωϊκὸ καὶ μεγάλο ἀγῶνα του μὲ τὸ γερμανικὸ στρατό. Τοῦ στέλνουμε καὶ θὰ τοῦ στείλωμε ἀκόμα ὅσο πιὸ πολλὰ ὅπλα μπορέσουμε καὶ σκοπεύουμε νὰ συνεργαστοῦμε μαζί του.

Σκοπὸς μας εἶναι νὰ καταφέρουν ὅλες οἱ δυνάμεις ποὺ ὑπάρχουν στὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ὁλόκληρος ὁ ἐνωμένος στρατὸς τῆς Σερβίας νὰ συμπράξουν σὰν ἕνα σῶμα μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἀρχιστρατήγου Τίτο γιὰ τὴν ἐνωσι καὶ τὴ λευτεριά τῆς Γιουγκοσλαβίας, νὰ πετάξουν ἀπὸ τὰ πατρικὰ χῶματα τοὺς φονιάδες χιτλερικούς ποὺ τὰ πατήσαν καὶ νὰ χαλάσουν καὶ τὸν τελευταῖο.»

Ἡ πιὸ τελευταία δήλωσις ποὺ φανερῶνει τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν, εἶναι μιὰ ἀπάντησι στὴ βουλὴ, τοῦ κ. George Hall, τοῦ ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ κ. Χῶλ μίλησε γιὰ τὸ διορισμὸ τοῦ Doctor Subasitch στὴν πρωθυπουργία καὶ εἶπε κατόπι: «Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁ βασιλέας Πέτρος ἔβγαλε διάγγελμα καὶ προσκαλοῦσε ὅλο τοῦ τὸ ἔθνος νὰ ἐνωθῇ, νὰ ξεχαστοῦνε ὅλες οἱ διαφορὲς καὶ νὰ σταματήσῃ κάθε πολιτικὴ συζήτησις γιὰ τὰ ἐσωτερικά, ὥς ποῦ νὰ λευτερωθῇ ὁ τόπος καὶ νὰ μπορέσῃ νὰ διαλέξῃ ὁ λαὸς τὸ πολίτευμά του.

«Ὁ βασιλέας δήλωσε ἀκόμα καθαρά, πὼς ἡ νέα Κυβέρνησις θὰ ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὴν πολιτικὴν καὶ θὰ τάξει σκοπὸ τῆς νὰ συνεργαστῇ μὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀντιστέκονται ἀληθινὰ στὸν ἐχθρὸ. Δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ σκοπὸν του, ἂν δὲ συνεργαζότανε μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα καὶ ἂν δὲν εἶχε τὴν ὑποστήριξή τους. Παρακάλεσε λοιπὸν τὸ νέο πρωθυπουργὸ νὰ συνεννοηθῇ μαζί τους, καθὼς καὶ ἔκανε, πρὶν ἀποφασίσῃ τὴ σύνθεσι τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ ἐντιμότατος φίλος μου θὰ ἔχει βέβαια πληροφορηθῇ ἀπὸ τὸ ἀνακοινωθὲν ποὺ βγάλανε μαζί ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ στρατάρχης Τίτο

και δημοσιεύτηκε πριν από λίγες μέρες στον τύπο, ότι οι πρώτες συζητήσεις είχαν αξιόλογη επιτυχία.

«Νομίζω πώς δεν είναι υπερβολική αισιοδοξία να πιστεύουμε, ότι από δω και μπρός οι σχέσεις αυτές θα αναπτυχθούν ακόμα. Η ένωτική αυτή προσπάθεια υποστηρίζεται τόσο από την Κυβέρνηση της Αυτότης Μεγαλειότητος, όσο και από την Αμερικανική και Ρωσική και με χαρά τη χαιρετίζουν και κείνες, καθώς και εμείς εξαιρετικά, γιατί είναι μια παραπάνω φοβέρα για τον έχθρο σε ένα διαμέρισμα του κόσμου όπου είναι τρωτός, και ακόμα γιατί είναι το πρώτο βήμα που γίνεται, για να επουλωθούν οι πληγές που αφανίζουν τη φίλη και σύμμαχό μας Γιουγκοσλαβία.»

Αναγγέλθηκε στις 7 Ιουλίου 1944, πώς ο Δρ Subasitch σχημάτισε Κυβέρνηση αντιπροσωπευτική από δυο Σέρβους, δυο Σλοβένους και δυο Κροάτες από αυτούς ένας Σέρβος και ένας Κροάτης είναι αντιπρόσωποι του Έθνικου Απελευθερωτικού Συμβουλίου του αρχιστράτηγου Τίτο.

76

ΑΔΙΑΒΡΟΧΟ ΒΑΜΒΑΚΙ

ΤΟ ΑΔΙΑΒΡΟΧΟ βαμβάκι είναι το τελευταίο προϊόν της αγγλικής ύφαντουργίας.

Το βαμβάκι ύφαινεται με ιδιαίτερο τρόπο, που κάνει κάθε κλωστή αδιάβροχη.

Τον τελευταίο καιρό ειδικοί υπάλληλοι του Βρετανικού Υπουργείου Έσωτερικών δοκίμασαν σωληνες για άντλίες που κατασκευάστηκαν από αδιάβροχο βαμβάκι. Τα αποτελέσματα ήταν πολύ ικανοποιητικά. Οι σωληνες ήταν τόσο καλοί όσο και οι λαστιχένιοι.

Οι μηχανές που χρειάζονται για το κλώσιμο του βαμβακιού αυτού διαφέρουν βέβαια σε πολλά σημεία από τα κοινά μηχανήματα της βαμβακουργίας.

Η μεγάλη μπλόφα του Άλαμείν

Του ταγματάρχη PETER W. RAINIER

Από το βιβλίο του «Pipeline to Battle»

ΠΟΛΛΑ χρόνια αργότερα, όταν οι ιστορικοί πάψουν να χάνουν τη μύτη τους στα ιστορικά δεδομένα για τις εκστρατείες της Λιβύης, θα έχουν διαβάσει σωρούς εγγράφων, διαταγών, δοκουμένων, πολεμικών ημερολογίων, αρκετούς να γεμίσουν μίαν αποθήκη. Από τις ξεχυνες αυτές, η τελική μάχη του Άλαμείν ασφαλώς θα παρουσιαστεί σε μια από τις προσεκτικότερα προετοιμασμένες συρράξεις στην ιστορία των πολέμων. Οι προπαρασκευές μπορούν σε γενικές γραμμές να διακριθούν σε τέσσερις περιόδους.

Πρώτα έγινε η συγκεντρωση αρκετών ανδρών και υλικού σε μικρή απόσταση από το πεδίο της μάχης. Κατόπι δημιουργήθηκε ο μηχανισμός, που ήταν απαραίτητος, για να μπορέσουν οι άνδρες και τα όπλα τους να αναπτυχθούν και να μετακινηθούν στο ορισμένο σημείο, σε ορισμένο χρόνο. Ύστερα άρχισε η εξάσκηση των ανδρών στη χρησιμοποίηση των όπλων τους και στην εκτέλεση της ιδιαίτερης αποστολής, που είχε ανατεθεί στον καθένα. Και τέλος εξαπατήθηκε ο έχθρος σχετικά με το χρόνο, τον τόπο και τη μέθοδο της μελλοντικής επίθεσης. Έπρεπε να εξαπατηθεί τόσο για τη χρονολογία που θα γινόταν η επίθεσή μας όσο και για τον ιδιαίτερο τομέα όπου θα έπρεπε να την περιμένει, έτσι που να βρεθεί με τις εφεδρείες του συγκεντρωμένες σε κάποιο μακρινό σημείο.

Υπήρχε η άμεση και η τοπική μέθοδος για να τον εξαπατήσουμε. Ο Μοντγκόμερυ άρχισε να μετακινεί τον κύριο όγκο των θωρακισμένων του δυνάμεων προς τα νότια, προς την κοιλάδα της Καττάρα. Παρ' όλο που αυτό έγινε νύχτα, τα πολλά σημάδια που άφιναν τα τάνκς στο έδαφος μαρτυρούσαν στο πρώτο αναγνωριστικό αεροπλάνο του έχθρου, πώς είχαν μετακινηθεί τάνκς προς τα εκεί. Είναι αλήθεια, πώς τα τάνκς ήταν καμουφλαρισμένα στη νέα τους θέση, αλλά η φωτογραφία από τα ίχνη των αρμάτων, που φαινομενικά καταλήγουν στο κενό, στην ανοιχτή Ξηρο, αφήνει να συμπεράνει κανείς πως μεταφέρθηκε ένα τάνκς ως εκεί, ακόμη και αν η σιλουέτα του δεν φαίνεται κάτω από το δίχτυ του καμουφλάζ.

Η πρώτη φωτογραφία αυτού του τομέα θα έδειχνε στον έχθρο, πώς είχαμε μετακινήσει τα αρμάτα μας προς τα νότια και προσπαθήσαμε να τα καμουφλάρουμε. Εκείνο που θα ήταν άγνωστο στον έχθρο ήταν, πως τα σημάδια των τάνκς είχαν αφαιρεθεί επίτηδες φα-

νερά και πώς τα δίχτυα του καμουφλάζ ήταν επίτηδες διαφανή. 'Ο Ρόμμελ ήξερε πού ήταν τα άρματα μας, αλλά δεν ήξερε ότι ξέρομε πώς τὸ ξέρει!

Υστερα ὁ Μοντγκόμερυ προχώρησε στήν εξαπάτηση τοῦ ἐχθροῦ. Ἀρχισε νὰ κατασκευάζει μιὰ σειρὰ δρόμων μὲ κατεύθυνση ἀπὸ ἀνατολικά πρὸς τὰ δυτικά στὸ βόρειο τομέα, στὸ ἀντίθετο ἄκρο τοῦ μετώπου ἀπὸ ὅπου τὰ ἄρματά μας προσπαθοῦσαν νὰ κρυφτοῦν κάτω ἀπὸ τὰ λεπτά δίχτυα τοῦ καμουφλάζ, σὰν ἓνα κοπάδι ρινόκεροι κάτω ἀπὸ δέντρα χωρὶς φυλλωσιά. Αὐτοὶ οἱ δρόμοι κατασκευάστηκαν τοποθετώντας λάσπη ἀπὸ παραθαλάσσια τέλματα σὲ ὕψος μερικῶν ἑκατοστῶν πάνω στήν ἄμμο τῆς ἐρήμου. Μὲ τὴν κατασκευὴ αὐτὴ γίνονται δρόμοι «ψεύτικοι», γιὰ νὰ τοὺς βλέπει μόνον ὁ ἐχθρὸς στὴ φωτογραφία, ἀλλὰ ἔχουν τὸ πλεονέκτημα, ὅτι μποροῦν γιὰ ἓνα λογικὸ χρονικὸ διάστημα νὰ χρησιμοποιηθοῦν π. χ. γιὰ νὰ μεταφερθοῦν στρατεύματα κρούσεως στὴ γραμμὴ τῆς μάχης γιὰ μιὰ ἐπίθεση.

Ἐγιναν ἕξι τέτοιοι δρόμοι, πού φαίνονταν πὼς κατευθύνονται πρὸς τὸ Ἀλαμείν ἀπὸ τὸ σταθμὸ τοῦ Ὁμαγίντ, δεκαπέντε μίλια ἀνατολικότερα. Μὲ τὴ διάταξή τους μποροῦσαν νὰ μεταφέρουν στρατεύματα στὸ βόρειο τομέα, πού εἶχε 20 μίλια ἔκταση. Οἱ δρόμοι ὀνομάστηκαν «Ἥλιος», «Φεγγάρι», «Ἀστρο», «Μπότα», «Μπουκάλα» καὶ «Καπέλλο». Κάθε 100 γυάρδες περίπου ἓνα κατάλληλο σῆμα ἀπὸ μέταλλο τοποθετημένο σὲ ἓνα σωρὸ ἀπὸ πέτρες ἔδειχνε τὸ δρόμο καὶ τὸ ὄνομά του. Ἔτσι κάθε μονάδα, πού θὰ ἔκανε ἐπίθεση καὶ θὰ ἔπαιρνε τὴ διαταγὴ νὰ προχωρήσει κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου «Ἀστρο», θὰ εὑρισκε κάθε 100 γυάρδες περίπου ἓνα μετἀλλινο ἄστρο.

Ἡ κατασκευὴ τῶν δρόμων αὐτῶν δὲν μποροῦσε φυσικὰ νὰ μείνει μυστικὴ ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Ἡ κατασκευὴ περίπου 100 μιλίων δρόμων μέσα σὲ λίγες ἐβδομάδες ἀπαιτεῖ μεγάλη συγκέντρωση ὕλικου. Δὲν ἔγινε καμμιά προσπάθεια νὰ τὴν ἀποκρύψουν. Οἱ δρόμοι κατασκευάστηκαν μέρα μεσημέρι ἀπὸ νοτιοαφρικανικοὺς λόχους μὲ ἀμερικανικὰ μηχανήματα ὁδοποιίας. Ἡ φυσικὴ ἐρμηνεία τῆς κατασκευῆς αὐτῶν τῶν δρόμων εἶταν, πὼς ἐτοιμαζόταν ἐπίθεση στὸ βόρειο τομέα. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως ἤξερε, πὼς τὰ ἄρματά μας εἶταν στὸ νότιο τομέα καὶ πὼς αὐτὸ προέλεγε ἐπίθεση ἐκεῖ.

«Ἀχά!» εἶπε τότε τὸ Γερμανικὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο, «ὁ Ἐγγλέζος θέλει νὰ μᾶς κοροϊδέψει! Εἴτε κατασκευάζει δρόμους γιὰ μπλόφα, γιὰ νὰ καλύψει ἐπίθεση τῶν ἁρμάτων του στὰ νότια, εἴτε πρόκειται νὰ μετακινήσει τὰ ἄρματά του πρὸς τὰ βόρεια καὶ νὰ ἐπιτεθῇ ἐκεῖ. Δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτεθῇ χωρὶς ἄρματα. Αὐτὰ πρέπει πρῶτα νὰ σπάσουν τὴ γραμμὴ μας, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ εἰσχωρήσει τὸ πεζικό. Ὅσο τὰ ἄρματά του μένουν ἐκεῖ, πρέπει ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἔξαπο-

λυθῇ ἡ ἐπίθεση, παρ' ὅλους τοὺς ὥραίους δρόμους του. Ἐμεῖς μετακινήσαμε τὰ δικὰ μας ἄρματα στὰ νότια, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ δικὰ του. Ἄν τὰ κινήσει πρὸς τὰ βόρεια, θὰ τὸ μάθουμε ἀμέσως, καὶ θὰ μετακινήσουμε καὶ τὰ δικὰ μας. Νομίζει πὼς δὲν ξέρομε ὅτι τὰ ἄρματά του εἶναι στὰ νότια, ἀλλὰ οἱ φωτογραφίες μας μᾶς τὰ δείχνουν παρ' ὅλα τὰ δίχτυα τοῦ καμουφλάζ. Οἱ φωτογραφίες θὰ μᾶς δείξουν πότε θὰ ξαναμετακινηθοῦν».

Ὁ Μοντγκόμερυ δὲν εἶχε ἔξαπατήσῃ μόνον τὸν ἐχθρό, εἶχε κατορθώσει νὰ ἔξαπατήσῃ καὶ τοὺς δικούς του ἄνδρες. Ξέρω πὼς με εἶχε ἔξαπατήσῃ καὶ μένα. Θὰ στοιχημάτιζα πὼς ἡ ἐπίθεσή μας θὰ γινόταν στὰ νότια καὶ πὼς οἱ δρόμοι στὸ βόρειο τομέα ἔγιναν μόνον γιὰ μπλόφα.

Ἀλλὰ ὁ Μοντγκόμερυ δὲν εἶχε κάνει ἀκόμα τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς μπλόφας του. Μόλο πού εἶταν θεοφοβούμενος πουριτανός, εἶταν ἀπατεώνας μὲ πείρα. Τὴν ὥρα πού κατασκεύαζε τοὺς δρόμους του, ἐτοίμαζε μυστικὰ ἑκατοντάδες ψεύτικα τάνκς ἀπὸ ξύλο καὶ πανὶ καὶ ἐπίσης χιλιάδες ψεύτικα φορητὰ αὐτοκίνητα ἀπὸ τὸ ἴδιο ὕλικό.

Σὲ μιὰ νύχτα ὁμάδες φορητῶν φάνηκαν στὸ βόρειο τομέα κουβαλώντας τὰ ψεύτικα ὀχήματα καὶ στρατιὰ ὁλόκληρη ἀνδρῶν τὰ σκόρπισε πάνω στὴν πεδιάδα. Τὸ ἄλλο πρωὶ πηγαίνοντας στὴ δουλειά μου βρῆκα τὴν ἐρημο γεμάτη αὐτοκίνητα. Εἶταν τόσο πετυχημένα, πού σὲ ἀπόσταση μερικῶν ἑκατοντάδων γυαρδῶν δὲ μποροῦσε κανεὶς νὰ ξεχωρίσει τὰ ψεύτικα ἀπὸ τὰ ἀληθινά. Θαύμασα τὴν εὐφυΐα του. Ὑστερα μοῦ ξέφυγε μιὰ βροσιά! Ὁ Μοντγκόμερυ φαίνεται εἶχε ξεχάσει μιὰ λεπτομέρεια. Δὲν ἀφίναν ἔχνη τὰ αὐτοκίνητα! Ἡ πρώτη ἀναγνωριστικὴ φωτογραφία θὰ ἀποκάλυπτε πὼς εἶταν ψεύτικα, γιατί ἔλειπαν τὰ ἔχνη στὸν ἄμμο τῆς ἐρήμου.

Καὶ πάλι φαίνεται τὸ Γερμανικὸ Ἐπιτελεῖο φώναζε «Ἀχά!» γερμανιστί. «Οἱ Ἀγγλοι ἀκόμα μᾶς ἔξαπατοῦν πὼς δῆθεν θὰ κάνουν ἐπίθεση στὰ βόρεια, ἀλλὰ ἐμεῖς παρατηροῦμε τὰ ἄρματά τους πού εἶναι ἀκόμα στὰ νότια. Τί ἀνόητοι νὰ χάσουν τὸ παιγνίδι, ξεχνώντας πὼς ἔπρεπε νὰ κάνουν καὶ ἔχνη πίσω ἀπὸ τὰ ψεύτικα φορητά!»

Μὲ ντροπὴ μου ὁμολογῶ, πὼς εἶχα τὴν ἴδια γνώμη. Τὴν ἄλλα μερικὲς μέρες ἀργότερα, ὅταν περνοῦσα πάλι ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ ψεύτικα φορητά. Δὲν πίστευα τὰ μάτια μου, ὅταν πλησίασα τὸ πρῶτο. Κάτω ἀπὸ τὸ πανὶ εἶδα καὶ λίγες μέρες δὲν ὑπῆρχε τίποτε. Τώρα εἶταν ἓνα τάνκ ἀπὸ κάτω, μὲ τὸ μεγάλο κανόνι του στὴ μέση, σὰν ἓνα προϊστορικὸ τέρας. Ἀπὸ τὸ ἔδαφος τὸ τάνκ φαινόταν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἀέρα δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ δεῖ κάτω ἀπὸ τὸ πανὶ τοῦ ψεύτικου φορητοῦ. Σὰ λύκος μὲ δέρμα προβάτου.

Στ' ἀλήθεια ὁ λύκος εἶχε μεταμφιεσθῇ σὲ πρόβατο: τὸ τάνκ εἶχε μπεῖ κάτω ἀπὸ τὸ ψεύτικο φορηγὸ. Εἶχε μπεῖ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ ἀφήσει ἵχνη πίσω του.

Κάτω ἀπὸ κάθε ψεύτικο φορηγὸ βρισκόταν ἓνα τάνκ, ἀλλὰ εἶχαν ἐξαφανίσει προσεχτικὰ τὰ ἵχνη. Τὴν ἴδια νύχτα, ὅπως διαπίστωσα ἀργότερα, τὰ ψεύτικα τάνκς τοποθετήθηκαν κάτω ἀπὸ τὰ δίκτυα τοῦ καμουφλὸς στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ μετώπου, τριάντα μίλια νοτιότερα, καὶ τὰ ἀληθινὰ τάνκς μετακινήθηκαν πρὸς τὰ βόρεια ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, πού εἶχαν φέρει τὰ ψεύτικα. Τὰ ἀναγνωριστικὰ ἀεροπλάνα τῶν Γερμανῶν ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα θὰ διαπίστωναν ἀσφαλῶς πὼς τὰ ἄρματα μας εἶταν ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὰ δίκτυα τους στὰ νότια, καὶ πὼς στὶς χιλιάδες φορηγὰ στὸ βόρειο τομέα δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτε. Ἡ ἀλήθεια φυσικὰ εἶταν, πὼς ὁ Μοντγκόμερυ εἶχε μεταθέσει τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἄρματα του στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς γραμμῆς, χωρὶς ὁ ἐχθρὸς νὰ τὸ ὑποψιασθῇ. Καμιά φωτογραφία δὲν θὰ μπορούσε νὰ ξεχωρίσει τὰ ἵχνη πού ἀφῆσαν ἐγκαταλείποντας τὰ δίκτυα τους, γιατί εἶχαν σχηματιστεῖ πάρα πολλὰ ἵχνη στὴν περιοχὴ ἐκεῖνη. Τὰ νέα δὲν θὰ μπορούσαν νὰ διαπιστωθοῦν.

Μὲ τέτοιου εἶδους στρατηγήματα κερδίζει κανεὶς τὶς μάχες. Ὁ ἐχθρὸς ἐτοιμαζόταν κάθε μέρα νὰ ἀντισταθῇ σὲ ἓνα χτύπημα στὸ νότιο τομέα, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα θὰ δεχόταν τὸ χτύπημα στὴν ἀντίθετη ἄκρη τοῦ μετώπου, ἀπὸ ὅπου μάζευε τὶς ἐφεδρεῖες του.

Φαινόταν τώρα, πὼς ὁ Μοντγκόμερυ εἶχε ἐξαντλήσει τὸ κῆμα τῶν τακτικῶν του ἐμπνεύσεων, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ μεγάλοι στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ δημιουργοῦν τὶς νίκες. Ἀλλὰ εἶχε ἄλλο ἓνα χαρτί κρυμμένο. Δὲν ἔδειξε τὸ αὐτοῦ αὐτὸ οὔτε καὶ στοὺς στρατιῶτες του, ὥς τὴ στιγμή πού ἔμεναν μόνο τρεῖς μέρες γιὰ τὴν ἐπίθεση.

Γιὰ μάρτυρα τῆς ἐπιτυχίας τῆς μπλόφας τοῦ Μοντγκόμερυ ἔχουμε μιὰ προσωπικότητα σὰν τὸν στρατηγὸ φὸν Τόμα, τὸ διοικητὴ τοῦ Ἀφρὶκα Κόρ. Αὐτὸς πιάστηκε αἰχμάλωτος στὴ μάχη πού προετοίμαζε ὁ Μοντγκόμερυ. Μία ἢ δύο μέρες μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του γευμάτιζε μὲ τὸν Μοντγκόμερυ στὴν καντίνα τοῦ στρατηγεῖου. Ὁ Μοντγκόμερυ τὸν ρώτησε, ἂν ἤξεραν οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ πρὶν τὴν ἡμερομηνία πού θὰ ἀρχίζε ἡ ἐπίθεση καὶ ἂν ὑποψιάστηκαν σὲ ποῖον τομέα θὰ γινόταν.

«Μᾶς αἰφνιδιάσατε σχεδὸν ὅλους» εἶταν ἡ ἀνεπιφύλακτη ὁμολογία τοῦ Γερμανοῦ. «Ἐγὼ μόνος ὑποψιάστηκα τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸν τομέα πού θὰ γινόταν ἡ ἐπίθεση, ἀλλὰ ἀπατήθηκα στὴν ἡμερομηνία. Εἶχα τὴν ἰδέα, πὼς ἡ ἐπίθεση θὰ γινόταν στὸ βόρειο τομέα, ἀλλὰ δὲν μπορούσα νὰ προσηλυτίσω τοὺς ἄλλους στὴ γνώμη μου. Ἐπειδὴ τὸ πολεμικὸ μας συμβούλιο δὲν μπορούσε νὰ μὲ πείσει ὅτι εἶχα ἄδικο, ζητήσαμε τὴν γνώμη τοῦ Ρόμμελ, πού εἶταν μὲ ἄδεια

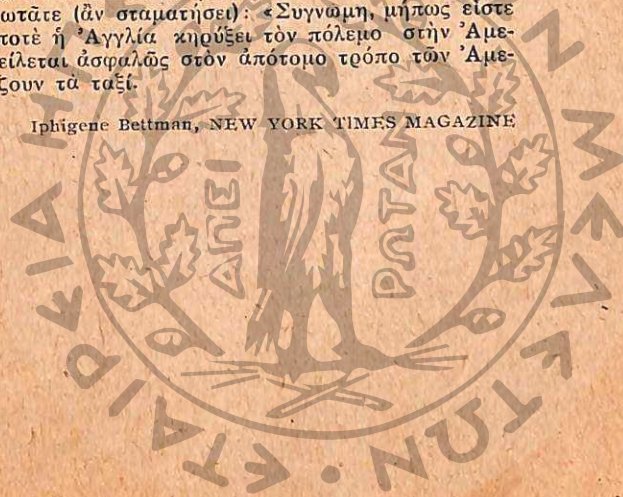
στὴν Ἰταλία. Ὁ Ρόμμελ μᾶς εἰδοποίησε, πὼς εἶχε πάρει ὁριστικὲς πληροφορίες ἀπὸ τὸ Βερολῖνο, πὼς θὰ κάνετε τὴν ἐπίθεση μὲ ἄρματα στὸ νότιο τομέα κατὰ τὶς 5 Νοεμβρίου καὶ πὼς ἡ ταχτική σας θὰ εἶταν νὰ ἐπιδιώξετε διάσπαση μὲ τὰ ἄρματα σας καὶ ἀναδίπλωση τῆς γραμμῆς μᾶς πρὸς τὴ θάλασσα. Ἀντὶ γι' αὐτὰ κάνετε τὴν ἐπίθεση στὸ βόρειο τομέα δυὸ ἐβδομάδες νωρίτερα ἀπὸ ὅτι περιμέναμε, καὶ μᾶς αἰφνιδιάσατε τόσο, ὥστε ὁ Ρόμμελ εἶταν ἀκόμη στὴν Ἰταλία καὶ δὲν πρόφτασε νὰ γυρίσει, παρὰ ὅταν ἡ μάχη εἶχε ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ ἀρκετὲς μέρες.»

Ἡ ἱστορία τοῦ φὸν Τόμα ἀποκάλυψε ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν ἔμμεση μπλόφα πού εἶχε γίνει. Ἡ ἐσφαλμένη πληροφορία γιὰ τὴν ἡμερομηνία καὶ τὸ σημεῖο, ὅπου θὰ κάναμε τὴν ἐπίθεση, εἶχε ἐπιτηδες ἐπιτραπῇ νὰ περάσει μέσω τῶν Γερμανῶν πρακτόρων ἀπὸ τὸ Λονδῖνο στὸ Βερολῖνο.

76

Χ ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ἀποδίδουν μεγάλη σημασία στοὺς καλοὺς τρόπους καὶ τοὺς μαθαίνουν καὶ στὰ μωρὰ ἀπ' τὴν κοινία τους. Τοὺς ἐνοχλεῖ ἂν μπῆτε στὸ ἀσανσέρ καὶ πῆτε «στὸ τέταρτο! ἀντὶ «στὸ τέταρτο πάτωμα, παρακαλῶ». Δὲν κάνει νὰ φωνάζετε «Ψὶτ, ταξί!» Ἀφοῦ κάνετε τὸ σῆμα, ρωτᾶτε (ἂν σταματήσετε): «Συγγνώμη, μήπως εἶστε ἐλεύθερος;» Ἄν ποτὲ ἡ Ἀγγλία κηρύξει τὸν πόλεμο στὴν Ἀμερικὴ, αὐτὸ θὰ ὀφείλεται ἀσφαλῶς στὸν ἀπότομο τρόπο τῶν Ἀμερικανῶν νὰ φωνάζουν τὰ ταξί.

Iphigene Bettman, NEW YORK TIMES MAGAZINE

Πώς οί Βρεταννοί ἐβύθισαν τὸ «Σάρνχορστ»

Τοῦ C. S. FORESTER

Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «Saturday Evening Post», Φιλαδέλφεια

ΜΠΟΡΕΙ οἱ Γερμανοὶ νὰ εἶχαν μάθει, πὼς περνοῦσε αὐτὴ ἡ νηοπομπὴ καὶ πῆγαινε πρὸς τὸ Μουρμάνσκ περνώντας ἀπὸ τὴν τελευταία βόρεια ἄκρῃ τῆς Νορβηγίας. Μπορεῖ νὰ ἔστειλαν τὸ «Σάρνχορστ» χωρὶς ὀρισμένο σκοπὸ στὴν ἀρκτική νύχτα, με ἀποστολὴ νὰ ἐπιτίθεται σὲ ὅ,τι τοῦ παρουσιαζόταν. Ὅπως ὁποῖοτε βγῆκε ἀπὸ τὸ νορβηγικὸ φιδροντ φέροντας τὸ σῆμα τοῦ ἀντιναύαρχου Μπαϊ.

Αὐτὸ τὸ καταδρομικὸ μάχης 26.000 τόννων εἶχε ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ νὰ ἐκτελεῖ ἐπιδρομές. Μὲ ταχύτητα 29 κόμβων εἶταν ταχύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγγλικά θωρηκτά. Μὲ τὰ ἐννέα πυροβόλα τοῦ τῶν 11 δακτύλων εἶταν δυνατότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγγλικά καταδρομικά. Καὶ τὸ τεράστιο δευτερεῶν πυροβολικὸ τοῦ ἔδινε τὴν ἐγγύτητα πὼς, ἂν κατάρθωνε νὰ πλησιάσει μιὰ νηοπομπή, θὰ βύθιζε τὰ σκάφη γρηγορότερα ἀπ' ὅτι πνίγει ἡ ἀλεποῦ τὶς κότες στὸ κοτέτσι.

Ἐφυγε τὸ ἀπόγεμα, τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀκριβῶς στὴν πιὸ κατάλληλῃ ὥρᾳ, τὴν ὥρα ποὺ ἡ σκοτεινὴ ἀρκτική θάλασσα ἄρχισε νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὴν αὐγὴ ποὺ ἐρχόταν, ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μετὰ τὴ νηοπομπή. Ἡ νηοπομπὴ αὐτὴ ἄξιζε περίπου μισὸ ἑκατομμύριον τόννους ἐμπορικῶν ναυτικῶν. Τὸ Σάρνχορστ θὰ μπορούσε ἐκεῖ νὰ κάνει σὲ μιὰ ὥρα μέσα τόσες ζημιές ὅσες ὅλος ὁ ὑποβρύχιος στόλος σὲ ἕξι μῆνες.

Ἡ βρεταννικὴ νηοπομπὴ βρισκόταν περίπου 150 μίλια ἀπὸ τὸ Βόρειο Ἀκρωτήριο καὶ εἶχε ἀνατολικὴ κατεύθυνση. Εἶταν προστατευμένη ἀπὸ ἐπιθέσεις ὑποβρυχίων με μιὰ σειρὰ μικρὰς μονάδες, κορβέτες καὶ ἀντιτορπιλικὰ. Γιὰ νὰ τὴν προστατεύσει ἀπὸ ἐπιθέσεις πλοίων ἐπιφανείας, ὁ ναύαρχος Μπέρνεττ εἶχε τρία καταδρομικά, τὰ «Μπέλφαστ», «Νόρφολκ» καὶ «Σέφφιλντ». Ἡ μοῖρα τοῦ παρακολουθοῦσε στὰ νοτιοανατολικά τὴν νηοπομπή, καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ νοτιοανατολικά ἦρθε ὁ Μπαϊ.

Τὸ «Σάρνχορστ» καὶ ἡ βρεταννικὴ συνοδεία εἶταν περίπου ἕξι μίλια μακριά, ὅταν σημείωσε ὁ ἕνας τὴν παρουσίαν τοῦ ἄλλου. Στὰ βρεταννικὰ πλοῖα τὸ μάτι ποὺ δὲν κοιμᾶται ποτὲ καὶ βρίσκεται σὲ ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, αὐτὸ τὸ μάτι ποὺ βλέπει μέσα στὸ σκοτάδι, ποὺ βλέπει μέσα στὴν ἀρκτική νύχτα, ποὺ βλέπει μέσα στὴν δμίχλη καὶ στὶς χιονοθύελλες ἀγρυπνοῦσε γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους.

Ἐδωσε τὸ πρῶτο σῆμα συναγεροῦ καὶ τώρα ἔδειχνε ἀκριβῶς, ποῦ βρισκόταν αὐτὸς ὁ ξένος, ποῦ σχεδὸν ἀσφαλῶς εἶταν ὁ ἐχθρὸς, καθὼς καὶ τί κατεύθυνση εἶχε. Τὰ κανόνια εἶχαν στραφῇ σύμφωνα μετὰ τὶς παρατηρήσεις του, καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ περιέμεναν τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἄρχιζαν πῦρ. Σύμφωνα μετὰ τὶς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἡ νηοπομπῆ ἔκανε μισὴ στροφή, ὅταν τὸ «Νόρφολκ», τὸ «Σέφφιλντ» καὶ τὸ «Μπέλφαστ» ῥίχθηκαν, γιὰ νὰ συναντήσουν τὸν ἐχθρό. Μὲ μιὰ καὶ μόνῃ ὁμοβροντία τὸ «Σάρνχορστ» μπορούσε νὰ ῥίξει βλήματα μετὰ μεγαλύτερο βάρος ἀπὸ τὰ τρία καταδρομικά μαζί. Ἐνα ἐλαφρὸ καταδρομικὸ δὲν εἶχε σχεδὸν καμμιά πιθανότητα νὰ ἀντέξει καὶ σὲ ἕνα ἀκόμη χτύπημα τῶν πυροβόλων τῶν 11 δακτύλων, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ θωράκιση ποὺ σκέπαζε τὰ ζωτικὰ σημεῖα τοῦ Γερμανοῦ τὸν προστάτευε ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ τὶς βολὰς τῶν καταδρομικῶν, ἐκτὸς ἂν ἡ ἀπόσταση εἶταν πολὺ μικρὴ. Μαθηματικὰ ἡ μάχη ποὺ ἄρχιζε εἶταν ἄνιση. Καὶ ὅμως τὰ τρία καταδρομικά ῥίχθηκαν ἐπάνω στὸ «Σάρνχορστ».

Ὁ ἥλιος δὲν εἶχε φωτίσει ἀκόμη καθόλου, ἀλλὰ καὶ τὸ γκρίζο σκάφος τοῦ «Σάρνχορστ» ποὺ πλησίαζε μ' ὅλην τὴν ταχύτητα εἶταν ἀόρατο, μπορούσε ὅμως κανεὶς νὰ διακρίνει τὴ γέφυρά του ἄσπρη καὶ γυαλιστερὴ στὸ μισοσκοτάδιο τοῦ βορείου αὐτοῦ πρωινοῦ. Ἐνα ἀπὸ τὰ πυροβόλα τῆς ἀγγλικῆς μοίρας ἔρριξε, καὶ μιὰ φωτοβολίδα ἔγραψε ἕνα χαριτωμένο τόξο ἀπὸ ἄσπρο καπνὸ στὸν οὐρανὸ προτοῦ σκάσει. σχεδὸν ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὸ καταδρομικὸ μάχης, φωτίζοντας τὴ θάλασσα ἕνα μίλλι γύρω ἀπὸ τὸ πλοῖο. Τὴν ὥρα ποὺ εἶταν κρεμασμένη στὸν οὐρανὸ μετὰ τὸ ἀλεξιπτωτὸ τῆς τὰ πυροβόλα τῶν καταδρομικῶν ἄρχισαν πῦρ.

Οἱ ὀβίδες ἔφυγαν σφυρίζοντας πρὸς τὸ στόχο τους, καὶ ὁ παρατηρητὴς τοῦ «Νόρφολκ» μετὰ τὰ κυάλια τοῦ εἶδε, ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ ὀβίδες τοῦ «Νόρφολκ» ἔπρεπε νὰ ἐκραγοῦν, μιὰ ζωερὴ πράσινη φλόγα νὰ ξεπηδᾷ ἀπὸ τὸ μαῦρο σκάφος τοῦ «Σάρνχορστ». Τὸ «Νόρφολκ» εἶχε πυροβόλα τῶν 8 δακτύλων, τὰ πυροβόλα τῶν ἄλλων καταδρομικῶν εἶταν μόνον τῶν 6 δακτύλων. Τὸ «Σάρνχορστ» σίγουρα εἶχε χτυπηθῇ.

Τὸ «Σάρνχορστ» ἔκανε γρήγορα στροφὴ, ἔτσι ὥστε ἡ ἐπόμενη ὁμοβροντία δὲ βρῆκε τὸ στόχο. Ὑστερὰ ῥίχτηκε ἔξω ἀπὸ τὸν φωτισμένο κύκλο καὶ χάθηκε στὸ μισοσκοτάδιο. Ὁ Μπαϊ εἶναι τώρα νεκρός. Δὲν θὰ μάθομε ποτὲ τοὺς λόγους, γιατί ἔφυγε τόσο ξαφνικά. Εἶναι πολὺ ἀπίθανον ἕνας ἄνδρας, ποὺ ἔφθασε στὸ βαθμὸ τοῦ ναύαρχου στὸ γερμανικὸ ναυτικὸ νὰ εἶναι ἄνθρωπος ποὺ θὰ δίσταζε νὰ ἐκτελέσει τὸ καθήκον του. Ὁ Μπαϊ φαίνεται ὅτι ἐνεργοῦσε σύμφωνα μετὰ σχέδιο προετοιμασμένο ἀπὸ καιρό. Ἐφαγγε νὰ βρεῖ τὴ νηοπομπή. Ἦξερε τώρα, ποῦ εἶταν ἡ δυνατότερη ἄμυνα καὶ μπορούσε νὰ μαν-

τεύσει χωρίς μεγάλο λάθος, που ήταν τα εμπορικά σκάφη. Μπορούσε τώρα να απομακρυνθῇ, να χαθῇ στο σκοτάδι και να δώσει ένα νέο χτύπημα.

Ο ναύαρχος Μπέρνετ μέσα στο «Μπέλφαστ» ήταν τώρα αναγκασμένος να μαντεύσει, τί θα έκανε ο Μπαί, που και τότε θα χτυπούσε τη νηοπομπή. Ένα θωρηκτό με ταχύτητα 30 κόμβων θα μπορούσε να κάνει το γύρο τῆς νηοπομπῆς σὲ μιὰ ὥρα μέσα. Θα μπορούσε να πλησιάσει τη νηοπομπή από οποιαδήποτε κατεύθυνση, και να βυθίσει σὲ δέκα λεπτά πάρα πολλά εμπορικά πλοία. Μὲ αὐτὲς τὶς συνθήκες ὁ Μπέρνετ, πάνω στη στενή γέφυρά του μέσα στους καπνούς που έβγαζε τὸ «Μπέλφαστ» πλέοντας μ' ὅλη του τὴν ταχύτητα στη φουσκομένη θάλασσα, δὲν ἔπρεπε νὰ κάνει τὸ παραμικρὸ λάθος στὸν ὑπολογισμό του.

Στις 12.30', τρεῖς ὥρες μετὰ τὴν πρώτη ἐπαφὴ στὰ νοτιοανατολικά, τὸ «Σάρνχορστ» ξαναφάνηκε στὰ βορειοανατολικά. Ὁ Μπέρνετ νὰ τὰ καταδρομικά του τοῦ ἔκλειναν τὸ δρόμο. Εἶταν ἓνα κατόρθωμα ἐξαιρετικὸ τοῦ Μπέρνετ. Τὶς σκέψεις τοῦ Μπαί στὴ θέα τῶν ἀτρόμητων αὐτῶν καταδρομικῶν, τὴν ὥρα ποὺ σύμφωνα μὲ ὅλους τοὺς νόμους τῶν πιθανοτήτων ἔπρεπε νὰ βρίσκονται 20 μίλλια μακριά, μπορούμε νὰ τὶς φανταστοῦμε ἀπὸ τὶς πράξεις του. Ἀρχισε ἓνα ξαφνικὸ κανονίδι καὶ μιὰ ὀβίδα ἔσκασε στὴν πρύμνη τοῦ «Νόρφολκ». Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ ὁ Μπαί ἔφυγε, γιὰ νὰ γυρίσει στὴ βάση του.

Δὲν μπορούσε νὰ ἔχει καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι τρεῖς ὥρες πρωτύτερα ἐπείγοντα σήματα δόθηκαν μὲ τὸν ἀσύρματο στὸ Βρεταννικὸ Ναυαρχεῖο καὶ στὸ κύριο σῶμα τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Δὲν μπορούσε νὰ ἀμφιβάλει, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ θὰ ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν, γιὰ νὰ στείλουν τὸ ταχύτερο στὸ σημεῖο ἐκεῖνο πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα, γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν σ' ἓνα τόσο πολυτίμο σκάφος ὅπως τὸ «Σάρνχορστ».

Στὴν πραγματικότητα ὁ κίνδυνος εἶταν πολὺ μεγαλύτερος ἀπ' ὅ,τι ἐνόμιζε. Περίπου 150 μίλλια νοτιοδυτικὰ ἀπὸ τὸ Σάρνχορστ πλησιάζοντας μὲ μεγάλη ταχύτητα γιὰ νὰ τὸ προλάβει βρισκόταν μιὰ ναυτικὴ μοῖρα ἱκανὴ νὰ τὸ καταστρέψει ὁλότελα. Εἶταν ὁ «Δούκας τῆς Υόρκης» μὲ τὸ συνοδευτικὸ καταδρομικὸ του «Τζαμάικα» καὶ τέσσερα ἀντιτορπιλικὰ. Στὸν ἰσὸ ἐκυμάτιζε ὁ σταυρὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν ναύαρχων — καὶ ἐδῶ ὁ ναύαρχος δὲν εἶταν ἄλλος ἀπὸ τὸν σὲρ Μπρουνς Φραϊνξερ, τὸν διοικητὴ τοῦ μητροπολιτικοῦ στόλου.

Κανεὶς ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς ἐκλεκτοὺς δὲν ἔξερε πόσες φορὲς τὸ Βασιλικὸ Ναυτικὸ εἶχε δοκιμάσει αὐτὴ τὴν παγίδα, πόσες φορὲς μιὰ δύναμη θωρηκτῶν εἶχε κάνει μὲ κόπο τὸ δρόμο πρὸς τὴ Ρωσία μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ συναντήσει μιὰ γερμανικὴ δύναμη ἀπὸ τὴ Νορβηγία. Εἶταν ἡ πρώτη φορά, ποὺ ἡ μοῖρα θὰ ἐβράβευε τὴν ὑπομονὴ καὶ τὸν ἐπιμονή.

Ὁ «Δούκας τῆς Υόρκης» εἶταν περίπου 200 μίλλια μακριά, ὅταν ἔλαβε τὸ πρῶτο σῆμα τοῦ Μπέρνετ. Ἡ ταχύτητα τοῦ ἐχθροῦ εἶταν μεγαλύτερη κατὰ μερικοὺς κόμβους. Ὁ Φραϊνξερ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος, ὅτι θὰ μπορούσε νὰ φτάσει ἀνάμεσα στὸ «Σάρνχορστ» καὶ τὴ βάση του. Μιὰ ἀπλὴ καταδίωξη εἶταν ἐξ ἀρχῆς καταδικασμένη σὲ ἀποτυχία. Προχώρησε πρὸς τὸ στρατηγικὸ κέντρο βαρύτητας, στὸ πλησιέστερο σημεῖο τῆς ἐνθίας ἀνάμεσα στὴν τελευταία γνωστὴ θέση τοῦ «Σάρνχορστ», καὶ τὴ γερμανικὴ βάση. Ὁταν ὁ Μπέρνετ ἔστειλε ἓνα ἄλλο σῆμα, γιὰ νὰ ἀναγγεῖλει τὴ δευτέρη ἐμφάνιση τοῦ «Σάρνχορστ», ὁ Φραϊνξερ πληροφορήθηκε καὶ πάλι τὴ θέση τοῦ ἐχθροῦ. Εἶταν ἀκόμη περὶ τὰ 150 μίλλια μακριά.

Εἶταν εὐκαιρία γιὰ τὸν Μπέρνετ νὰ διακριθῇ καὶ πάλι. Τὸ «Σάρνχορστ» ἀφοῦ χτύπησε τὸ «Νόρφολκ», κατευθύνθηκε πρὸς τὰ νότια καὶ χάθηκε στὸ μισοσκοτάδο. Ὁ Μπέρνετ ἔρριξε τὰ σκάφη του στὴν καταδίωξη. Εἶχε βασικὴ σημασία, νὰ πορεύει ὁ Φραϊνξερ νὰ ξαίρει σὲ κάθε στιγμή τὴν πορεία τοῦ Γερμανοῦ. Ὁ Μπέρνετ λοιπὸν ἔπρεπε νὰ μὴ χάσει τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸ «Σάρνχορστ», ἀλλὰ νὰ κρατήσῃ κανεὶς ἐπαφὴ μὲ ἓνα σκάφος ποὺ εἶναι ὀπλισμένο μὲ πυροβόλα τῶν 11 δακτύλων δὲν εἶναι τόσο εὐκόλο. Τὰ πυροβόλα αὐτὰ μπορούσαν νὰ χτυπήσουν ἓνα στόχο πέρα ἀπὸ τὸν ὁρατὸν ὁρίζοντα καὶ ἔφθανε μιὰ καλοσημαδεμένη ὁμοβροντία γιὰ νὰ βυθίσει ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ καταδρομικά τοῦ Μπέρνετ.

Σὲ ὅλο τὸ ἀπόγευμα τὸ γεμάτο ἀγωνία ὁ Φραϊνξερ φυλάχθηκε νὰ κάνει ὅ,τιδήποτε ποὺ θὰ μπορούσε νὰ φανερώσει τὴ θέση του. Ἐνας παραμικρὸς ψιθύρος ἀπὸ τὸν ἀσύρματό του καὶ τὸ «Σάρνχορστ» θὰ μάθαινε, πὼς ὑπάρχει μιὰ ἄλλη βρεταννικὴ μοῖρα στὰ νότια. Ὑστερα, σὲς 4.30 ὅλες οἱ προφυλάξεις ἀφῆθηκαν κατὰ μέρος. Ὁ Φραϊνξερ ἔδωσε διαταγὴ στὸν Μπέρνετ νὰ «φωτίσει τὸν ἐχθρὸ μὲ μιὰ φωτοβολίδα». Τότε οἱ Γερμανοὶ κατάλαβαν, ὅτι ὁ Φραϊνξερ εἶταν πολὺ κοντά. Οἱ ἀξιωματικοὶ πλεύσεως στὸν «Δούκα τῆς Υόρκης» εἶχαν κάνει καλὴ δουλειά. Εἶχαν μετρήσει τὶς στροφὲς ποὺ ἔκανε ὁ ἔλικας τοῦ πλοίου τους, εἶχαν ὑπολογίσει πόσο ἐπιδροῦσαν τὰ ρεύματα καὶ ὁ ἄνεμος, εἶχαν καταλάβει ἀπὸ τὰ σήματα τοῦ Μπέρνετ τὴ θέση καὶ τὴν κατεύθυνση τοῦ «Σάρνχορστ» καὶ εἶχαν πετύχει τὴ λεία τους μὲ πολλὴ ἀκριβεία.

Εἶχε σκοτεινιάσει πολὺ. Ὁ Φραϊνξερ εἶχε τὸ «Σάρνχορστ» ἀρίστερα ἐμπρὸς του καὶ τὸ «Μπέλφαστ» εἶταν ὀκτὼ μίλλια πίσω ἀπὸ τὸ γερμανικὸ σκάφος. Μιὰ λευκὴ ἀστραπή ἀπὸ τὰ πυροβόλα τοῦ «Μπέλφαστ» ἔσκισε τὸ σκοτάδι. Ἡ ὀβίδα ἔσκασε ψηλὰ φωτίζοντας ἐκτυφλωτικὰ τὴ θάλασσα.

Τὸ «Σάρνχορστ» εἶταν ἀκριβῶς στὸ κέντρο αὐτοῦ τοῦ φωτεινοῦ κύκλου, καὶ οἱ παρατηρητές, οἱ σκοποὶ καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ πυροβο-

λικού του Φραϊζερ είδαν όλο τὸ σκάφος τοῦ Γερμανοῦ νὰ ξεχωρίζει καθαρὰ στὸν ὀρίζοντα. Πέντε πυροβόλα τῶν 14 δακτύλων ἄρχισαν τότε τὶς τρομερὲς βροντὲς τους καὶ ἔστειλαν στὸ στόχο τους 3 1/2 τόννους πυρωμένο ἀτσάλι καὶ ἐκρηκτικὲς ὕλες. Γιὰ εἴκοσι δευτερόλεπτα οἱ ὀβίδες οὐρλιαζαν ψηλὰ στὸν ἀέρα. Ἀπὸ ἓνα ἀντιτορπιλικὸ τῆς συνοδείας τοῦ θωρηκτοῦ ποὺ βρέθηκε κάτω ἀπὸ τὸ τόξο τῆς τροχιάς τους ἀκούστηκαν νὰ περνοῦν ψηλὰ σὰν φανταστικοὶ συρμοί.

Ὑστερα ἔπесαν, ἀνασηκώνοντας στήλες νεροῦ σὲ ὕψος διακοσίων ποδιῶν, καὶ ἡ ἀπόσταση εἶταν τόσο καλὰ ὑπολογισμένη, ὥστε ἡ πρώτη ὁμοβροντία χαρακτηρίσθηκε σὰν «ἐγκλωβισμός». Ἡ δεύτερη, μισὸ λεπτὸ ἀργότερα, ἔπесε ἀκριβῶς πάνω στὸ στόχο. Ὁ Μπαϊ ἔστρεψε ξαφνικὰ τὸ σκάφος του δεξιὰ, γιὰ νὰ φθάσει μὲ ὅλη του τὴν ταχύτητα τὸ σκοτάδι στὰ δυτικὰ ποὺ εἶταν τὸ μόνο του καταφύγιο. Ὁ «Δούκας τῆς Ὑόρκης» ἄρχισε τὴν καταδίωξη. Τὸ «Σάρνχορστ» χτυπήθηκε ὕστερα καὶ ἄλλες φορές, ἀλλὰ δὲν εἶχε τραυματισθῇ ἀρκετὰ γιὰ νὰ λιγοστεύει ἡ ταχύτητά του. Πρὶν τὶς 6.30' εἶχε φθάσει ἐκτὸς βολῆς, μὲ τραύματα καὶ πυρκαϊὲς βέβαια, ἀλλὰ πάντως προστατευμένο ἀπὸ τὰ χτυπήματα τοῦ «Δούκα τῆς Ὑόρκης».

Ἀλλὰ μόλις ὁ «Δούκας τῆς Ὑόρκης» ἔπαψε νὰ ρίχνει, οἱ φλόγες τῶν πυροβόλων ξαναφάνηκαν ἀπὸ μακριὰ στὸν ὀρίζοντα μπροστά του. Τὸ «Σάρνχορστ» βρέθηκε ἀναγκασμένο νὰ πολεμήσει μὲ ἄλλους ἐχθρούς. Τοῦ εἶχαν ἐπιτεθῇ τὰ τέσσερα ἀντιτορπιλικά τῆς συνοδείας τοῦ «Δούκα τῆς Ὑόρκης» ποὺ μὲ τὴ μεγάλη τους ταχύτητα ἔκαναν ἐπίθεση, τὸ «Σάβατς» καὶ τὸ «Σωμαρεῖς» ἀπὸ δεξιὰ καὶ τὸ «Σκορπιός» καὶ τὸ «Στόρνι» (τὸ τελευταῖο αὐτὸ εἶταν τοῦ νορβηγικοῦ ναυτικοῦ) ἀπὸ τὰ ἀριστερά. Ὁρμησαν δυὸ ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἀκριβῶς στὴν κατάλληλη στιγμή, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν Μπαϊ νὰ ξεφύγει.

Τὸ «Σάρνχορστ» ἄρχισε πῦρ μὲ ὅλα τὰ μικρότερα κανόνια του. Ἀπὸ θαυματικὴ ἀποψη ἡ ἄμυνά του εἶχε κάτι τὸ ἐξαιρετικὰ δραματικό. Οἱ πορτοκαλλεῖς φλόγες τῶν πυροβόλων του σημάτιζαν μιὰ τεράστια ἐστία, καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ κεντρικὸ σημεῖο ἀκτινοβολοῦσαν ἀμέτρητα τροchioδεικτικὰ βλήματα. Ἀλλὰ ὅταν ἀντιτορπιλικά μὲ ταχύτητα 40 κόμβων κάνουν ἐπίθεση, εἶναι δύσκολο νὰ τὰ σταματήσῃ κανεὶς. Ἀλλοτετε τὸ «Σάρνχορστ» εἶχε χτυπηθῇ βαρεῖα. Τὰ πυροβόλα του σχεδὸν ἀσφαλῶς εἶχαν πάθει βλάβες καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ σύστημα μεταβιβάσεως πληροφοριῶν. Τὰ πυρά του δὲν εἶταν πιά ἀποτελεσματικά. Μόνο τὸ «Σωμαρεῖς» χτυπήθηκε. Τὰ ἀντιτορπιλικά ἐπλησίασαν ὅσο μπορούσαν γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν. Δὲν ἄφησαν τὶς τορπίλλες του ἀπὸ τὶς 10.000 οὔτε κὰν ἀπὸ τὶς 6.000 μέτρα, ποὺ εἶναι ἡ μικρότερη ἀπόσταση γιὰ ἓνα ἀντιτορπιλικὸ ποὺ πλησιάζει ἓνα

καλὰ ὀπλισμένο πλοῖο γραμμῆς. Προχώρησαν ὡς τὶς 2.000 μέτρα καὶ λιγώτερο, καὶ ἀφοῦ ἔρριξαν τὶς τορπίλλες τους, ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸ καταδικασμένο σκάφος.

Ἀρκετὲς τορπίλλες ἔφθασαν τὸ στόχο τους, ἀλλὰ τὸ «Σάρνχορστ» ἄντεξε σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ὑποβρύχιες ἐπιθέσεις καὶ τοῦ ἔμεινε ἀκόμη μιὰ ἐξαιρετικὴ δύναμη πυρός, ποὺ σχετικὰ δὲ εἶχε πιά καλὴ διεύθυνση, ἀλλὰ εἶταν ἀκόμη ἀποτελεσματικὴ. Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικὰ πλεονεκτήματα ποὺ εἶχε πάντοτε τὸ γερμανικὸ ναυτικὸ φάνηκε καθαρὰ σ' αὐτὲς τὶς κρίσιμες ὥρες. Ἐπειδὴ εἶταν ἡ ἀσθενέστερη ναυτικὴ δύναμη δὲν ἐνδιαφέρθηκε ποτὲ νὰ κατασκευάσει σκάφη μὲ τὴν προοπτικὴ νὰ κυριαρχήσει πολὺν καιρὸ στὴ θάλασσα. Δὲν περίμενε ἀπὸ τὰ σκάφη της παρὰ μόνον νὰ μᾶς κτυποῦν ξαφνικὰ καὶ γρήγορα, ὥστε δὲν εἶταν ἀπαραίτητο νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ κατοικήσιμα αὐτὰ τὰ πλοῖα. Μποροῦν νὰ μείνουν στὸ λιμάνι, ἐνῶ τὸ πλήρωμα θὰ μείνει στὴν ξηρὰ σὲ στρατώνες. Ἔτσι μποροῦν νὰ ἔχουν διαίρεση τέτοια, ποὺ γιὰ τὰ βρεταννικὰ ἢ ἀμερικανικὰ πλοῖα θὰ εἶταν ἀδύνατη.

Τὸ «Σάρνχορστ» πάντως εἶχε χάσει ταχύτητα, ὁ «Δούκας τῆς Ὑόρκης» ξαναφάνηκε καὶ τὰ πυροβόλα τῶν 14 δακτύλων ἄρχισαν πάλι νὰ τὸ κομματιάσουν. Τὸ καταδρομικὸ ποὺ συνόδευε τὸ «Δούκα τῆς Ὑόρκης», τὸ «Τζαμάικα», πλησίασε τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ρίξει ἀπ' εὐθείας. Τὴν ἴδια στιγμή τὰ τρία καταδρομικά τοῦ Μπέρνερτ μπῆκαν στὴ σκηνή, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ τέσσερα ἀντιτορπιλικά τῆς συνοδείας τῆς νηοπομπῆς. Σὲ βαθύτατο σκοτάδι ὁκτώ ἀντιτορπιλικά, τέσσερα καταδρομικά καὶ ἓνα θωρηκτὸ γύριζαν γύρω ἀπὸ τὸ «Σάρνχορστ». Εἶταν ἡ στιγμή, ποὺ τὸ χεῖρ τοῦ ἀρχηγοῦ ἔπρεπε νὰ ἀναλάβει νὰ διευθύνει τὶς ἐπιχειρήσεις. Τὸ σῆμα ποὺ ἔστειλε δὲ σήκανε ἀργοπορία. «Ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸ στόχο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀντιτορπιλικά ὀπλισμένα μὲ τορπίλλες καὶ ἓνα ἀντιτορπιλικὸ μὲ προβολεῖς.»

Ὅλα τὰ σκάφη ἐκτὸς ἀπὸ δύο ἀντιτορπιλικά τράβηξαν μακριὰ. Ἐνα ἀντιτορπιλικὸ ἔστρεψε τοὺς προβολεῖς του πρὸς τὸ πληγωμένο πλοῖο, μακρυνὲς δέσμες ἀπὸ δυνατό φῶς ἔσχισαν τὸ σκοτάδι, καὶ τὸ «Τζαμάικα» εἰτοιμάσθηκε γιὰ τὴ χαριστικὴ βολή. Ἔστρεψε μὲ τὸ πλευρὸ καὶ ἀπὸ τὸ κατὰστρωμά του ἐπετάχτηκαν πολλὲς τορπίλλες. Φάνηκαν τεράστιες ἐκρήξεις, ὅταν ἐφθασαν στὸ στόχο. Μόλις ὁ καπνὸς διαλύθηκε, φάνηκε τὸ «Σάρνχορστ» γιὰ τελευταία φορὰ, γυρμένο πρὸς τὸ ἓνα πλευρὸ. Ἡ πυρκαϊὰ τῶν πυρομαχικῶν του ἔβγαζε ἀκόμη τεράστιες φλόγες. Ὑστερα τὸ τύλιξε ὁ καπνὸς καὶ βυθίστηκε, ἐνῶ τὰ βρεταννικὰ καταδρομικά πλησίαζαν μὲ ταχύτητα γιὰ νὰ σώσουν τοὺς ναυαγούς. Πάνω ἀπὸ χίλιοι ἄνθρωποι χάθηκαν μέσα στὶς φλόγες.

Ὁ ὑποσιτισμὸς στὴν Εὐρώπη

Τοῦ GEOFFREY LAPAGE, παρασιτολόγου στοῦ Ἰνστιτούτου Παθολογίας τῶν Ζώων, τοῦ Cambridge.

Ἀπὸ τὸ «Time and Tide» τοῦ Λονδίνου.

ΕΝΑ ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ συχνὰ συζητοῦν οἱ ἐπιστημονικοὶ κύκλοι εἶναι τὸ πολυσύνθετο πρόβλημα τῆς ἀναδιοργάνωσης ποὺ θὰ ἔχουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε μεταπολεμικὰ στὴν Εὐρώπη. Πίσω ἀπὸ τὰ ζητήματα αὐτὰ ὑπάρχει πάντα τὸ βασικὸ πρόβλημα τῆς ὑγιεινῆς διατροφῆς καὶ τῶν ἀσθενειῶν. Τὰ ἱατρικὰ περιοδικὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ ἔχουν δημοσιεύσει πολλὰ ἄρθρα καὶ δίνουν μιὰ ἰδέα τῆς μεγάλης σπουδαιότητος ποὺ ἔχει ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Ὅλα τὰ ἄρθρα ἔχουν γιὰ κύριον θέμα τὸν ὑποσιτισμὸν στοὺς διάφορους βαθμοὺς του. Καί, ὅπως δήλωσε τελευταῖα ὁ δρ. Izod Bennett σὲ μιὰ συνεδρίαση τῆς Βασιλικῆς Ἱατρικῆς Ἑταιρείας μὲ θέμα τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς κατεχόμενης Εὐρώπης, πολλὲς Εὐρωπαϊκὲς Χῶρες ὑποσιτίζονταν πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ὁ συνταγματάρχης Vignal, τῆς Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, στὴν ἴδια συνεδρίαση παρατήρησε, πὼς κατὰ τὸν περασμένο πόλεμον οἱ Γερμανοὶ θεωροῦσαν ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ὑγεία 3.000 θερμίδες τὴν ἡμέρα. Ὅταν ὅμως ἡ δόση τους μειώθηκε σὲ 1.000 θερμίδες, δήλωσαν, πὼς ζοῦσαν σὲ μιὰ κατάσταση σχεδὸν λιμοῦ. Καὶ ὅμως σήμερον δὲν παραχωροῦν στοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης παρὰ 1.000 ἢ 1.100 θερμίδες τὴν ἡμέρα ὡς ἀνώτατο ὄριο! Ὁ δρ. Bennett ἐπιμένει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο: ἡ Εὐρώπη ἔχει σήμερον ἀνάγκη ἀπὸ θερμίδες καὶ ὄχι ἀπὸ βιταμίνες. «Σήμερα, δήλωσε, στὴν ἀπέναντι μεριὰ τῆς Μάγχης ὁ ὑποσιτισμὸς εἶναι χρόνιος, ὄχι ὀξύς». Καὶ ἀναφέρει τὸ παράδειγμα ἑνὸς Γάλλου, ποὺ εἶχε κατορθώσει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ ἔλεγε βλέποντας τοὺς λιμενεργάτες τοῦ Λονδίνου: «Ἀντιλήφθηκα ἀμέσως, πὼς πρὶν ἀπὸ δυὸ χρόνια εἴμαστε καὶ ἐμεῖς σὰν αὐτοὺς.» Ὁ δρ. Α. Π. Καββαδίας, πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ στοῦ ἑξωτερικοῦ, μίλησε γιὰ τὸ λιμὸν ποὺ ἔκανε θραύση κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κατοχῆς στὴν Ἑλλάδα. Ἀνέφερε τὸν ἀρχισυντάκτη τῆς Τουρκικῆς ἐφημερίδας «Βατάν». ποὺ διηγήθηκε τίς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1941. «Μοῦ φάνηκε ξαφνικά, πὼς εἶχα μπῆ στὴν Κόλαση.» Γράφει. «Μίλησα σὲ γονεῖς, ποὺ εἶχαν νὰ φᾶνε πέντε μέρες, γιὰ νὰ δώσουν στὰ παιδιὰ τους τὰ 30 δρμ. ψωμοῦ, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν καθημερινὴ μερίδα.» Οἱ ναῦτες ἑνὸς καραβιοῦ μόλις ἀποβιβάσθηκαν στὴν ξηρὰ, ζητιάνευαν μερικὰ ψίχουλα, καὶ

δὲν ἔφευγαν παρὰ μόνον, ὅταν τοὺς σκόρπιζαν οἱ Γερμανοί. «Μὰς κυρίευσεν φρίκη» γράφει ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Βατάν». «Οἱ ἄνθρωποι ποὺ συναντούσαμε εἶταν ἀληθινοὶ σκελετοί.» Αὐτὰ γινόνταν περὶ τὸ τέλος τῆς πρώτης περιόδου, ποὺ ὁ κ. Καββαδίας ὀνομάζει προοίμιον τοῦ λιμοῦ. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δευτέρας περιόδου, τῆς τραγικῆς περιόδου, ποὺ κράτησε ὡς τὸ τέλος Μαρτίου 1942, ἡ ἐπίσημη καθημερινὴ μερίδα ψωμοῦ εἶταν περίπου 30 δρμ. Γινόνταν ἀπὸ μπομποτά καὶ ἡ διανομὴ του δὲν εἶταν πάντα ἐξασφαλισμένη. Τὰ συσσίτια στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ τρέφαν περίπου τὰ 3/4 τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν μπορούσαν ὅμως νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν παραπάνω ἀπὸ 400 ἢ 500 θερμίδες. Γιὰ τὰ μωρὰ ἡ μερίδα εἶταν περίπου 15 δρμ. ρυζὶ τὴν ἑβδομάδα. Γάλα εἶταν σχεδὸν ἀδύνατον νὰ προμηθευτῇ κανεῖς. Μιὰ ἐρευνα τοῦ Μαρτίου 1942 ποὺ δημοσίευσε ἡ Διεθνὴς Ἑνωσὴ Παιδικῆς Ὑγιεινῆς ἀναφέρει, πὼς δὲν εἶταν διόλου σπάνιον νὰ βλέπει κανεῖς γυναῖκες μὲ πεθαμένα ἢ ἐτοιμοθάνατα παιδιὰ κατὰ τὴν ἀγκαλιά τους, καὶ ἀκόμα νὰ βλέπεις παιδιὰ νὰ ψάχνουν ἀπορρίματα καὶ νὰ διεκδικοῦν τὰ σκουπίδια ἀπὸ τοὺς σκύλους. Ἡ θνησιμότης δεκαπλασιάστηκε. Ὁ Ἑλληνικὸς, ὁ Σουηδικὸς καὶ ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς πολέμησαν μὲ θάρρος τὴ συμφορὰ, καὶ οἱ κυβερνήσεις τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν στείλαν φορτὰ τροφίμων καὶ φαρμάκων. Κατὰ τὴν τρίτη περίοδο, ποὺ βάσταξε ὡς τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1942, ὁ λιμὸς μετριάσθηκε λίγο. Ἀλλὰ ἡ δυσεντερία, οἱ ἐλώδεις, ὁ τύφος, ἡ φθίσις καὶ οἱ ἀρρώστειες ποὺ δφεύονται σὲ στερήσεις ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἐπιμένουν. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς τετάρτης περιόδου ποὺ ἀρχίζει στὰ 1943, ἡ συνδρομὴ ποὺ δόθηκε στὴν Ἑλλάδα, ἐπέτρεψε νὰ ἀυξηθοῦν οἱ μερίδες, καὶ νὰ μειωθῇ ἡ θνησιμότης. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν παῖρναν ἀκόμα παρὰ μόνον 29 % τοῦ κατώτατου ὁρίου τῶν ἀπαραιτητῶν θερμίδων. Οἱ Γάλλοι παῖρναν 55 %, οἱ Νορβηγοὶ 59 %, οἱ Βέλγοι 67 %, οἱ Πολωνοὶ 61 ἢ 72 %, οἱ Ὀλλανδοὶ 81 %, οἱ Τσέχοι 84 % καὶ οἱ Γερμανοὶ 94 %. Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι εἶναι παρμένοι ἀπὸ μιὰ ἐκθεση μὲ τὸν τίτλον «Ὁ Λιμὸς τῆς Εὐρώπης» ποὺ συντάχθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτον Ἑβραϊκῶν Προβλημάτων τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν.

Ὁ δρ. Milosh Sekulich σημειώνει ἀνάλογα φαινόμενα καὶ στὴ Γιουγκοσλαβία: φθίσις, μεγάλη θνησιμότης καὶ ὅλες οἱ συνέπειες τοῦ ὑποσιτισμοῦ. Ὁ ἑχθρὸς, εἶπε, ἄρπαξε ὅλα τὰ ἀποθέματα, καὶ οἱ χωρικοὶ καταστρέφουν τὴ συγκομιδὴν τους, γιὰ νὰ μὴν πέσει στὰ χέρια του. Τὸ 1942 καὶ 1943 ἡ συγκομιδὴ τῶν σιτηρῶν εἶταν φτωχὴ. Ἡ κρίσις τῶν μεταφορῶν, ὁ ἀνταρτικὸς πόλεμος, οἱ μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν καὶ οἱ μεταρρυθμίσεις ποὺ ἐπιβλήθηκαν ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς στὴν καλλιέργεια, ὅλα αὐτὰ μαζὶ συνετέλεσαν, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν θερμίδων νὰ μειωθῇ σχεδὸν στοῦ μισοῦ. Ὁ δρ. Sekulich

φρονεί, πώς δυο κανονικοί προπολεμικοί θερισμοί και η δυνατότητα μιας όμαλης συγκοινωνίας θα φθάναν, για να ξαναγυρίσει η χώρα στις προπολεμικές της συνθήκες.

Όσο για την Τσεχοσλοβακία σε μια συγκέντρωση του Συλλόγου των Έργατών της Επιστήμης, της περιοχής του Λονδίνου, ο δρ. Kruta ανέφερε, πώς οι μερίδες ήταν ανεπαρκείς σε θερμίδες, πρωτεΐνες και βιταμίνες, πώς παρατηρείται μια αύξηση στη φυματίωση, στη θνησιμότητα γενικά και ιδίως στην παιδική θνησιμότητα. Στην ίδια συνεδρίαση ο δρ. Marteau ανακοίνωσε, πώς έκτομμύρια Βέλγων ζουν με μισή λίβρα ψωμί κακής ποιότητας, με λίγες πατάτες την ημέρα και ένα κομματάκι κρέας από καιρό σε καιρό. Ο λόρδος Horder κατά τη διάρκεια μιας ανακοίνωσής του στη Βουλή των Λόρδων, είπε, πώς η φθίση είναι ένα περίφημο βαρόμετρο για την επισιτιστική κατάσταση. Ο αριθμός των Βέλγων, που παίρνουν συμπληρωματικές μερίδες ως φυματικοί, από 70.000 το Δεκέμβριο του 1941 έφθασε τις 110.000 το Φεβρουάριο του 1943. Ο λόρδος Horder πρόσθεσε, πώς η κανονική μερίδα θερμίδων, η απαραίτητη για να διατηρηθεί κανείς σε καλή υγεία είναι 2.480 την ημέρα. Και όμως το Σεπτέμβριο του 1943 οι βασικές μερίδες των Βέλγων δεν περιείχαν παρά 1.260 θερμίδες την ημέρα.

Ανάλογους αριθμούς για το Βέλγιο βρίσκει κανείς σε μια έκθεση που δημοσίεψε στο Λονδίνο η επιτροπή για την περίθαλψη των θυμάτων του Λιμού, που πρόεδρος της είναι ο λόρδος Horder. Στις 15 του περασμένου Μαρτίου ο λόρδος Horder δήλωσε στη Βουλή των Λόρδων, πώς τα γεγονότα που τους διάβασε είναι πέρα για πέρα αληθινά. Αναφέρουν εξ άλλου, πώς ο κ. Dingle Foot του Υπουργείου Οικονομικού Πολέμου, ανακοίνωσε στις 10 Νοεμβρίου στη Βουλή των Κοινοτήτων, πώς οι Βέλγοι παίρνουν κάτι περισσότερο από μερίδες λιμού και ότι θα ήταν σφάλμα να νομίζει κανείς, πώς όλη σχεδόν η κατεχόμενη Ευρώπη υποφέρει τώρα από πείνα. Πάντως ο κ. Dingle Foot αναγνωρίζει τα μαρτύρια, τα όποια υπομένουν οι κατεχόμενες χώρες. Δεν υπάρχει αμφιβολία, πώς πρέπει να αποφεύγουμε κάθε τάση υπερβολής. Ο γιατρός όμως είναι ο μόνος αρμόδιος να κρίνει, αν ένας λαός υποσιτίζεται ή όχι, και να υπολογίσει τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει ο υποσιτισμός αυτός στο μέλλον της Χώρας.

Όσο για τη Γαλλία ο συνταγματάρχης Vignal έδωσε μια έκθεση για την κατάσταση. Αναφέρει, πώς η βασική μερίδα που παραχωρείται στους Γάλλους δεν αντιπροσωπεύει παρά 884,4 θερμίδες, και πώς τα συμπληρώματα που δίνονται από καιρό σε καιρό, μόλις κατορθώνουν να φθάνουν τις 1.100 θερμίδες, εκτός από μερικούς προ-

νομιούχους, που παίρνουν 300 ή 400 θερμίδες περισσότερο. Η διατροφή των Γάλλων είναι έλλιπης σε πρωτεΐνες, ζάχαρη και λιπαρές ουσίες. Συνέπεια της έλλειψης αυτής είναι η αύξηση της θνησιμότητας, ιδιαίτερα σε νέες γυναίκες. Πολλοί Γάλλοι εργάτες, που είχαν σταλή στη Γερμανία γυρίζουν στην πατρίδα τους φυματικοί, και πολλοί από αυτούς πεθαίνουν. Ένας συντάχτης του Lancet⁽¹⁾ αφιερώνει ολόκληρο άρθρο σ' αυτές τις τραγικές περιπτώσεις. Οι Γάλλοι γιατροί, γράφει, βλέπουν με φρίκη, πώς βρίσκονται σε αδυναμία να σώσουν τη ζωή των ασθενών. Και παρακάτω προσθέτει, πώς κάνουν ό,τι μπορούν, για να εμποδίσουν ή να αναβάλουν την αποστολή εργατών στη Γερμανία. Διατάζουν μακροχρόνια ανάπαυση, κάνουν ατελείωτες μικροβιολογικές αναλύσεις, κάνουν συμβούλια με φανταστικούς ειδικούς, και τέλος εφαρμόζουν κάθε είδους μέθοδο, για να σαμποτάρουν την αποστολή εργατών. Τα πιο κοινά φαρμακευτικά προϊόντα είναι αδύνατο να βρεθούν. Η έκδοση των περισσότερων ανεξαρτήτων ιατρικών περιοδικών έχει διακοπεί. Περιοδικά όμως παράνομα, όπως το «Ιατρικό Μέλλον» και ο «Γάλλος Ιατρός» εξακολουθούν τον αγώνα τους ενάντια στο Χίτλερ και στο Λαβάλ. Όλος ο κόσμος αδυνατίζει, προσθέτει ο συνταγματάρχης Vignal, και η αδυναμία των εργατών αυξάνει τον αριθμό των ατυχημάτων. Η έλλειψη όρων υγιεινής, σαπουνιού, ζεστού νερού και άλλων ανέσεων πολλαπλασιάζουν τις δερματικές ασθένειες και τις ψείρες. Ευτυχώς όμως τα κρούσματα τύφου είναι πολύ λίγα. Η απώλεια βάρους στα παιδιά, ιδιαίτερα ηλικίας 14 μέχρι 18 ετών είναι μεγάλη. Τα κρούσματα φυματίωσης πολλαπλασιάζονται κυρίως ανάμεσα στα παιδιά 15 χρόνων και άνω, και σε πολλές περιφέρειες η θνησιμότητα αυξήσε κατά 30%. Ο ραχτισμός και όλα τα συμπτώματα που οφείλονται στην έλλειψη ασβεστίου είναι συνηθισμένα. Από τα νεογέννητα μωρά περισσότερα από τα μισά ζυγίζουν κάτω από 3 κιλά, και πολλές αποβολές οφείλονται στον υποσιτισμό της μητέρας. Κατά το 1942 έγιναν αναλύσεις αίματος στα παιδιά των μεγάλων πόλεων και απόδειξαν την αύξηση την αναιμίας.

Από την Πολωνία, που για τρίτη φορά έγινε πεδίο μάχης των ισχυρών γειτόνων της, έρχονται οι ίδιες θλιβερές πληροφορίες. Υποσιτισμός, μείωση των γεννήσεων, αύξηση των κρουσμάτων φθίσης. Μπορεί να διαβάσει κανείς τη θλιβερή αυτή ιστορία σε ένα από τα τελευταία τεύχη του περιοδικού «Πολωνικές Μελέτες και Επιστημες» αφιερωμένου στην ιατρική. Το σημαντικό αυτό τεύχος αφιερώθηκε κατά μεγάλο μέρος στα πλατιά και άρχετα προχωρημένα

¹⁾ Αγγλική ιατρική επιθεώρηση με μεγάλο κύρος.

σχέδια για τη μεταπολεμική αναδιοργάνωση της Πολωνίας καθώς και στην Πολωνική Ιατρική Σχολή του Έδιμβούργου, σε άλλες Ιατρικές και Κτηνιατρικές Πολωνικές Σχολές στη Μεγάλη Βρετανία και στα κτηνιατρικά μεταπολεμικά προβλήματα της Πολωνίας. Είναι πολύ δύσκολο, λέει το περιοδικό, να έχουμε λεπτομερείς πληροφορίες για τη σημερινή κατάσταση της Πολωνίας. Δημοσιεύει όμως την περιήληψη μιας μυστικής έκθεσης πάνω στην κατάσταση των παιδιών. Η έκθεση αυτή κάνει μια σύγκριση της θεωρητικής αξίας του διαιτολογίου που θεωρητικά παρέχεται στα παιδιά της Γερμανίας και της Πολωνίας, "Αν υπολογίσουμε σε 100% την κανονική δύναμη θερμίδων, ένα παιδί 3 τουλάχιστον ετών στη Γερμανία ξεδεύει 210%, ενώ στην Πολωνία ένα παιδί της ίδιας ηλικίας ξεδεύει μόνον 62%." Από ηλικίας 3 μέχρι 10 ετών τα παιδιά στη Γερμανία παίρνουν 185%, ενώ στην Πολωνία 43%. Τα παιδιά πάνω από 10 στη Γερμανία παίρνουν 138%, στην Πολωνία 35%. Αυτό όσο για τους θεωρητικούς υπολογισμούς. Στην πραγματικότητα η ποιότητα και η ποσότητα διαφέρουν τόσο ώστε να φθάνουν σε πολλές περιπτώσεις στο μηδέν. Σε πολλές περιοχές, όπως π. χ. στο Ράντομ, τα παιδιά των γεωργών στερούνται έντελως δελτίο τροφίμων. Η διανομή γάλατος σε παιδιά κάτω των 3 ετών «έχει διακοπή σχεδόν παντού» και η διανομή κρέατος, ζάχαρης, μαρμελάδας, αλεύρων και χυλού πολύ συχνά διακόπτεται επί μήνες.

Τον Ιούνιο του 1942 οι Γερμανοί κλείσαν όλες τις παιδικές κατασκήνωσεις, όλα τα παιδικά πάρκα, και απαγόρευσαν αυστηρά την είσοδο στα κέντρα επισιτισμού, που είχαν προορισμένα για τα παιδιά της Πολωνίας. Τον Ιανουάριο του 1943 απαγορεύθηκε στα σχολεία να δίνουν τροφή. Η ίδια μυστική έκθεση προσθέτει, πώς παρατηρήθηκε τρομερή αύξηση των μεταδοτικών ασθενειών και της θνησιμότητας. Η φυματίωση κατακτά έδαφος, ο αριθμός των γεννήσεων μειώνεται και υπολογίζεται, πώς περίπου 6.500.000 Πολωνοί, δηλαδή σχεδόν το 1/6 του πληθυσμού δε συμμετέχουν πια στη ζωή της χώρας, είτε γιατί πέθαναν είτε γιατί μεταφέρθηκαν στη Γερμανία. Τα μωρά και τα παιδιά τα αρπάζουν από τους γονείς και τα οδηγούν, για να τα «έκγεμάνισουν». Δεν δίνουν δελτία ρουχισμού παρά μόνον στους χωρικούς, που παραδίνουν τα αποθέματά τους. Ο υπόλοιπος πληθυσμός δεν παίρνει τίποτα. Τα παιδιά των πόλεων και της υπαίθρου δεν βγαίνουν από τα σπίτια τους, και επειδή δεν υπάρχει θέρμανση αναγκάζονται να μένουν στο κρεβάτι. Δεν χωρεί άμφιβολία, πώς η αναδιοργάνωση της Πολωνίας θα είναι ένα από τα πιο επείγοντα και πολυσύνθετα μεταπολεμικά προβλήματα, δεδομένου ότι σε πολλές περιοχές της χώρας ακόμα και το προπολεμικό βιωτικό επίπεδο δεν ήταν διόλου ικανοποιητικό. Στην Πολωνία κα-

θώς και σε άλλες χώρες μία από τις δυσκολότερες εργασίες θα είναι να θεραπευθούν οι ψυχικοί κλονισμοί που προκάλεσαν τα χρόνια της έχθρικής κατοχής και της βίας.

Από τη στιγμή που διαπιστώθηκαν τα γεγονότα που έδω αναφέρουμε, οι κάτοικοι της χώρας αυτής αντιμετώπισαν έναν ακόμα χειμώνα. Γίναν ωστόσο μεγάλες προσπάθειες για να σταλούν βοήθειες. Δημιουργήθηκε η U.N.R.R.A. και μεγάλες προετοιμασίες άρχισαν, για να αντιμετωπισθούν εύθως μετά τον πόλεμο τα τεράστια προβλήματα του επισιτισμού, της παλινόστησης και γενικά της αναδιοργάνωσης. Έξω από την άμεση ανάγκη που υπάρχει να τραφούν εκείνοι που υποφέρουν από υποσιτισμό, είναι επίσης αναγκαίο να καταπολεμηθούν οι επιδημίες που ξαπλώνονται συνήθως ανάμεσα σε ανθρώπους άτροφικούς και εξαντλημένους από τον πόλεμο. Ο Parau δήλωσε σε ένα συνέδριο, που έγινε στο Atlantic City, πώς πιθανόν τα προβλήματα αυτά να παρυσιάζονται επείγοντα στη Γαλλία και στην Πολωνία. Υπολόγισε πώς περίπου 21.000.000 άνθρωποι πρόκειται να γυρίσουν στα σπίτια τους. Γι' αυτό άκριβώς οργανώνονται ιατρικά συνεργεία που θα εξετάζουν εκείνους, που θα γυρίζουν, συγκεντρώνοντάς τους σε ειδικά στρατόπεδα και περνώντας τους στην ανάγκη και από λοιμοκαθαριστήριο.

Η αποτελεσματικότητα όμως όλων αυτών των μέτρων θα κινδυνεύσει, αν όλοι οι πληθυσμοί που υποσιτίζονται δε λάβουν όσο το δυνατό γρηγορότερα την τροφή, που τους είναι απαραίτητη για να αντέξουν στις επιδημίες. Ο Humons σε μια συνεδρίαση του Συλλόγου Επισιτισμού που έγινε στις 7 Νοεμβρίου 1943, εξέτασε τα μέσα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επιτυχία. Έχει τη γνώμη, πώς πρώτα πρέπει όλες οι υποσιτιζόμενες χώρες χωρίς εξαίρεση να φθάσουν ένα κατώτατο όριο διατροφής απαραίτητο για τη συντήρηση της ζωής και της υγείας, και κατόπι να γίνει προσπάθεια για την ανύψωση σε όσο το δυνατό ανώτερο βαθμό του επιπέδου της διατροφής ορισμένων χωρών. Παρατηρεί επίσης πώς σε μερικές κατεχόμενες χώρες της Ευρώπης, όπως π. χ. στην Ανατολική και Νότια Ευρώπη ακόμα και προπολεμικά το επίπεδο διατροφής δεν έφτανε ούτε το κατώτατο όριο.

Όταν θα εξασφαλίσουμε σε όλους αρκετή τροφή, θα έχουμε κιόλας κερδίσει τη μισή μάχη ενάντια στις ασθένειες. Το πιο σοβαρό πρόβλημα, τουλάχιστον για την Ευρώπη, πιθανό να μην είναι να παράγουμε φυσικά προϊόντα σε αρκετές ποσότητες, μολονότι αυτό θα οδηγούσε σε λίγον καιρό στην κανονική τροφοδότηση του πληθυσμού, αλλά να μεταφέρουμε με ταχύτητα και να μοιράσουμε με δικαιοσύνη τα προϊόντα αυτά σε όλες τις χώρες, όπου ο υποσιτισμός έχει προκαλέσει καταστρεπτικά αποτελέσματα.

Πῶς θὰ χρησιμοποιοῦμε μὲ τὴν εἰρήνην τὰ ὄπλα τοῦ πολέμου

Τοῦ καθηγητῆ Α. Μ. LOW

(Ἀπὸ τὸ «English Digest» Δεκέμβριον 1944)

ΕΝΑ ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἔχουν τὰ δικά μας «ὄπλα τῆς νίκης» καὶ δὲν ἔχουν τὰ Γερμανικά — ἐκτὸς βέβαια ποὺ κερδίζουν τὸν πόλεμον — εἶναι πῶς τὰ περισσότερα θὰ μᾶς εἶναι χρήσιμα τὸν καιρὸ τῆς Εἰρήνης. Σὲ μερικές περιπτώσεις ἕνας περιορισμένος ἀριθμὸς ἀπὸ «σφυριές» θὰ χρειάζεται, γιὰ νὰ βγοῦν ἀλέτρια ἀπὸ σπαθιά.

Ὁ πόλεμος φέρνει μιὰ φοβερὴ ἐπιτάχυνση στὶς ἐρευνες. Τριῶν καὶ τεσσάρων χρόνων φυσικὴ ἐξέλιξη περιορίζεται μόνον μέσα σὲ ἕνα. Καὶ αὐτὸ ὄχι μόνον γιὰτὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐλευθερίαν, μὰ καὶ γιὰτὶ ἔχομε στὴ διάθεσὴν μας τεράστια ποσὰ χρημάτων.

Καὶ γιὰ παράδειγμα: στὰ τέσσερα χρόνια τοῦ τελευταίου πολέμου τὸ ἀεροπλάνο προόδευε πρὸς πολὺ παρὰ σὲ ὅλη τὴν προηγούμενη ζωὴ του.

Πόσο ὁ πόλεμος ἐνθαρρύνει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐφευρέσεων καὶ τῶν ὑλῶν ποὺ εἶναι ὡς τώρα γνωστές, φαίνεται στὴν περίπτωσιν αὐτοῦ τοῦ ἐντομοκτόνου μὲ τὸ μακρὸ ὄνομα, ποὺ εἶναι γενικὰ γνωστὸ μὲ τὰ ἀρχικά D. D. T.

Αὐτὸ τὸ χημικὸ στοιχεῖο ἀνακαλύφθηκε ἐδῶ καὶ ἑβδομήντα χρόνια. Οἱ ἱκανότητές του σὰν ἐντομοκτόνου εἶταν ἤδη γνωστές. Μὰ χρειάστηκε ὁ πόλεμος, γιὰ νὰ ἐνθαρρύνει τὴν ἀπαιτούμενη ἐρευνα καὶ νὰ γίνῃ τέλεια χρῆσις τῆς δυνάμεώς του. Ὁ πόλεμος μὲ τὸ ἀδιάκοπὸ του πρόβλημα, νὰ φυλαχθοῦν οἱ στρατιῶτες καὶ οἱ πολῖτες ἀπὸ τὶς ψεῖρες.

Ἀποτέλεσμα τῆς πολεμικῆς δουλειᾶς πάνω στὸ D. D. T. εἶναι, ὅτι οἱ ἐπιδημίες τοῦ τύφου πιθανότατα ποτὲ πιά δὲν θὰ ἐξημῶσουν τὴ γῆ σὲ μεγάλη κλίμακα. Καὶ ὅταν θὰ γίνῃ προσιτὸ γενικὰ στὴν κοινὴ χρῆσις, θὰ ἐλαττώσῃ πολὺ κάθε τί ἀνθυγιεινὸ ποὺ φέρουν τὰ μολυσμένα ἀπ' τὶς μύγες τρόφιμα. Κάθε νοικοκυρὰ θὰ μπορεῖ νὰ περιποιηθῇ τοὺς τοίχους τῆς κουζίνας της μέσα σὲ λίγα λεπτά, ἔτσι ὥστε γιὰ βδομάδες ἀργότερα καμμιά μύγα νὰ μὴν μπορεῖ νὰ κάτσει πάνω τους καὶ νὰ μείνῃ ζωντανή.

Τὸ D.D.T. θὰ ἐνδιαφέρει φυσικὰ καὶ τοὺς κηπουροὺς, γιὰ νὰ καταπολεμοῦν τὶς ἀρρώστιες τῶν φυτῶν. Ὁ κηπουρὸς θὰ ἐπωφεληθῇ

ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐφευρέσεις τοῦ πολέμου γιὰ τὴν καταστροφὴ τῶν ἐντόμων.

Μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ σπουδαῖες εἶναι ἡ μέθοδος ποὺ σκορπίζει κάθε προφυλακτικὸ φάρμακο σὰν ἕνα λεπτότατο ἀφρὸ μὲ τὴ βοήθειαν τοῦ ἀερίου Freon. Αὐτὸ τὸ ἀέριο τὸ μεταχειρίστηκαν πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμον σὲ μερικὰ ψυγεῖα, γιὰτὶ ὑγροποιεῖται στὴν πίεσιν μὲ πολὺ μεγάλη θερμοκρασία. Τὰ ἐντομοκτόνα — σὰν τὴν πυρεθρίνη, νικοτίνη ἢ ὅποιοδήποτε ἄλλο θέλετε — σὲ διάλυση μὲ τὸ ὑγρὸ Freon μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν μὲ τὴ μορφὴ ἐνὸς πολὺ λεπτοῦ καὶ προσκολλητικοῦ ἀφροῦ, ποὺ ἐκσφενδονίζεται μὲ μόνον τὸ ἀνοιγμα μιᾶς βαλβίδας.

Οἱ στρατιῶτες στὴν Ἀνατολὴ μεταχειρίζονται ἕνα δοχεῖο λίγο φαρδύτερον ἀπὸ μιὰ χειροβομβίδα καὶ ἱκανὸ νὰ στέλνῃ μερικές ἑκατοντάδες «βολές» πυρεθρίνης, ποὺ καθεμιὰ μπορεῖ νὰ σκότωσῃ ὅλα τὰ κουνούπια μιᾶς μικρῆς σκηνῆς.

Τὸ D.D.T. μπορεῖ νὰ σκορπισθῇ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο.

Μιὰ ἄλλη πολεμικὴ ἐφεύρεσις εἶναι ἡ συνθετικὴ κινίνη. Αὕτη προορίζεται νὰ παῖξῃ μεγάλον ρόλον στὸν πόλεμον γιὰ νὰ καταπολεμηθοῦν οἱ ἐλῳδεις.

Δυὸ νέοι χημικοὶ πέτυχαν νὰ παράγουν συνθετικὴ κινίνη, ἀφοῦ τὰ μέρη ποὺ ἔβγαζαν τὴ φυσικὴ κινίνη σχεδὸν ὅλου τοῦ κόσμου τὰ πῆραν οἱ Ἰάπωνες καὶ ἔτσι παρατηρήθηκε μεγάλη ἔλλειψις τῆς.

Εἴταν ἕνα πρόβλημα ποὺ ἐξαπατοῦσε τόσον καιρὸ τοὺς ἐπιστήμονες, ποὺ εἶχαν πιά σχεδὸν ἐγκαταλείψει τὸν ἀγῶνα.

Ὁ ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἀπὸ ἐλῳδεις ὑπολογίζονταν σὲ ὄχι λιγότερους ἀπὸ 300.000, καὶ σὲ ἑκατομμύρια ἔφταναν ἐκεῖνοι ποὺ ἔμεναν ἀνάπηροι σχεδὸν γιὰ πάντα.

Μὲ τὴ συνθετικὴ κινίνη θὰ εἶναι δυνατό νὰ παραχθοῦν ὅσες ποσότητες χρειάζονται, γιὰ νὰ γίνῃται θεραπεία καὶ στὸν πιὸ φτωχὸ ἄρρωστο.

Καὶ θὰ δοῦμε μιὰ ὀριστικὴ ἀλλαγὴ στὴν περίπτωσιν τῆς ἐλονοσίας καὶ ἀκόμα τὸ βαθμιαῖον ἑκαθάρισμα τῶν χωρῶν ποὺ μαστίζονταν ἀπ' αὐτήν.

Μερικὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν ἄμεσα, μὲ τὴν Εἰρήνην. Τὰ φλογοβόλα μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ νὰ ἐκκαθαρίζονται πυκνοφυτεμένα χωράφια ἢ γιὰ νὰ ἀναχαιτίζεται ἡ σοβαρὴ γιὰ τὰ φυτὰ ἀπειλὴ τῆς ἀγροικλαδίας καὶ τῆς βατομουριάς. Εἶναι ὅμως πιθανὸ πὼς ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐρπυστικῶν ὀχημάτων κάθε εἵδους θὰ εἶναι πολὺτιμη, γιὰ καθαρὰ εἰρηνικὰ ἀσχολίες.

Πειράματα ποὺ ἔχουν γίνῃ ἤδη δείχνουν πὼς τὰ λαφροὰ τάνκς, τὰ jeeps καὶ ἄλλα ὀχήματα μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ δρογῶμα καὶ ἄλλες δουλειές. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς χιλιάδες ἀπὸ τέτοια ὀχήματα ποὺ πλεονάζουν θὰ τὰ μεταχειριστοῦμε μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο.

Πιο άμεσο όφελος θα έχει για τον κοινό κάτοχο αυτοκινήτου ή μεγάλη πρόοδο στην κατασκευή ελασμάτων, που είναι αποτέλεσμα της μελέτης του σχεδίου των τάνκ. Το μεταπολεμικό αυτοκίνητο θα μπορεί να έχει καινούργια άνεση και θα τó χρωστά στα τάνκ.

Μπορεί να δούμε ακόμα την αναπροσαρμογή και πολλών άλλων στρατιωτικών έφευρέσεων.

Οί μηχανές για άνοιγμα δρόμων του Sommerfeld, που κάνουν και για τó χώμα και για τον άμμο, θα μάς δώσουν ασφαλώς εκατοντάδες χιλιόμετρα δρόμους.

Ο γεωργός που ήταν ευχαριστημένος με τὰ μονοπάτια θα μπορεί να έχει ένα ίσιο, ισοπεδωμένο δρόμο, άνοιγμένο μέσα σε μιά μέρα και που ή συντήρησή του δεν θα κοστίζει τίποτα.

Σε χώρες που υπάρχουν ακόμα πολλοί «βρώμικοι δρόμοι» όλο λάσπη τó χειμώνα και σκόνη τó καλοκαίρι, πολύ χρήσιμη θα είναι μιά άμερικανική έφεύρεση. Με αυτήν μεταβάλλονται τέτοιοι δρόμοι σε σκληρές επιφάνειες, ίκανες να σηκώνουν βαρεία μεταγωγικά, με μόνο τó σκόρπισμα πάνω στο χώμα μιάς χημικής ούσας.

Τὰ άμφίβια αποβατικά όχήματα και όλα τὰ πλοιάρια για επιδρομές προσφέρουν καινούργιες δυνατότητες για τó ξεφόρτωμα των εμπορικών καραβιών, σε άκτες όπου είναι δύσκολη αν όχι αδύνατη ή κατασκευή λιμανιών με βαθιά νερά, όπως είναι στην Παλαιστίνη και στη δυτική άκτὴ τῆς Αφρικής.

Καθώς αυτός ο πόλεμος είναι ολοκληρωτικός, μιά μεγάλη προσπάθεια έγινε στην παραγωγή υλικών που να αντικαθιστούν όσα βρίσκονται σε περιορισμένες ποσότητες. Τὰ αποτελέσματα αυτής τῆς προσπάθειας θα είναι έξαιρετικά ευεργετικά για την ειρήνη.

Σε πολλές περιπτώσεις οί «αντικαταστάτες» άποδείχτηκαν πιο φτηνοί και πιο αποτελεσματικοί από τὰ «πρωτότυπα». Και έτσι έγιναν δικαιωματικά νέες ύλες.

Για παράδειγμα έχουμε τó «συνθετικό ξύλο», τó μυστικό που κρύβουν τὰ Μοσκίτο και άλλα ξύλινα άεροπλάνα. Η εξέλιξή του στη μαχητική άεροπορία μάς χάρισε καινούργιο υλικό με μοναδικά χαρακτηριστικά. Θα μπορέσει να χρησιμοποιητῆ ωραιότατα για έλαφρά έπιπλα.

Τὰ καινούργια συνθετικά υλικά τῆς ύφαντουργίας που τελειοποιήθηκαν για αδιάβροχα και αντιασφυξιογόνες μάσκες του στρατού θα γίνουν χρήσιμα με ένα σωρό τρόπους για ρούχα και έπιπλώσεις.

Έχουν βγει κιόλας στο εμπόριο φορέματα και κουρτίνες, που μπορούν να καθαρίσουν, όταν τριφτούν με ένα υγρό πανί.

Μεγάλη αξία θα έχει ή πρόοδος στους νέους τρόπους συσκευασίας, για να προφυλάγονται από την ύγρασία οί τροφές και τὰ μέταλλα είδη. Και ο πόλεμος στις τροπικές χώρες είχε για αποτέλεσμα

την τελειοποίηση των μέσων, για να προστατεύονται τὰ τρόφιμα από τη μούχλα και τὰ έντομα.

Η άνάγκη για ταχύτερα και πιο βαρεία φορτωμένα στρατιωτικά άεροπλάνα έσπρωξε την έρευνα για καλύτερες καύσιμες ύλες. Τὰ πολύ έπεξεργασμένα πετρέλαια, που ήταν πριν από τον πόλεμο σπάνια και στα εργαστήρια ακόμα ή και άγνωστα, τώρα παράγονται σε εκατοντάδες χιλιάδες γαλόνια.

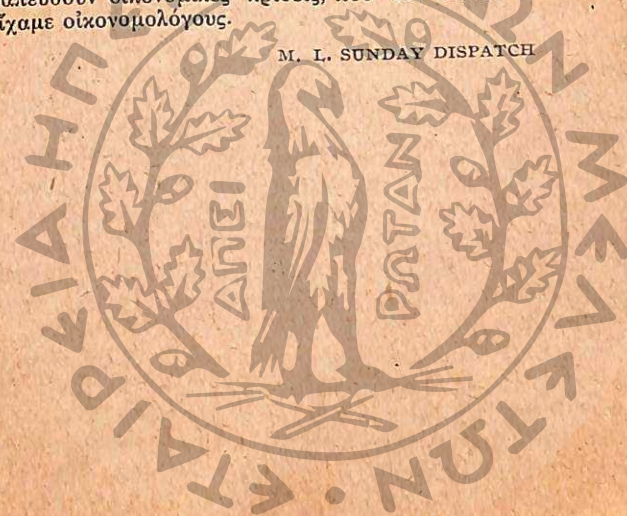
Οί έκστρατείες μέσα στο χειμώνα ή στις τροπικές χώρες χρειάζονταν μηχανέλαια, που να άντέχουν στο πολύ κρύο και στη μεγάλη ζέση. Και αυτό σημαίνει βελτιωμένο μηχανέλαιο για τον μεταπολεμικό αυτοκινητιστή.

Η τελειοποίηση των μηχανών «έσωτερικής καύσεως» οδήγησε στην παραγωγή καλύτερων εργαλείων, που σπάνια χρειάζονται άκόνισμα, και ακόμα στη δυνατότητα να κατασκευάζονται μικροσκοπικά αυτοκίνητα με άπόδοσή ενός προπολεμικού μοντέλου 20 ίππων!

11

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ ονομάζεται εκείνος, που βρίσκει δραστικά μέτρα για να θεραπευθούν οικονομικές κρίσεις, που δεν θα συνέβαιναν αν δεν είχαμε οικονομολόγους.

M. I. SUNDAY DISPATCH

Τακτική αεροπορική ύπηρεσία

Τοῦ WARD SMITH

Ἀπὸ τὸ «Listener» τοῦ Λονδίνου

ΤΩΡΑ μόλις πέρασα τὸν Ἀτλαντικὸ ἀπὸ τῆ βόρεια αεροπορική γραμμὴ σὰν πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς. Ἡ γραμμὴ τούτῃ ξεκινάει ἀπὸ τὸ Prestwick, στὴν κομητεία τοῦ Ayrshire, τῆς Σκωτίας, περνάει ἀπὸ τὴν Ἰσλανδία καὶ φτάνει στὴ Νέα Γῆ. Τὴν ὥρα τούτῃ ἔχει σημασία μεγάλη γιὰ τὸν ἐφοδιασμὸ τῶν Συμμάχων καὶ μελλοντικά, σὰν τελειώσει ὁ πόλεμος, θὰ γίνῃ μιὰ ἀπὸ τὶς πρώτες ἐμπορικὲς αεροπορικὲς γραμμές.

Καθημερινὰ καὶ μ' ὅλους τοὺς καιροὺς τὰ συμμαχικὰ αεροπλάνα περνᾶνε τὸν ὠκεανὸ καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ ὅση ἀκρίβεια σχεδὸν ἔχουν οἱ σιδηρόδρομοι στὰ δρομολόγια τους καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀσφάλεια. Πραγματικά, ἓνα αεροπλάνο μονάχα χάθηκε μέσα σὲ τόσες χιλιάδες ταξίδια, καὶ τοῦτο μὲ συνθήκες, ποὺ σὲ εἰρηνικὴ ἐποχὴ δὲν παρουσιάζονται.

Κι' ὅμως δὲν πᾶνε ἀκόμα εἰκοσιπέντε χρόνια ποὺ περάσαν τὸν Ἀτλαντικὸν δυὸ Ἑγγλέζοι αεροπόροι, ὁ Alcock καὶ ὁ Brown. Τὸ ἴδιο αὐτὸ πρῶμα ποὺ εἶτανε γιὰ κείνους περιπέτεια εἶναι τώρα πιά συνηθισμένη δουλειά.

Ἀπογειωθήκαμε ἀπὸ γέμια ἀπὸ τὸ Prestwick μὲ βαρεῖα καταχνιά. Τὸ «277», τὸ αεροπλάνο μας, εἶταν ἀμερικάνικο τετρακινητήριον μεταγωγικὸ γιὰ μεγάλες ἀποστάσεις.

Ἐνας ἀξιωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας ἐλέγχου μᾶς ἐξήγησε τι ἔχουμε νὰ κάνουμε, ἂν τὸ ἔφευγε ἡ ἀνάγκη νὰ «πέσουμε, καθὼς ἔλεγε, στὸ ζουμί». Μᾶς ἔμαθε νὰ στήνουμε τὸ ἄλμπουργο στὴ λασιχένια σχεδιά, νὰ ἰσάrouμε τὸ πανὶ καὶ νὰ κοτσάrouμε τὴν ἐξωλέμβια μηχανή· μᾶς ἔδειξε νὰ βάζουμε μπρὸς τὴν αὐτόματη συσκευή ἀσυρμάτου καὶ στὸ τέλος μᾶς εἶπε ἀκόμα: «ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι νὰ γίνῃ, μὴν ξεχάστε νὰ ρίξετε στὴ θάλασσα τὸ κιβώτιο μὲ τὴ χρωστικὴν οὐσία». Καθαρὰ πράγματα - καθαρὲς κουβέντες· ἡ φωνὴ του ὥστόσο σὰ νὰ εἶτανε καὶ λίγο μουδιασμένη... Σάμπως νὰ μὴν εἶναι καὶ τόσο εὐκόλο πρῶμα, νὰ ξαναβρεῖς ἄνθρωπο μὲς στὸ ζουμί.

Κάτσαμε καὶ δεθήκαμε στὰ καθίσματά μας, κάτι βαθειὰ καθίσματα, ἀντικρουστὰ καθὼς στὰ τράμ. Θέλαμε ἀκόμα λίγα λεπτά γιὰ νὰ φύγουμε. Συστηθήκαμε ἀναμεταξύ μας, ἀρχίσαμε νὰ πιάνουμε γνωριμιὰ καὶ μὲ τὸ αεροπλάνο μας, τὸ «277».

Εἴχαμε μέσα καὶ τρία πληρώματα τῆς αεροπορικῆς ὑπηρεσίας μεταφορῶν. Τοῦτα τὰ παιδιά εἶχανε φέρει τὴν παραμονὴ βομβαρδι-

στικά ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τραβούσανε πίσω νὰ φέρουνε κι' ἄλλα. Εἶτανε καὶ δυὸ συνταγματάρχες μὲ σαρανταοκτώωρη ἄδεια· θὰ προλαβαίνανε ἴσα ἴσα νὰ μείνουνε λίγες ὥρες στὴ Νέα Ὑόρκη. Εἴχαμε μέσα καὶ μιὰ νοσοκόμα τοῦ στρατοῦ. Τὸ ταξίδι τοῦτο εἶτανε γι' αὐτὴν τιποτένιο πρῶμα· πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο πετοῦσε ὀχτὼ ὥρες κάθε μέρα «ταχτικά» στὰ ἐπιβατικά καὶ εἶτανε συνηθισμένη. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐπιβάτες εἶχανε φορτώσει καὶ δυὸ κινητῆρες αεροπλάνου καὶ δυὸ κασσόνες μεγάλες καὶ τάχανε ὅλα καλὰ μποτίζαρισμένα στὸ πάτωμα. Μόλις προλάβουμε νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ σὲ ὅλα τούτα, ὅσο ἔκανε ὁ πιλότος τὶς διορισμένες δοκιμὲς πάνω στὸ πεδίο προσγειώσεως κι' ἐξετάζανε τὴ συσκευή προσγειώσεως, τὴν ἐγκατάσταση ἀσυρμάτου καὶ τοὺς κινητῆρες. Τοὺς κινητῆρες τοὺς πῆρε ὁ πιλότος μὲ τὴ σειρὰ ἓναν ἓναν κι' ἄνοιγε στροφές. Κατόπι ἔγνεψε «ἐν τάξει» ἀπ' τὸ καθισμά του, σηκώνοντας τὸ γρόθο μὲ τὸ μεγάλο δάχτυλο κατὰ πάνω. Thumbs up — εἶναι τὸ πατροπαράδοτο νεῦμα. Τὸ φορητὸ αὐτοκίνητο τοῦ ἐλέγχου ποὺ στέκει δίπλα μας ἀνάβει πράσινο φανάρι· ξαφνικὰ βροοοοο... Τὸ «277» κυλάει ἀπαλά, ἴδιο περιστέρι θεόρατο. Μονομιά, σὰν ἡ γῆς νὰ μᾶς ξαμόλησε, κάνουμε ἀπάνω καὶ ψηλώνουμε γοργά.

Εἶναι συννεφιά καὶ ὅλο καὶ πυκνώνει τὸ σκοτάδι. Μουντὰ σύννεφα, γνέσματα - γνέσματα γλείφουνε τὰ φιλιστρίνια. Τέλος ξαγναντέψαμε πέρα. Ἡλιος καθαρὸς πάνωθ' μας ἱλαρύνει μιὰ πλάση ἀπό-ξενη, ὀρθολίθια θεόρατα, ἀπάτητα καταράχια, κάστρα μὲ τὰ καψὰ μπεντένια τους. Ὁ πιλότος τραβάει τὸ πηδάλιο βάθους καὶ τὸ αεροπλάνο, ποὺ ψήλωνε τόσην ὥρα, ξαναζυγιάζεται στὴν ἀλφαδιά του. Τότε ὁ λοστρόμος ἔρχεται πρῶμα καὶ μᾶς δείχνει μιὰ κόκκινη ἐπιγραφή: ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ. «Ἄν θέτε, λέει, νὰ καπνίστε, νὰ ἐρχόσαστε, πλῶρα ἀπὸ δυὸ δυό.» Καλόδεχτη πρόσκληση. Τὰ παιδιά ἀμολυθῆκαν· ξωπίσω τους σὲ λιγάκι κι' ἐμεῖς, ἓνας συνταγματάρχης καὶ ἐγώ. Γιὰ νὰ πᾶς στὸ διαμέρισμα τοῦ πληρώματος πρέπει νὰ περάσεις μιὰ πόρτα καὶ νὰ τραβήξεις σὲ ἓνα στενὸ μακρουναρί ποὺ παῖει τοῦ μακρὸς ἀνάμεσα σὲ δυὸ δεξαμενάρους ποὺ μποχιάζουνε τὸν τόπο μπενζίνα. Ὁ πιλότος καὶ ὁ δεῦτερος ἔχουνε ἀφήσει στὴ θέση τους τὸ «Γιῶργο», καθὼς παρανομιάζουν τὸν αὐτόματο πιλότο, νὰ βαστήξῃ πορεία καὶ ἔχουνε πάρει ἀπὸ ἓνα περιοδικό. Πίσω τους ὁ ἀξιωματικὸς πορείας ὅλο καὶ κάτι μουντζουρώνει πάνω στοὺς χάρτες του· καμιά φορὰ φώναξε: «ἀπόκλισις 20». Ὁ πιλότος ἔγνεψε μὲ τὸ κεφάλι πὼς ἄκουσε.

Τὴν πρώτη στάση τὴν κάναμε στὴν Ἰσλανδία. Προσγειωθήκαμε σὲ ἓνα τοπίο ἔρημο καὶ ἡφαιστειογενές. Ἐκεῖ σταθήκαμε ἴσα ἴσα ὅσο γιὰ νὰ κάνουμε μπενζίνα γιὰ τὴ μεγάλη διαδρομὴ ὡς τὴ Νέα Γῆ, νὰ κατεβάσουμε ἓναν καφέ καὶ κάτι σβίγκους καὶ νὰ πάρουμε τὸ φαί μας ἑτοιμο στὸ χαρτί. Οἱ νοσοκόμες ποὺ ἔχει φερόμενες ἐδῶ ὁ

«Έρυθρός» φαίνονται άκεφες και συλλογισμένες. Έχουνε δεκαοχτώ μήνες σέ τούτη την έξορία.

Μόλις ξανακινήσαμε, τὰ πληρώματα τῶν μεταγωγικῶν πέσανε μετὰ τὰ μούτρα στὸ φαί. Σὰν ἀποφάγανε, στρωθήκανε στὰ χαρτιά. Οἱ δυὸ πιλότοι φυλλομετρᾶνε ἀκόμα τὰ περιοδικὰ τους. Εἶναι ὥρα του νὰ βασιλέψει καὶ ὁ ἥλιος, ὥστόσο εἶναι ἀκόμα ψηλά. Μέσα σὲ ἓνα πέλαγο φλοκάτες τὸ «277» κόβει ὀκνὰ τὰ πέντε του χιλιόμετρα τὸ λεπτό. Ἀργὰ καὶ ποῦ ἀνοίγονται ἀνάμεσα στὰ σύννεφα ξαῖθρες σταχτογάλαζο πέλαγο. Ἐκεῖ κάτω τὰ κύματα σκᾶνε καὶ ἀφορίζουν. Μὰ ἡ ἐχθρητὰ τους σβύνει τόσο μακριὰ κάτωθι μας ποῦ ἡ ἀπόσταση μερῶναι τὴν ὄψη τους. Πίνουμε καυτό καφὲ καὶ φρουτοζουμο τοῦ κουτιοῦ τρώμε πορτοκάλια, μήλα, σάντουιτς, σοκολάτα. Βασίλεψε καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἀντιλαρίσαν θημωνιὲς τὰ σύννεφα πέρα. Οἱ μποῦκες ποῦ φυσᾶνε τὸ ζεστὸ ἀέρα βάλανε φόρα. Οἱ ἐπιβάτες μας οἱ ἀεροπόροι ἀφήσανε καμιά φορὰ τὸ χαρτὶ καὶ φέρανε κάτι ἄσπρους σάκκους στιβαγμένους στὸ πλευρινὸ διαμέρισμα. Φορᾶμε γούνες πολικὲς καὶ ξαπλώνομαστε χάμω μέσα στοὺς σάκκους. Μοιάζουμε σὰν κάτι ζῶα ποῦ βλέπεις στὶς παντομίμες. Παίρνω ἓναν ὑπνάκο, ξυπνάω, παίρνω ἄλλον ἓνα· βλέπω πέρα ἀχνὰ τὰ βουνὰ τῆς Γροιλανδίας. Μέσα στὸ σκοτάδι τὸ βόρειο σέλας σπιθοβολαίει σὰν τὰ ἡλεκτρικὰ τραῖνα μετὴ συσκότιση. Μὰ τὸ γεωγραφικὸ ὕψος ποῦ ταξιδεύουμε δὲ συσκοτίζει οὔτε καὶ περασμένα μεσάνυχτα.

Κοντὰ στὰ παράθυρα μορεῖς καὶ νὰ διαβάσεις. Τὸ «277» τραβάει τὸ δρόμο του μέσα στὸ μούχρωμα μετὰ τὸ ἀποκοιμισμένο του φορτίο. Ποῦ καὶ ποῦ σκαμπανεβάζει μαλακά, σὰ νὰ γλυκονανουρίζεται μοναχό του... Ξαφνικά, σῆμα κινδύνου. Ἀπὸ μιὰ φωτεινὴ πινακίδα προβάλλουνε κεφαλαῖα γράμματα: Π ρ ο σ ο χ ῆ. Ὅλα τὰ φῶτα ἀνάβουν. Νὰ καὶ ὁ λοστρόμος.

— «Ἀνεβαίνουμε, λέει, ὅλοι τὶς μάσκες σας». Χάμω τὰ παιδιά πρισμένα ἀπὸ τὸν ὕπνο, μουρμουρίζουνε καὶ βλαστημᾶνε, μὰ δὲ ὠφελεῖ σὲ τίποτα. Χώνουμε τὴ μούρη μας μέσα στὶς μάσκες, βάζουμε καὶ τοὺς σωλῆνες τους στὶς λήψεις τοῦ ὀξυγόνου ποῦ εἴχαμε πίσω μας καθέννας καὶ ξαπλώνομαστε ξανά.

Βλέπω τὰ φτερά καὶ εἶναι σὰ σπαργανωμένα ἀπὸ τὸν πάγο. Οἱ κινητήρες κοντανασαίνουνε. Ἀνηφορίζουμε ἀπότομα, γιὰ νὰ ξαλαφρώσουμε. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἡσυχία δὲ βρῖσκουμε. Ξετᾶζω συνέχειαι τὰ νύχια μου. «Ἄν δεῖτε καὶ μελανιάζουνε, μοῦ φωνάζει στὸ αὐτὶ ὁ συνταγματάρχης τῆς ἀεροπορίας, ποῦ κάθεται δίπλα μου, σηκῶστε τὸ χέρι καὶ ὅ,τι καὶ νὰ γίνεῖ κοιτᾶτε νὰ μὴ σᾶς πάρει ὁ ὕπνος, ἀλλοιῶς εἴσαστε φρέσκος.» Εὐτυχῶς ἡ συμβουλή του μένει ἀχρείαστη. Τὸ κρῦο δαγκώνει, καὶ ἄς δουλεύει φόρα ὁ ζεστός ἀέρας. Στὶς 8.000 μέτρα ξαναρχόμαστε στὰ ἴσια. Ἐξω δὲν εἶναι τρόπος νὰ

δεῖς τίποτα· τὰ φιλιστρίνια εἶναι πιγμένα στὸν πάγο. Δὲ μᾶς μένει λοιπὸν ἄλλη δουλειὰ παρὰ νὰ κοιτᾶμε τὰ νύχια μας. Εὐτυχῶς καὶ προλάβουμε καὶ τὰ στυλό μας καὶ τὰ βγάλαμε ἀπὸ τὴν τσέπη πρὶν πλημμυρίσουνε. Ὁ λοστρόμος ξετάπωσε ὅλες τὶς θερμοφόρες καὶ ἀπομένει νὰ χάσκει σὰν κάτι κλησάρηδες ποῦ τυχαίνει νὰ ἀπαντήσεις κάποτε στὰ χωριά. Δίνει ὥστόσο πότε-πότε καὶ καμιά σπρωξιὰ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ παιδιά, σὰν κάνει πὼς κοιμᾶται. Ἐγὼ νοιώθω τὸν ἑαυτό μου ποῦπουλο καὶ μιὰν ἀναγλία· εἶμαι λιγάκι μόλις λαχανιασμένος. Θὰ πεῖς μετὰ τὸ δίκιο σου, πὼς δὲν κυβερνήσα βομβαρδιστικὴ τὴν παραμονὴ πάνω ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ δὲν εἶχα νὰ κυβερνήσω καὶ ἄλλο βομβαρδιστικὸ τὸ πρῶτ.

Θὰ πηγαίνανε καναδυὸ ὥρες ποῦ ἀπόμενε νὰ χάσκει ὁ λοστρόμος, ὅταν κάτι ἔτριξε· πάει νὰ πεῖ πὼς κατεβαίνουμε χαμηλότερα. Πετᾶμε τὶς μάσκες. Σὲ λίγο σκάει καὶ ὁ ἥλιος καὶ ξεφορτωνόμαστε πιά καὶ τὶς γούνες.

Ξαστέρωσε. Μακριὰ κάτωθι μας βλέπουμε τὸ περιγιάλι τοῦ Λαβραδόρ. Θεόρατοι πάγοι, ποῦ μοιάζουν ἀπὸ δῶ σὰν κομματάκια ζάχαρη, κόβουνται ἀπὸ τὸν παγόκαμπο καὶ τραβᾶνε, ὑποὺλη φοβέρα, γιὰ τὰ ἀνοιχτά. Αὐτὰ εἶναι τὰ παγόβουνα.

Ὁ πιλότος καὶ ὁ δεῦτερος ἀφήσανε στὴ μπάνα τὰ περιοδικὰ τους καὶ σκαντζάρανε τὸ «Γιῶργο». Χαμηλώνουμε ὀλοένα. Τώρα βλέπουμε δάση ἀτέλειωτα χιονισμένα ἔλατα τοσαδὰ μικρά· ἀρχίζει ὁ Νέος Κόσμος. Τελειώσανε πιά καὶ τὰ χιόνια. Δενόμαστε ξανά στὰ καθίσματά μας. Τὸ ἀεροπλάνο μας χαμηλώνει καὶ παίρνει ἀγάλια καμαρωτὰ τὴ βόλτα του. Ἀκοῦμε ἓνα σφύριγμα μακρὸ, κατόπι νοιώθουμε ἓνα ἀλαφρὸ τίναγμα, ἴσα ἴσα σὰ νὰ περνούσαμε μιὰ λακκουβίτα μετὰ τὸ αὐτοκίνητο. Προσγειωθήκαμε. Εἴμαστε στὴ Νέα Γῆ.

Ξεκλέψαμε ἀπὸ τὸ μερόνυχτο τέσσερες ὥρες μετὰ τὸ ρολόι.

Ὁ πιλότος χασμουριέται, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ θάλαμό του. «Ἐγὼ, λέει, γιὰ λογαρισμό μου, προτιμῶ νὰ πετᾶω πάνω ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Δὲν εἶναι τόσο μονότονο· ἔχεις καὶ κάτι νὰ δεῖς». Ἀπὸ μέρους του ἔχει βέβαια δίκιο. Γιατὶ κείνο ποῦ σοῦ κάνει σήμερα τὴ μεγαλύτερη ἐντύπωση, ὅταν πετᾶς πάνω ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸ, εἶναι ἴσα ἴσα ποῦ κατάντησε τοῦτο τὸ ταξίδι νὰ μὴν ἔχει τίποτα τὸ καταπληκτικὸ, ἀκόμα καὶ σὲ ὥρα πολέμου.

Περὶ πολιτικῆς

Τοῦ HERBERT AGAR

Ὁ Χέρμπερτ Ἀγκαρ, ἀποσπασμένος τώρα στὴν Ἀμερικανικὴ Πρεσβεία στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, εἶταν ἐπὶ τὰ χρόνια ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ταχυδρόμου τῆς Λούισβιλ» σὸ Λονδίνο καὶ τὸ 1940 ἔγινε ἀρχισυντάκτης του. Ἀπὸ τὸ 1939 ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ εἶταν μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτες ποὺ ζήτησε νὰ μπεῖ στὸν πόλεμο ἡ Ἀμερικὴ ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Ὁ Χέρμπερτ Ἀγκαρ μιλάει φυσικὰ ἀπὸ μέρους αὐτῆς τῆς μερίδας τῆς ἀμερικανικῆς κοινῆς γνώμης ποὺ ἔχει ἀπόλυτὴ ἐπίγνωση τῆς σημασίας τοῦ ἀγῶνα στὴν Εὐρώπῃ. Εἶναι ἀντιπλοίαρχος τοῦ ἀμερικανικοῦ ναυτικοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶναι σὲ ἐνεργὸ ὑπηρεσίᾳ πρὸς τὸ παρόν. Τὸ βιβλίον του «Καιρὸς Μεγαλείου» δημοσιεύθηκε τὸ 1943.

ΜΙΑ ἀπὸ τὶς πρῶτες μεταρρυθμίσεις ποὺ πρέπει νὰ ἐπιδιώξουμε, ἂν θέλομε νὰ πλατύνουμε τὴν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, εἶναι ἡ μεταρρύθμιση τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Δὲν πρόκειται τόσο γιὰ μεταβολὴ τῶν θεσμῶν, ὅσο τῆς στάσης μας. Πρέπει νὰ λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀπὸ ὅλες τὶς ἀδυναμίες τοῦ κόσμου μας ἡ κατὰπτωσις τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἔκανε πρὸς ἀδύνατον στὰ πλήγματα τοῦ Χίτλερ. Λένε ὅτι ἡ πνευματικὴ καὶ ἡ φρόνησις τοῦ κοινῶ ἀνθρώπου καθρεφτίζονται στὴ πολιτικὴ του ζωὴ. Ὅσο γιὰ μᾶς, ἡ δική μας δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἄθλια σάτυρα αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Αὐτὴ ἡ ἀποσύνθεσις φτάνει τόσο μακρυνά, ποὺ ὁ Χίτλερ — ποὺ νομίζει τὸν ἑαυτὸ του Μέγαν Διδάσκαλον — πιστεύει, πὼς ἡ πνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «ἓνας δρόμος ποὺ δὲν ὀδηγεῖ πούθενά» καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο παρὰ μόνον στὴν καταστροφὴ. Κατὰ τὸν Χίτλερ ἡ ἀνθρωπότης ἔδειξε ὅτι εἶναι ἀνίκανη νὰ κρίνει καὶ νὰ σκέπτεται. Εἶναι δύσκολο νὰ ἐκφράσει κανεὶς μὲ πρὸ σύντομα λόγια τὴν πρόκλησις ποὺ περιέχει αὐτὸ πρὸς τὸν πολιτισμὸ μας.

Ἄν ἡ πνευματικὴ εἶναι ἓνας ἀδιέξοδος δρόμος, δὲν ὑπάρχει στὴ γῇ θέσις γιὰ μᾶς. Ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκην ὡς τὸ Χάριτι τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ὅλες οἱ μεγάλες στιγμὲς τοῦ πολιτισμοῦ μας εἶναι στιγμὲς ἀποθέσεως τῆς πνευματικότητος. Πιστεύομε πάντα ἀκλόνητα ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἡ σκέψις μας γίνεται ὀρθότερη καὶ καθαρότερη δίνομε μορφὴ στὴ θεϊκὴ φλόγα ποὺ κατοικεῖ στὸν ἄνθρωπο.

Ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνει ἐντύπωσις, γιατί ὁ Χίτλερ παρατηρώντας τὸν κόσμον μας δηλώνει, πὼς ἡ πνευματικὴ εἶναι «ἓνας ἀδιέξοδος δρόμος», ἓνα μανιτάρι χωρὶς ρίζες στὸ ἀληθινὸ ἔδαφος τῆς ζωῆς. Ὁ Χίτλερ δὲν ἔχει παρὰ μιὰ πολὺ περιορισμένη καλλιέργεια, ἀλλὰ ἔχει ἓνα πνεῦμα ντοστογεφοκικό, γιὰ νὰ καταλαβαίνει τὶς ἀδυναμίες καὶ τὴ διαφθορὰ τῆς ἀνθρωπίνης καρδιάς.

Μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἄδειο, ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε δέσμευσις πρὸς τὸν ἑξωτερικὸν κόσμον, καὶ μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ ἀλλὰ δηλητηριασμένη μεγαλοφυΐα του, παρατήρησε ὁ Χίτλερ τὸν 20ὸν αἰῶνα μας μὲ αὐξανόμενη περιφρόνησις. Ἡ λέξις «πνευματικὴ» δὲν ἔχει γι' αὐτὸν καὶ γιὰ μᾶς τὴν ἴδια σημασίαν, γιατί ἔχομε τὸ πλεονέκτημα νὰ γνωρίζομε τὴν ἱστορίαν. Φέρνομε στὸ νοῦ μας τοὺς πλατωνικοὺς μύθους, τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ Ἀριστοτέλη, τὴν ὁμορφὴ φωτεινότητά τῶν στίχων τοῦ Δάντη καὶ τοῦ Ρακίνα. Φέρνομε στὸ νοῦ μας τὸ ρωμαϊκὸ δίκαιο καθὼς καὶ τὸ ἐθιμικὸ δίκαιο, αἰῶνες λεπτῆς σκέψεως καὶ προσεκτικῆς πείρας. Φέρνομε στὸ νοῦ μας τοὺς φίλους μας ποὺ ἀφιέρωσαν τὴ ζωὴ τους στὶς φυσικὰς ἐπιστῆμες μὲ ἓνα πάθος ποὺ ἀγγίζει τὴν ἀγιότητα. Φέρνομε στὸ νοῦ μας τὰ μεγάλα πολιτικὰ ἔργα τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνα.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Χίτλερ εἶναι ἐλεύθερο ἀπὸ τὴ γνώσιν αὐτῇ. Οἱ σκέψεις του εἶναι ἀπλούστερες, καὶ κατὰ ἓνα τρόπο ἀρκετὰ φορικό, ταιριάζουν καλύτερα στὸ περιβάλλον τῆς σύγχρονης ζωῆς.

Ὅταν σκέπτεται τὴν πολιτικὴν, ἀγνοεῖ τὸν Λόκ, τὸν Χόμπερ καὶ τὸν Ρουσσώ. Ξέρει ἀντίθετα ὅτι ὁ κ. Κέλλυ, δήμαρχος τοῦ Σικάγου, μεταβάλλει τὴν ἀμερικανικὴ δημοκρατίαν σὲ τοπικὴ διασκέδασις. Ξέρει ὅτι ὁ Τσάμπερλαιν δὲν κατάλαβε τίποτα ἀπὸ τὸν κόσμον ὅπου ἔζησε καὶ πέθανε. Ξέρει ὅτι ὁ Λαβὰλ — ὁ πρὸ ἐξυπνος τῆς παρέας — μπορεῖ νὰ πουλιέται σὰν πόρνη σὲ ὅποιον προσφέρει τὰ περισσότερα. Βγάζει φυσικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ὑψηλὴ πολιτικὴ, ἡ πολιτικὴ ποὺ βασίζεται σὲ ἀρχές, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα κατασκευάσμα ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἀνόητοι ἢ οἱ ληστές, γιὰ νὰ διατηροῦνται στὴν ἐξουσίαν. Βγάζει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὴν πολιτικὴν ζωὴ τῶν δημοκρατιῶν ὁ ρόλος τοῦ πνεύματος εἶναι: πὼς πρῶτα ἀπὸ ὅλα νὰ βρεθοῦν βρώμικα μέσα γιὰ χρῆσιν τῶν γκαγκστερς. Μὲ αὐτὰς τὶς συνθῆκες τί ἄξιαν νὰ ἀποδώσῃ στὸ πνεῦμα;

Ὅταν ὁ Χίτλερ σκέπτεται γιὰ λογοτεχνίαν, δὲν σκέπτεται οὔτε τὸν Δάντε οὔτε τὸν Μίλτον, ποὺ δὲν τοὺς διάβασε, οὔτε τὸν Ἀριστοτέλη, ποὺ μὲ τὸ φωτεινὸν τοῦ πνεύματος θὰ τὸν ἀφόπλιζε. Σκέπτεται κυρίως δύο ρεύματα στὴ λογοτεχνίαν. Πρῶτα, τὶς ἀτελείωτες θρηωδίες τὶς ποτισμένες ἀπὸ εἰρηνοφιλίαν καὶ αὐτοκατηγορίαν, στὶς ὁποῖες παραδόθηκαν οἱ δημοκρατίες ἐπὶ εἴκοσι χρόνια. Ὑστερὰ τὰ βαγνερικὰ ὄργια τοῦ βόρειου ρωμαντισμοῦ, ποὺ εἶναι καὶ τὰ ἔργα ποὺ προτιμᾷ.

Οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἀπ' αὐτὰς τὶς ἐκφράσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας δὲν εἶναι πνευματικὴ.

Ὅταν ὁ Χίτλερ σκέπτεται τὴν ἐπιστήμην, τὴ σκέπτεται κατὰ τρόπον ποὺ θυμίζει τὴν ὑπηρεσίαν ποὺ κάνει τὸ προσωπικὸν ἓνός μεγάλου συνεταιρισμοῦ. Νομίζει ὅτι πρόκειται νὰ ἀναθέσῃ σὲ ἓναν εἰδικὸν

νά κάνει έρευνες, γιά νά τοῦ δώσει τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ πού ἔβαλε στό νοῦ του.

Γιατί λοιπόν νά ἐκτιμήσει ὁ Χίτλερ τὸ πνεῦμα; Ἀγνοεῖ ὅλα τὰ γεγονότα πού εἶναι τιμὴ στὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ ξέρεי τίς βρωμερές λεπτομέρειες ὅλων τῶν ἀποτυχιῶν μας. Ἀκουσε νά μιλοῦν γιά τὸ βιβλίον τοῦ Ἀλκρεν γιά τὸ Σικάγο—πού οἱ περισσότεροί Ἀμερικανοὶ δὲν τὸ ξέρουν. Ξέρει τὴν κατάσταση στὰ ἀνθρακωρυχεῖα τῆς Νότιας Οὐαλλίας—πού δὲν εἶναι γνωστὴ στοὺς περισσότερους Ἀγγλους. Ξέρει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐκδόσεων τῶν περιοδικῶν διαφόρων ἀστρολόγων. Καὶ πρὸ πάντων ξέρει ὅτι, ὅταν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῶν δημοκρατιῶν μαζεύονται γιά νά αποφασίσουν, πῶς νά διευθύνουν τίς ὑποθέσεις ἑνὸς ἔθνους, τὸ ἐπίπεδο τῶν συνομιλιῶν τους δὲν ξεπερνᾷ τὴ φαντασία ἑνὸς ψαριοῦ. Βγάζει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μορφή ἀποσύνθεσης καὶ μιὰ ἀπόδειξη μέσα σὲ χίλιες, ὅτι ὁ πολιτισμὸς θὰ χανόταν, ἂν δὲν τὸν ἀναγεννοῦσαν οἱ Γερμανοὶ βουτώντας τὸν κόσμον ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ σὲ ἓνα λουτρὸ αἵματος.

Σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ περιφρονητικὴ παράγραφο, ὁ Χίτλερ μιλεῖ γιά τὴν ἀδυναμία τοῦ λαοῦ, πού ἐμπιστεύεται στοὺς διανοούμενους γιά νά αποφασίσει κάτι. Λέει ἀκριβῶς: «Θὰ εἶμαστε πάντα δυνατότεροι ἀπὸ τίς δημοκρατίες, γιατί θὰ ξέρομε πάντα νά κατευθύνουμε τὴν κοινὴ γνώμη τους σύμφωνα μὲ τίς ἐπιθυμίες μας. Δὲν ἔχουν τὰ μέσα νά ἀμυνθοῦν σὲ ἐπιθέσεις αὐτοῦ τοῦ εἵδους, χωρὶς νά ἀπαρνηθοῦν τὸν ἑαυτὸ τους καὶ νά υἱοθετήσουν ἓνα ὁλοκληρωτικὸ καθεστῶς. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός πηγάζει μιὰ τέτοια ἀνισότητα πού μπορεῖ νά φτάσει νά ἐξουδετερώσει μιὰ μεγάλη δυσαναλογία ἀνάμεσα στίς στρατιωτικὲς δυνάμεις.»

Κατὰ τὸ δημοκρατικὸ δόγμα ἓνας ἐλεύθερος λαὸς μπορεῖ νά χρησιμοποιεῖ τὴ λογικὴ καὶ τὴ φρόνησίν του, γιά νά ἐμποδίσει τὴν αὐθαίρετη βούληση ἑνὸς τυράννου νά «καθοδηγεῖ» τὴν κοινὴ γνώμη τῆς χώρας. Κατὰ τὸν Χίτλερ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Ἡ λογικὴ δὲν εἶναι προστασία, γιατί μπορεῖ κανεὶς πάντα νά παίξει μαζί της ἢ νά τὴν νοθεύει. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι προστασία, γιατί μπορεῖ κανεὶς νά τὴν συντρίψει χτυπώντας τὴν μὲ ἓνα μεγάλο ὁλοκληρωτικὸ ψέμμα. Τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι προστασία, γιατί ἀρκεῖ νά ἀπευθυνθῇ κανεὶς πρὸς τὰ χαμηλότερα καὶ τὰ δυνατότερα πάθη τοῦ ἀνθρώπου, γιά νά τὸ ἐξαναγκάσει νά ὑποχωρήσει. Ὅσο γιά τὴ φρόνηση, αὐτὸ τὸ ἰσοροπητικὸ στοιχεῖο πού εἶναι σύγχρονα ὑγεία τοῦ πνεύματος καὶ συνέπεια στίς ἰδέες καὶ πού οἱ δημοκράτες ἀνακάλυψαν στὸν ἄνθρωπον, ὁ Χίτλερ ἀρνείται καὶ τὴν ὑπαρξή του ἀκόμη. Πιστεύει πῶς δείχνει μὲ τὸν κυνισμό τῆς προσωπικῆς του πείρας πάνω στὸ πνεῦμα τῶν μαζῶν, ὅτι ἡ φρόνηση δὲν ὑπάρχει. Βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ

βασικὴ πρόκληση. Πρέπει νά τὴν καταλάβουμε σὰν ἓνα μάθημα πού πρέπει νά ἀποστηθίσουμε, γιατί στὸ κάτω-κάτω οἱ μέθοδοι τοῦ Χίτλερ πέτυχαν. Πρέπει ἐπίσης νά ἀρνηθοῦμε τὴν πρόκληση καὶ νά ἀποδείξουμε μὲ τὴ συμπεριφορὰ μας ὅτι ὁ Χίτλερ ἔχει ἄδικο. Ἄν δὲν ἔχει ἄδικο, τότε ὅλο τὸ σύστημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς κυβέρνησής μας δὲν ἔχει πιὰ ἀξία.

Ἐδῶ, ὅπως παντοῦ, οἱ ἐχθροὶ μας εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπιταχύνοντας τὰ γεγονότα μᾶς ἔδειξαν τὸ δρόμο πού πρέπει νά ἀκολουθήσουμε. Ἄν δὲν φανοῦμε ἀρκετὰ δυνατοί, ἡ θανατικὴ καταδίκη μας ἔχει κιόλας ὑπογραφή. Μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ πῶς δὲν εἶναι δυνατὴ μιὰ ψηλότερη πολιτικὴ μὲ βάση τὴ φρόνηση, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἀλήθεια, ὁ Χίτλερ μᾶς ἔδειξε τὴν ἀνάγκη τῶν πραγμάτων αὐτῶν. Χρειάζομαστε μιὰ ψηλότερη πολιτικὴ ἢ καθόλου πολιτικὴ. Δὲν μπορούμε πιὰ νά ἀφηνόμαστε στὴ διάθεσίν μας καὶ νά κάνουμε πολιτικὴ τρίτης σειρᾶς, τεμπελιά καὶ αἰσχροκέρδια, μετριάσμενη ἀπὸ μιὰ ἐντελῶς δημοκρατικὴ ἀφέλεια.

Ἄν εἴμαστε ἀνίκανοι νά κάνουμε ἄλλοιῶς, τότε ἂς ἀφήσουμε τὸν ἀγῶνα. Δὲν ὑπάρχει πολιτικὴ ζωὴ σὲ ἓνα ὁλοκληρωτικὸ κράτος.

Ἡ θρησκευτικὴ μας κληρονομιά θέλει νά πιστεύουμε στὴν ἀξιότητα καὶ στὴν ἀξία τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου. Οἱ πολιτικοὶ θεομοὶ μας ἔγιναν, γιά νά περιφρουρήσουν αὐτὴ τὴν πίστη καὶ νά τῆς δώσουν τὴν εὐκαιρία νά ἐκφραστῇ. Ἄν παραμελήσουμε ἢ παρανοήσουμε αὐτοὺς τοὺς θεσμούς, ἂν παραμελήσουμε τὴ θρησκευτικὴ μας κληρονομιά ἢ ἂν ξεχάσουμε, τί μπορεῖ δικαιοματικὰ νά ἀπαιτήσῃ ἀπὸ μᾶς, θὰ βρεθοῦμε στὸν κίνδυνον νά παρουσιαστοῦν ἀνάμεσά μας ἄνθρωποι, πού ζητοῦν τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία καὶ πού θὰ μᾶς φέρουν τὴν παλιὰ πληγὴ, τὸ κυρίαρχο κράτος.

Σὲ ἓνα τέτοιο κράτος δὲν θὰ μπορούσε νά ζήσει ἀληθινὸς χριστιανισμός. Ἀκόμα λιγότερο θὰ ἔδινε στὸν κοινὸν ἄνθρωπον τὴ θέση πού τοῦ ἀξίζει. Οἱ πατέρες μας τὰ ἤξεραν ὅλα αὐτὰ στὴ θεωρία καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκαναν τὸν κόπον νά βάλουν τὰ θεμέλια μιᾶς «κυβέρνησης» συνταγματικῆς καὶ ὅχι ἑνὸς «κράτους» χωρὶς εὐθύνη. Ὅσο γιά μᾶς, ἡ πρακτικὴ μᾶς ἔδωσε τὸ μάθημα αὐτό. Εἶδαμε μὲ ἐκπληξὴ σκληροῦς δασκάλους νά μᾶς φέρουν τὴν ἀπόδειξη γιά ὅλες τίς θεωρίες τῶν πατέρων μας. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νά δουλέψουμε, ὅχι μόνο γιά νά συντρίψουμε τὸν Ἀξονα, ἀλλὰ καὶ γιά νά ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὸν κόσμον τὸ φάσμα τοῦ κυρίαρχου Κράτους, τοῦ Κράτους-Μολώχ.

Ἀλλὰ ἡ συνταγματικὴ κυβέρνηση παρουσιάζει περισσότερα προβλήματα. Σκοπὸς δὲν εἶναι μόνο νά παρεμποδίσῃ τὴν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας. Δὲν εἶναι τὴ δύναμη πού πρέπει νά φοβόμαστε, ἀλλὰ

τῇ χρησιμοποίησίν της ἀπὸ ὁρισμένους ἀρχηγούς κρατῶν ποὺ δὲ θέλουν νὰ ἔχουν καμμιά εὐθύνη γιὰ τοὺς συμπολίτες τους. Πρέπει μιὰ κυβέρνησις νὰ ἔχει ἀπεριορίστη δυνατότητα νὰ ἐνεργεῖ. Πρέπει νὰ ἔχει τὰ μέσα νὰ ἐνεργεῖ γρήγορα, πράγμα ποὺ χωρὶς αὐτὸ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ζήσει μέσα στὶς ἀδιάκοπες κρίσεις τοῦ ἀναστατωμένου μας κόσμου. Ὁ σκοπὸς ποὺ ἐπιδιώκομε δὲν εἶναι νὰ δημιουργήσουμε μιὰ πολὺ ἀδύνατη κυβέρνησις γιὰ νὰ κάνουμε κακό, μιὰ ἀδύνατη κυβέρνησις δὲν θὰ μπορούσε νὰ ζήσει, μὰ θέλομε νὰ δημιουργήσουμε μιὰ κυβέρνησις ποὺ νὰ λογοδοτεῖ ἀυστηρότατα στὴν κοινὴ γνώμη, πράγμα ποὺ θὰ τὴν ἐμποδίζει νὰ ἐνεργήσει ἐνάντια στὸ γενικὸ συμφέρον. Σὲ μιὰ κυβέρνησις ποὺ ἐπιτρέπει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνοιγτῇ ἐλεύθερα, παρακολουθεῖται ἄγρυπνα ἡ στάσις ἐκείνων στοὺς ὁποίους ἔχει δοθῇ ἡ ἐξουσία. Ἀλλὰ αὐτὸ μᾶς φέρνει σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ παλαιότερα προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητας: quis custodiet custodes? Ποιὸς θὰ φυλάξει τοὺς φύλακες; Ἡ ἱστορία τῶν συνταγματικῶν συστημάτων σὲ ὅλους αἰῶνες δὲν εἶναι παρὰ μιὰ προσπάθεια νὰ δοθῇ ἀπάντησις σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Ἡ μία λύσις εἶναι τὸ σύστημα τῶν «πολλαπλῶν ἀρχῶν», ποὺ προσπαθεῖ νὰ περιορίσει καὶ νὰ ξεχωρίσει τὶς ἐξουσίες ποὺ ἔχει ἡ κυβέρνησις καὶ νὰ τὶς μοιράσει σὲ πολλὰς ὑπηρεσίες, ἔτσι ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ ἀσκοῦν τὴν κυριαρχία νὰ μποροῦν νὰ ἐλέγχονται. Ἡ ρωμαϊκὴ δημοκρατία, οἱ μεσαιωνικὲς πολιτείες καὶ οἱ Ἡνωμένες Πολιτείες δίνουν παραδείγματα αὐτοῦ τοῦ συστήματος.

Τὸ ἄλλο σύστημα εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ συστήματος τῶν πολλῶν ἀρχῶν. Παραδίδει τὴν ἀρχὴν στὰ χεῖρα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ ὁργανώνει ἓνα σῶμα ἀντιπροσώπων, μὲ μόνη ἐνασχόληση τὴν παρακολούθησι καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκτελεστικῆς. Μιλώντας γιὰ αὐτὸ τὸ σύστημα ὁ καθηγητὴς Χένρυ Τζ. Φόρντ τὸ περιγράφει μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «Δὲ διασκορπίζει τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ τὴν κάνει συμπαγῇ. Βάζει, σὰν νὰ λέμε, τὰ αὐγὰ σὲ ἓνα πανέρι καὶ ἐπιτηρεῖ τὸ πανέρι». Ἀφήνει στὴν Κυβέρνησις τὴν φροτίδα νὰ ἐκλέξει τὸ προσωπικὸ τῶν ὑπηρεσιῶν της καὶ νὰ τὶς ὁργανώσει. Γι' αὐτὸ ὅμως θεωρεῖ τὴν Κυβέρνησις ὑπεύθυνη γιὰ τὰ ἀποτελέσματα ποὺ θὰ ἐπιτύχει. Τὸ σῶμα τῶν ἀντιπροσώπων δὲν παίρνει ἐνεργὸ μέρος στὴ διοίκησι καμμιάς ὑπηρεσίας ἰδιαίτερα, ἀλλὰ ἀσκεῖ τὸν ἔλεγχον τῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων πραγμάτων στὸ σύνολο της, στὸ ὄνομα τοῦ ἔθνους. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Μεγάλης Βρεταννίας καὶ τῆς Ἑλβετίας μᾶς δίνουν καλὰ παραδείγματα ἐφαρμογῆς αὐτοῦ τοῦ συστήματος. Κατὰ τὸν καθηγητὴ Φόρντ εἶναι τὸ μόνον σύστημα ποὺ ἀξίζει τὸ χαρακτηρισμὸ «ἀντιπροσωπευτικὴ κυβέρνησις», τὸ μόνον ὅπου οἱ ἀντιπροσωπευτικὲς συνελεύσεις δὲν τρέχουν τὸν κίνδυνον νὰ γίνουν ἀνίσχυρες, καταστρεπτικὲς, δυσφημισμένες καὶ περιφρονημένες.

Εἶναι ἀναμφισβήτητο, πὼς τὸ σύστημα τῶν πολλῶν ἀρχῶν ποὺ στὸ χαρτὶ φαίνεται νὰ δίνει στὸ λαὸ τὴν περισσότερη ἐξουσία καὶ τὴν μεγαλύτερη προστασία ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴ διαφθορά, γίνεται μὲ τὸν καιρὸ τόσο περίπλοκο, ὥστε ὁ πολίτης δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἀσκήσει τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀπὸ τὰ δικαιώματα ποὺ τοῦ δόθηκαν. Ὁ πολίτης ἐγκαταλείπει ἓνα μεγάλο μέρος τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν σὲ ἐπαγγελματίες, ὥστερα δέχεται μὲ ἀπάθεια καὶ κυνισμὸ τὰ ἀναπόφευκτα ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς στάσεως. Ἀφοῦ δὲν μένει κανεὶς εὐχαριστημένος γιὰ αὐτὴν τὴν τάση, πρέπει νὰ βγάλει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ σύστημα τῶν πολλῶν ἀρχῶν, μὲ ὅλα τὰ μέσα ἐλέγχου καὶ τὶς φροντίδες τοῦ γιὰ ἰσορροπία ἐναντιώνεται στὴν ψηλότερη μορφή τῆς πολιτικῆς, κάνοντας τὸν πολίτη νὰ ἀμφιβάλλει ἂν μπορεῖ νὰ παίρνει μέρος στὸ ἔργο αὐτό. Σ' αὐτὸ τὸ θέμα πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ἓναν ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς πολιτικοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ καθηγητῆ Φόρντ: «Τὸ νὰ δώσουμε στὸ λαὸ δικαιώματα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξασκήσει, εἶναι σὰν νὰ τοῦ τὰ ἀφαιροῦμε.»

Μιὰ Κυβέρνησις ποὺ εἶναι στὸ χαρτὶ ὑπεύθυνη ἀπέναντι στὸ λαὸ μπορεῖ, ὅταν ὁ λαὸς ἀπαιτήσῃ ἀπὸ αὐτὴν πολιτικὲς προσπάθειες ποὺ εἶναι ἀνίκανη νὰ καταβάλει ἢ ποὺ δὲν τῆς ἀρέσουν, νὰ καταλήξῃ στὸ νὰ γίνῃ μιὰ Κυβέρνησις τύπων καὶ μηχανῶν. Τὸ σύστημα ποὺ φαίνεται νὰ δίνει στὸ λαὸ πλατεῖα δικαιώματα καὶ ἰδιαίτερα τὸ δικαίωμα νὰ φροντίζει μόνος του γιὰ τὰ συμφέροντά του, μπορεῖ στὴν πραγματικότητα νὰ τοῦ ἀφαιρῇ τὰ δικαιώματα αὐτά, γιὰ νὰ τὰ δώσει στὸν πολιτικὸ ποὺ ἐνεργεῖ ἀπὸ τὰ παρασκήνια. Εἶναι δυνατό νὰ γίνῃ ἡ πολιτικὴ τόσο περίπλοκη, ἢ διάκρισις τῶν ἐξουσιῶν καὶ τὸ σύστημα τοῦ ἐλέγχου τόσο μετροδεμένο, ποὺ μόνον ἓνας ἐπαγγελματίας πολιτικὸς θὰ λαβαίνει τὸν κόπο νὰ μπαίνει στὰ μυστήρια αὐτά.

Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς δὲν φαίνονται νὰ ἐφαρμόζονται καθαρὰ στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, ὅπου ἡ ἐξουσία εἶναι κατὰ ἱκανοποιητικὸ τρόπο συγκεντρωμένη στὴν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία καὶ ὅπου συνεπῶς ὑπάρχει κάποιος ποὺ νὰ λογοδοτεῖ, ὅσο τὸ Κοινοβούλιο παραμένει ἓνα σῶμα ἀληθινὰ ἀντιπροσωπευτικὸ τοῦ λαοῦ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ὑπάρχει ἡ τάσις στὴν Ἀγγλίᾳ νὰ μὴν θεωρεῖται πιά ἔτσι τὸ Κοινοβούλιο, ὅτι ὁ καλὰ λαδωμένος καὶ σχετικὰ ἀπλὸς μηχανισμὸς ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῶν ὑποψηφίων γίνεται πολλὰς φορὲς τόσο δυσάρεστος γιὰ τὸ κοινόν, ὅσο καὶ οἱ περίπλοκες ὑπερβολὲς στὸ ἀμερικανικὸ σύστημα. Τόσο στὴν ἓνα ὅσο καὶ στὴν ἄλλη χώρα οἱ ἐκλογεῖς βρίσκονται συχνὰ μπροστὰ στὴν ἀνάγκη νὰ ἐκλέξουν ἓναν ἀπὸ δύο ὑποψηφίους, ἐνῶ δὲν θέλουν οὔτε τὸν ἓναν οὔτε τὸν ἄλλον καὶ δὲν ἔχουν ἐπιθυμία νὰ λάβουν μέρος στὴν ἐκλογὴ τους. Πρέπει νὰ ἐλπίζομε ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ θὰ δοκιμάσουν νὰ

μεταρρυθμίσουν τὸ ἀγγλικὸ σύστημα δίνοντας στὸ λαὸ ἓνα πλατύ-τερο δικαίωμα ἐλέγχου, θὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς τὴν πείρα τῆς Ἀμερικῆς ποὺ μᾶς δίνει σὲ δυὸ λόγια ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ καθηγητῆ Φόρντ καὶ ὅτι τὸ φάρμακο δὲν θὰ φανερωθῇ χειρότερο ἀπὸ τὴν ἀσθένεια.

Οἱ προσπάθειες τοῦ ἀνθρώπου νὰ κυβερνηθῇ εἶναι πάντα ἓνας συμβιβασμὸς ἀνάμεσα στὶς ἀπαιτήσεις τῆς τάξης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Δὲν θὰ ρυθμισθοῦν βέβαια ποτὲ τέλεια. Ἀλλὰ στὰ πολλὰ χρόνια ποὺ ἀναζητᾷ μιὰ λύση ὁ ἀνθρώπος ἔμαθε τέσσερις βασικὲς ἀρχές. Ὅσο κατορθώσῃ νὰ τίς κρατήσῃ καὶ τίς τέσσερις, τόσο θὰ ἔχει πιθανότητες νὰ φτάσῃ σὲ μιὰ ἱκανοποιητικὴ μορφή διακυβέρνησης.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ λόρδου Ἄκτον: «Κάθε ἐξουσία εἶναι πηγὴ διαφθορᾶς καὶ ἡ ἀπόλυτη ἐξουσία προκαλεῖ ἀπόλυτη διαφθορά». Ἡ δευτέρη βρίσκεται μέσα στὸ πρόβλημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ τόσο συχνὰ σὲ αὐτὸ τὸ βιβλίο: «Ποιὸς θὰ φυλάξῃ τοὺς φύλακες;» Ἡ τρίτη εἶναι μιὰ ἀρχὴ ποὺ ἐφαρμόζεται τόσο στὴν καθημερινὴ ζωὴ ὅσο καὶ στὴν κυβέρνηση: «Ἡ ὑπόθεση ὅλων δὲν εἶναι ὑπόθεση κανενός». Τὴν τέταρτη ἀρχὴ τὴ βρίσκουμε στὸ «Φέντεραλιστ»: «Τὸ νὰ εἶσαι κύριος τῶν μέσων τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀνθρώπου σημαίνει ὅτι εἶσαι κύριος τῆς θέλησός του».

Οἱ τρεῖς πρώτες ἀρχές φαίνονται ἀπλές. Καὶ ὅμως ἡ πείρα ἔδειξε ὅτι εἶναι περίπλοκες καὶ δυσεφάρμοστες πρακτικά. Ἡ τελευταία θὰ φαινόταν καθαρὴ καὶ βασικὴ γιὰ τοὺς προγόνους μας. Ἀλλὰ ὅμως στὶς μέρες μας, εἶναι κατὰ γενικὸ κανόνα τόσο παρεξηγημένη, ὥστε ἀρκετὸς ἀριθμὸς φιλελευθέρων καὶ τῶν περισσότερο ἀνθρωπιστῶν ἀπὸ τοὺς διανοούμενους μᾶς κάνουν τὴ σύσταση νὰ ἐφαρμόσουμε ἓνα κυβερνητικὸ καὶ οἰκονομικὸ σύστημα καθαρὰ ἀντίθετο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτή.

Ἐκεῖνο ποὺ ἠθέλε νὰ πεῖ ὁ «Φέντεραλιστ» εἶναι, πὼς ὅταν ἓνας πολίτης, μιὰ ὁμάδα πολιτῶν ἢ μιὰ κυβέρνηση ἔχουν ὅλες τίς ἐξουσίες πάνω στὰ μέσα τῆς ζωῆς ἑνὸς ατόμου, τὸ ἄτομο αὐτὸ δὲν ἔχει πιά ἐλεύθερη τὴ χρῆσιν τῆς σκέψης του καὶ τῆς θέλησός του. Ἄν τὸ ἄτομο εἶναι δούλος οἰκονομικά, εἶναι ταυτόχρονα καταδικασμένο σὲ πνευματικὴ δουλεία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρκετὰ ἀπίθανη περίπτωση νὰ εἶχε κανεὶς νὰ κάνει μὲ ἓναν ἅγιο. Τότε ὅμως μιὰ κοινωνία ἁγίων θὰ μπορούσε νὰ κάνει καὶ χωρὶς κυβέρνηση.

Ὅπως τὸ εἴπαμε πρὶν, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ μᾶς δέρνει ἡ ἀνεργία, δὲν μπόρεῖ κανεὶς νὰ περιμένει ὅτι ἓνας ἐργατὴς ἐργοστασίου μόνος του, χωρὶς ἓνα συνδικατο ποὺ νὰ τὸν προστατεύει, θὰ μπορεῖ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ μιλᾷ ἐλεύθερα σὲ θέματα ποὺ σηκώνουν ἀντίρρηση, ἰδίως ὅταν ὁ ἐργοδότης του εἶναι δογματικὸς καὶ ἀνελεύθερος. Καὶ λίγο ἐνδιαφέρει τὸν ἐργάτη ἂν τὰ δικαστήρια εἶναι προ-

θύμα νὰ ὑποστηρίξουν τὰ δικαιώματά του σχετικὰ μὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου. Τὰ δικαστήρια δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τίποτε, ὅταν ὁ ἐργοδότης του τὸν ἀπολύσει μὲ μιὰ πρόφαση ὅποιαδήποτε. Ἡ φρόνηση τοῦ ἐπιβάλλει νὰ σιωπήσῃ. Ὅποιος εἶναι κύριος τῶν μέσων τῆς ζωῆς εἶναι κύριος τῆς θέλησης τοῦ ἀνθρώπου.

«Ἄν κάθε ἀνθρώπος ἔχει δικαιώματα: στὴν πολιτικὴ ἐξουσία, ἔλεγε ὁ Ἀϊρτον, ὁ γαμπρὸς τοῦ Κρόμγουελ, στὸ Κοινοβούλιο τῆς Συμπολιτείας, τότε κάθε ἀνθρώπος ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῆς ιδιοκτησίας».

Ὁ Τζων Ἀνταμς ἔδωσε τὸ χαρακτηρισμὸ αὐτὸ ἀκόμη πυκνότερα λέγοντας «Ἡ ἐξουσία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ιδιοκτησία». Ὅσοι δὲν κατέχουν τὸ παραμικρότερο κομμάτι τῶν μέσων παραγωγῆς, ὅσοι εἶναι οἰκονομικὰ δούλοι, καὶ δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν ἀνεξάρτητοι καὶ νὰ ἐπαρκέσουν στὶς ἀνάγκες τοὺς καὶ στὶς ἀνάγκες τῆς οἰκογενείας τοὺς, ἀκόμη καὶ ἂν τοὺς ἀπολύσει ὁ ἐργοδότης τοὺς, εἶναι πάντα σὲ κίνδυνο νὰ δοῦν τὴν θέλησή τοὺς νὰ ἐξαναγκάζεται. Δὲν ἔχουν καμμιά ἄλλη πραγματικὴ ἐξουσία, παρὰ μόνον στὸν τελευταῖο βαθμὸ νὰ ἐπαναστατήσουν. Τὸ δῶρημα τῆς ἐλευθερίας τοὺς ἀποκλείεται, ἀκόμη καὶ ἂν τὸ κράτος τὸ ἴδιο τοὺς δίνει δουλειὰ ἢ ἓνα ἐπίδομα σὲ περίπτωση ἀνεργίας, γιατί θὰ εἶταν πλάνη νὰ πιστεῦει κανεὶς, πὼς εἶναι καλύτερο νὰ πέσει στὰ χέρια τοῦ κράτους παρὰ μιᾶς ἰδιωτικῆς ἐπιχείρησης, ὅταν τὸ κράτος ἔχει στὸ χέρι τοὺς τὰ μέσα τῆς ζωῆς ἑνὸς ατόμου.

Δὲν ὑπάρχει ἐξουσία πῶς ἀπόλυτη ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ κράτους, ποὺ ἔγινε ὁ ἀπόλυτος κύριος. Ἄν τὸ κράτος εἶναι ὁ μόνος ἐργοδότης, τὸ κράτος θὰ γίνῃ σύντομα καὶ ὁ μόνος προμηθευτὴς ἰδεῶν. Σὲ μιὰ κοινωνία πραγματικὰ κομμουνιστικὴ ἢ σοσιαλιστικὴ τὸ κράτος ἔχει στὸ χέρι τοὺς τὰ μέσα τῆς ζωῆς ὅλων τῶν ατόμων καὶ μὲ αὐτὸ καὶ τὴ θέλησή τοὺς. Ὅλα τὰ ἀπόλυτα καθεστῶτα ποὺ βλέπομε στὶς ἡμέρες μας μαρτυροῦν, ὅπως καὶ τὰ καθεστῶτα τῆς ἱστορίας, πόσο φυσικὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ λόρδου Ἄκτον.

Ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶναι φτιασμένος, γιὰ νὰ ἐξουσιάζῃ ἀπόλυτα ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅταν ἔχει μιὰ τέτοια ἐξουσία στὰ χέρια, καταλήγει νὰ θεωρεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους σὰν μέσα, γιὰ νὰ ἐπιτύχει τοὺς δικούς του σκοποὺς, ὅσο ταπεινοὶ καὶ ἂν εἶναι αὐτοί, καὶ δὲν τοὺς θεωρεῖ πιά σὰν αὐτοσκόπους ποὺ πρέπει νὰ ἐκτιμᾷ, νὰ προστατεύει καὶ νὰ μεταχειρίζεται μὲ ἀξιοπρέπεια. Ἀκόμη καὶ ἂν οἱ σκοποὶ ποὺ ἐπιδιώκει εἶναι καλοὶ στὴν πρόθεσή τοὺς, ὁ δεσπότης εἶναι ἀναγκασμένος νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν ἐξαναγκασμὸ, γιὰ νὰ τοὺς κάνει δεκτοὺς ἀπὸ τίς χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων ποὺ δὲν ἐρωτήθηκαν.

Αὐτοῦ τοῦ εἴδους παρατηρήσεις ἐσπρωξαν τοὺς πατέρες μας στὸ νὰ προσπαθήσουν νὰ περιφρουρήσουν τὴν ιδιοκτησία. «Ἡ ἐξουσία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ιδιοκτησία». Ἄν ὁ λαὸς πρέπει νὰ κρατήσῃ τὴν

ἐξουσία, πρέπει ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερες οἰκογένειες νὰ κατέχουν ἀγαθὰ πού νὰ μποροῦν νὰ διαχειρίζονται μόνες τους, καὶ νὰ ἐξασφαλίζουν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ἀνεξαρτησία τους. Τὸ ἀπλούστερο παράδειγμα μιᾶς τέτοιας ιδιοκτησίας εἶναι τὸ ἀγρόκτημα τοῦ ἐλευθέρου ἀγρότη. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶσων ὀνομαστῶν δημοκρατῶν μας ἀπὸ τόσον καιρὸ τώρα νὰ θεωρεῖται ὁ ἀνεξάρτητος ἀγρότης σὰν μιὰ βάση τῆς δημοκρατίας.

Ὅταν οἱ πρόγονοί μας ἔλεγαν, πὼς ἡ ἐλευθερία εἶναι φτιασμένη ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἀσφάλεια ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν εἶχαν ὑπ' ὄψιν τοὺς τὸν τύπο τῆς ἀσφάλειας πού παρέχει τὸ κράτος. Εἶχαν ὑπ' ὄψιν τοὺς τὴν ἀσφάλεια πού ἔχει μιὰ οἰκογένεια ἔχοντας μιὰ ιδιοκτησία, μὲ τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ζήσει. Ὅχι κουρελόχαρτα ἀλλὰ καλὴ γῆ, ἱκανὴ νὰ θρέψει τὸν ἀνθρώπο της, ἕνα ἐργαστήριον, πού νὰ μπορεῖ νὰ κατασκευάσει διάφορα προϊόντα, ἕνα κατάστημα ἢ ἕνα πλοῖο, ἕνα ἀμάξι, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ μπορεῖ νὰ μοιράσει τὰ προϊόντα αὐτά. Τὸ ὥραιότερο μέρος τῆς ἐμπιστοσύνης πού εἶχαν οἱ πρόγονοί μας γιὰ τὸ μέλλον τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν ἔβγαινε ἀπὸ τὴν πίστη τους, ὅτι οἱ οἰκογένειες μποροῦσαν πάντα νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν οἰκονομικὴ τους ἐλευθερία στὰ ὅρια τῆς περιοχῆς τους. Ὑστερα ἀπὸ τὶς μεταβολὲς στὸ σύστημα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς πού δὲν μποροῦσε νὰ προβλέψει ὁ ΙΗ' αἰῶνας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐξέπλωση τοῦ πληθυσμοῦ γρηγορότερη ἀπὸ ὅ,τι θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ φαντασθῇ καὶ ὕστερα ἀπὸ μιὰ παροδικὴ κρίση στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ, γνωρίσαμε ἐδῶ καὶ λίγὸ καιρὸ μιὰ περίοδο, ὅπου ἑκατομύρια συμπατριωτῶν μας βρέθηκαν ἀνίκανοι νὰ ἐξασφαλισθοῦν οἰκονομικὰ στὰ ὅρια τῆς περιοχῆς τους. Γιὰ νὰ ἀποτρέψουμε τοὺς πῦρ ἀμείσους κινδύνους, καταφύγαμε τότε στὴν ἐξασφάλιση, ὅπως τὴν παρέχει τὸ κράτος. Εἴταν τὸ μόνο πού μπορούσαμε νὰ κάνουμε, ἀλλὰ τὸ λάθος εἴταν, πὼς θεωρήσαμε αὐτὸ τὸ μέτρο σὰν ὀριστικὴ λύση τοῦ προβλήματος.

Πιθανὸν δημόσια ἔργα σὲ μεγάλη κλίμακα ὕστερα ἀπὸ παραγγελία τοῦ κράτους σὲ στιγμὲς, πού ἡ ἀνεργία ξαπλώνεται πολὺ, καὶ στὶς ιδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, νὰ ἀποτελέσουν μόνιμο μέρος τοῦ οἰκονομικοῦ μας συστήματος. Ἴσως αὐτὸ δὲν θὰ μπορέσει ποτε νὰ δώσει λύση στὸ πρόβλημα τῆς ἐλευθερίας. Τὰ ἄτομα πού ἐργάζονται γιὰ τὸ κράτος δὲν μποροῦν νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλευθερία τους, ἐκτός ἂν μιὰ σημαντικὴ πλειοψηφία τῶν συμπολιτῶν τοὺς δὲν ἐργάζεται γιὰ τὸ κράτος, καὶ διατηρεῖ ἔτσι στὸ χέρι τῆς τὴ θέλησίν της κατὰ τὸν μόνον τρόπο πού μπορεῖ νὰ διατηρηθῇ, ἐξασφαλίζοντας δηλαδὴ μόνον τὴν οἰκονομικὴ της ὑπαρξή. Ἔτσι οἱ πολῖτες, πού θὰ εἶναι ἀνεξάρτητοι, θὰ μποροῦν νὰ ἀγρυπνοῦν, γιὰ νὰ μὴν ἀφαιρέσει τὸ κράτος τὴν ἐλευθερία τῆς θέλησης ἐκείνων πού ἀπασχολεῖ. Θὰ μποροῦν νὰ φυ-

λάξουν τοὺς φύλακες, ἀλλὰ τὴν ἡμέρα πού ἡ μεγάλη πλειοψηφία ἢ τὸ σύνολο τῆς κοινωνίας θὰ ἐργασθῇ γιὰ τὸ κράτος, ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἢ ἐλευθερία θὰ ἔχει πεθάνει.

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐξουσία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ιδιοκτησία, ὅτι ἡ ἐξουσία πάνω στὰ μέσα τῆς ζωῆς ἑνὸς ἀνθρώπου δίνει στὸν κάτοχό της τὴν ἐξουσία καὶ στὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, βάζει τὸν σύγχρονο κόσμον μπροστὰ σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πῦρ ἀπαίσια προβλήματα. Στὴν ἐκβιομηχανισμένη κοινωνία μας ὅλο καὶ λιγώτεροι ἄνθρωποι κατέχουν τὰ μέσα, πού ἐπιτρέπουν στὸν ἄνθρωπον νὰ ἐξασφαλίζει τὴν οἰκονομική του ὑπαρξή. Οἱ παλαιοὶ κανόνες ὅμως ἰσχύουν πάντα. Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος χάνει τὴν οἰκονομικὴ του ἀνεξαρτησία, χάνει σύγχρονα καὶ τὴν πνευματικὴ του αὐτοτέλεια. Ἐμεῖς προσπαθήσαμε νὰ λύσουμε τὸ πρόβλημα ὑποχωρώντας μπροστὰ του.

Ἄλλοι ἀρνοῦνται νὰ ἀντικρύσουν πράγματα, καὶ βεβαιώνουν, ὅτι τὸ κράτος μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσαι τὰ ἄτομα, χωρὶς μὲ αὐτὸ νὰ τὰ μεταβάλλει σὲ δούλους. Ἄλλοι ἀρνοῦνται νὰ ἀντικρύσουν τὰ πράγματα καὶ βεβαιώνουν, ὅτι δὲν ἔχουν τόση σημασία τὰ προβλήματα πού παρουσιάζει ἡ ἔλλειψη οἰκονομικῆς ἀσφάλειας καὶ ἡ ἀνεργία καὶ ὅτι ἂν τὸ κράτος ἤθελε νὰ λάβει τὸν κόπο, ὅλα θὰ πηγαιναν καλύτερα.

Ἄν θέλει κανεὶς νὰ βρεῖ μιὰ λύση, πρέπει πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ δεχθῇ νὰ ὁμολογήσει μερικὲς ἀλήθειες. Πρῶτα ἀπὸ ὅλα δὲν θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἀγνοήσει τὸν κανόνα τοῦ «Φεντέραλιστ», χωρὶς νὰ χάσει τὴν ἐλευθερία του. Τὸ γεγονός ὅτι τὸν ἀγνόησαν ὥς τώρα ὀδήγησε κιόλας σὲ πολλὴ διαφθορὰ στὴν κυβέρνησι, καὶ βλέπομε ἀνθρώπους μὲ καλὲς προθέσεις νὰ βεβαιώνουν, χωρὶς νὰ γελοῦν, ὅτι μποροῦμε νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ἐλευθερία, ἂν παραδοθούμε δεμένοι χειροπόδαρα στὰ χεῖρα ἑνὸς κράτους ὀπλισμένου μὲ ἀπεριόριστα δικαιώματα ἐλέγχου. Δεύτερα ἡ φυσικὴ ἀσφάλεια πού τὴν ὑπολόγιζαν πάντοτε οἱ πρόγονοί μας καὶ πού φέρνει μαζί της τὴν ἀπόλυτὴ ἀνεξαρτησία δὲν ὑπάρχει πιά γιὰ ἑκατομύρια ἀνθρώπων ἀπὸ πολὺ καιρὸ. Τὴν ἡμέρα πού θὰ ἔχουμε τὸ θάρρος νὰ δεχθούμε αὐτὲς τὶς ἀλήθειες θὰ μποροῦμε νὰ ἀρχίσουμε τὴν προσπάθεια, γιὰ νὰ βροῦμε μιὰ θεραπεία τοῦ κακοῦ. Τὰ συνδικάτα καὶ μερικὰ δικαστήρια ἀρχισαν κιόλας νὰ προσπαθοῦν νὰ δώσουν ἕνα νέον ὀρισμὸ τῶν σχέσεων ἑνὸς ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἐπάγγελμά του μὲ ὅρους σχέσεων ιδιοκτησίας. Κυβερνητικὲς ὑπηρεσίες, ὅπως τῆς κοιλάδας τοῦ Τέννεση, ἀρχισαν νὰ δημιουργοῦν τὶς προϋποθέσεις, πού θὰ βοηθήσουν τὴν ιδιωτικὴν ιδιοκτησία νὰ ἀπλωθῇ σὲ ἀγροκτήματα, καταστήματα καὶ μικρὰ μηχανικὰ ἐργαστήρια (καὶ ἀρκετὲς ιδιωτικὲς ὁργανώσεις δουλεύουν αὐτὴ τὴ στιγμὴ βοηθώντας τὸν πολλαπλασιασμὸ τῆς ιδιοκτησίας αὐτοῦ τοῦ εἶδους καὶ προσπαθώντας νὰ τὴ διευκολύνουν). Ἡ

συνεργατική κίνηση με τις διάφορες μορφές της άρχισε να δημιουργεί ένα νέο τύπο ιδιοκτησίας, όπου ο μικροϊδιοκτήτης θα μπορεί ανάλογα να παίρνει ενεργό μέρος.

Αν μπορούμε με μια τέτοια μέθοδο να δώσουμε μεγάλη έκταση στα πλεονεκτήματα που δίνει η ατομική ιδιοκτησία, μπορούμε χωρίς φόβο να αφήσουμε στο Κράτος τη φροντίδα να οργανώσει δημόσια έργα σε μεγάλη κλίμακα, για να θεραπευθεί η πληγή της ανεργίας. Θα έχουμε από αυτό τόσο περισσότερη ισορροπία και κοινωνική δικαιοσύνη, όσο περισσότερη ή μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών μένει έξω από την κρατική οικονομία ελεύθερη να επιτηρεί τους κυβερνήτες.

W

ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ ΤΗΣ R.A.F.

Η R.A.F. ανακάλυψε την καλύτερη μέθοδο για να πετύχει από τα ταχυδρομικά περιστήρια όσο το δυνατό μεγαλύτερη ταχύτητα, όταν μεταδίνουν τα πολεμικά μηνύματα. Το άρσενικό συνηθίζει πάντα να βιάζεται να γυρίσει στο ταίρι του. Μά, για να το αναγκάσουν να πετάξει ακόμα γρηγορότερα, μεταχειρίζονται το αιώνιο τρίγωνο. Όταν λοιπόν το άρσενικό είναι έτοιμο για να φύγει, του δείχνουν ένα πολύ ενοχλητικό θέαμα. Βλέπει το ταίρι του να χαριεντίζεται με κάποιον αντίζηλο. Ο γυρισμός του, με τα φτερά της ζήλειας αυτή τη φορά, είναι κατά 25% πιο γρήγορος.

Το ίδιο γίνεται και με το θηλυκό. Μια ζηλιάρα περισσότερούλα της R.A.F. πέτυχε το μεγαλύτερο ρεκόρ σε μια πτήση της: 68,7 μίλια την ώρα.

DREW PEARSON: «Michael Eldersmith in Britain»

Γράμμα σ' έναν όμηρο

Του ANTOINE DE SAINT-EXUPERY

I

ΟΤΑΝ το Δεκέμβριο του 1940 πέρασα την Πορτογαλία, για να φτάσω στις Ήνωμένες Πολιτείες, η Λισαβόνα μου φάνηκε σαν ένας ξεκάθαρος και μελαγχολικός παράδεισος. Μιλούσαν τότε εκεί πολύ για την εισβολή, και η Πορτογαλία κρατιώταν σπασμωδικά από την αυταπάτη της ευτυχίας της. Η Λισαβόνα, που είχε χτίσει την ωραιότερη έκθεση του κόσμου, χαμογελούσε με ένα ωχρο χαμόγελο σαν τις μητέρες που δεν έχουν νέα από το παιδί τους στο μέτωπο και προσπαθούν να το σώσουν με την εμπιστοσύνη τους. «Ο γυιός μου ζει, αφού χαμογελώ...» «Κυττάξτε», έλεγε έτσι η Λισαβόνα, «πόσο ευτυχισμένη είμαι και πόσο ειρηνική και πόσο φωτισμένη...» Η Ευρώπη ολόκληρη βάραινε πάνω στην Πορτογαλία σαν ένα άγριο βουνό γεμάτο από άρπακτικές φυλές. Η Λισαβόνα γιορταστικά περιφρονούσε την Ευρώπη. «Πώς μπορούν να με πάρουν για στόχο, αφού φροντίζω τόσο πολύ να μην κρύβω τίποτε; Αφού είμαι τόσο τρωτή;...»

Οι πόλεις στην πατρίδα μου είχαν τη νύχτα σταχτιές. Είχα ξεσυνειθίσει κάθε φως και αυτή η ολόφωτη πρωτεύουσα με στενοχωρούσε, χωρίς να ξέρω γιατί. Όταν ο δρόμος είναι σκοτεινός, τα διαμάντια στη φωτισμένη βιτρίνα προκαλούν τους ληστές. Τους νοιώθεις να περιφέρονται. Πάνω στη Λισαβόνα ένοιωθα να βαράναι η νύχτα της Ευρώπης γεμάτη από μακρυνά το θησαυρό, που τριγύριζαν σαν να είχαν μωριστή από μακρυνά το θησαυρό.

Αλλά η Πορτογαλία δεν ήξερε την όρεξη του τέρατος. Δεν ήθελε να πιστέψει τα κακά σημάδια. Η Πορτογαλία μιλούσε για τέχνη με μια απελπισμένη εμπιστοσύνη. Θα τολμούσαν λοιπόν να την καταστρέψουν μέσα στη λατρεία της τέχνης της; Είχε εκθέσει όλα της τα θαύματα. Θα τολμούσαν να την καταστρέψουν μέσα σε αυτά τα θαύματα; Έδειχνε τους μεγάλους της άνδρες. Μην έχοντας στρατό, μην έχοντας κανόνια είχε μαζέψει ενάντια στα σίδερα του έχθρου όλους τους πέτρινους φρουρούς της, τους κοιητές, τους ξερευνητές, τους άποικιστές. Όλο το παρελθόν της Πορτογαλίας έκλεινε το δρόμο, αφού δεν είχε στρατό και κανόνια. Η Πορτογαλία έκλεινε το δρόμο, αφού δεν είχε στρατό και κανόνια. Θα τολμούσαν να την καταστρέψουν μέσα στην κληρονομιά μιας ένδοξης ιστορίας;

Τριγύριζα κάθε βράδυ με μελαγχολία ανάμεσα στις επιτυχίες που παρουσίαζε αυτή η έκθεση ή τόσο αίσθητική, όπου παντού φαι-

νόταν ἡ τελειότητα, ὥς τὴν τόσο διακριτικὴ μουσικὴ, τὴ διαλεγμένη μὲ τόσο τάκτ, πού κυλοῦσε ἀπαλὰ στὰ πάγκα χωρὶς θόρυβο σὰν τὸ ἀπλὸ τραγοῦδι μιᾶς πηγῆς. Θὰ τολμοῦσαν νὰ καταστρέψουν λοιπὸν στὸν κόσμῳ αὐτὸ τὸ θαυμάσιον συναίσθημα τοῦ μέτρου;

Καὶ εὗρισκα τὴ Λισσαβώνα κάτω ἀπὸ τὸ χαμόγελό της πιὸ μελαγχολικὴ ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς μου πόλεις.

Γνώρισα, καὶ σεῖς ἴσως θὰ γνωρίσατε, αὐτὲς τὶς λίγο περιέργες οἰκογένειες, πού διατηροῦσαν στὸ τραπέζι τους τὴ θέση ἑνὸς νεκροῦ. Ζητοῦσαν νὰ ἀρνηθοῦν τὸ ἀνεπανόρθωτο. Δὲν νομίζω ὅμως, πὼς αὐτὴ ἡ ἀρνηση ἔφερε παρηγοριά. Πρέπει τοὺς νεκροὺς νὰ τοὺς θεωρεῖς νεκροὺς. Τότε βρίσκουν σὰν νεκροὶ μιὰ ἄλλη μορφή τῆς παρουσίας τους. Ἀλλὰ αὐτὲς οἱ οἰκογένειες ματαίωναν τὴν ἐπιστροφὴ τους. Τοὺς ἔκαναν νὰ λείπουν αἰώνια, καθυστερημένους συντροφούς γιὰ πάντα. Ἀντάλλαξαν τὸ πένθος μὲ μιὰ ἀναμονὴ χωρὶς περιεχόμενο. Καὶ αὐτὰ τὰ σπίτια τὰ νόμιζα βυθισμένα σὲ μιὰ ἀρρώστεια χωρὶς καλυτέρευση, πού πνίγει ἀλλοιώτικα παρὰ ὁ πόνος. Γιὰ τὸν πιλότο Γκιγιωμέ, τὸν τελευταῖο φίλο πού ἔχασα καὶ πού σκοτώθηκε σὲ ταχυδρομικὴ ἀεροπορικὴ ὑπηρεσία, Θεέ μου! δέχθηκα νὰ βάλω πένθος. Ὁ Γκιγιωμέ δὲν θὰ ἀλλάξει ποτὲ πιά. Δὲν θὰ εἶναι ποτὲ πιά μπροστά μου, ἀλλὰ οὔτε καὶ θὰ λείψει πιά ποτέ. Θυσίασα τὸ σερβίσιό του στὸ τραπέζι μου, αὐτὴ τὴν ἀχρηστὴ παγίδα, καὶ τὸν ἔκανα ἀληθινὸ πεθαμένο φίλο.

Ἀλλὰ ἡ Πορτογαλία προσπαθοῦσε νὰ πιστέψει στὴν εὐτυχία, ἀφήνοντας ἀκόμη τὸ σερβίσιό τοῦ νεκροῦ καὶ τὰ λαμπιόνια καὶ τὴ μουσικὴ. Ἐπαίζαν τὸν εὐτυχισμένο στὴ Λισσαβώνα, γιὰ νὰ εὐδοκήσῃ καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸ πιστέψει.

Ἡ Λισσαβώνα χρωστοῦσε ἐπίσης τὴ μελαγχολικὴ τῆς ἀτμόσφαιρα σὲ μερικοὺς πρόσφυγες, πού εἶταν ἐκεῖ. Δὲν μιλῶ γιὰ τοὺς «προγενομένους», πού ζητοῦσαν ἄσυλο. Δὲν μιλῶ γιὰ τοὺς μετανάστες, πού ζητοῦσαν μιὰ γῆ, γιὰ νὰ τὴν κάνουν γόνιμη μὲ τὴν ἐργασία τους. Μιλῶ γιὰ κείνους, πού ἄφηναν τὴν πατρίδα τους καὶ ἔφευγαν μακριὰ ἀπὸ τὴ δυστυχία τῶν δικῶν τους, γιὰ νὰ προστατέψουν τὸ χρῆμα τους.

Ἐπειδὴ δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ διαμέρισμα μέσα στὴν πόλιν ἔμεινα στὸ Ἔστοριλ κοντὰ στὸ καζίνο. Ἐφευγα ἀπὸ ἕνα σκληρὸ πόλεμο. Ἡ ἀεροπορικὴ μου μοίρα, πού ἐπὶ 9 μῆνες δὲν εἶχε διακόψει ποτὲ τὶς πτήσεις πρὸς τὴ Γερμανία, εἶχε χάσει στὸ διάστημα τῆς μόνης γεωμετρικῆς ἐπιθέσεως τὰ τρία τέταρτα τῶν ἀεροπόρων της. Γνώρισα γυρίζοντας σπύριγμα μου τὴν βαρειά ἀτμόσφαιρα τῆς σκλαβιάς καὶ τὴν ἀπειλὴ τῆς πείνας. Εἶχα ζήσει τὴν πηχτὴ νύχτα στὶς πόλεις μας. Καὶ νὰ πού δυὸ βήματα μακριὰ μου κάθε βράδυ τὸ καζίνο τοῦ Ἔστοριλ γέμιζε φαντάσματα. Σιωπηλὰ Καντιλλάκ τοὺς ἄφηναν με-

γαλόπρεπα στὴ λεπτὴ ἄμμο τῆς πόρτας τοῦ κήπου. Εἶταν ντυμένοι γιὰ τὸ δειπνὸ ὅπως ἄλλοτε. Ἐδειχναν τὸ πλαστρὸν ἢ τὰ μαργαριτάρια τους. Καλοῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον σὲ δειπνὰ βουβά, γιὰτὶ δὲν εἶχαν νὰ ποῦν τίποτε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον.

Ὑστερα ἐπαίζαν στὴ ρουλέττα ἢ στὸ μπακαρᾶ ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσία τους. Πήγαινα πότε - πότε νὰ τοὺς βλέπω. Δὲν αἰσθανόμουν οὔτε περιφρόνηση, οὔτε εἰρωνία ἀλλὰ μιὰ ἀόριστη ἀγωνία. Αὐτὴ τὴν ἀγωνία, πού σὲ πιάνει στὸ ζωολογικὸ κήπο μπροστὰ στὰ μόνια ζῶα πού μένουν ἀπὸ ἕνα εἶδος πού ἔχει ἐξαφανιστῇ. Ἐπαιρναν θέση γύρω ἀπὸ τὰ τραπέζια. Περιτριγύριζαν ἕναν αὐστηρὸ κρουπιέ, καὶ ἔβαζαν τὰ δυνατὰ τους νὰ αἰσθανθοῦν ἐλπίδα, ἀπελπισία, φόβο, ζήλεια καὶ θρίαμβο. Σὰν τοὺς ζωντανούς. Ἐπαίζαν περιουσίες, πού μπορεῖ ἐκείνη τὴ στιγμή νὰ εἶχαν χάσει κάθε σημασία. Χρησιμοποιοῦσαν λεπτὰ, πού ἴσως εἶχαν καταργηθῇ. Οἱ ἀξίες τῶν χρηματικωτίων τους εἶταν ἴσως ἐγγυημένες ἀπὸ ἐργοστάσια δημιουργημένα ἢ πού εἶταν σὲ κίνδυνον νὰ καταστραφοῦν ἀπὸ τὶς ἀεροτορπίλλες. Ἐδιναν συναλλαγματικὲς ἐπὶ Σειρίου. Προσπαθοῦσαν, ξεχνώντας τὰ περασμένα, σὰν νὰ μὴν εἶχε ἀρχίσει νὰ καταστρέφεται τίποτε ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες πάνω στὴ γῆ, νὰ πιστέψουν στὴ σοβαρότητα τοῦ πυρετοῦ τους, στὸ κάλυμμα τῶν τσέκ τους, στὴν αἰωνιότητα τῶν συμφωνιῶν τους. Εἶταν κάτι ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Εἶταν σὰν ἕνας χορὸς ἀνδρεκέλλων. Μὰ εἶταν λυπηρό.

Ἀναμφισβήτητα δὲν καταλάβαιναν τίποτε. Τοὺς ἄφηνε καὶ ἔφευγε. Πήγαινα νὰ ἀναπνεύσω στὴν παραλία. Καὶ ἡ θάλασσα τοῦ Ἔστοριλ, θάλασσα μιᾶς λουτρόπολης, θάλασσα ἰδιωτικὴ μου φαινόταν νὰ παίζει τὸ ἴδιον παιχνίδι. Ἐσπρωχνε πρὸς τὸν κόλπο ἕνα μοναδικὸ ἀπαλὸ κυματάκι, λαμπερὸ στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ σὰν ἕνα φῶμα μὲ οὐρὰ πού πέρασε πιά ἡ μόδα του.

* * *

Τοὺς ξαναβρῆκα στὸ πλοῖο, τοὺς πρόσφυγές μου. Τὸ πλοῖο εἶταν καὶ αὐτὸ γεμάτο μιὰ ἀλαφριά ἀγωνία. Τὸ πλοῖο αὐτὸ μετέφερε ἀπὸ τὴ μιὰ ἡπειρὸ στὴν ἄλλη αὐτὰ τὰ φυτὰ χωρὶς ρίζες. Ἐλεγα στὸν ἑαυτό μου: Θέλω νὰ εἶμαι ταξιδιώτης καὶ ὄχι μετανάστης. Ἐμάθα τόσα πράγματα στὴν πατρίδα μου, πού ἀλλοῦ θὰ εἶναι ἀχρηστὰ. Μὰ νὰ πού οἱ μετανάστες μου ἔβγαζαν ἀπὸ τὴν τσέπη τους τὸ μικρὸ σημειωματάριό τους, τὰ ὑπολείμματα τῆς ταυτότητάς τους. Ἐκμαν, πὼς εἶναι ἀκόμη κάτι. Εἶχαν ἀρπαχτῇ μὲ ὅλη τους τὴ δύναμη ἀπὸ κάτι. «Ξέρετε, εἶμαι ὁ τάδε», ἔλεγαν. «Εἶμαι ἀπὸ τὴν τάδε πόλιν... ὁ φίλος τοῦ τάδε... γνωρίζετε τὸν τάδε;»

Καὶ σὰς ἔλεγαν τὴν ἱστορίαν ἑνὸς συντρόφου ἢ τὴν ἱστορίαν τῆς

δουλειᾶς τους ἢ τὴν ἱστορία ἐνὸς λάθους ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἱστορία πὺν νὰ μπορεῖ νὰ τοὺς ξανασυνδέσει μὲ ὁτιδήποτε. Ἀλλὰ τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ περασμένα δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς βοηθήσει, ἀφοῦ ἔφευγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα. Εἶταν ὅλα ἀκόμη ζεστά, φρέσκα, ζωντανά, ὅπως εἶναι στὴν ἀρχὴ οἱ ἐρωτικὲς ἀναμνήσεις. Κάνεις ἓνα δέμα ἐρωτικὰ γράμματα. Προσθέτεις μερικά ἐνθύμια. Τὸ δένεις μὲ πολλὴ φροντίδα. Καὶ τὰ ὑπολείμματα αὐτὰ ἔχουν στὴν ἀρχὴ μιὰ μελαγχολικὴ γοητεία. Ὑστερα περνᾷ μιὰ ξανθὴ μὲ γαλανά μάτια καὶ οἱ ἀναμνήσεις πεθαίνουν. Γιατὶ καὶ ὁ σύντροφος καὶ ἡ δουλειὰ καὶ ἡ πόλη πὺν γεννήθηκες, τὰ ἐνθύμια τοῦ σπιτιοῦ χάνουν τὸ χρῶμα τους καὶ δὲ σὲ βοηθοῦν πιά.

Εἶταν εὐχαριστημένοι. Ὅπως καὶ ἡ Λισαβόνα ἔκανε τὴν εὐτυχισμένη, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι ἔκαναν, πὺς θὰ γύριζαν σύντομα. Εἶναι γλυκεῖα ἡ ἀπουσία τοῦ ἄσωτου γυιοῦ. Εἶναι μιὰ ψεύτικη ἀπουσία, γιατί πίσω τον μένει οἰκογένεια. Τὸ νὰ λείπεις στὸ διπλὰνὸ δωμάτιο ἢ στὸ ἄλλο μέρος τοῦ πλανήτη δὲν ἔχει μεγάλη διαφορά. Ἡ παρουσία τοῦ φίλου, πὺν φαινομενικὰ εἶναι μακριά, μπορεῖ νὰ εἶναι πὺς σημαντικὴ ἀπὸ τὴν ὕλη τοῦ παρουσίας. Εἶναι ἡ παρουσία τῆς προσευχῆς. Ποτὲ δὲν ἀγάπησα περισσότερο τὸ σπίτι μου ἀπ' ὅ,τι στὴ Σαχάρα. Ποτὲ ὁ μνηστήρας δὲν εἶναι περισσότερο κοντὰ στὴ μνηστή τοῦ ἀπὸ ὅ,τι εἶταν οἱ ναυτικοὶ τῆς Βρετανίας στὸ 15^ο αἰῶνα, ὅταν περνοῦσαν τὸ Ἀκρωτήριο Χόρν καὶ φύλαγαν βάρδια, ὅσο καὶ ἂν φυσοῦσαν οἱ ἀντίθετοι ἄνεμοι. Ἀπὸ τὴν ὥρα πὺν ἔφυγαν ἀρχίζον νὰ γυρίζουν. Προετοίμαζαν τὴν ἐπιστροφή τους σηκώνοντας μὲ τὰ βαρεῖα τους χέρια τὰ πανιά. Ὁ συντομότερος δρόμος ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Βρετανίας στὸ σπίτι τῆς μνηστής περνοῦσε ἀπὸ τὸ Ἀκρωτήριο Χόρν. Μὰ νὰ πὺν οἱ μετανάστες μου ἐδῶ ἔμοιαζαν μὲ τοὺς ναυτικούς τῆς Βρετανίας πὺν εἶχαν χάσει τὴ μνηστή τους. Κανένα κορίτσι πιά δὲν ἀναβε γι' αὐτοὺς στὸ παράθυρό της τὸ φτωχικὸ καντηλάκι του. Δὲν εἶταν οὔτε κἂν ἄσωτοι γυιοί. Εἶταν ἄσωτοι, χωρὶς σπίτι ὅπου θὰ γύριζαν. Τότε ἀρχίζει τὸ ἀληθινὸ ταξίδι πὺν εἶναι τὸ ταξίδι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου.

Πὺς νὰ βοῆς κουράγιο νὰ ἀνασηκωθῆς; Πὺς νὰ διορθώσεις μέσα σου τὸ βαρὺ φορτίο τῆς ἀνάμνησης; Αὐτὸ τὸ πλοῖο-φάντασμα εἶταν γεμᾶτο ὅπως ὁ τόπος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπὸ ἀγέννητες ψυχές. Μόνοι ἀληθινοί, τόσο ἀληθινοί, πὺν σοὺ ἐρχόνταν νὰ τοὺς ἀγγίξεις μὲ τὸ δάχτυλο, εἶταν ἐκεῖνοι πὺν ὑπηρετώντας τὸ πλοῖο καὶ τιμημένοι μὲ ἀληθινὴ δουλειὰ ἔφερναν τοὺς δίσκους, γυάλιζαν τοὺς μπρούντζους, καθάριζαν τὰ παπούτσια καὶ ὑπηρετοῦσαν μὲ μιὰ ἀκαθόριστη περιφρόνηση τοὺς νεκρούς. Δὲν εἶναι ἡ φτώχεια, πὺν προ-προξενόυσε αὐτὴ τὴν ἐλαφριά περιφρόνηση τοῦ προσωπικοῦ πρὸς τοὺς μετανάστες. Δὲν τοὺς ἔλειπε τὸ χρῆμα ἀλλὰ ἡ οὐσία. Δὲν εἶταν

πιά ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ τάδε σπίτι, φίλος τοῦ τάδε, μὲ τὰ τάδε καθήκοντα. Ἐπαιζαν τὸ ρόλο αὐτὸ, μὰ δὲν εἶταν πιά ἀληθινοί. Κανεῖς δὲν τοὺς χρειαζόταν, κανεῖς δὲν τοὺς ζητοῦσε. Τί ὑπέροχο αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα, πὺν σὲ ἀναστατώνει, σὲ σηκώνει μέσα στὴ νύχτα, σὲ σπρώχνει στὸ σταθμό: «Βοήθεια! Σὲ χρειαζόμαι». Ἀνακαλύπτουμε σύντομα φίλους, πὺν μᾶς βοηθοῦν. Ξεχωρίζουμε ὅμως σιγὰ-σιγὰ ἐκείνους, πὺν ἀπαιτοῦν νὰ τοὺς βοηθήσουμε. Ἀσφαλῶς κανεῖς δὲν μι-σοῦσε τὰ φαντάσματά μου, κανεῖς δὲν τοὺς φθονοῦσε, κανεῖς δὲν τοὺς ἐνοχλοῦσε. Ἀλλὰ κανεῖς δὲν τοὺς ἀγαποῦσε μὲ τὴ μόνη ἀγάπη πὺν ἔχει σημασία. Ἐλεγα σὸν ἑαυτὸ μου. Θὰ ἔχουν ἀπὸ τὴν ὥρα πὺν θὰ φθάσουν κόκταιηλ ὑποδοχῆς, γεύματα συλλυπητηρίων. Μὰ ποιὸς θὰ χτυπήσει τὴν πόρτα τους, γιὰ νὰ ἀπαιτήσῃ νὰ τὸν δε-χθοῦν: «Ἄνοιξε, ἐγὼ εἶμαι!» Πρέπει νὰ τραφῇ πολὺ ἓνα παιδί, προτοῦ ἀπαιτήσῃ κάτι. Πρέπει νὰ ἔχει καταστραφῇ σὲ γενεὲς ὁλό-κληρες χωρὶς ἐπισκευὴ ὁ παλιὸς πύργος, γιὰ νὰ μάθεις νὰ τὸν ἀγαπᾷς.

II

Ἐλεγα λοιπὸν σὸν ἑαυτὸ μου: Σημασία ἔχει νὰ μείνει κάπου αὐτὸ πὺν ἔχεις ζήσει. Καὶ οἱ συνήθειες. Καὶ οἱ οικογενειακὲς γιορ-τές. Καὶ τὸ σπίτι μὲ τὰ ἐνθύμια. Τὸ σημαντικό εἶναι νὰ ζεῖς, γιὰ νὰ γυρίζεις. Καὶ ἐνοιωθᾷ τὴν ἀπειλὴ στὴν ἴδια τὴν ὑπαρξή μου, γιατί εἶταν τόσο εὐθραστοὶ οἱ πόλοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κρεμόμουν. Ἦμουν σὲ κίνδυνο νὰ γνωρίσω μιὰν ἀληθινὴ ἔρημο καὶ ἀρχίζα νὰ καταλα-βαίνω ἓνα μυστήριο, πὺν πολλὲς φορὲς μὲ εἶχε ἀπασχολήσει.

Ἐξῆσα τρία χρόνια στὴ Σαχάρα. Ὀνειρεύτηκα καὶ ἐγὼ σὺν τό-σους ἄλλους τὴ μαγεία της. Ὅποιος γνώρισε τὴ ζωὴ τῆς Σαχάρας, ὅπου ὅλα φαινομενικὰ δὲν εἶναι παρὰ μοναξιά καὶ ἀπογύμνωση, κλαίει, ὅταν θυμᾶται τὰ χρόνια ἐκεῖνα, τὰ ὠραιότερα πὺν ἔχει ζή-σει. Οἱ λέξεις «νοσταλγία τῆς ἐρήμου,» «νοσταλγία τῆς μοναξιάς,» «νοσταλγία τοῦ χώρου,» δὲν εἶναι παρὰ λογοτεχνικοὶ τύποι καὶ δὲν ἐξηγοῦν τίποτε. Καὶ νὰ πὺν γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἓνα πλοῖο γεμᾶτο ἐπιβάτες τὸν ἓναν ἐπάνω σὸν ἄλλον νόμιζα, πὺς καταλάβαινα τὴν ἔρημο.

Ἀσφαλῶς ἡ Σαχάρα δὲν προσφέρει στὸ μάτι παρὰ μόνον μιὰ ὁμοιόμορφη ἄμμο ἢ μᾶλλον, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἄμμος εἶναι σπάνια, μιὰ περῶδη ἔκταση. Ὑπάρχουν συνεχῶς οἱ προϋποθέσεις τῆς πλήξης. Καὶ ὅμως ἀόρατες θεότητες τῆς φτιάχνουν ἓνα δίχτυ μὲ κατευθύνσεις, δρόμους καὶ σήματα, ἓνα μυθικὸ σύστημα κρυφὸ καὶ ζωντανό. Δὲν ἔχει πιά μονοτονία. Ὅλα εἶναι προσανατολισμένα. Ἀκόμη καὶ ἡ μία σιωπὴ δὲν μοιάζει μὲ τὴν ἄλλη.

Υπάρχει μιὰ σιωπή ειρήνης, όταν οἱ φυλές ζοῦν εἰρηνικά, όταν τὸ βράδυ φέρνει τὴ φρεσκάδα του καὶ νομίζεις, πὼς μαζεύεις τὰ πα-
νιά σὲ ἓνα εἰρηνικὸ λιμάνι. Υπάρχει μιὰ σιωπὴ μεσημεριοῦ, όταν ὁ ἥλιος σταματᾷ τὴ σκέψη καὶ τὴν κίνηση. Υπάρχει μιὰ ψεύτικη
σιωπὴ, όταν σταματᾷ ὁ βοριάς καὶ τὰ ἔντομα ἀρπαγμένα ἀπὸ τὶς
δάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀναγγέλλουν τὶς ἀμμοθύελλες ἀπὸ τὴν ἀνα-
τολή. Υπάρχει μιὰ σιωπὴ συνομοσίας, όταν ξέρεις, πὼς μιὰ μακρινὴ
φυλὴ μετακινεῖται. Υπάρχει μιὰ σιωπὴ μυστηρίου, όταν οἱ Ἄρα-
βες ἐτοιμάζουν τὶς μυστικὰς προδοσιὰς τους. Υπάρχει μιὰ σιωπὴ
γεμάτῃ ἔνταση, όταν ἀργεῖ νὰ ἔρθει ὁ ἀγγελιοφόρος. Υπάρχει μιὰ
σκληρὴ σιωπὴ, όταν τὴ νύχτα σταματᾷ τὴν ἀναπνοή σου, γιὰ νὰ
ἀκούσεις. Υπάρχει μιὰ μελαγχολικὴ σιωπὴ, όταν θυμᾶσαι ἐκείνον
ποῦ ἀγαπᾷς.

Ὅλα ἔχουν μιὰ κατεύθυνση. Κάθε ἀστέρι δείχνει μιὰ ἀληθινὴ
κατεύθυνση. Εἶναι ὅλα σὰν τὸ ἀστέρι τῶν Μάγων. Ὅλα ὑπηρετοῦν
τὸ θεό τους. Ἐκεῖνο δείχνει τὸ δρόμο πρὸς ἓνα μακρινὸ πηγάδι
ποῦ δύσκολα τὸ φτάνεις. Καὶ ἡ ἀπόσταση, ποῦ σὲ χωρίζει ἀπὸ τὸ
πηγάδι, σὲ ἐμποδίζει σὰν ἓνα τείχος. Αὐτὸ δείχνει τὸ δρόμο πρὸς
ἓνα ξεραπῆγαδο. Καὶ τὸ ἄστρο ἀκόμη φαίνεται ξερό. Καὶ ἡ ἀπό-
σταση, ποῦ σὲ χωρίζει ἀπὸ τὸ ξεροπῆγαδο, δὲν ἔχει καμμιά σημασία.
Αὐτὸ τὸ ἄλλο ἀστέρι ὁδηγεῖ σὲ μιὰ ὁδὸ ἀγνωστη ποῦ σοῦ τὴν
τραγουδῆσαν οἱ νομάδες, μὰ ποῦ ἡ διχόνοια τῶν φυλῶν σοῦ ἀπα-
γορεύει νὰ φτάσεις. Καὶ ἡ ἄμμος, ποῦ σὲ χωρίζει ἀπὸ τὴν ὁδὸν, εἶναι
κάμπος παραμυθιῶν. Τὸ ἄλλο δείχνει τὴ θάλασσα.

Καὶ ὕστερα ἄλλοι πόλοι σχεδὸν φανταστικοὶ μαγνητίζουν ἀπὸ
μακριὰ αὐτὴ τὴν ἔρημο. Ἐνα σπίτι στὰ παιδικὰ σου χρόνια, ποῦ ζεῖ
ἀκόμη στὴν ἀνάμνησή σου. Ἐνας φίλος, γιὰ τὸν ὁποῖον δὲν ξέρεις
τίποτε παρὰ μόνον ὅτι ζεῖ.

Ἔτσι νοιώθεις νὰ σὲ κινοῦν καὶ νὰ σὲ ζωντανεύουν δυνάμεις,
ποῦ ἄλλες σὲ τραβοῦν καὶ ἄλλες σὲ σπρώχνουν, σὲ παρηγοροῦν ἢ σὲ
θλίβουν. Ἐδῶ εἶσαι καλὰ τοποθετημένος, καλὰ προσανατολισμένος,
βαλμένος στὸ κέντρο ἀνάμεσα στὶς βασικὰς διευθύνσεις.

Καὶ ὅπως ἡ ἔρημος δὲν προσφέρει κανέναν ὑλικὸ πλοῦτο, ὅπως
δὲν μπορείς οὔτε νὰ δεῖς οὔτε νὰ ἀκούσεις σὲ αὐτὴ τὴν ἔρημο, εἶσαι
ἀναγκασμένος νὰ ἀναγνωρίσεις, μιὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ σου ζωὴ δὲν
ἔχει ἀποκοιμηθῇ μὰ ἔχει ἀντιθέτα δυναμώσει, πὼς ὁ ἄνθρωπος κι-
νεῖται πρῶτα ἀπὸ ὅλα ἀπὸ ἀόρατες δυνάμεις. Ὁ ἄνθρωπος κα-
τευθύνεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Στὴν ἔρημο ἀξίζω ὅ,τι ἀξίζουν οἱ
θεοὶ μου.

Ἔτσι, ἂν αἰσθανόμουν πλούσιο τὸν ἑαυτό μου στὸ μελαγχολικὸ
μου πλοῖο σὲ γόνιμες ἀκόμη κατευθύνσεις, ἂν ζοῦσα ἀκόμη σὲ ἓναν
πλανήτη ζωντανό, τὸ χρωστοῦσα σὲ μερικὸν χαμένον φίλον πίσω

μου, στὴ νύχτα τῆς Γαλλίας ποῦ ἀρχίζουν τώρα νὰ ἔχουν σημασία
γιὰ μένα.

Ἡ Γαλλία ἀσφαλῶς δὲν εἶταν γιὰ μένα οὔτε μιὰ ἀφηρημένη
θεά, οὔτε μιὰ ἱστορικὴ ἔννοια, ἀλλὰ ἡ σάρκα, ποῦ ἀπὸ αὐτὴν κρε-
μόμουν, ἓνα σύνολο δεσμῶν, ποῦ μὲ κρατοῦσαν, ἓνα σύνολο πόλων,
ποῦ τραβοῦσαν τὴν καρδιά μου. Ἐννοιωθὰ τὴν ἀνάγκη νὰ αἰσθαν-
θῶ πιὸ σταθεροὺς καὶ πιὸ σίγουρους ἀπὸ μένα ἐκείνους ποῦ εἶχα
ἀνάγκη νὰ μὲ προσανατολίσουν. Γιὰ νὰ ξέρω, ποῦ θὰ γυρίσω. Γιὰ
νὰ ὑπάρχω.

Σ' αὐτοὺς βρισκόταν ἡ χώρα μου δλόκληρη καὶ ζοῦσε μὲ αὐτοὺς
μέσα μου. Γιὰ ὅποιον πλέει στὴ θάλασσα ἡ στεριά δὲν εἶναι παρὰ
μιὰ ἀπλὴ ἀναλαμπὴ μερικῶν φάρων. Ἐνας φάρος δὲν μετρά τὴν
ἀπόσταση. Τὸ φῶς του εἶναι στὰ μάτια σου, ἀπλούστατα. Καὶ ὅλες
οἱ ὁμορφιὲς τῆς στεριάς βρίσκονται σὲ αὐτὸ τὸ φῶς.

Καὶ νὰ ποῦ σήμερα, τὴν ὥρα ποῦ ἡ Γαλλία ὕστερα ἀπὸ τὴν
δολοκληρωτικὴ κατοχὴ μῆπκε δλόκληρη στὴ σιωπὴ μὲ ὅλο τῆς τὸ φορ-
τίο, σὰν ἓνα πλοῖο μὲ σβυσμένα φῶτα ποῦ δὲν ἔχει κανεῖς, ἂν θὰ
ἀντέξει στοὺς κινδύνους τοῦ ὠκεανοῦ, ἡ μοῖρα ὅλων αὐτῶν ποῦ
ἀγαπᾷ μὲ τυραννεῖ περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀρρώστια μέσα μου. Ὁ
δικός τους κίνδυνος μὲ ἀπειλεῖ στὴν ἴδια μου τὴν ὑπαρξή.

Ἐκεῖνος ποῦ αὐτὴ τὴ νύχτα ἀπασχολεῖ τὴ σκέψι μου εἶναι πε-
νῆντα ἐτῶν. Εἶναι ἄρρωστος. Καὶ εἶναι ἐβραῖος. Πὼς θὰ ἀντέξει
στὴ γερμανικὴ τρομοκρατία; Γιὰ νὰ σκεφθῶ ὅτι ἀναπνέει ἀκόμη
ἔχω ἀνάγκη νὰ τὸν νομίζω, πὼς ἀγνοεῖται ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς, πὼς
εἶναι προστατευμένος μυστικά ἀπὸ τὸ ὁμορφο τεῖχος τῆς σιγῆς τῶν
χωρικῶν τοῦ χωριοῦ του. Μόνον τότε πιστεύω, πὼς ζεῖ ἀκόμη. Μόνον
τότε περνώντας ἀπὸ μακριὰ στὸ βασίλειο τῆς φιλίας του, ποῦ δὲν ἔχει
σύνορα, μπορῶ νὰ αἰσθάνομαι, πὼς δὲν εἶμαι μετανάστης ἀλλὰ τα-
ξιδιώτης. Γιατὶ ἡ ἔρημος δὲν εἶναι ἐκεῖ ποῦ νομίζει κανεῖς. Ἡ Σα-
χάρα εἶναι πιὸ ζωντανὴ ἀπὸ μιὰ πρωτεύουσα, καὶ ἡ πιὸ γεμάτῃ πόλη
ἀδειάζει, όταν ἀπομαγνητισθοῦν οἱ βασικοὶ πόλοι τῆς ζωῆς.

III

Πὼς κατασκευάζει λοιπὸν ἡ ζωὴ τὸ μαγνητικὸ πεδίο μέσα στὸ
ὁποῖο ζοῦμε; Ἀπὸ ποῦ ἐρχεται αὐτὸ τὸ βάρος, ποῦ μὲ σπρώχνει πρὸς
τὸ σπίτι αὐτοῦ τοῦ φίλου; Ποιὲς εἶναι οἱ βασικὲς στιγμὲς, ποῦ ἔκαναν
αὐτὴ τὴν παρουσία ἓναν ἀπὸ τοὺς πόλους ποῦ χρειάζομαι; Ἀπὸ
ποιὰ μυστικὰ γεγονότα εἶναι ζυμωμένες οἱ ἰδιαιτέραι φιλίες καὶ μὲ
τὴ βοήθειά τους ἡ ἀγάπη πρὸς τὴ χώρα;

Ἐνα χαμόγελο εἶναι πολλὲς φορὲς σημαντικόν. Σὲ πληρώνουν μὲ

ένα χαμόγελο. Σὲ ἐμψυχώνει ἓνα χαμόγελο. Καὶ ἓνα χαμόγελο μπορεῖ νὰ σὲ κάνει νὰ πεθάνεις. Ὅμως, ἀφοῦ αὐτὸ θὰ μᾶς ἐλευθέρωνε ἀπὸ τὴν ἀγωνία αὐτῆς τῆς ὥρας, θὰ μᾶς ἔδινε τὴ βεβαιότητα, τὴν ἐλπίδα, τὴν εἰρήνη, ἔχω ἀνάγκη σήμερα, γιὰ νὰ προσπαθῶ νὰ ἐμφρασθῶ καλύτερα, νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορία ἐνὸς ἄλλου χαμόγελου.

IV

Εἶταν στὸ διάστημα ἐνὸς ρεπορτάζ γιὰ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴν Ἰσπανία. Εἶχα τὴν ἀνοησία νὰ παρακολουθῶ κρυφὰ κατὰ τὶς τρεῖς τὸ πρῶτὴ μιὰ μυστικὴ φόρτωση ὕλικου πολέμου σὲ ἓνα σταθμὸ ἐμπορευμάτων. Ἡ ἀναστάτωση τῶν ἐργατῶν καὶ τὸ μισοσκόταδο φάνηκαν νὰ βοηθοῦν τὴν περιέργειά μου. Φάνηκα ὅμως ὑποπτος σὲ μερικοὺς ἀναρχικοὺς ἐθνοφρουροὺς.

Τὸ πρᾶγμα εἶταν ἀπλό. Δὲν ὑποπτευόμουν ἀκόμη τίποτε ἀπὸ τὸ ἐλαστικὸ καὶ σιωπηλὸ πλησίασμά τους, ὅταν μὲ εἶχαν κιόλας κλείσει ἀνάμεσά τους σιγὰ - σιγὰ σὰν τὰ δάχτυλα ἐνὸς χεριοῦ. Ἡ κἀννη τῆς καραμπίνας τους ἀκούμπησε ἐλαφρὰ στὴν κοιλιά μου, καὶ ἡ σιωπὴ μοῦ φάνηκε ἐπίσημη. Τελικὰ σήκωσα τὰ χέρια.

Εἶδα, πὼς κοιτοῦσαν ὄχι τὸ πρόσωπό μου ἀλλὰ τὴ γραβάτα μου, (ἡ μόδα ἐνὸς ἀναρχικοῦ δρόμου δὲν συμπαθοῦσε ἓνα τέτοιο καλλιτέχνημα). Ἀνατοίχιασα. Περίμενα τὸν πυροβολισμό. Εἶταν ἡ ἐποχὴ πού ἡ διαδικασία εἶταν σύντομη. Ἀλλὰ δὲν ἀκούστηκε τίποτε. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ δευτερόλεπτα ἀπόλυτα ἄδεια, στὰ ὁποῖα οἱ ἐργάτες πού δούλευαν μοῦ φάνηκαν νὰ χορεύουν σὰν ἓνα μπαλέτο σὲ ἓναν ἄλλο κόσμο ὁνείρων, οἱ ἀναρχικοὶ μου μὲ μιὰ ἐλαφρὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ μοῦ ἔκαναν νόημα νὰ τοὺς ἀκολουθήσω, καὶ ἀρχίσαμε νὰ βαδίζομε χωρὶς βία ἀπὸ τὶς διασταυρώσεις τῶν γραμμῶν. Ἡ σύλληψη ἔγινε χωρὶς νὰ ἀκουστεῖ τὸ παραμικρὸ καὶ χωρὶς νὰ γίνεῖ ἡ ἐλάχιστη περιττὴ κίνηση.

Ἔτσι παίζει ὁ φαῦνος μέσα στὸ νερό.

Μὲ ρίξαν κατόπιν σὲ ἓνα ὑπόγειο, πού εἶχε μεταβληθῇ σὲ φυλάκιο. Μόλις φωτισμένοι ἀπὸ μιὰ λάμπα πετρελαίου ἄλλοι ἐθνοφρουροὶ προσπαθοῦσαν νὰ κοιμηθοῦν μὲ τὴν καραμπίνα ἀνάμεσά στὰ γόνατα. Ἀντάλλαξαν μερικὲς λέξεις μὲ μιὰ οὐδέτερη φωνὴ μὲ τοὺς ἄνδρες τῆς περιπολίας. Ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἔψαξε.

Μιλῶ τὰ ἰσπανικά, ἀλλὰ δὲν ξέρω τὰ καταλωνικά. Κατάλαβα πάντως, πὼς ζητοῦσαν τὰ χαρτιά μου. Τὰ εἶχα ξεχάσει στὸ ξενοδοχεῖο. Ἀπάντησα: «Ξενοδοχεῖο... Δημοσιογράφος...», χωρὶς νὰ ξέρω ἂν ἡ γλῶσσά μου ἔλεγε τίποτε. Οἱ ἐθνοφρουροὶ περνοῦσαν τὴ φωτογραφικὴ μου μηχανὴ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι, σὰν νὰ εἶταν πειστήριο.

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔπесαν κουρασμένοι στὶς μισοσπασμένες καρέκλες τους, ξανασηκώθηκαν σὰν βαρυστισμένοι καὶ στάθηκαν μὲ τὴν πλάτη στὸν τοῖχο.

Γιατὶ ἡ γενικὴ ἐντύπωση εἶταν ἡ ἐντύπωση τῆς πλήξης. Πλήξη καὶ ὕπνος. Ἡ προσοχὴ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων εἶχε φθάσει, ὅπως νόμιζα, στὸν τελευταῖο βαθμὸ. Σχεδὸν θὰ ἐπιθυμοῦσα σὰν μιὰ ἀνθρώπινη ἐπαφὴ ἓνα δείγμα ἐχθροῦτητας. Ἀλλὰ δὲν μὲ ἐτίμησαν μὲ κανένα δείγμα θυμοῦ οὔτε καὶ ἀποδοκιμασίας. Προσπάθησα πολλὰς φορὲς νὰ διαμαρτυρηθῶ ἰσπανικά. Οἱ διαμαρτυρίες μου πῆγαιναν χαμένες. Μὲ ἔβλεπαν, χωρὶς νὰ ἀντιδρῶν, σὰν νὰ ἔβλεπαν ἓνα χουσόφαρο σὲ γυάλινο βάζο.

Περίμεναν. Τί περίμεναν; Τὴν ἐπιστροφὴ κανενὸς ἀπὸ τοὺς δικούς τους; Τὴν αὐγὴ; Ἔλεγα μέσα μου: «Περίμενουν ἴσως νὰ πεινάσουν.»

Ἔλεγα ἀκόμη: «Θὰ κάνουν μιὰ ἀνοησία. Εἶναι γελοῖο...» Τὸ συναίσθημα πού εἶχα — κάτι παραπάνω ἀπὸ συναίσθημα ἀγωνίας — εἶταν ἡ ἀγανάκτηση γιὰ τὸ παράλογο. Ἔλεγα μέσα μου: «Ἄν λυώσῃ ὁ πάγος, ἂν θέλουν νὰ κάνουν κάτι, θὰ πυροβολήσουν.»

Εἶμουν ἢ δὲν εἶμουν ἀληθινὰ σὲ κίνδυνο; Ἦξεραν πιά ὅτι δὲν εἶμουν σαμποτέρ, κατάσκοπος ἀλλὰ δημοσιογράφος; Ὅτι ἡ ταυτότητά μου εἶταν στὸ ξενοδοχεῖο; Εἶχαν πάρει ἀπόφαση; Καὶ τί ἀπόφαση;

Δὲν ἤξερα τίποτε γι' αὐτοὺς, ἐκτὸς ὅτι τουφέκιζαν, χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλῇ πολὺ ἡ συνειδησὴ τους. Οἱ ἐπαναστατικὲς ἐμπροσθοφυλακὲς κάθε κόμματος κυνηγοῦν ὄχι ἀνθρώπους (δὲν ζυγίζουν τὸν ἄνθρωπο στὴν οὐσία του) ἀλλὰ συμπτώματα. Ἡ ἀντίθετη ἀλήθεια τοὺς φαίνεται σὰν μιὰ ἐπιδημικὴ ἀρρώστεια. Μόλις παρατηρήσουν ὑποπτα συμπτώματα, στέλνουν τὸν μολυσμένο στὸ ἀπομονωτήριο. Στὸ κοιμητήριο. Γι' αὐτὸ μοῦ φαινόταν μαῦρα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, πού ἔπεφταν σὲ μονοσύλλαβα κύματα κάθε τόσο ἐπάνω μου, χωρὶς νὰ καταλαβαίνω τίποτε. Μιὰ τυφλὴ ρουλέττα ἔπαιζε τὸ τομάρει μου. Γι' αὐτὸ αἰσθανόμουν τὴν παράξενη ἀνάγκη, γιὰ νὰ δώσουν σημαῖα μᾶς πραγματικῆς παρουσίας, νὰ τοὺς φωνάξω ὁτιδήποτε, πού θὰ μὲ ξανάφερνε στὴν πραγματικὴ μου ὑπόσταση. Τὴν ἡλικία μου ἂς ποῦμε. Παίζει σπουδαῖο ρόλο ἡ ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου. Κλείνει ὅλη του τὴ ζωὴ. Ἡ ὀριμότητα πού ἔχει γίνεται σιγὰ-σιγὰ. Γίνεται ἐνάντια σὲ τόσα ἐμπόδια νικημένα, σὲ τόσες ἀρρώστειες γιαιοτρεμένες, σὲ τόσους πόνους περασμένους, τόσες ἀπελπισίες ξεχασμένες, τόσους κινδύνους, πού οἱ περισσότεροι ξέφυγαν πιά ἀπὸ τὴ συνειδηση. Ἔγινε μὲ τόσους πόθους, τόσες ἐλπίδες, τόσες λύπες, τόση λήθη καὶ τόση ἀγάπη. Ἀντιπροσώπευε τόσο φορτίο πείρας καὶ ἀναμνήσεων ἢ ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου. Παρὰ τὶς παγίδες, τὰ τραντάγματα, συνεχί-

ζει κανείς να προχωρή σαν ένα καλό άμαξάκι. Και τώρα χάρις σε μερικές καλές συμπτώσεις είσαι εκεί που είσαι. Τριανταεπτά έτών. Και το καλό άμαξάκι με τη βοήθεια του Θεού θα μεταφέρει παρακάτω το φορτίο με τις αναμνήσεις σου. "Ελεγα λοιπόν μέσα μου: «Να που είμαι. Είμαι τριανταεπτά έτών.» Θα ήθελα να επιβαρύνω τους δικαστές μου μ' αυτή την έκμυστήρευση... αλλά δε με ρωτούσαν πιά.

Τότε έγινε το θαύμα. Ένα θαύμα πολύ διακριτικό. Δεν είχα τσιγάρα. Έπειδή ένας από τους φρουρούς μου κάπνιζε, τον παρακάλεσα να μου δώσει ένα, και στα χείλη μου φάνηκε ένα άοριστο χαμόγελο. Ο άνθρωπος ανασηκώθηκε πρώτα, πέρασε σιγά το χέρι του πάνω από το μέτωπό του, σήκωσε τα μάτια προς την κατεύθυνση όχι πιά της γραβάτας αλλά του προσώπου μου και με μεγάλη μου χαρά φάνηκε και στα δικά του χείλια ένα χαμόγελο. Είταν σαν να έβγαине ο ήλιος.

Το θαύμα αυτό δεν τελείωσε το δράμα, το έσβυσε άπλούστατα όπως το φως τη σιά. Κανένα δράμα δεν είχε συμβή πιά. Το θαύμα αυτό δεν άλλαξε κανένα δρατό δράμα. Η λάμπα του πετρελαίου, το τραπέζι με τα σκορπισμένα χαρτιά, οι άνθρωποι άκουμπισμένοι στον τοίχο, το χρώμα των πραγμάτων, ή μυρωδιά, όλα έμειναν. Μά όλα τα πράγματα άλλαξαν στην ίδια τους την ουσία. Αυτό το χαμόγελο με άπελευθέρωνε. Είταν ένα τόσο οριστικό σημάδι, τόσο φανερό στις συνέπειες που θα είχε, τόσο βέβαιο όσο ή άνατολή του ήλιου. Άνοιγε μια καινούρια εποχή. Τίποτε δεν είχε αλλάξει κι' όλα είχαν αλλάξει. Το τραπέζι με τα σκορπισμένα χαρτιά ζωντάνεψε. Η λάμπα του πετρελαίου ζωντάνεψε.

Οι τοίχοι ζωντάνεψαν. Η πλήξη, που έσταζε από όλα τα πράγματα αυτής της σπηλιάς, ξελάφρωνε με μια μαγική δύναμη. Είταν σαν να είχε αρχίσει να κυκλοφορή πάλι ένα άόρατο αίμα, ένώνοντας όλα τα πράγματα σε ένα σώμα και ξανααδίνοντάς τους μια νέα σημασία.

Οι άνδρες δεν είχαν μετακινηθή, αλλά ένω ένα δευτερόλεπτο νωρίτερα τους νόμιζα ένα προϊστορικό είδος ανθρώπων, να που τους έβλεπα να ξαναγεννιούνται σε μια κοντινή ζωή. Ένοιωθα ένα εξαιρετικό αίσθημα παρουσίας. Αυτό άκριβώς είναι: Παρουσία. Και έννοιωθα μια συγγένεια.

Ο νέος, που μου είχε χαμογελάσει και που ένα δευτερόλεπτο πριν δεν είταν παρά μια υπηρεσία, ένα εργαλείο, ένα είδος φρικτό έντομο, φανερωνόταν σαν ένα παιδί λίγο άδέξιο, σχεδόν ντροπαλό. Όχι πώς είταν λιγώτερο βάρβαρος αυτός ο τρομοκράτης από τους άλλους, αλλά ο άνθρωπος, που άποκαλύφθηκε μέσα του, φώτιζε τόσο καλά το άδύνατό του σημείο. Παίρνομε έμεις οι άνθρωποι σπου-

δαίο ύφος, αλλά έχομε μυστικά στην καρδιά μας το δισταγμό, την άμφιβολία, τη φροντίδα...

Άκόμη δεν είχαμε πει τίποτε. Όλα όμως είχαν άποφασισθή πιά. Έβαλα το χέρι μου στον ώμο του έθνοφρουρού, για να τον εύχαριστήσω την ώρα που μου έδινε το τσιγάρο. Και άφου πιά ο πάγος είχε σπάσει και οι άλλοι έθνοφρουροί άρχισαν να ξαναγίνονται άνθρωποι, έμπαινα μέσα στο χαμόγελό τους σαν σε μια καινούρια και ελεύθερη χώρα.

V

Αυτή ή ιδιότητα της χαράς δεν είναι ο πιο πολύτιμος καρπός του πολιτισμού, που είναι δικός μας: Μια ολοκληρωτική τυραννία θα μπορούσε να μάς ικανοποιήσει στις υλικές μας άνάγκες. Δεν είμαστε όμως ζώα, για να μάς τρέφουν. Η εύημερία και άνέσεις δεν θα μπορούσαν να μάς γεμίσουν. Για μάς, που μεγαλώσαμε στη λατρεία του σεβασμού προς τον άνθρωπο, βαρύνουν πολύ άπλές συναντήσεις, που μεταβάλλονται πολλές φορές σε υπέροχες γιορτές.

Σεβασμός προς τον άνθρωπο. Σεβασμός προς τον άνθρωπο. Αυτή είναι ή «λυδία λίθος». Όταν ο έθνικοσοσιαλιστής σέβεται μόνον όποιον του μοιάζει, δεν σέβεται παρά μόνον τον έαυτό του. Άρνεϊται τις δημιουργικές αντιθέσεις, καταστρέφει κάθε έλπίδα για μια καλύτερηση και θεμελιώνει για χίλια χρόνια στη θέση ενός ανθρώπου το ρομπότ μιας μυρμηγκιάς. Η τάξη για την τάξη αφαιρεί από τον άνθρωπο τη βασική του έξουσία να μεταβάλλει τον κόσμο και τον έαυτό του. Η ζωή δημιουργεί την τάξη, αλλά ή τάξη δεν δημιουργεί τη ζωή.

Έμεις νομίζομε αντίθετα, ότι δεν είμαστε ακόμα τέλειοι, ότι ή αύριανή αλήθεια τρέφεται από τα χθεσινά λάθη και ότι οι αντιθέσεις που θα υπερπηδήσομε είναι ή γη, όπου θα φυτρώσομε. Άναγνωρίζομε για δικούς μας άκόμη και εκείνους, που διαφέρουν από μάς. Άλλά τί περίεργη συγγένεια! Στηρίζεται στο μέλλον, όχι στο παρελθόν. Στο τέρμα, όχι στην άφετηρία. Είμαστε ο ένας για τον άλλον προσκυνητές, που σε διάφορους δρόμους προχωρούμε προς τον ίδιο σκοπό.

VI

Άναμφισβήτητα γι' αυτό, φίλε μου, έχω τόση άνάγκη της φιλίας σου. Διψώ για έναν σύντροφο, που πάνω από τις διαμάχες της λογικής να σέβεται στο πρόσωπό μου τον προσκυνητή αυτής της θέρμης. Χρειάζομαι να νοιώθω μερικές φορές προκαταβολικά τη θέρμη που υπόσχεσαι και να ξεκουράζομαι λίγο μακρύτερα από τον έαυτό μου στον κοινό μας σκοπό.

Είμαι τόσο κουρασμένος από πολεμικές, αυστηρότητες, φανατισμούς. Μπορώ να ξρθω σε σένα, χωρίς να βάλω στολή, χωρίς να υποστῶ την αποστήθηση του Κορανίου, χωρίς να ἀρνηθῶ ὅτιδῃποτε ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ μου πατρίδα. Κοντά σου δὲν πρέπει νὰ ἀπολογηθῶ, νὰ ἀγορεύσω, νὰ ἀποδείξω. Βρίσκω τὴν εἰρήνη. Πάνω ἀπὸ τὰ ἀδέξια λόγια μου, πάνω ἀπὸ τὰ ἴσως ψεύτικα ἐπιχειρήματά μου σὺ βλέπεις σὲ μένα ἀπλῶς τὸν Ἀνθρῶπο.

Ἄν πολεμῶ ἀκόμη, τὸ κάνω λιγάκι γιὰ σένα. Σὲ χρειάζομαι, γιὰ νὰ πιστέψω καλύτερα, πὼς θὰ ἔρθει αὐτὸ τὸ χαμόγελο. Χρειάζομαι νὰ σὲ βοηθήσω νὰ ζήσεις. Σὲ βλέπω τόσο μόνον, τόσο κυνηγημένον, στὰ πενήντα σου χρόνια νὰ περιμένεις, γιὰ νὰ ζήσεις μιὰ μέρα ἀκόμη, στὸ πεζοδρόμιο ἔξω ἀπὸ κάποιο φτωχικὸ μπακάλικο τρέμοντας κάτω ἀπὸ ἓνα τριμμένο παλιό. Σὺ πού εἶσαι τόσο Γάλλος, νοιώθω, πὼς εἶσαι δίπλα σὲ θανάσιμο κίνδυνο, γιατί εἶσαι Γάλλος καὶ εἶσαι Ἑβραῖος. Αἰσθάνομαι ὅλη τὴν ἀξία μιᾶς κοινότητος, πού νὰ μὴν ἐπιτρέπει πιά τις διαμάχες. Εἴμαστε ὅλοι στὴ Γαλλία ἀπὸ ἓνα δένδρο καὶ θὰ ἐξυπηρετήσω τὴ δική σου ἀλήθεια ὅπως σὺ τὴ δική μου.

Γιὰ μᾶς, τοὺς Γάλλους τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀποστολὴ σὲ αὐτὸ τὸν πόλεμο εἶναι νὰ ἀπελευθερώσουμε τὸ σπόρο, πὺν πάγωσε κάτω ἀπὸ τὸ χιόνι τῆς γερμανικῆς παρουσίας. Νὰ σᾶς βοηθήσουμε, σᾶς ἐκεῖ κάτω. Νὰ σᾶς ἐλευθερώσουμε στὴ γῆ πού θὰ ἔχετε τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμα νὰ ἀναπτύξετε τις ρίζες σας. Εἶστε σαράντα ἑκατομμύρια ὄμηροι. Πάντα μέσα στις σπηλιές τῆς καταπίεσης ἐτοιμάζονται οἱ καινούργιες ἀλήθειες. Σαράντα ἑκατομμύρια ὄμηροι σκέπτονται ἐκεῖ κάτω τὴν καινούργια τους ἀλήθεια. Ὑποταχθήκαμε ἀπὸ τώρα σὲ αὐτὴ τὴν ἀλήθεια.

Γιατὶ σεῖς θὰ εἶστε ἐκεῖνοι, πού θὰ μᾶς διδάξετε. Δὲν πρόκειται ἐμεῖς νὰ φέρομε τὴν πνευματικὴ φλόγα σὲ ἐκείνους, πού τὴν τροφοδοτοῦν ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴν ὑπαρξὴ σάν τὸ κερί. Δὲν θὰ διαβάξετε ἴσως καθόλου τὰ βιβλία μας. Δὲν θὰ ἀκούτε ἴσως τοὺς λόγους μας. Ἴσως τις ιδέες μας νὰ μὴν τις δέχεστε. Δὲν θὰ θεμελιώσουμε ἐμεῖς τὴ Γαλλία. Δὲν θὰ ἔχομε δικαίωμα ὅτι καὶ ἂν κάναμε σὲ ὅποιαδῆποτε ἀναγνώριση. Δὲν ὑπάρχει σύγκριση ἀνάμεσα στὸν ἐλεύθερον ἀγῶνα καὶ τὸ πνίξιμο μέσα στὸ σκοτάδι. Δὲν ὑπάρχει σύγκριση ἀνάμεσα στὸν στρατιωτικὸ καὶ στὸν ὄμηρο. Σεῖς εἶστε οἱ ἄγιοι.

✓

Ἡ δημοκρατία τοῦ Γιακούτσκ

Τοῦ WENDELL L. WILLKIE

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἐνας εἶναι ὁ κόσμος»

Ὁ μακαρίτης ὁ Wendell Willkie εἶτανε ὑποψήφιος τῶν ρεπουμπλικάνων στὶς ἐκλογές τοῦ 1940 γιὰ τὴ θέση τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Συνηγόρησε γιὰ νὰ καταργηθεῖ ὁ νόμος τῆς οὐδετερότητας. Τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου 1912 ὁ Οὐίλκι ταξίδεψε στὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή, στὴ Ρωσία καὶ στὴν Κίνα καὶ ἔκαμε πάνω ἀπὸ 50.000 χιλιόμετρα σὲ 49 μέρες. Αὐτὸ τὸ κεφάλαιο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο «One World», ὅπου περιγράφει ὅ,τι εἶδε.

Ἡ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ Ἑνωση ἔχει ἑκτασὴ τεράστια, πὺν μεγάλη ἀπὸ τις Ἡνωμένες Πολιτεῖες μαζί με τὸν Καναδᾶ καὶ τὴν κεντρικὴν Ἀμερικὴ. Οἱ κάτοικοί της ἀνήκουν σὲ διαφορετικὲς φυλές καὶ ἐθνικότητες καὶ μιλᾶνε διάφορες γλώσσες.

Στὴ δημοκρατία τοῦ Γιακούτσκ στὴ Σιβηρία λύθηκαν γιὰ μένα πολλὲς ἀπὸ τις ἀπορίες πού ἔχομε στὴν Ἀμερικὴ σχετικὰ μετὴ Ρωσία.

Τὰ ὅσα εἶδα στὸ Γιακούτσκ δὲν ἀληθεύουν ἀναγκαστικὰ γιὰ ὅλη τὴ Ρωσία: τὸ καθεστὼς τῶν συνόρων του, τὸ κοῦο κλίμα, τις ἀπέραντες ἐκτάσεις παρθένα χῶματα, πού μπορεῖ ὅποιος θέλει νὰ τὰ πάρει, τὸ πρωτοποριακὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ της, δὲ θὰ τὰ βρῆς σ' ὅλη τὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση. Μολαταῦτα τὸ Γιακούτσκ μετὴ τὴν ἱστορία του καὶ μετὴ τὸ παρόν του μοῦ ἔμαθε πολλὰ πράματα γιὰ τὴ Ρωσικὴν Ἐπανάσταση.

Τὸ Γιακούτσκ εἶναι μιὰ χώρα μεγάλη, δυὸ φορές σάν τὴν Ἀλάσκα, καὶ ἀραιὰ κατοικημένη. (Ἐχει πάνω 440.000 ψυχές σήμερα, μὰ θὰ μπορούσε μετὴ τους πόρους πού ἔχει νὰ θρέψει πολὺ περισσότερους). Τὰ Σοβιετὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσουν αὐτὴ τὴ χώρα, καὶ ἀπὸ ὅσα εἶδα ἡ προσπάθειά τους μοῦ φαίνεται πολὺ σημαντικότερη γιὰ τὸν κόσμο καὶ τὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τις πολιτικὲς συζητήσεις, πού ταραίζουν χρόνια τώρα τὴ Μόσχα καθὼς καὶ τὴ Νέα Ὑόρκη.

Ἄς δοῦμε πρῶτα πρῶτα τὴν ἱστορία τοῦ Γιακούτσκ. Οἱ Γιακούτσκοι εἶτανε μογγολικὸ φύλο. Ὅταν ὁ Γέγγις Χὰν τράβηξε κατὰ τὴ Δύση, ἐκεῖνοι κάναν κατὰ τὸ Βορρᾶ. Τὰ σημάδια τῆς φύλης, πεταχτὰ μῆλα, σκιστὰ μάτια καὶ δλόμαυρα μαλλιά, μπορεῖς καὶ τώρα ἀκόμα νὰ τὰ διακρίνεις. Οἱ πὺν πολλοὶ ἀποζοῦσαν κυνηγώντας τὰ ἀγρίμια γιὰ τις γοῦνες ἢ κυνηγώντας τὸ χρυσάφι.

Κάθουνταν σὲ χαμηλὰ καλύβια πού τὰ χτίζανε μετὴ πλίνθες, καὶ τὰ τζάκια πού μαγειρεῦαν τὰ εἶχαν ἀπόξω καὶ ἀθάλωναν τοὺς τοίχους

τους. Σ' ένα μπουντρούμι ζούσανε μαζί ζώα κι' άνθρωποι, τὸ χειμώνα τρώγανε ψάρια καὶ ρίζες. Οἱ ἀρρώστειες καὶ ἡ πείνα θερίζανε τοῦτο τὸ λαό, πού εἶταν ἀπὸ τὴ φύτρα του γερός. Τὸν καιρὸ τῶν Τσάρων τὸ Γιακούτσκι εἶτανε περιβόητο γιὰ τὴ σύφιλη, τὴ φθίση καὶ τὰ γουναρικά του.

Ὡς τὰ τελευταῖα χρόνια ἀρχὰ καὶ ποὺ ἔρχονταν μερικοὶ Ρώσοι νὰ μείνουν σὲ τοῦτα τὰ μέρη γιὰ καλὰ. Ἡ Κυβέρνηση τῆς Πετρούπολης (τοῦ Λένινγκραντ, ὅπως ὀνομάζεται τώρα) ἔστελνε στὸ Γιακούτσκι πολλοὺς βαρυνομένους καὶ πολιτικούς καταδίκους. Κάμποσοι λογοτέχνες, πού δοκιμάσανε τότε τὴ σκληράδα τούτης τῆς ζωῆς, τὴ διηγηθῆκανε, σὰ λευτερώθηκαν. Ἐτσι τὸ Γιακούτσκι πῆρε τὸ ὄνομα «ἡ φυλακὴ τοῦ λαοῦ».

Σὰν προσγειώθηκε τὸ «Λιμπερέτορ» μας στὸ Γιακούτσκι, στὴν πρωτεύουσα τῆς δημοκρατίας, τὸ ἀεροδρόμιο τὸ βρήκαμε χιονισμένο· εἶχε μπεῖ ὁ Σεπτέμβρης. Ὡρες πετάγαμε πάνω ἀπὸ «ταῖγες» — ἔτσι λένε τοὺς δασότοπους, πού πᾶνε ὥς τὴν ἀρκτική ζώνη, στὰ βόρεια τῆς Σιβηρίας. Ἀπὸ κεῖ πάνω ὁ τόπος φαίνεται θεόρατος, κρύος καὶ ἄδειος. Δρόμους βλέπαμε λιγοστούς, μὰ τὸ χιόνι καὶ τὰ δέντρα δὲν εἶχαν τελειωμό.

Ἐνας ἄνθρωπος, πού στεκόταν μὲ κάτι ἄλλους στὴν ἄκρη τοῦ ἀεροδρόμιου μὲ πλησίασε καὶ μοῦ εἶπε: «Μὲ λένε Μουράτωφ. Εἶμαι πρόεδρος στὸ συμβούλιο τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Λαοῦ τῆς Αὐτόνομης Σοσιαλιστικῆς Σοβιετικῆς Δημοκρατίας τοῦ Γιακούτσκι. Ἐχω διαταγὴ ἀπὸ τὴ Μόσχα, ἀπὸ τὸ σύντροφο Στάλιν, νὰ σᾶς φροντίσω ὅσο καιρὸ θὰ καθῆστε ἐδῶ, νὰ σᾶς δείξω ὅ,τι θέλετε νὰ δεῖτε καὶ νὰ σᾶς ἀπαντήσω σὲ ὅ,τι μὲ ρωτῆστε. Καλῶς ὀρίσατε!»

Ὁ λόγος δὲν εἶταν μακρύς, μὰ τὸν ὑπογράμμισε μὲ ὅλα του τὰ ἐκφραστικὰ μέσα. Πάνω ἀπὸ δέκα ἄτομα δὲ θὰ εἶταν στὸ ἀεροδρόμιο ἐκείνη τὴν ὥρα, συμπεριφερόταν ὥστόσο, σὰ νὰ εἶχε πίσω του μιὰ φιλαρμονικὴ κι' ἕνα τιμητικὸ ἀπόσπασμα παραταγμένο γιὰ τὶς τιμές.

Τὸν εὐχαρίστησα καὶ τοῦ εἶπα, ὅτι δὲ θὰ ἀργούσαμε νὰ πηγαῖνουμε, γιὰτὶ δὲν μᾶς ἔπαιρνε ἡ ὥρα νὰ τραβήξουμε πρὶν νὰ νυχτώσει ἄλλα 1600 χιλιόμετρα ὥς τὸν ἄλλο σταθμὸ μας.

— Δὲ θὰ φύγετε σήμερα, κύριε Οὐίλκι, μοῦ λέει, καὶ ἴσως οὔτε κι' αὐριο. Τὸ μετεωρολογικὸ δελτίο δὲν εἶναι καλὸ, καὶ ἡ διαταγὴ λέει νὰ κοιτάξω καλὰ νὰ φτάσετε γερὸς στὸν ἄλλο σταθμὸ, ἀλλοιῶς μὲ παύουνε.

Κινήσαμε γιὰ τὴ χώρα μὲ μιὰ μεγάλη μαύρη σοβιετικὴ λιμουζίνα. Σὲ ὅλο τοῦτο τὸ διάστημα ὁ Μουράτωφ ἔκανε τὴ ρεκλάμα τῆς Δημοκρατίας, ὥς πού φτάσαμε. Ὁ ἐνθουσιασμός του δὲν ἔπαιρνε ἀπὸ λεπτολογίες.

— Τί θὰ θέλατε νὰ ἰδῆτε στὸ Γιακούτσκι, κύριε Οὐίλκι; μοῦ λέει, καθὼς φτάναμε πιά.

— Βιβλιοθήκη ἔχετε;

— Πῶς δὲν ἔχομε! Βιβλιοθήκη δὲν ἔχομε;

Τραβήξαμε ἴσα γιὰ τὴ βιβλιοθήκη, καὶ ὁ Μουράτωφ, πρὶν καλὰ προλάβουμε νὰ βγάλουμε τὰ καπέλα καὶ τὰ πανωφόρια μας, μᾶς ἔμπασε στὸ ἀναγνωστήριο. Στὴν πόρτα ὥστόσο μᾶς σταμάτησε μιὰ γυναῖκούλα γλυκομίλητη μὲ δασκαλιστικὴ ὄψη, καὶ δίχως νὰ λαβαίνει ὑπὸ σημείωση τοὺς ἐπίσημους τρόπους τοῦ Μουράτωφ, μᾶς εἶπε μὲ εὐγενικὸ τρόπο, ἀλλὰ δίχως περιστροφές: «Ἐμεῖς ἐδῶ ἀποβλέπομε, δυὸ πράματα: νὰ συνηθίζουν οἱ ἄνθρωποι νὰ διαβάζουν, ἀλλὰ καὶ νὰ μαθαίνουν τρόπους. Κατεβῆτε, σᾶς παρακαλῶ, νὰ ἀφήσετε τὰ καπέλλα καὶ τὰ πανωφόρια σας στὸ βεστιάριο». Ὁ Μουράτωφ πειράχτηκε μ' αὐτὸ καὶ ἤρθανε στὰ λόγια. Τέλος συμβιβαστήκανε νὰ τὰ ἀφήσουμε στὸ γραφεῖο τῆς κυρίας. Λίγο ἔλειψε νὰ σκάσω στὰ γέλια. Σ' ὅλη τὴ Ρωσία πού γύρισα, αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα ξαναδεῖ, νὰ μὴν ἀφήνουν σημαντικὸν ἄνθρωπο νὰ περάσει.

Τὸ χτίριο εἶταν παλαιό, μὰ φωτεινὸ καὶ καθαρό, τὸ προσωπικὸ καλὸ. Γιὰ 50.000 ψυχὲς πού ἔχει ἡ πόλη μαζέψαν 550.000 τόμους. Τὰ ράφια εἶταν ξύλινα. Τὰ βιβλία τὰ ἀνεβάζανε στὸ ἀναγνωστήριο μὲ ἕνα εἶδος μάγγανο, ὅπως ἔχουνε στὰ πηγάδια. Μὰ τὸ ἀναγνωστήριο εἶχε ὅλα τὰ χρειαζόμενα. Οἱ ἀποδελτιωμένοι κατάλογοι εἶταν συγχρονισμένοι καὶ πλήρεις. Οἱ στατιστικὲς μαρτυρούσαν, πὼς 100.000 ἄτομα καὶ πάνω — πολλοὶ λέει ἀπὸ αὐτοὺς εἶτανε ξωμάχοι ἀπὸ τὰ χτήματα — εἶχανε πάρει βιβλία τοὺς ἐννὴ μῆνες πού μᾶς πέρασαν. Λογῆς-λογῆς ἐκθέσεις γεμίζαν τοὺς τοίχους. Τὰ σοβιετικὰ φύλλα, τὰ λεξικά καὶ τὰ βοηθήματα εἶτανε σὲ πρόχειρα ράφια. Ὅπου καὶ νὰ στεκόσουν, χαιρόσουν τάξη καὶ νοικοκυροσύνη. Κάθε πολιτεία μικρὴ σὰν καὶ τούτη θὰ 'ταν περήφανη νὰ 'χει μιὰ τέτοια βιβλιοθήκη.

Τὸ ξενοδοχεῖο μας — ἄλλο δὲν εἶχε τὸ Γιακούτσκι — εἶτανε καινούργια οἰκοδομὴ ὅλο ἐλατόξυλο. Ἡ κάθε κάμαρα εἶχε καὶ τὴ σόμπα της. ἀπὸ κεῖνες τὶς ρώσικες σόμπες. Εἶτανε γεμάτο χοντράνθρωπους μὲ πέτσινα σακκάκια καὶ μπότες. Οἱ γυναῖκες, ροδοκόκκινες, μαντηλοδεμένες εἶχανε ἕναν τρόπο παράξενο νὰ μᾶς κοιτᾶνε κατὰματα καὶ νὰ σκᾶνε στὰ γέλια. Εἴμαστε ξένοι! Ἡ πολιτεία θύμιζε σὲ πολλὰ τὶς δικές μας δυτικὲς πολιτείες, ὅπως εἶτανε ἐδῶ καὶ μιὰ γενιά. Ἀλήθεια, σὲ πολλὰ πράγματα τούτη ἡ ζωὴ μοῦ θύμιζε τὸ δικό μας τὸ ξεκίνημα· τὰ ἀπλὰ καὶ τραχιὰ γοῦστα, τὰ φυσικὰ τῶν ἀνθρώπων πού δὲν παίρνουν ἀπὸ λεπτολογία, ἡ τεράστια ζωτικότητα. Τὰ πεζοδρόμια στοὺς καλοὺς δρόμους εἶτανε ὅλο ξυλόστρωση, σὰν κάποια πού θυμᾶμαι στὸ Ἐλγουντ, σὰν εἶμουναι παιδί. Τὰ σπίτια

είτανε παστρικά και συμμαζεμένα, όπως είναι στις πολιτείες του Βορριά: τα παράθυρα ξεφγγαν, οι καμινάδες κάπνιζαν.

Όσοσο λογής - λογής πράγματα μας θυμίζαν, πώς δεν είναι εδώ Μιννεσότα ή Ουίσκόνσιν αλλά Σιβηρία. Τα πιο πολλά σπίτια είναι κατωμένα με έλατοκάδρουνα και οι άρμοί τους καλαφτισμένοι με τσόχα. Η πρόσοψή τους είναι φορτωμένα σχέδια και πλουμίδια, καθώς είναι τα σπίτια σ' όλη τη Σιβηρία.

Το φαί ήτανε κι' αυτό Σιβηρικό: για πρωινό βάζανε στο τραπέζι ένα γουρούνι, δολόκληρο, λουκάνικα, αυγά, τυρί, σούπα, πουλερικά, άγγούρι και ντομάτα, κρασί και μια βότκα τόσο δυνατή, που κ' οι Ρώσοι την πίνανε νερωμένη. Τα ίδια τρώγαμε στην κάθε καθησιά. Η βότκα και το τσάι δεν άπολείπαν όλη την ημέρα. Ο τόπος είναι κρύος. Ο άλλος κόσμος έξω από το ξενοδοχείο δεν ξέρω αν καλοτρώνει, μα πώς τρώνε το καταπέτασμα, αυτό τους φαίνεται.

Είχα την περιέργεια να μάθω, πώς διασκεδάζει ο λαός τις ελεύθερες ώρες του.

— Έχετε θέατρο; ρωτώ τον Μουράτωφ.

Είχανε και θέατρο και πήγαμε το ίδιο βράδυ. «Στις έννιά, μου λέει, αρχίζει η παράσταση». Σαν αποφάγαμε ήπιαμε και κρασί. Με τοῦτο και με το χορό πέρασε η ώρα. Βλέπω ξαφνικά: έννηά και κάτω...

— Τι ώρα μου είπατε αρχίζει η παράσταση;

— Κύριε Ούιλκι, μου λέει, η παράσταση αρχίζει, όταν πάω εγώ.

Έτσι κι' έγινε. Τούτη τη φορά κανένας δεν τον σταμάτησε. Μπήκαμε στο θεωρείο μας μισή ώρα άργά, καθήσαμε, κι' έτσι μόνο άνοιξε η αυλαία. Κείνο το βράδυ ένας θίασος του Λένινγκραδ που περιόδευε, έπαιζε μίαν όπερα τσιγκάνικη. Οι χοροί ήταν τέλειοι, οι σκηνογραφίες καλές, οι φωνές καλούτσικες. Ο κόσμος ευχαριστιόταν και γινόταν κακό μεγάλο, μ' όλο που το έργο το είχαν παίξει κιόλας όχτώ φορές και δεν ήταν η άιθουσα γεμάτη.

Κείνο το βράδυ ο πόλεμος μου φαινότανε πολύ μακριά από τούτους τους νέους μέσα στην άιθουσα: άλλο τόσο μακριά και η κομμουνιστική ιδεολογία. Πάνω στη σκηνή έρωτας, ζήλεια και τσιγκάνικοι χοροί: κάτω οι νέοι και οι νέες στα διαλείμματα κάνανε βόλτες, πιασμένοι μπράτσο, όπως το συνηθίζουν εδώ.

Λίγες ώρες πρωύτερα, το σούρουπο, είχαμε πάει, μέσα στα νωπά χιόνια που τρίζαν στο πάτημά μας, να δούμε το έπαρχιακό μουσείο. Εκεί ξαναβρήκαμε τα σημάδια του πολέμου. Τα σχεδιαγράμματα που δείχνανε την αύξηση των σχολείων, των νοσοκομείων, των κοπαδιών και της έμπορικης κίνησης σταματούσαν όλα τον Ιούνιο του 1941, σά να είχε πάρει τέλος κείνη την εποχή κάθε ζωή μέσα στον τόπο. Και ό,τι κι' αν ρωτούσα, η άπάντηση που λάβαινα τέλειωνε

τυπικά με τη φράση: «Θάχαμε κάνει και άλλα πολλά, μα οι Γερμανοί σταματήσανε προσωρινά την κανονική μας πρόοδο.»

Ο Μουράτωφ μουδειξε στο μουσείο δείγματα «άληθινού χρυσάφι», που είναι ο μεγαλύτερος πλούτος του Γιακούτσκ και «μαλακό χρυσάφι», με άλλα λόγια γουναρικά, που έρχονται δεύτερα στον κατάλογο των πιο πολύτιμων εισοδημάτων. Μέσα στις ζιμπελίνες, τις άλεπούδες και τις άροκούδες ξεχώριζαν μικρές άπαιδες γούνες, λαγοί του πόλου και βερβερίτσες άσπρες. Τούτες, μου έξηγει ο Μουράτωφ, πρέπει να τις πετύχεις στο μάτι, γιατί, τόσες δά που είναι, η γούνα πάει χαμένη, αν χτυπηθούν άλλοι. Του φανέρωσα με λεπτότητα το σκεπτικισμό μου για την οικονομική σημασία τούτης της τέχνης, που έπρεπε για μια γούνα να πετύχεις τη βερβερίτσα στο μάτι, μα ο Μουράτωφ δεν πτοήθηκε. «Οι κυνηγοί του Γιακούτσκ, είπε, έχουνε τέτοια επιδεξιότητα, που σαν παρουσιάζονται να ντυθούνε στον κόκκινο στρατό, τους βάζουν όλους άνεξάρτητα σκοπευτές.

Και την άλλη μέρα το νοιώσαμε, πώς είμαστε σε χώρα ξεσηκωμένη για πόλεμο, κι' ός ήταν το Γιακούτσκ 4600 χιλιόμετρα μακριά από το μέτωπο. Άκούσαμε ανθρώπους, που οι πιότεροί τους δεν έχουνε δει στη ζωή τους Γερμανό και δε βγήκανε πέρα από τα Ουράλια, να μιλάνε με πολύ σοβαρό ύφος για τον «πόλεμο για την πατρίδα, τη μάνα μας».

Ρώτησα τον Μουράτωφ τί κάνει για τη μόρφωση του λαού.

— Κύριε Ούιλκι, μου λέει, δεν είναι δύσκολο να σάς άπαντήσω. Πριν από το 1917 δύο στους έκατό μονάχα είχανε κάποια μόρφωση στο Γιακούτσκ. Τα έννενήντα όχτώ τα έκατό δεν ξέραν ούτε άνάγνωση, ούτε γραφή. Σήμερα οι ποσότητες αυτές αντιστρέφθηκαν. Και άλλως τε, πρόσθεσε με καλόκαρδο χαμόγελο, έχω διαταγή από τη Μόσχα να ξεμπερδέυω και μ' αυτό το δύο τα έκατό, ως που να βγει ο χρόνος που μας έρχεται.

Η μέθοδο τούτη, καθώς όλες που εφαρμόζουν τα Σοβιέτ στη Σιβηρία, είναι τραχεία και βίαιη, συχνά σκληρή και κάποτε λαθεμένη. Αν του τό' λεγα, θα μου άπαντούσε: «Ναι, αλλά και άποτελεσματική.» Σαν επέμενα, μια άλλη φορά να μου μιλήσει καταλεπτώς για την οικονομική άνάπτυξη της Δημοκρατίας του Γιακούτσκ, μου άπάντησε σαν μπακάλης της Καλιφόρνιας. Και μ' έκανε ξανά να σκεφτώ τα χρόνια που άνδρωνόταν ο τόπος ο δικός μας, τη μεγάλη άνθισή του στις άρχες του αιώνα, όταν μās κυβερνούσαν άνθρωποι που δεν φιλοδοξούσαν παρά κάτω να δημιουργήσουν.

— Για σκεφτήτε, μου λέει, Κύριε Ούιλκι! Ίδούσαμε την αυτόνομη Σοσιαλιστική Σοβιετική Δημοκρατία του Γιακούτσκ το 1922, σαν κερδίσαμε πια τον εμφύλιο πόλεμο. Ο Στάλιν κείνο τον καιρό ήτανε

Ἐπίτροπος γιὰ τὶς Ἐθνικὲς Μειονότητες. Στὸ μεταξύ ὀδοντοπλασιάσαμε τὸν προϋπολογισμό τούτης τῆς δημοκρατίας, καὶ ὁ κάθε πολίτης τῆς τὸ νοιώθει καὶ στὴν καρδιά του καὶ στὸ στομάχι του. Ἄλλοτε, βλέπετε, τὸ Γιακούτσκι δὲν εἶτανε παρὰ ἓνας ἄσπρος λεκὲς πάνω στὸ χάρτι. Τώρα τοῦτο τὸ μῆνα τὰ χρυσωρυχεῖα μας ἤρθανε τρίτα στὸ συναγωνισμό τῶν ὀρυχείων τῆς Ρωσίας, ἔξω ἀπὸ κείνα ποὺ βγάζουνε σίδηρο. Ξεπεράσανε καὶ τὰ σχέδια.

Καὶ μὲ τσάκισε στοὺς ἀριθμούς.

Τὸ ἐργοστάσιο τῆς κινητήριας δύναμης πῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο στὸ συναγωνισμό τῶν δημοτικῶν ἐργοστασίων κινήσεως τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ τὸ κόμμα τοῦ παράδωσε μιὰ κόκκινη σημαία, γιατί κατάρφερε νὰ κατεβάσει τὸ κόστος τῆς ὠριαίας παραγωγῆς σὲ 6.27 καπίκια τὸ κιλοβάτ.

«Ρίξαμε παραπάνω ἀπὸ ἓνα δισεκατομμύριο ρούβλια στὸ Γιακούτσκι, τὰ εἴκοσι χρόνια ποὺ μᾶς πέρασαν. Κόψαμε φέτος 4.000.000 πάνω κάτω κυβικά ξυλεία, ἀντὶ γιὰ 35.000 ποὺ κόψανε τὸ 1911 καὶ θέλουμε ἀκόμα πολύ, ὅσο νὰ φτάσουμε νὰ κόβουμε ὅλη τὴν ἀπόδοση, ποὺ τὴ λογαριάζουμε 88.000.000 κυβικά.» Εἶχε σίγουρα ὑπ' ὄψη του τὴ διεθνή ἀγορά, σὰν ἔκανε τὰ σχέδιά του.

«Σὰν τελειώσει τοῦτος ὁ πόλεμος, θὰ χρειαστεῖτε ξυλεία καὶ πολὺ στὴν Ἀμερική. Καὶ μεῖς θὰ χρειαζόμαστε μηχανές, κάθε λογῆς μηχανές. Ὅταν ἀνοίξει ὁ δρόμος τοῦ πόλου, δὲ θὰ εἴμαστε τόσο μακριὰ σας. Ὅ,τι σᾶς χρειάζεται, νὰ ἐρχόσαστε νὰ τὸ παίρνετε. Εἴμαστε πρόθυμοι νὰ κάνουμε ἀνταλλαγές.»

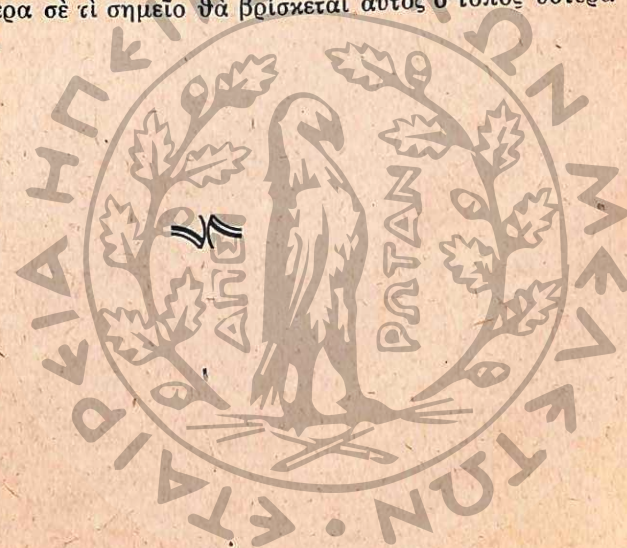
Τὰ ὅσα μοῦ εἶπε ξέρω, πὼς δὲν εἶναι παχιά λόγια ἐνὸς ἐμπόρου ποὺ διαλαλεῖ τὴνπραμάτεια του· τὰ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Τὸ Γιακούτσκι ἀπέχει 1600 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Δρόμος καλὸς ποὺ νὰ ἀντέχει στὶς βαρυχειμωνιὲς ἀπὸ τὸ Γιακούτσκι στὸ σιβηρικὸ σιδηρόδρομο καὶ ποὺ θὰ τὸ συνδέσει καὶ μὲ τὴ Μόσχα εἶναι γιὰ νὰ τελειώσει μόλις φέτος. Μέχρι τώρα δὲν εἶχαν ἄλλη συγκοινωνία ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο καὶ ἀπὸ τὸν ποταμὸ Λένα. Τὸ καλοκαῖρι τὰ καράβια καὶ τὰ ποταμόπλοια φορτώνουνε στὸν κόλπο τοῦ Tikhsi, ὅπου πιάνουνε τὰ φορτηγὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ ἀνεβαίνουνε τὸ Λένα ὥς τὸ Γιακούτσκι. Τὸ χειμῶνα πάλι, ποὺ παγώνει τὸ ποτάμι εἶτανε ὁ μόνος τους γερὸς δρόμος. Τὸ χρυσάφι καὶ τὰ γουναρικὰ εἶναι ἐμπόρευμα πολὺτιμο, ποὺ κυκλοφορεῖ βέβαια ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς ἱστορίας. Μὰ οἱ σοβιετικὲς ἀποστολὲς ἐρεῦνης ἀνακαλύψανε σήμερα πὼς τὸ Γιακούτσκι ἔχει καὶ ἄλλα πολλὰ πλούτη: ἀσήμι, νίκελ, χαλκὸ καὶ μολύβι. Βοήκανε καὶ πετρέλαιο· καὶ μ' ὅλο ποὺ τὸ ζήτημα τῶν πηγῶν εἶναι στρατιωτικὸ μυστικόν, ὁ Μουράτωφ μοῦ εἶπε πὼς θὰ μπορούσανε νὰ τὶς ἐκμεταλλευτοῦνε ἐμπορικὰ πρὶν βγεῖ τὸ 1943. Ἄν πεῖς γιὰ τὸ ψάρι, τὴν ξυλεία καὶ τὸ ἀλάτι, ὁ τόπος εἶναι πηγὴ

ἀστείρευτη. Ἀνοίξανε καὶ μὲ τὸ ἐλεφαντοκόκκαλο ἀρκετὰ σημαντικὴ βιομηχανία καὶ ἀπὸ παράξενη ἰδιοτροπία τῆς τύχης. Τὰ προϊστορικὰ χρόνια εἶτανε σὲ τοῦτα τὰ μέρη πληθὺς μαμούθια καὶ μείναν ἀπείραχτα μὲ τὰ ἐλεφαντόδοντά τους μέσα στὰ φυσικὰ ψυγεῖα τοῦ βορῆ.

Καὶ μὲ τὴ γεωργία ἀκόμα μπορεῖ κάτι νὰ κάνει τὸ Γιακούτσκι. Μοῦ δεῖξανε στὸ μουσεῖο ἓνα εἶδος στάρι ἀπὸ διασταύρωση. Καταφέρανε μὲ τοῦτο οἱ Ρῶσσοι νὰ καλλιεργήσουν στάρι καὶ πρὶ βορεινὰ. Ὁ κατάλληλος ὁ καιρὸς γιὰ νὰ μεγαλώσουν τὰ γεννήματα δὲ βαστάει πολὺ, μὰ τὰ χῶματα τοῦτα ἔχουνε πολλὰ νερὰ καὶ ὁ ἥλιος λάμπει τὸ καλοκαῖρι ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ σχεδὸν ὅλη τὴ νύχτα.

Ὅλα σχεδὸν τὰ χτήματα — ἐνενηντα ὥς τὸ Σεπτέμβρη ποὺ μᾶς πέρασε — τὰ βάλανε σὲ συλλογικὸ σύστημα. Οἱ τάραντοι εἶναι ἀκόμα καὶ τώρα τὸ κυριότερο μέσο ἔλξεως ποὺ ἔχει ἡ δημοκρατία, μὰ ὑπάρχουνε καὶ μερικὲς ἐκαντοντάδες τρακτέρ, ποὺ τὰ νοικιάζουνε οἱ ξωμάχοι ἀπὸ τὶς ἀποθήκες. Ἡ δημοκρατία ἔχει ἀκόμα καὶ 160 συνεταιρισμούς. Γιὰ σκεφτῆτε, κύριε Οὐίλκι, 160 συνεταιρισμοὺς στὴν ἀρκτική ζώνη! — καὶ ἓνα σῶμα ἐμπειρογνώμονες, μικρὸ, μὰ ποὺ μεγαλώνει ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, ποὺ τὸ ἔχουνε βάλει γερὰ μέσα στὴν καρδιά τους νὰ ἐξαναγκάσουν τὶς παγωμένες τοῦντρες τοῦ βορῆ νὰ ἀντίσουν καὶ νὰ καρπίσουν.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μὲ τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν αὐτοπεποίθηση ποὺ ἀπόκτησαν, μοῦ θυμίζαν ὁλοένα τὴ μυθιστορία τῆς δικῆς μας τῆς ἀνάπτυξης στὴ δύση. Ἐφυγα ἀπὸ τὸ Γιακούτσκι μὲ πολὺ μεγάλη περιέργεια, νὰ ἤξερα σὲ τί σημεῖο θὰ βρίσκεται αὐτὸς ὁ τόπος ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια.

Ἡ ἀεροναυμαχία τῆς Μίντγουεν

Τοῦ FLETCHER PRATT

Ἀπὸ τὸ «The Navy's War»

ΤΗΝ ἱστορία τῆς ναυμαχίας τῆς Μίντγουεν θὰ ταίριαζε νὰ τὴν ἀνιστορήσει ὁ Πλούταρχος. Ὁ μέγας ἀρχαῖος θὰ εἶχε ξανά τὴν εὐκαιρία νὰ διδάξει, πῶς ἐνεργεῖ ἡ θεοδικία, πού κάνει τὶς ἐπιτυχίες τῶν ἀνθρώπων ὄργανα τοῦ χαμοῦ τους. Θὰ διηγότανε μὲ μεράκι, πῶς ἔλαβε ἀρχὴ καὶ τέλος ἡ μεγαλύτερη ναυμαχία πούγινε τὰ τρία τοῦτα πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου, δίχως οὔτε ἓνα ἀπὸ τὰ καράβια πού ναυμαχήσανε νὰ σημάνει ἐν ὄψει ἐχθρικό πλοῖο. Δίχως ἄλλο θὰ τόνιζε ξεχωριστά, πῶς οἱ γιापωνέζοι ἀρχηγοί, ἀφοῦ κἀναν ὅ,τι περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι τους, γιὰ νὰ πνίξουν καὶ τὴν παραμικρὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία στὴν ψυχὴ τῶν πληρωμάτων τους, ἀγριευτῆκαν καὶ οἱ ἴδιοι μέσα στὸ ἄγνωστο, καὶ χάσαν ἀπὸ λιγοψυχία μὲς ἀπ' τὰ χέρια τους ἓνα βασίλειο πού εἴτανε τρόπος νὰ τὸ κερδίσουν.

Ἄν δὲ μᾶς ἀποδείξουν τὸ ἐναντίο, ἔχομε λόγο νὰ πιστεύουμε, πῶς ἡ στρατηγικὴ τῶν Γιापωνέζων στὴ Μίντγουεν εἴτανε, τουλάχιστον κατὰ μέρος, αὐτοσχέδια. Γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Χαβάης θὰ βρισκόντουσαν δίχως ἄλλο στὰ αὐτοκρατορικά ἀρχεῖα σχέδια πολλὰ καλύτερα θ' ἀντιμετώπιζαν ταυτόχρονα καὶ τὴν κατάληψη τῆς Μίντγουεν — γιὰ νὰ τὴν ἔχουνε πάτημα — καὶ μιὰ ἐπίθεση στὶς Ἀλεούτες.

Αὐτὰ ὅπωςδήποτε ὑπαγορεύει τὸ στρατηγικὸ αἴτημα, πού ὀρίζει νὰ διαιροῦμε τὶς ἀμυντικὲς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, γιὰ νὰ ὑπερτερήσουμε ὅπωςδήποτε κάπου, σὲ ὅποιο σημεῖο καὶ ἂν συγκεντρώσει ὁ ἐχθρὸς τὶς κύριες δυνάμεις του.

Οἱ Γιापωνέζοι ὥστόσο δὲν πέτυχαν τὴ σωστὴν ὥρα. Ἡ ἐπίθεσή τους στὸν κεντρικὸν Εἰρηνικὸ θὰ πρεπε νὰ ἐπιστεγάσει μιὰ νίκη, πού θὰ τοὺς ἐξασφάλιζε σὲ ὅλα τὰ μέτωπα καὶ θ' ἀποδεκάτιζε τόσο τὸ ναυτικὸ μᾶς, ὥστε νὰ μὴν τοῦ μένει ἄλλο περιθώριο, παρὰ νὰ ἀμυνθεῖ ἀπεγνωσμένα. Τὸ ξέραν αὐτὸ οἱ Γιापωνέζοι. Μὰ τὴν ὥρα κείνη ζύγιζε καὶ ἓνα ποσοστὸ ἀνάγκη μέσα στὴ στρατηγικὴ τους. Οὐσιαστικὰ εἶχαν χάσει στὴ θάλασσα τῶν Κοραλιῶν καὶ κάτι πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ ἀεροπλανοφόρο «Ryukaku», ἀπὸ μιὰ νηοπομπὴ εἰσβολῆς, καὶ ἀπὸ τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπεκτείνουν τὴ νησιωτικὴ τους αὐτοκρατορία στὰ νοτιοδυτικά· εἶχανε χάσει ἂν ὅχι τὸ μεγαλύτερο, ὅπωςδήποτε ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν αὐτοπεποιθισή τους· καὶ τοῦτο εἶναι στὸν πόλεμο παράγοντας σημαντικός. Εἶχανε χάσει καὶ καιρό· ὅσος χρειάστηκε, γιὰ νὰ συνάξουνε τὴ σφανταχτερὴν ἀρμάδα, πού τὰ ἀπομεινάρια τῆς παρατήσαν τὴ νῆσο Μισίμα καὶ ξεφύγανε στὶς μητρο-

πολιτικὲς τοὺς βάσεις. Ξέραν ἀκόμα, πῶς τὰ ἐργοστάσιά μας δὲν ἀπομέναν ἀνεργὰ στὸ μεταξύ. Εἶταν τέτοιο τὸ εἶδος τῆς ἐκστρατείας πού ἀναλάβαν, πού ἔπρεπε νὰ κάνουν ὅλες τὶς μεγάλες τοὺς κατακτήσεις στὴν ἀρχὴ καὶ νὰ τὶς ὑπερασπίσουν ὕστερα.

Πολλοὶ λόγοι λοιπὸν συντρέχανε στὸ νὰ τολμήσουν τὸ μεγάλο παίχνιδι, γιὰ νὰ ἀντισταθμίσουνε τὶς ζημιὲς τοὺς στὴ θάλασσα τῶν Κοραλιῶν. Μπορεῖ καὶ νὰ λογαριάσανε, πῶς ἐμεῖς περιμέναμε μιὰ νέα μεγάλη ἐπίθεσή τους στὰ νοτιοανατολικά, κατὰ τὸ Port Moresby καὶ τὸ Tulagi Harbour. Ἴσως καὶ νὰ βασιστήκανε στὸ πάθημά μας στὸ Pearl Harbour, καὶ νὰ πιστεύανε, πῶς θὰ μᾶς βροῖκανε καὶ πάλι ἀπροετοίμαστους.

Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πῇ, ἂν δὲ θὰ βγαίνανε σωστὲς οἱ προβλέψεις τοὺς σὲ ἄλλη στιγμὴ ἢ ἂν εἶχανε νὰ κάνουν μὲ ἄλλον ἀμερικανὸ ἀξιωματικό· ἀλλὰ σὲ αὐτὴ τὴν περίσταση ἔπесαν ἔξω. Τὴν περίοδο πού τὰ παλὰ θωρηκτά μας πού χτυπητῆκαν στὸ Pearl Harbour εἴτανε σὲ ἐπισκευή, καὶ τὰ καινούργια, τὰ γρήγορα, εἶταν ἀκόμα στὰ σκαριά, κύρια δύναμή μας εἶταν τὰ ἀεροπλανοφόρα τοῦ δραστήριου ναυάρχου Halsey. Ἐτιχε τότε ἴσα ἴσα νὰ ἀρρωστήσει ὁ ναύαρχος καὶ νὰ ἀναλάβει στὴ θέση του ὁ ὑποναύαρχος Raymond A. Spruance, ἄνθρωπος ἀτάραχος μὲ αὐστηρὴ τακτικὴ, πού τοῦ βγάλαν στὸ ναυτικὸ τὸ παρανόμι «ἡ ἀνθρώπινη μηχανή». Ὁ Spruance εἴτανε κατ' ἐξοχὴν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὸ ψυχολογικὸ στοιχεῖο πού λογαριάσανε μὲς τὸ παίγνιδι τοὺς οἱ Γιापωνέζοι. Ἐδινε βίαση μονάχα σὲ πραγματικὰ δεδομένα καὶ σύμφωνα ἐνεργοῦσε. Εἴτανε μέλος στὸ μικρὸ «συμβούλιο» τῆς Ναυτικῆς Ἀεροπορίας πού ἀκολουθοῦσε τὸν Hasley. Ὅταν μᾶς τσάκισαν οἱ Γιापωνέζοι στὸ Pearl Harbour, οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ εἴταν ἐν πλῆ καὶ δὲν παραδέχονταν, πῶς ἡ καταστροφὴ μας εἴτανε τόσο μεγάλη ὅσο φαίνονταν. Καὶ τοῦτο γιὰ τὰ ἀεροπλανοφόρα καὶ ἀπείραχτα εἶχαν μείνει γιὰ τὴν ἐπίθεση καὶ εἶχαν πάρει καὶ τὴν πρώτη θέση στὴν ἀμυνα τοῦ ἔθνους.

Ἴσως μὲ τέτοια συντροφιά ὁ ναύαρχος Spruance νὰ εἶταν ὁμιλητικός, μὰ στοὺς ὑπόλοιπους ἀνθρώπους δὲν εἶχε πολλὰ νὰ πῇ. Πίσω ἀπὸ τὸ αἰτήσιο προσωπεῖο καὶ ἀπὸ τὸ μαρμαρίνο μέτωπό του φαίνονταν νὰ σκέπτεται, νὰ ἀναμνησκᾷ, ὅχι πολὺ πλοκα σχέδια, ὅπως ἓνας πού παίζει bridge (σὰν τὰ σχέδια τοῦ ναυάρχου Yamamoto) μὰ ὑπολογισμοὺς ἀκριβεῖς, σὰν ἀστρονόμος, πού ζυγίζει μὲ τὸ νοῦ ἓνα ἄστρο ἀπὸ τὸ φῶς του, πού κάνει διακόσια χρόνια νὰ μᾶς ἔρθει, βασισμένος στὴν παραλλαγὴ μιᾶς γραμμῆς πρὸ στενῆς καὶ ἀπὸ μιὰ τρίχα.

Ἀπὸ καθαρὴ στρατηγικὴ σκοπιὰ συνέφερε πολὺ καλύτερα τοὺς Γιापωνέζους νὰ χτυπήσουν τὴν Ἀλάσκα παρὰ τὴ Μίντγουεν. Ὁ

δρόμος εΐτανε πιό σύντομος, και περνούσε ζώνες ομίχλης που θά εύκόλυναν τόν αΐφνιδιασμό. Οί Γιαπωνέζοι είχανε κάθε λόγο να πιστεύουν, πώς ή 'Αλάσκα είχε κατώτερη στρατιωτική και αεροπορική άμυνα από τὰ νότια νησιά. Μην έχοντας θεικές πληροφορίες, τὸ ναυτικό μας είχε κι' αὐτὸ κάθε λόγο να πιστεύει, πώς οί 'Αλεούτες εΐταν ὁ πραγματικός στόχος τοῦ ἐχθροῦ και να στείλει ἀμέσως ἐκεῖ τις εὐκαιρες δυνάμεις μας, δηλαδή ὅσα πολεμικά μας εΐτανε στο πέλαγος. Οί Γιαπωνέζοι πιστεύαν βέβαια, ὅτι αὐτὸ θά κάναμε, και για να μᾶς ξεγελάσουν, στείλανε μιὰ τέταρτη μοῖρα κατὰ τις 'Αλεούτες και ὕστερα κάνανε μιὰ ψευτοεπίθεση, λίγο πριν ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐπίθεση στη Μίντγουεη.

'Αλλὰ ὁ Nimitz και ὁ Spruance δὲν ταραχτήκανε καθόλου με τοῦτο τὸ τέχνασμα τῆς 'Αλάσκας και κρατήσανε τὰ καράβια τους κατὰ τὴ Μίντγουεη. Εἶχανε μαντέψει τὸ σκοπὸ τῶν Γιαπωνέζων. Αὐτὸ δὲν ἤθελε να πεῖ, πώς θά μπορούσαν για σίγουρα να τὸν ματαιώσουν, γιατί οί δυνάμεις μας εΐτανε κατώτερες. Ὁ στρατὸς ἔστειλε ἐνίσχυση στη Μίντγουεη ἀπὸ τὸ ὑστέρημα μιὰ χούφτα ἐλαφρὰ βομβαρδιστικά B 26. Ξεκίνησαν ἀμέσως και «ἱπτάμενα φρούρια» για τὴ Χαβάη, ὅπουθε θά μπορούσαν να προστατέψουν ὅλα τοῦτα τὰ μέρη, γιατί ἔχουν τεράστια ἀκτίνα ἐνέργειας. Ὑπῆρχανε στη Μίντγουεη και δυὸ σχηματισμοὶ ἀπὸ ἔξοχα βομβαρδιστικά καθέτου ἐφορμήσεως, που ὑπάγονταν στο σῶμα πεζοναυτῶν, και ἕνας σχηματισμὸς τορπιλλοπλάνων τοῦ στόλου, που τὰ είχε ἀναπληρωματικά ή ὀγδόη δμάδα τοῦ αεροπλανοφόρου «Hornet». Ἀπὸ στεριά ή ἄμυνα ὁργανώθηκε ὅπως ὅπως με τὰ λίγα ἀντιαεροπορικά που βρισκόντουσαν. Εἶχανε και μερικά μεγάλα ἀναγνωριστικά ὑδροπλάνων με κῦτος PBV. Τὴν ἀξία τους τὴ φανερώνει τὸ παρατσούκλι που τοὺς βγάλαν οί πιλότοι: «ή ὑπηρεσία τῶν συνδρομητῶν, που φεύγουν με αεροπλάνο και γυρίζουν με λαστιχένια σχέδια». Μὰ ἀπὸ ὅλα παραπάνω τὸν ἀντισυνταγματάρχη Ira L. Kimes, τὸ διοικητὴ τῶν πεζοναυτῶν τῆς Μίντγουεη τὸν ἀνησυχῶσε ὅτι δὲν είχε ἄλλη ἄμυνα σὲ αεροπλάνων ἀπὸ τὸ 221 σμήνος καταδιωκτικῶν, 25 ἐν ὄλῳ Brewsters, εἶδος σχεδὸν ἐντελῶς ἀπαρχαιωμένο.

Ἡ ὥρα βίαζε, και δὲ μπορούσαν να στείλουν τίποτα καλύτερο στη Μίντγουεη, οὔτε και ἀπὸ τὴ Χονολουλού μπορούσαν να στείλουν καταδιωκτικά, γιατί πέφτει ἔξω ἀπὸ τὴν ἀκτίνα τους. Οὔτε θωρηκτὰ ὑπῆρχανε ἀρκετὰ γρήγορα, για να ζώσουν τις Kirishimas, και τὰ ὑποβρύχια που διατάζανε να πάνε ἐπὶ τόπου δὲ θά μπορούσαν ἴσως να φτάσουν ἐγκαίρως. Στείλαν και λίγες τορπιλάκατες. Αὐτὸ εΐταν ὅλο.

Μὰ εΐταν και ὁ Spruance με τὰ αεροπλανοφόρα.

Στις 3 Ἰουνίου, χαράματα, καθὼς τὸ Yorktown, που είχε κι-

νήσει ὀλοταχῶς ἀπὸ τὴ βάση του, καβατζάριζε τὰ ξερονήσια που τραβᾶνε κομπολόι ἀνάμεσα Χαβάη και Μίντγουεη, ὁ ἀσύρματος πῆρε ἕνα σῆμα τοῦ Nimitz πρὸς τὸ στόλο που ἔλεγε: «Ἐχθρικά αεροπλάνων προσβάλλουν Dutch Harbour.» Ἐτσι ἄρχισε ή αεροναυμαχία τῆς Μίντγουεη χίλια διακόσια χιλιόμετρα πέρα ἀπὸ τὸ καράβι που τοῦ μέλλουνταν να πρωταγωνιστήσσει.

Ἀπὸ τις 8.30' ὡς τις 9 τὸ πρωὶ τῆς 4ης Ἰουνίου, ή μάχη τῆς Μίντγουεη πέρασε τὴν κρίσιμη στιγμή της, δίχως να τὸ ξέρει κανένας ἀπὸ τις ἀμερικανικὲς δυνάμεις. Οί αεροπορικὲς δυνάμεις τοῦ Ἰαπωνικοῦ στόλου εἶχανε χτυπήσει σκληρὰ τὴ βάση μας πάνω στο νησί και εἶχανε ζημιές. Μεγαλύτερες ζημιές ἀκόμα ἔπαθε ή αεροπορική της ἄμυνα, ἀλλὰ και τὰ δικὰ μας αεροπλάνων, που σηκώθηκαν ἀπὸ τις στεριανὲς βάσεις τῆς Μίντγουεη, χτυπήσανε τὰ καράβια και τὰ αεροπλάνων τῶν Γιαπωνέζων και βουλιάξαν ἕνα τουλάχιστο μεταγωγικὸ και κάνανε ζημιὰ σὲ ἕνα τουλάχιστο αεροπλανοφόρο. Πολλὰ ἄλλα καράβια τοῦ στόλου τους εἶχανε χτυπηθῇ ἀπὸ βόμβες και αεροπλάνων χάσανε τόσο πολλά, που μόνο μιὰ νίκη θά τὰ ἀντιστάθμιζε. Ἄλλὰ δὲν εἶχανε νικήσει: εἶχανε βγῇ ἰσόπαλοι και τραβηχτήκαν με τὸ σκοπὸ να ξαναρθοῦνε ἀργότερα, ἴσως και τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν ξαφνικά φανερώθηκαν δυνάμεις ἀπὸ κεῖ που δὲν τὸ περίμεναν, για να συνεχίσουν τὴ δράση. Εἶτανε τὰ καράβια τοῦ ναυάρχου Spruance.

Τοῦτα τὰ καράβια, που, καθὼς θυμόσαστε, εἶχανε τραβήξει ὀλοταχῶς κατὰ τὴ Μίντγουεη κείνο τὸ ἀξέχαστο πρωί, εΐτανε τρία αεροπλανοφόρα, τὸ Yorktown, τὸ Hornet και τὸ Enterprise. Εἶχανε ἀνοίξει τις πορεῖες τους τόσο, που να μὴ φαίνεται πια τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Εἶτανε κάπου στὰ βόρεια τῆς Μίντγουεη και τραβούσαν ὀλοταχῶς κατὰ τὸ θέατρο τῆς μάχης. Στις τρεῖς εἶχανε ξυπνήσει τοὺς πιλότους τους, στις τέσσερες εΐτανε συναγμένοι στις «αἰθουσες ἀναχωρήσεως», και συζητούσανε ζωηρὰ προστὰ σὲ ἕνα μαυροπίνακα, ὅπου εΐτανε σημειωμένες μετεωρολογικὲς παρατηρήσεις, ή πορεία και ή ταχύτητα τοῦ ἐχθροῦ. Σὲ μερικά καράβια εἶχανε βάλει τὰ ραδιόφωνα στο μῆκος κύματος που χρησιμοποιοῦσαν ἐκεῖ που γινόταν ή μάχη, και καθεὶς μπορούσε να ἀκούσει μέσα στο καράβι τις φωνὲς τῶν ἀνδρῶν τοῦ Henderson που ὁρμούσανε στήν ἀπογνωσμένη τους περιπέτεια, ἕνα νέο πιλότο βομβαρδιστικοῦ που ή συγκίνηση τοῦ ἔπνιγε τὴ φωνή, τὰ καθαρά παραγγέλματα που ἔδινε βιαστικά ὁ συνταγματάρχης Sweeney. Ἐνα σῆμα τῆς Ἄνωτερης Διοικήσεως πληροφορήσε, πώς οί Γιαπωνέζοι χτυπᾶνε τὴ Μίντγουεη. Ἰσως να εΐτανε τρόπος και να δοῦν τὰ βομβαρδιστικά που κατεβαῖναν πίσω ἀπὸ τὴν ομίχλη που ἔζωνε τὸν ὁρίζοντα, καθὼς τὰ καράβια μας τραβούσανε κατὰ τὸν πουνέντε με ταχύτητα τέτοια, που ή πλὴρὴ τῶν ἀντιτορπιλικῶν χανότανε ὥρες ὥρες μες τὰ κύματα.

Στις επτάμισι οι πιλότοι μπήκανε στα αεροπλάνα τους· κατόπι τους διατάξανε να ξανακατεβούνε. Χτυπάγαν το κατάστρωμα με το ποδάρι και βαρυγκομούσαν κατά τη γέφυρα. «Μωρὲ τέτοιο πεσκέσι και νὰ μὴν κατεβάζει ὁ νοῦς τους νὰ κανονίσουνε τίποτα κεὶ πάνω!»

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὶς ἑννιά ὁ Spruance «κανόνισε» και τὰ δυὸ πράματα πού ἔπρεπε νὰ ρυθμίσει, προτοῦ νὰ χτυπήσει πρῶτο: εἶταν ἐπισημασμένα τὰ αεροπλανοφόρα τοῦ ἑχθροῦ· δεύτερο: τὰ δικά του αεροπλανοφόρα εἶχανε πάρει τέτοια θέση, πού νὰ μποροῦν τὰ καταδιωκτικά νὰ προστατέψουν τὰ ἐπιθετικά αεροπλάνα σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ τους. Ὁ ἀμερικανικὸς στόλος εἶχε πιά βγεῖ ἀπὸ τὴν ομίχλη και ἀρμένιζε στὴν ξαστεριά, ὅταν ἀκούστηκε τὸ πρόσταγμα: «Οἱ πιλότοι στὶς θέσεις τους!»

Σηκωθῆκαν ἀπὸ τὸ Enterprise 14 τορπιλλοπλάνα, 26 βομβαρδιστικά καθέτου ἐφορμήσεως και μιὰ συνοδεία καταδιωκτικά. Ἄλλα τόσα σηκωθῆκαν και ἀπὸ τὰ ἄλλα αεροπλανοφόρα. Τέτοια ναυτικὴ ἀεροπορικὴ δύναμη πρώτη φορὰ βρέθηκε συγκεντρωμένη σὲ μιὰ μάχη.

Τὸ 8ο σμήνος τορπιλλοπλάνων εἶχε διοικητὴ τὸν σμηναγὸ John C. Waldron. Ὁ Waldron ἔχασε τὶς ἄλλες ομάδες μέσα στὰ σύννεφα πού σκεπάζανε τὸ στόχο, μὰ και τὸν ἑχθρὸ δὲν τὸν εἶδε πουθενά. Εἴτανε σίγουρος ὥστόσο γιὰ τὴν πορεία πού πῆρε σύμφωνα με τὸ τελευταῖο στίγμα πού ἔδωσε ἡ ἀναγνώριση, ἔπρεπε νάναι κάπου ἐκεῖ γύρω· και οὔτε μποροῦσαν τὰ σύννεφα νὰ κρύφουνε τέτοια νηοπομπή. Μιὰ ἐξήγηση ἔσπεκε πὼς οἱ Γιαπωνέζοι γυρίσανε πίσω. Τράβηξε λοιπὸν κατὰ τὸ μαῖστρο και περασμένες ἑντεκα εἶδε τὰ τέσσαρα ἑχθρικά αεροπλανοφόρα συνταγμένα σὲ πυκνὴ φάλαγγα, με ὅλη τὴ πομπή τους. Τὰ καύσιμά του εἴτανε κοντὰ νὰ σωθοῦνε και καταδιωκτικά δὲν εἶχε. Ἔστειλε τότε τοῦτο τὸ σῆμα: «Παρακαλῶ ἐγκρίνετε ἀποχωρήσῳ ἀνεφοδιασθῶ». Μὰ ὁ ἑχθρὸς εἶχε γίνει ἄφαντος πιά, μποροῦσε νὰ ξαναγίνει ἄφαντος και τούτῃ τὴ φορὰ και νὰ ξαναγυρίσει με μεγαλύτερη δύναμη. «Ἐπιτεθεῖτε ἀμέσως» ἀπάντησε «ἡ ἀνθρώπινη μηχανή», με ὅλο πού εἴτανε φίλος με τοὺς ἀνθρώπους πού εἶχε μέσα στὰ αεροπλάνα του.

Σὲ αὐτὸ τὸ στολίσκο εἴτανε και ὁ ἀνθυποσμηναγὸς George Gay και ἀφηγήθηκε κατόπι, πὼς ἀντικρύσανε οἱ ἀμερικανοὶ πιλότοι τὸν Ἰαπωνικὸ στόλο πυκνοσυνταγμένο γύρω στὰ αεροπλανοφόρα του. Ὅλος τους ὁ σχηματισμὸς δὲν ἔπιανε οὔτε δέκα μίλια, γιὰ νὰ ἔχουνε τὴ μεγαλύτερη συγκέντρωση τοῦ ἀντιαεροπορικοῦ. Τὰ «Μηδενικά» πέσανε, μελίσι ὁλόκληρο, πάνω στὰ ἀμερικάνικα και ἐκμεταλλετήκανε

τὸ μειονέκτημα τοῦ τορπιλλοπλάνου, πού ἔχει νὰ τρέξει κάμποσο διάστημα στὸ ἴδιο ὕψος, γιὰ νὰ ἀπολύσει τὸ βλήμα του.

«Λαβώθηκα», φώναξε ὁ πολυβολητὴς τοῦ Gay ἀπὸ τὸ φωναγωγό. Μὰ τὸ αεροπλάνο τράβηξε τὸ δρόμο του. Ὁ Gay πῆρε γωνία προσβολῆς με τὴν πορεία ἑνὸς αεροπλανοφόρου πού τοῦ ἔδειχνε μάσκα, ἀμόλησε τὴν τορπίλλα του και σηκώθηκε κατὰ πρῶμα ἀπὸ τὸ γιανωνέζικο. Σκάζει τότε ἓνα βλήμα καταμεσίς στὸ πηδάλιο διευθύνσεως και τὸν καίει στὸ πόδι. Τὴν ἴδια στιγμή τὸν πληγώνει και μιὰ σφαῖρα στὸ χέρι. Τὸ αεροπλάνο μπατάρισε και ἔπεσε στὴ θάλασσα κάμποσα μίλια πρῶμα ἀπὸ τὸ αεροπλανοφόρο. Ὁ Gay βγήκε στὸν ἀφρό. Ἡ οὐρὰ τοῦ αεροπλάνου πτέρυζε ἀπάνω, μὰ οὔτε ὁ πολυβολητὴς, οὔτε ὁ ἀσυρματιστὴς φαινότουσαν πουθενά. Ὁ 8ος στολίσκος χάθηκε σύψυχος. Ὁ Gray μονάχα σώθηκε. Ὁ σάκκος με τὴ λαστιχένια σχεδιά και τὸ μαῦρο μαξηλαράκι τοῦ πολυβολητὴ πλέανε δίπλα στὸ νανάγιο. Ὁ Gray ἄρπαξε τὸ μαξηλάρι, ἔδωσε τὰ τραύματά του κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ και σηκώνοντας τὰ μάτια ἀντίκρουσε τὸ μεγαλύτερο θέαμα αὐτοῦ τοῦ πολέμου.

Ὁ ὑποσμηναγὸς Clarence McCluskey με τὸν 6ο στολίσκο βομβαρδιστικῶν και τὸν 6ο στολίσκο ἀνιχνευτικῶν (πού εἴτανε και αὐτὰ ἐφοδιασμένα με βόμβες κείνη τὴν ἡμέρα), εἶχανε βρεῖ τοὺς Γιαπωνέζους και τοὺς χτυποῦσαν· αὐτοὶ ὅμως εἶχανε και συνοδεία καταδιωκτικά. Τὸ αεροπλανοφόρο Kaga ταξίδευε με τριάντα μίλια καταπάνω στὸν καιρὸ και δοκίμαζε νὰ ξαμολήσει τὰ καταδιωκτικά του πού εἶχανε κατεβεῖ γιὰ μπενζίνα. Οἱ Γιαπωνέζοι τὰ σάστισαν με τὴν ἐπίθεση· νομίζανε πὼς εἶχανε ξεπερδέψει με τὴ Μίντγουεη. Οἱ πρῶτες βόμβες ἀστοχῆσανε και ἀκούσαμε στὸ ραδιόφωνο τὸν McCluskey πού βλαστημοῦσε. Μὰ σὲ λίγο μιὰ βόμβα ἔπεσε στὸ πρυμναῖο κατάστρωμα τοῦ Kaga, καταμεσίς στὰ αεροπλάνα και ἄναψε πυρκαγιά. Με ὅλο τὸν ἥλιο φαινότουσαν οἱ φλόγες. Ἄλλη μιὰ βόμβα τρύπησε τὸ ὑπόστεγο και σήκωσε μιὰ στήλη συντρίμια, και ἄλλη μιὰ ἔβαλε φωτιά πλώρα στὰ αεροπλάνα πού εἴτανε ἔτοιμα γιὰ νὰ πετάξουνε. Πυκνώσανε κατόπι τὰ βλήματα, ὡς πού τὸ Kaga λαμπάδιασε πλώρα-πρῶμα. Τὸ τελευταῖο αεροπλάνο ἀμόλησε τὶς βόμβες του πάνω σὲ ἓνα ἀντιτορπιλικό, πού ἀπόμεινε στὸν τόπο νὰ ξεατμίζει και νὰ ξερνάει ὁλόμαυρα σύννεφα ἀπὸ τὸ μηχανοστάσιο. Ἐαφνικὰ ὁ Gay εἶδε μιὰ θεάρατὴ ἀγκυλιά φλόγες νὰ πετιῶνται μέσα ἀπὸ τὸ Kaga και με ὅλο πού εἴτανε μακριά, τόνε χτύπησε τὸ νερό. Εἴτανε οἱ μαρτυροποθήκες.

Κοίταξε και γιὰ τὰ ἄλλα αεροπλανοφόρα και εἶδε τὸ Akagi νὰ καίγεται· τὸ εἶχε χτυπήσει ὁ 8ος στολίσκος τοῦ ὑποσμηναγοῦ Best, καθὼς μανουβράριζε γιὰ νὰ ξεφύγει, χτυπημένο ἀπὸ τορπίλλα· τὸ εἶχανε πετύχει πολλὲς βόμβες. Πιὸ πέρα καιγόntonταν τὸ Soryu

και δυο θωρηκτά, χτυπημένα από τον 3ο στολίσκο βομβαρδιστικών. Πέρα ως πέρα ο όριζοντας εΐτανε μιὰ σειρά καράβια που καιγόntonταν. Πιο δώθε τα τορπιλλοπλάνα των άλλων μας αεροπλανοφόρων κáναν επίθεση κυνηγημένα από τα «Μηδενικά». Τούτα, φαίνεται, τὸ εΐχανε αποφασίσει νὰ ἀφοσιωθοῦνε αποκλειστικά σ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ νὰ ἀφήσουνε τὰ αεροπλανοφόρα τους νὰ τὰ βγάλουνε πέρα ὅπως-ὅπως μὲ τὰ βομβαρδιστικά μας. Γιὰ τοῦτο τὸ λόγο ἡ μάχη εΐτανε παιχνίδι κείνη τὴν ἡμέρα γιὰ τὰ βομβαρδιστικά καὶ ἄθλος γιὰ τὰ τορπιλλοπλάνα. Σαρανταένα σηκωθήκανε ἀπὸ τὰ τρία καράβια καὶ ἔξη γυρίσανε πίσω. Τί προσφέρανε μένει ἄγνωστο. Λίγα πράματα μόνο εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τούτῃ τὴ στερνὴ ὥρα τοῦ ἀγώνα. Ὁ Gay δὲν εἶδε παρὰ τὴ γιγαντοπομπὴ πὺν καιγότανε καὶ δλόγυρα τὰ ἀντιτορπιλλικά πὺν πασίζανε νὰ σβύσουνε τὶς πυρκαγῆς καὶ νὰ σώσουνε τὰ πληρώματα. Ὁ Dickinson, πὺν παρατήρησε καλύτερα τὸν ἀγώνα ἀπὸ τὸ αεροπλάνο, εἶδε τὸ Hiryu ἀπείραχτο νὰ φεύγει μὲ ὅλο τὸ δρόμο καὶ νὰ γίνεται ἄφαντο μὲς στὴν ὁμίχλη. Ἔτσι ἔκλεισε καὶ τὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἀγώνα. Ὁ γι�πωνέζικος στόλος εἶχε νικηθῇ.

* * *

Κείνη τὴν ὥρα, φαίνεται, πῆραν τὰ ραδιόφωνα τὸ σῆμα πὺν δημοσιεύει ὁ ἀνταποκριτὴς Casey, τὴ φωνὴ πὺν ἔβαλε ἕνας πιλότος ἀναγνωριστικοῦ, καθὼς ξεμπαρκάρει ἀπὸ ἕνα σύνεφο: «Θεέ μου, ὀλάκερος ὁ ἀμερικάνικος στόλος!»

Μὰ οἱ Γιαπωνέζοι δὲν εΐχανε ξοφλήσει τὸ Hiryu εΐταν ἀκόμα ἀξιόμαχο. Τὰ αεροπλανοφόρα μας εΐχανε κάνει κάβο κατὰ τὸ γαρυπή, γιὰ νὰ βαστήξουνε ἀλάργα ἀπὸ τὰ γρήγορα γι�πωνέζικα θωρηκτά, γιὰτὶ δὲν τοὺς εΐχανε μείνει παρὰ καταδιωκτικά καὶ μονάχα καταδρομικά τὰ συνοδεύανε. Τὰ τρία αεροπλανοφόρα μὲ τὴ συνοδεία του τὸ καθένα ταξειδεύανε ἀρκετὰ ἀλάργα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, τόσο ὅσο νὰ μὴ φαίνονται μεταξὺ τους, γιὰ νὰ μὴν καταφέρουν οἱ Γιαπωνέζοι νὰ τὰ χτυπήσουν μαζεμένα, καθὼς τοὺς εΐχανε χτυπήσει ἐκείνους οἱ Ἀμερικανοί. Ἐξ ἄλλου ὁμως ὁ ἐχθρὸς εἶχε περισσότερες πιθανότητες νὰ συναντήσῃ τὴ μιὰ τουλάχιστον Ἀμερικανικὴ ὁμάδα καὶ νὰ τὴ χτυπήσῃ χωριστά. Αὐτὸ τὸ στρατηγικὸ πρόβλημα θὰ βάλει ἀκόμα σὲ πολὺν κόπο τοὺς εἰδικούς. Ἄς ποῦμε, πὼς εΐτανε εἰδικὴ περίπτωση. Μὲ ἀπανεμιά καὶ ἑσπεριά καθὼς κείνη τὴν ἡμέρα δὲν εΐτανε τρόπος νὰ μὴ δεῖ ὁ ἐχθρὸς τὸ στόλο μας, τὴν ὥρα πὺν τὰ αεροπλάνα μας χτυποῦσανε τὸ δικό του. Ἀλλὰ ὁ Spruance εἶχε ἀραιώσει τὰ καράβια του μὲ τέτοιο τρόπο, πὺν νὰ προλάβουνε τὰ καταδιωκτικά ἀπὸ ὅλα τὰ αεροπλανοφόρα νὰ βοηθήσουνε, ὅποιο καὶ ἂν χτυποῦσε ὁ ἐχθρὸς.

Τὸ Yorktown, πὺν βρισκότανε βορεινότερα, τὸ χτυπήσανε λίγο μετὰ τὴ μιὰ τριανταεξὴ βομβαρδιστικά καθέτου ἐφορηΐσεως τοῦ Horyu, πὺν εΐχανε πάρει ἀπὸ πίσω τὰ δικά μας πὺν γυρίζαν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσή τους.

Ἐπτά μονάχα γι�πωνέζικα βομβαρδιστικά ξεφύγανε ἀπὸ τὰ καταδιωκτικά μας, μὰ οἱ πιλότοι τους χυθήκανε πάνω στὸ στόχο μὲ τὴν ἀψηφισιὰ πὺν ξέρουνε νὰ δείξουν μονάχα οἱ ἀνατολίτες γιὰ τὸ χάρο. Ἀλλὰ τρία τὰ ρίξανε τὰ δικά μας δίπλα στὸ καράβι, μὰ τὰ ὑπόλοιπα καταφέρανε καὶ ρίξανε τὶς βόμβες τους. Ἡ μιὰ πέτυχε τὸν πυργίσκο πρίμα, ξεγόφιασε τὰ κανόνια καὶ ἀναψε πυρκαγιὰ ἄλλη ἔπεσε στὸν πλωριὸν ἀνεγκυστήρα καὶ ἔβαλε φωτιὰ στὶς δεξαμενὲς τῶν αεροπλάνων μὲς στὸ πρόστεγο ἄλλη μιὰ τρύπησε τὴν τοιμινιέρα στὴ μπάντα, πέρασε στὸ λεβητοστάσιο καὶ ἔσβυσε τὶς φωτιές. Τὸ Yorktown σταμάτησε. Ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Hornet φαίνότανε μιὰ στήλη μαῦρος καπνὸς καὶ ἀνέβαινε δλόϊσα ἀπὸ τὸ καράβι στὸν οὐρανό. Ὡστόσο τὸ πλήρωμα κατόρθωσε καὶ ἔκανε καλὰ τὶς φωτιές, καὶ ὁ πρῶτος μηχανικὸς ὁ John F. Delaney ἀνάφερε, πὼς τὸ καράβι θὰ μπορούσε νὰ πιάσει δεκαπέντε μίλια μὲ πρόχειρην ἐπισκευή.

Πάνω σὲ ἄλλα καράβια μόλις κρατούσαμε τὸν ἐνθουσιασμό μας παρακολουθοῦσαμε τὸν ἀγώνα στὸ ράδιο: φωνές, φράσεις, παραγγέλματα, χωρατὰ. Ἐνας ἔλεγε, λόγου χάρι: «Ἄρα τονε, Τζόου... Δεξιὰ!» Ἄλλος: «Κοίτα τονε τὸν κερ... πὼς καίγεται!» Ἄλλος: «Μηδενικὸ στὴν οὐρά σου! Μηδενικὸ στὴν οὐρά σου!» Εἶχανε καὶ μερικὲς ἀναφορὲς ἀπὸ τὰ πληρώματα τῶν αεροπλάνων μας. Ξέραμε, πὼς εἶχανε ἐπιτυχία, μὰ ἂν εΐτανε μεγάλη ἢ ὄχι δὲν τὸ ξέραμε, ὡς πὺν γυρίσανε λίγα-λίγα τὰ αεροπλάνα μας, λίγο πρὶν νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεση στὸ Yorktown καὶ τὴν ὥρα πὺν γινότανε.

Μὰ κανένα αεροπλάνο τοῦ Hornet δὲ γύρισε. Ὁ 8ος στολίσκος τορπιλλοπλάνων, καθὼς εἶπαμε, χάθηκε σύψυχος καὶ οἱ στολίσκοι τῶν βομβαρδιστικῶν ἀναγνωριστικῶν εΐχανε κάνει πολὺ δρόμο καὶ μείναν ἀπὸ μπενζίνα. Μερικὰ ἀναγκαστήκαν καὶ προσθαλασσωθήκανε, τὰ ἄλλα προφτάσανε ἴσα ἴσα ὡς τὴ Μίντγουεη μὲ τὸ σῶμα τῆς δεξαμενῆς τους. Δύο ἄλλα θέλανε ἴσα ἴσα ἑκατὸ μέτρα ὡς τὸ αεροδρόμιο καὶ κατεβήκανε σὲ μιὰ ρεϊχιά καὶ βγήκανε ἔξω πεζή.

Τὰ αεροπλάνα τοῦ Yorktown γυρίσανε ἀπὸ δυὸ-δυὸ καὶ ἀπὸ τρία πολλὰ εΐτανε χτυπημένα ἄλλὰ ὁ 3ος στολίσκος βομβαρδιστικῶν δὲν εἶχε πάθει καὶ πολλὰ πράματα. Καὶ ὁ 6ος γύρισε σὲ σχηματισμό σὰ νὰ ὀρχόνταν ἀπὸ γυμνάσια.

Τούτα τὰ αεροπλάνα καὶ ὅσα ἄλλα εΐταν ἀξιόμαχα ἐφοδιαστήκανε μπενζίνα καὶ πολεμοφόδια καὶ οἱ πιλότοι κολατσίσανε στὸ πόδι καὶ ξαναπετάξανε νὰ χτυπήσουν τὸ τελευταῖο αεροπλανο-

φόρο, τὸ Hiryu. Τοῦ γκρεμίσανε τὸ κατάστρομα ἀπογειώσεως. Τὸ καράβι τοῦτο εἶχε ξεκόψει ἀπὸ τὰ χτυπημένα μὲ τὴ συνοδεία του — τις κυριώτερες δυνάμεις προστασίας, καθὼς φάνηκε ὕστερα — καὶ εἶχε κάνει κάβο κατὰ τὸ γραῖγο. Σωστὸς ὁ χειρισμὸς, ἀλλὰ δὲν τοῦ πέτυχε, γιστὶ εἴχαμε τὸν ἀερά σχεδὸν ὀλότελα στὰ χέρια μας. Πρῶτος ὁ ὑποσηναγὸς Sam Adams τοῦ Yorktown εἶδε τὸ Hiryu καὶ ἔδωσε τὸ στίγμα του. Πετώντας ξυστὰ σὲ μιὰ στρώση σύννεφα δὲν ἄφησε στιγμή τὸ ραδιοτηλέφωνο καὶ ἔδωσε μιὰ ἀναφορὰ ἐχθροῦ τόσο λεπτομερειακὴ: πορεία, ταχύτητα καὶ διάταξη ποὺ οἱ ἀξιωματικοί μας ποὺ διευθύνανε τὴν ἐπιχείρηση, διορίσανε ἀκριβῶς τὸ στόχο του στὸν κάθε πιλότο. Ἡ ἐπιχείρηση τούτη πιότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐτοιμάστηκε μὲ κάθε φροντίδα. Τὸ Hiryu χτυπήθηκε ἀπὸ πολλὰς βόμβες, κανονισμένες σὲ τρόπο νὰ χτυπηθῇ τὸ κατάστρομα πλῶρα ὡς πρύμα. Τὰ δυὸ θωρηκτὰ, τὰ καταδρομικὰ καὶ τὸ ἀντιτορπιλικὸ ποὺ τὸ συνοδεύανε χτυπηθήκανε καὶ κεῖνα. Οἱ δικές μας ζημιὲς εἴτανε μικρές.

Ἐνας σχηματισμὸς Ἰπτάμενα Φρούρια τοῦ Στρατοῦ, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὸ Oahu, χίλια ἑξακόσια χιλιόμετρα πέρα ἀπὸ τὸ θέατρο τῆς μάχης ἔφτασε περασμένες πιά τέσσερις. Ἡ μπενζίνα του κόντευε νὰ σιωθεῖ καὶ δὲν εἶχε ἀπαντήσει οὔτε δικὰ μας οὔτε ἐχθρικά καράβια. Τέλος τοὺς διάταξε ὁ διοικητὴς «ἐτοιμοὶ πρὸς ἄφαινον» καὶ οἱ πιλότοι λέγανε, πὼς θὰ κάναν ἀβαρία τὰ πυρομαχικά τους, γιὰ νὰ προλάβουν νὰ πιάσουν στερεὰ ὅταν ξαφνικὰ τὸ ἀεροπλάνο ποὺ ὀδηγοῦσε τὴν παράταξη βούτηξε κάτω. «Τὸ ἀκολουθήσαμε—διηγόταν κατόπι ἕνας ἀπὸ τοὺς πιλότους—καὶ εἶδαμε πέρα μακριὰ ἑκατοντάδες «Μηδενικά» νὰ κλωθογυρίζουνε πάνω ἀπὸ μιὰ πομπὴ καράβια ποὺ καιγόντουσαν». Κάποιος εἶπε στὸ τηλέφωνο: «Στὶς θέσεις μάχης ἐπίθεση καταδιωκτικῶν». Ἀλλὰ τὰ «Μηδενικά» δὲν παρουσιάστηκαν, καὶ λίγο ἔπειτα οἱ ἀεροπόροι καταλάβαν, πὼς εἶχανε πάρει γιὰ «Μηδενικά» τὰ ἀντιαεροπορικὰ πυρὰ τῶν γιαπωνέζικων, καὶ ἀνακουφιστῆκαν. Ἡ «ἀσπίδα» τους, τὰ καταδιωκτικὰ τους εἴτανε πιά στὸν πάτο τῆς θάλασσας καὶ ἀπὸ τὴν παραζάλη τους ἄρχισαν καὶ τοὺς ρίχναν ἀπὸ καμμιὰ τριανταριά χιλιόμετρα πέρα μὲ ὅλα τους τὰ κανόνια.

«Ἀεροπλανοφόρο γερὸ δὲν εἶδα πονθενά», ἔλεγε ἡ ἀναφορὰ: τὰ δύο θωρηκτὰ «ἐν ὧν» καιγόντουσαν. Οἱ ἀεροπόροι χτυπήσανε λοιπὸν ὅποιο στόχο πρόφτασε καθέννας τους. Τρεῖς βαριὲς βόμβες ἀποτελειώσανε τὸ Akagi: χτυπήθηκε ἕνα βαρὺ καταδρομικὸ καὶ ἕνα ἄλλο λαφρότερο: ἕνα ἀντιτορπιλικὸ ἔμεινε μισοβουλιαγμένο καὶ σκεπασμένο καπνούς: ἡ βόμβα τὸ εἶχε πετύχει ἴσια πάνω στὸ τιμόνι. Τὰ ἱπτάμενα φρούριά μας δὲν πάθανε ζημιὰ: τραβήξαν καὶ προσγειώθηκαν στὴ Μίντγουεη.

Οἱ Γιαπωνέζοι ὥστόσο, πρὶν νὰ κλείσει τούτη ἡ μέρα μὲ μιὰ

ὑστατη προσπάθεια καταφέρανε καὶ βάλανε κάτω τὸ Yorktown. Δεκαπέντε τορπιλλοπλάνο τοῦ Hiryu διασταυρωθήκανε μὲ τὰ δικὰ μας, ποὺ πηγαίνανε γιὰ τὴν τελευταία ἐπίθεση καὶ μὲ μιὰ συνοδεία καταδιωκτικὰ (γιατὶ δὲ στείλανε καὶ βομβαρδιστικά, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ παράδοξα τῆς μάχης τῆς Μίντγουεη) ἐπιτεθήκανε στὸ χτυπημένο ἀεροπλανοφόρο μας, τὴν ἴδιαν ὥρα ποὺ τ' ἀεροπλάνο μας τις ἀνάβανε στὸ δικό τους τὸ στόλο.

Πιαστήκανε σὰν τὰ ἀγρίμια μὲ τὰ καταδιωκτικὰ μας, ἐπὶ τὰ τορπιλλοπλάνο τοὺς κατεβάσαμε καὶ πολλὰ καταδιωκτικὰ. Ἄλλα τρία τοὺς κατέβασε ἡ Α. Α. τοῦ ἀεροπλανοφόρου, πρὶν προλάβουν νὰ ἀμολύσουν τις τορπίλλες τους. Τὰ υπόλοιπα τὰ ἔριξαν τὴν ὥρα ποὺ φεύγαν, ἀμερικανικὰ καταδιωκτικὰ ποὺ ἀντιμετώπισαν γενναῖα τὸ φοῦγμα πυρὸς τῶν συντρόφων τους, γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸν ἐχθρό. Ρίξαν ὅμως τις πέντε τορπίλλες τους. Ἄν εἶχε τὸ καράβι τὴν κανονικὴ του ταχύτητα, ἴσως καὶ νὰ τις ἀπόφευγε: ἂν ὁ πρῶτος μηχανικὸς Delaney δὲν κατάφερε νὰ πιάσει εἰκοσιένα μίλια, ἀντὶ γιὰ τὰ δεκαπέντε ποὺ εἶχε τάξει, θὰ τὸ βρῖσκανε ὅλες. Ὅπως ὅποτε δυὸ τὸ πέτυχανε, ἡ μιὰ πλῶρα, ἡ ἄλλη στὴν μπάντα ἀριστερά. Οἱ μηχανεὲς σταματήσανε καὶ τὸ καράβι πῆγε ὅλο μὲ τὴ μπάντα.

Γιὰ νὰ ἔρθει καπάκι δὲν ἔδειχνε, μὰ κάπνιζε ἄσχημα. Ἔτσι ὁ κυβερνήτης, πλοίαρχος Buckmaster ἀναγκάστηκε μὲ βαριά καρδιά νὰ πεῖ τὸ «ἐγκατάλειψις πλοίου». Τὸ πλήρωμα μηχανῆς καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ εἴτανε στὰ χαμηλὰ ὑποφράγματα ἀπομείνανε στὸ σκοτάδι μὲ τὴ βλάβη τῶν μηχανῶν, καὶ τρομάξανε νὰ βγοῦνε στὸ κατάστρομα. Τέλος ἀμολυθῆκανε καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ λεμβοῦχο καὶ ἀπὸ τὰ δίχτυα στὰ ἀντιτορπιλικὰ ποὺ εἶχανε πλευρίσει. Τὸ Yorktown δὲν ἔγερνε ὅσο γιὰ νὰ μπατάρει, ἔγερνε ὅμως τόσο, ποὺ νὰ μὴ μποροῦνε νὰ προσγειωθοῦνε τὰ ἀεροπλάνο του. Καθὼς τὸ ἕνα προσγειωνόταν στὸ Hornet, ὁ πιλότος, ποὺ εἴτανε λαβωμένος βαριά, λιγοθύμησε καὶ ἀκούμπησε, καθὼς ἔπεφτε, στὴ σκανδάλη: τὸ πολυβόλο θέρισε ὀχτὼ παιδιὰ ἀπὸ τὸ πλήρωμα. Τὸ Hornet δὲν εἶχε χάσει ἄλλους κείνη τὴν ἡμέρα.

Ἔτσι τέλειωσε ἡ Μάχη τῆς Μίντγουεη.

Πολλοί ειδικοί συνεργάζονται
στην τέχνη της εποχής μας.

Τὰ σχέδια γιὰ τίς πόλεις τοῦ μέλλοντος

Τοῦ JOHN SUMMERSON

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ἡ πολεοδομία; Μποροῦμε νὰ δώσουμε δυὸ διαφορετικές ἀπαντήσεις. Ἡ πρώτη: πὼς εἶναι ἡ τέχνη νὰ σχεδιάζεις μιὰ πόλη πάνω σὲ γεωμετρικὰ σχήματα — νὰ διαμορφώνεις λεωφόρους καὶ πλατείες, νὰ δημιουργεῖς ἐντυπωσιακὲς προσβάσεις καὶ σιλουέττες, νὰ τοποθετεῖς σὲ περιβλεπτά σημεῖα δημόσια κτίρια καὶ ἐθνικὰ μνημεῖα. Εἶναι μιὰ τέχνη, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μπερνίνι καὶ τοῦ Φοντάνα στὴν Ἰταλία, τοῦ Λουδοβίκου 14ου στὴ Γαλλία, καὶ ποὺ εἶδε τὴν τελευταία της μεγάλη φάση στὴ μεταρρύθμιση τοῦ Παρισιοῦ ἀπὸ τὸν Ὁσμὰν στὴν ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντα τοῦ 3ου. Εἶναι μιὰ τέχνη ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ περιφρονήσουμε ἢ νὰ ξεχάσουμε. Ἐπιμένω ὅμως καὶ τὸ τονίζω, πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι πολεοδομία, ὅπως ἐννοοῦμε σήμερα αὐτὴ τὴ λέξη.

Ἡ δεύτερη: πὼς πολεοδομία εἶναι ἡ φυσιολογικὴ ἀναδιοργάνωση μιᾶς πόλης, γιὰ νὰ ἀνταποκριθῇ στὶς ἀνάγκες τῶν κατοίκων. Εἶναι καὶ αὕτη, ὅπως καὶ ἡ ἄλλη ἐννοια τῆς πολεοδομίας, μιὰ τέχνη. Ἀλλὰ τὸ καλλιτεχνικὸ ἀποτέλεσμα τὸ φθάνουμε ἀνατέμνοντας τὸ πρόβλημα καὶ λύνοντάς το ἀπόλυτα. Δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ τέχνη τοῦ ἐργαστηρίου — ἡ σύλληψη μιᾶς ωραίας προοπτικῆς. Ἀπαιτεῖ τίς συνδυασμένες προσπάθειες διοικητικῶν ὑπαλλήλων, κοινωνιολόγων, μηχανικῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων. Εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν «κοινωνικὴ τέχνη» τῆς ἐποχῆς μας.

Στὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια παρουσιάστηκαν μικρὲς ομάδες ἀπὸ ἀρχιτέκτονες καὶ συγγραφεῖς, ποὺ ἀγωνίζονταν, γιὰ νὰ πετύχουν τὴ γενικὴ ἀποδοχὴ τῆς σύγχρονης ἀντίληψης γιὰ τὴν πολεοδομία. Τὸ ὁρατὸ ἀποτέλεσμα τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν εἶναι ἐξαιρετικὰ μικρό. Σχημάτισαν μόνον ἓνα περιορισμένο κοινὸ γύρω τους, καὶ σπάνια εἶχαν ἐπίδραση στὰ πραγματικὰ σχέδια γιὰ κατοικίες καὶ δρόμους. Ἀλλὰ στὸ διάστημα τῶν βομβαρδισμῶν τοῦ Λονδίνου ἔγινε ἓνα ἀξιοσημείωτο πρᾶγμα. Ἡ πολεοδομία ἀπὸ θεωρητικὴ ὑπόθεση ποὺ εἶταν ἔγινε πρόβλημα ζωντανό.

Πὼς θὰ ξαναχτίσουμε, εἶταν τὸ ἐρώτημα ποὺ ἔκαναν μεταξύ τους οἱ Ἀγγλοὶ κοιτώντας τίς μεγάλες περιοχὲς τῶν καταστραμμένων

σπιτιῶν. Βιβλία καὶ φυλλάδια τυπώθηκαν, ὅσο εἶταν δυνατό μετὰ τὴν ἔλλειψη τοῦ χαρτιοῦ. Στὴν ἐποχὴ τῶν μεγαλύτερων βομβαρδισμῶν τὸ φύλλο ἑνὸς γνωστοῦ περιοδικοῦ, ποὺ εἶταν ἀφιερωμένο στὴν πολεοδομία, ἐξαντλήθηκε σὲ μιὰ μέρα. Ἀκόμη μεγαλύτερη ἐντύπωση ἄφησε ἓνα σχέδιο γιὰ ἓνα καινούριο Κόβεντρυ, λίγες μέρες μετὰ τὴν πρώτη καταστρεπτικὴ ἐπιδρομὴ στὴν πόλη αὐτή. Τελευταία δημοσιεύθηκε ἓνα ἄλλο λεπτομερέστερο σχέδιο μετὰ περισσότερες φιλοδοξίες γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι ἑνὸς καινούριου Πλύμουθ. Θὰ εἶταν σφάλμα νὰ δώσουμε περισσότερη σημασίαν σ' αὐτὴ τὴν πλατεῖα ξαπλωμένη ἀντίδραση σὲ μιὰ ἐποχὴ ψυχικῆς πίεσης. Μὰ εἶναι γεγονός, πὼς ἡ ἀνοικοδόμησι τῶν πόλεων σὲ μεγάλη κλίμακα εἶναι σήμερα μιὰ βασικὴ προϋπόθεσις στὴν εἰκόνα ποὺ σχηματίζει ὁ μέσος Ἀγγλὸς γιὰ τὸ μεταπολεμικὸ κόσμον.

Μὲ τὴ βάση αὐτὴ ἃς δοῦμε, τί γίνεται στὴν πραγματικότητα γιὰ τὴν πολεοδομικὴ ἀνοικοδόμησι; Ὅσο ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου κυριαρχεῖ σὲ ὅλη τὴ ζωὴ τῆς χώρας, δὲν μποροῦμε νὰ περιμένουμε, πὼς θὰ ἐπεκταθοῦν τὰ σχέδια σὲ λεπτομέρειες. Ἀλλὰ ἡ Κυβέρνησις τὸ βρῆκε ἀναγκαῖον ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ νὰ ἐνισχύσει τίς τοπικὰς ἀρχὲς στὴν προετοιμασίαν σχεδίων καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἀρχίσει τὴν ἐξέτασι τῶν νομοθετικῶν προβλημάτων, ποὺ πρέπει νὰ λυθοῦν προτοῦ ἀρχίσει ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν σχεδίων.

Σχέδια γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησι τοῦ Λονδίνου, τοῦ Κόβεντρυ, τοῦ Πλύμουθ, τοῦ Χάλλ, τοῦ Σαουθάμπτον προετοιμάστηκαν. Μαζὺ μετὰ ἄλλα ἐτοιμάστηκε καὶ τὸ σχέδιο γιὰ τὸ Λονδίνο καὶ δημοσιεύθηκε μετὰ ἀρκετὰ λεπτομέρειες σὲ μορφὴ βιβλίου ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο (τὸ σῶμα ποὺ διοικεῖ τὴν περιοχὴ τοῦ Λονδίνου). Τὸ σχέδιο τὸ ἐτοίμασαν ὁ ἀρχιτέκτονας τοῦ δήμου J. H. Forshaw καὶ ὁ διάσημος πολεοδόμος Patrick Abercrombie. Γιὰ μερικὰ χρόνια οἱ ἀνθρώποι αὗτοι εἶταν ἀπὸ τοὺς προοδευτικότερους παράγοντες στὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὴν πολεοδομία, ἀλλὰ εἶχαν περιορισμένη εὐκαιρία νὰ δράσουν. Ἡ συμμετοχὴ τους στὴν προσπάθεια νὰ δημιουργηθῇ ἓνα σχέδιο γιὰ τὸ Λονδίνο κάτω ἀπὸ τὴ δυνατὴ ἐξουσία τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἔγινε μετὰ ἐνθουσιασμὸ δεκτὴ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους τους, ἰδιαίτερα τοὺς νέους, ποὺ ἡ σταδιοδρομία τους διακόπηκε ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ ποὺ ἀναζητοῦν σοφοὺς ὁδηγοὺς γιὰ τὴν κρίσιμη ἀρχὴ τῆς ἀναδιοργάνωσης.

Τὸ σχέδιο καταρτίστηκε σύντομα, ἂν καὶ ἀντιπροσωπεύει μελέτη καὶ σκέψιν περιόδου εἰκοσιπέντε χρόνων. Πολλὰ πράγματα σ' αὐτὸ προέρχονται ἀπὸ εὐρωπαϊκοὺς πολεοδόμους. Φαίνεται ἡ ἐπίδρασι τῶν ἀρχιτεκτονικῶν προόδων στὴν Ὁλλανδίαν καὶ τοῦ πρωτοποριακοῦ ἔργου πολλῶν μεγάλων εὐρωπαίων ἀρχιτεκτόνων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ εἶναι καταπληκτικὸ, πόσο ἀπόλυτη κατανόησις παρουσιάζει

τὸ σχέδιο γιὰ τὰ εἰδικὰ—ὕλικά καὶ ψυχολογικά—προβλήματα τοῦ Λονδίνου.

Ὁ ξένος στὸ Λονδῖνο δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἰδέα, τί τεράστια περιοχὴ παίρνει ἡ πόλη. Δὲν φαντάζεται τὸ ἀτελείωτο μῆκος τῶν δρόμων στὰ προάστεια. Τὰ ἐσωτερικὰ προάστεια, ποὺ χτίστηκαν ἐδῶ καὶ 50 ἢ 100, χρόνια εἶναι τώρα ἀκατάλληλα. Ἡ γιγαντιαία ἐξάπλωση δημιούργησε στὸ κέντρο τὸ μεγαλύτερο ἴσως συγκοινωνιακὸ πρόβλημα, ποὺ παρουσιάστηκε ποτὲ στὴν ἱστορία τῶν πόλεων.

Οἱ πολεοδόμοι τοῦ νέου Λονδίνου εἶδαν, πὼς δύο μεγάλα προβλήματα παρουσιάζονται. Τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας. Βρίσκονται καὶ τὰ δύο σὲ στενὴ ἀλληλεξάρτηση. Πρέπει νὰ τὰ χειριστοῦμε μαζί.

Πρὶν τὸν πόλεμο εἶχε γίνει ἓνα σχέδιο γιὰ τὴν συγκοινωνία. Δὲν εἶταν ὅμως κατάλληλο, γιατί ἀγνοοῦσε τὶς συνθήκες τῆς ζωῆς. Τὸ νέο σχέδιο εἰσάγει μιὰ νέα λύση στὸ συγκοινωνιακὸ πρόβλημα, ποὺ διευκολύνει καὶ ἀπλοποιεῖ ταυτόχρονα τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς. Βασικὴ τοῦ ἰδέα εἶναι τούτη: Προβλέπεται ἓνα μεγάλο δίκτυο ἀπὸ συγκοινωνιακὰ ἀσθεῖς, ποὺ μερικὲς νὰ περιτριγυρίζουν τὸ Λονδῖνο καὶ ἄλλες νὰ φτάνουν μὲ σήραγγες στὸ κέντρο. Τὸ δίκτυο προβλέπεται τέτοιο, ὥστε οἱ φυσικὲς συνοικίες τοῦ Λονδίνου, ποὺ δημιούργησαν τὴν ἀτομικότητά τους στὸ διάστημα αἰώνων νὰ διατηροῦνται σὰν αὐτοτελεῖς ὁργανισμοί.

Πρέπει νὰ καταλάβουμε τὴν ἀληθινὴ σημασία ποὺ ἔχει τὸ νὰ μὴ διαταράξουμε τὴν ἰδιομορφία ποὺ παρουσιάζουν αὐτὲς οἱ συνοικίες. Οἱ Λονδρέζοι ἔχουν μιὰ μεγάλη συμπάθεια καὶ ἀφοσίωση πρὸς τὴν περιοχὴ τους. Στὸ διάστημα τῶν βουβαρδισμῶν αὐτὴ ἡ ἀφοσίωση δοκιμάστηκε καὶ ἀποδείχτηκε. Ἕνας πολεοδόμος, ποὺ ἀγνοεῖ αὐτὲς τὶς ἀνθρώπινες συμπάθειες στὴν ὁργανικὴ μορφολογία τῆς πόλης του, δὲν εἶναι καλὸς στὴ δουλειά του. Γι' αὐτὸ οἱ συνοικίες τοῦ Λονδίνου ὄχι μόνο διαφυλάχτηκαν, ἀλλὰ τόνιστηκαν ἀκόμα περισσότερο ἢ ἰδιομορφία τους. Φυσικὰ χρειάζεται νὰ ξαναχτιστοῦν. Πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς χτυπήθηκαν τρομερὰ στὸ διάστημα τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν καὶ σήμερα μποροῦμε νὰ περάσουμε δρόμους ὁλόκληρους ἀπὸ σπῖτια, ποὺ δὲν εἶναι πιά κατοικήσιμα, ὅπως καὶ περιοχὲς ὁλόκληρες, ποὺ ἔχουν ὁλοκληρωτικὰ καταστραφῇ. Ἀλλὰ οἱ ζημιὲς τῶν βουβαρδισμῶν δὲν εἶναι ὁ βασικὸς λόγος, ποὺ κάνει ἀναγκαίαν τὴν ἀνοικοδόμησιν. Σημαντικότερο εἶναι, πὼς τὸ σχέδιο αὐτῶν τῶν δρόμων ὅπως καὶ τῶν σπιτιῶν εἶταν κιόλας ξεπερασμένο καὶ πρὶν τὸν πόλεμο.

Ἡ ἀνοικοδόμησις, ποὺ θὰ γίνει στὶς γειτονιὲς αὐτὲς, εἶναι μιὰ ἐνδιαφέρουσα προσπάθεια. Τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα εἶναι σπῖτια, πολυκατοικίες, σχολεῖα, ἐκκλησίες, γήπεδα, πάρκα, νοσοκομεῖα καὶ

δημόσια κτίρια. Θὰ πρέπει πρὸς τὸ παρὸν νὰ διατηρήσουμε κτίρια σχετικὰ μοντέρνα καὶ πρακτικὰ χρησιμοποίησιμα, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ συγχέουμε μὲ τὴν πλατεῖα καὶ μεγαλόπνοη σύλληψη τοῦ συνολικοῦ σχεδίου. Σημαντικὸ χαρακτηριστικὸ στὸ σχέδιο εἶναι, πὼς πολυκατοικίες καὶ μονοκατοικίες εἰσάγονται σὲ κάθε γειτονιά. Οἱ Ἀγγλοι δὲν ἔχουν προτίμηση στὶς πολυκατοικίες, καὶ ὅλες οἱ τάξεις ἔχουν μιὰ ἰδιαίτερη προτίμηση γιὰ σπῖτια μὲ κῆπο στὴν πρόσοψη ἢ στὸ πίσω μέρος. Γι' αὐτὸ τὸ σχέδιο προβλέπει ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερες μικρὲς μονοκατοικίες.

Τὸ κύριο βάρος τοῦ σχεδίου γιὰ τὸ νέο Λονδῖνο πέφτει στὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν τῶν περιοχῶν, ὅπου ζεῖ ἡ μεγαλύτερη πλειοψηφία τῶν Λονδρέζων παρὰ στὶς μεγάλες καὶ ἐντυπωσιακὲς ἀνοικοδομήσεις στὸ κέντρο τῆς πόλης.

Εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ ἀρχιτεκτονικὴ ἀποψη ἱκανοποιητικὸτατο, πόσο πρόθυμα ἔγινε δεχτὴ αὐτὴ ἡ τάση. Ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ ἡ Βασιλικὴ Ἀκαδημία εἶχε ἐτοιμάσει ἓνα σχέδιο γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ κέντρου τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐντύπωση εἶταν ὁ κύριος σκοπός. Τὸ σχέδιο αὐτὸ βοήθη ζωνρότατη ἐπικρίσις ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὰς καὶ δημιουργήθηκε ἡ ἔκφρασις «Vista-Mongers», γιὰ νὰ χαρακτηρίσει ἐκείνους τοὺς πολεοδόμους, ποὺ γιὰ κεντρικὴν τοὺς ἰδέαν ἔχουν τὴν μεγάλη ὁμοιόμορφη λεωφόρον μὲ τὴν κλασσικὴ ἀψίδα στὸ τέμας της.

Τὸ σχέδιο ποὺ ἔχει τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιον τοῦ Λονδίνου δὲν εἶναι δουλειὰ γιὰ τέτοιους πολεοδόμους. Εἶναι πρακτικὸ καὶ λαϊκόν. Συμβολίζει τὴ γενικὴ πιά ἐπικράτησιν τῶν ἰδεῶν, ποὺ πρὶν τὸν πόλεμον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀγωνιστοῦν, γιὰ νὰ τοὺς δοθῇ ἐπίσημα κάποια προσοχή. Ὡς τὰ 1938 ἡ ἀνάγκη νὰ ἀλλάξει κατοικία ὁ ἐργαζόμενός μας πληθυσμὸς δὲν παρουσίαζε ἐνδιαφέρον στὴ λαϊκὴ ἀντίληψιν. Σήμερα ἡ ἰδέα τῆς μεγάλης, πλατιᾶς ἀνοικοδόμησις ἔχει ριζώσει στὸ λαόν, καὶ νομίζω, πὼς δὲν θὰ μπορέσει τίποτε πιά νὰ ἀνακόψει τὸ δρόμον της.

Ἀλλὰ ἂς ξαναγυρίσουμε στὸ σχέδιο. Σημείωσα τὴν ἀρχή, στὴν ὁποία βασίζεται: νὰ ξεκαθαρίσουμε τὶς συνιστώσας δυνάμεις σ' αὐτὸ τὸ μεγάλον ὁργανισμὸ τῆς πόλης σὰ σύνολον καὶ νὰ ἀναπτύξουμε κάθε συνιστώσα σύμφωνα μὲ τὶς εἰδικὲς τῆς ἀνάγκες. Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ δὲν ἐφαρμόζεται μόνο στὶς περιοχὲς τῶν προαστείων ἀλλὰ καὶ στὸ Κεντρικὸ Λονδῖνον. Ἐδῶ πάντως οἱ γειτονιὲς ἔχουν διαφορετικὸ χαρακτήρα. Π.χ. ἡ περιοχὴ ποὺ βρίσκεται τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λονδίνου, δίπλα μὲ τὸ Βρετανικὸ Μουσεῖον, δημιούργησε φυσικὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸ κέντρο τοῦ Λονδίνου. Οἱ πολεοδόμοι πρόβλεψαν γι' αὐτὸ νὰ ἀπομονώσουν τὴν περιοχὴν σὰν «Πανεπιστημιακὴ Πόλιν», νὰ τὴν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸ πέρασμα συγκοινωνιακῶν γραμμῶν καὶ

ἀκόμη νὰ ἐξασφαλίσουν μὲ ποιὸν τρόπο τὸ Πανεπιστήμιο θὰ ἐξε-
λισσεται, χωρὶς νὰ ἔρθει σὲ ἐπαφὴ μὲ ἄλλες δευτερεύουσες μορφές
κτιρίων ὅπως τὰ δημόσια καταστήματα ἢ τὰ ἐργοστάσια.

Τὸ ἴδιο ἐφαρμόζεται καὶ στὸ κυβερνητικὸ κέντρο στὸ Οὐεστμίν-
στερ, ὅπου παρουσιάζονται μεγάλες ἀρχιτεκτονικὲς δυνατότητες.
Ἀλλὰ αὐτὲς δικαιολογημένα δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν ἐπείγουσα ση-
μασία. Μποροῦν νὰ περιμένουν τὸν καιρὸ τους. Οἰκοδομὲς σὲ με-
γάλη κλίμακα πρέπει νὰ ἀρχίσουν, μόλις σταματήσουν οἱ ἐχθροπρα-
ξίες. Αὐτὲς οἱ οἰκοδομὲς πρέπει πρῶτα νὰ καλύψουν τὶς πιὸ ἐπείγου-
σες ἀνάγκες — τὴ στέγαση τοῦ πληθυσμοῦ. Αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ
ἀρχίσει ἀμέσως στὶς καταστραμμένες καὶ παλιὲς περιοχές. Ἀργότερα,
ὅταν περάσει ἡ μεγάλη κρίση τῆς ἀπαραίτητης στέγης, μποροῦν νὰ
ἀρχίσουν νὰ ἐκτελοῦνται τὰ ἐσωτερικὰ μέρη τοῦ σχεδίου.

Ὑπολογίζεται, πὼς ἡ ἐκτέλεση ὅλου τοῦ σχεδίου θὰ ἀπαιτήσει
περίπου 50 χρόνια. Ἀλλὰ σημαντικὰ μέρη τοῦ σχεδίου, ὅπως π. χ.
οἱ κύριες συγκοινωνιακὲς ἀρτηρίες θὰ μπορούσαν νὰ συμπληρωθοῦν
σὲ πολὺ μικρὸ διάστημα. Καμμιά πόλη δὲν εἶναι ποτὲ «τέλεια», καὶ
κανεὶς πολεοδόμος μὲ μυαλὸ δὲν θὰ ζητήσει ποτὲ νὰ τελειώσει τὸ
ἔργο του. Τὸ σημαντικό ἐστίν, πὼς ὅλες οἱ οἰκοδομὲς καὶ ἀνοικοδο-
μήσεις στὸ Λονδίνο πρέπει νὰ κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Λονδρέ-
ζικης κοινότητος καὶ τοῦ ἔθνους γενικὰ καὶ πὼς ὅλη ἡ μελλοντικὴ
ἐξέλιξη πρέπει νὰ ἀκολουθήσει ἓνα, λογικὸ καὶ δημιουργικὸ σχέδιο
πάντα εὐπλάστο καὶ πάντα σὲ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἀληθινὲς ἀνάγ-
κες τῶν ἐποχῶν.

26

✕ ΠΡΙΝ νὰ παντρευτῶ εἶχα ἔξι θεωρίες γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν
παιδιῶν. Τώρα ἔχω ἔξι παιδιά... καὶ καμμιά θεωρία!

Lord ROCHESTER

Ἐντυπώσεις μιᾶς Ἀμερικανίδας ἀπὸ τὸ Τόκιο

Τῆς ARTHEMISE GOERTZ

Ἀπὸ τὸ «Saturday Evening Post» (Φιλαδέλφεια)

Ἡ Arthemise Goertz ἔχοντας σκοπὸ νὰ γράψῃ ἓνα βιβλίο σχετικὸ μὲ τὴν
Ἰαπωνία ταξίδεψε ὡς ἐκεῖ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1939. Ὅταν οἱ Ἰάπωνες κἄναν
τὴν ἐπίθεση στὸ Pearl Harbour, αἰχμαλωτίστηκε στὸ Τόκιο μαζὶ μὲ ἑκα-
τοντάδες ἄλλων Ἀμερικανῶν. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ διπλωμάτες καὶ οἱ
βαριά ἄρρωστοι γύρισαν στὴν Ἀμερικὴ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1942 μὲ τὸ ἀτιμό-
πλοιο «Assama Maru». Περί τούτων διακόσιους ὅμως ἔμειναν τότε στὸ Τό-
κιο, καὶ ὅλοι ἐκτὸς ἀπὸ ἑννιά κρατήθηκαν αἰχμάλωτοι στὰ στρατόπεδα
συγκεντρώσεως. Ἡ μὲς Γκέρτζ, μία ἀπὸ τοὺς ἑννιά, δὲν μπόρεσε νὰ κατα-
λάβῃ, γιὰ ποῖο λόγο ἀφέθηκε σχετικὰ ἐλεύθερη μέσα στὴν ἐχθρική πρωτεύ-
ουσα, καὶ τῆς στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἀνακαλύψῃ ποτὲ τὴν ἀληθινὴ αἰτία.
Ὅταν κάποτε ρώτησε τὸν ἀστυνομικὸ, ποὺ τὴν ἐπιτηροῦσε, γιατί δὲν τὴν
εἶχαν στείλῃ καὶ αὐτὴν στὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως, τῆς ἀπάντησε:
«Γιατὶ θὰ μπορούσατε νὰ μᾶς κάνετε κακὴ προπαγάνδα. Θὰ πληροφοροῦ-
σατε ἴσως πολλοὺς ἀναγνώστες σας, πὼς ἤρθατε στὸν τόπο μας, γιὰ νὰ με-
λετήσετε τὸν πολιτισμὸ μας, καὶ πὼς ἐμεῖς σᾶς κακομεταχειριστήκαμε. Αὐτὸ
θὰ μπορούσε νὰ ἀποθαρρύνει ἴσως ἄλλους ἐπισκέπτες τῆς χώρας μας.» Καὶ
πρόσθεσε (ἴσως μὲ σημασία): «Θὰ ἐπιθυμοῦσατε ἴσως καὶ σεῖς νὰ γράψετε
σχετικὰ μὲ τὸ στρατόπεδο;» Ἡ μὲς Γκέρτζ γύρισε στὴν πατρίδα τῆς τὴν
1η Δεκεμβρίου μὲ τὸ ἀτιμόπλοιο «Gripsholm».

ΑΠΟ ΤΗΝ μέρα πού γύρισα ἀκούω πολὺ συχνὰ τὴν παρακάτω
ἐρώτηση: «Τί λὲν οἱ Ἰάπωνες γιὰ τὸν πόλεμο; Θαρροῦν, πὼς θὰ
τὸν κερδίσουν;» Ἡ ἀπάντηση εἶναι, ὅτι πιστεύουν, πὼς ὅλα εἶναι
μὲ τὸ μέρος τους, καὶ ἔχουν τὴν βεβαιότητα, πὼς θὰ νικήσουν.
Μπορεῖ οἱ διανοούμενοι καὶ οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἀρμόδιοι στρατιωτικοὶ ἢ
οἱ καλῶς πληροφορημένοι κυβερνητικοὶ ἐπίσημοι νὰ κατέχουν ὀρι-
σμένα στοιχεῖα, πού ἐπιτρέπουν κάποια ἀμφιβολία γιὰ τὴν τελικὴ
νίκη τῆς Ἰαπωνίας. Ἀποφεύγουν ὅμως μὲ προσοχὴ κάθε προσω-
πικὴ κρίση ἀντίθετη πρὸς τὰ συμπεράσματα τοῦ Τόκιο. Πολυάριθμοι
Ἰάπωνες σαπίζουν αὐτὴ τὴ στιγμή στὶς φυλακὲς μόνο καὶ μόνο,
γιατὶ τόλμησαν νὰ σκέπτονται διαφορετικά. Στὴν περίπτωσή μάλι-
στα τοῦ προλεταριάτου ἡ φαρμακερὴ ἐπίδραση τῆς κρατικῆς προπα-
γάνδας ἐπάνω στὸ λαὸ παίρνει διαστάσεις συνταρακτικῆς. Ἐνῶς
παλιὸς ὁδηγὸς ταξὶ ὑποχρεωμένος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἐπάγγελμά
του ἐξ αἰτίας τοῦ περιορισμοῦ τῆς βενζίνης στὰ 1941 ὄνειρευόταν
τὴ μέρα, πού θὰ μπορούσε νὰ διευθύνῃ ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο
στοὺς δρόμους τῆς Νέας Ὑόρκης. «Μόλις ὁ πόλεμος τελειώσει, θὰ

πάω στη «Αμερική» μου ἔλεγε μὲ καταπληκτικὴ βεβαιότητα. Μιὰ Ἰαπωνέζα νοικοκυρὰ προσπαθώντας νὰ παρηγορηθῇ γιὰ τὶς λίγες κουταλιές ζάχαρη, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν μηνιατικὴ μερίδα, ἔλεγε γελαστή. «Τὸ ἐρχόμενο θὰ ἔχουμε ὅση ζάχαρη θέλουμε—ἀπὸ τὶς Φιλιππίνες.» Μιὰ μαθήτρια, ποὺ τουρτουρίζε κάτω ἀπὸ τὸ τρικὸ τῆς πλεγμένο ἀπὸ φυτικὲς κλωστές, ζεσταινόταν μὲ τὴν ἐλπίδα: «Σὲ λίγο θὰ ἔχουμε θαυμάσιο μαλλὶ ἀπὸ τὴν Αὐστράλια.» Καὶ ἔτσι θὰ εἶχαν τὸ μπαμπάκι ἀπὸ τὶς Ἰνδίες, τὸ ρύζι ἀπὸ τὴν Βιρμανία, τὸν καφέ ἀπὸ τὴν Ἰάβα καὶ τὸ πετρέλαιο ἀπὸ τὴ Σουμάτρα. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1940 δλόκληρος ὁ τύπος εἶχε κρατικοποιηθῇ. Ἀνάλογοι περιορισμοὶ ἐπιβλήθηκαν καὶ στὴ ραδιοφωνία. Νὰ ἀκούσει κανεὶς ἐκπομπὴ ἀπὸ ξένο σταθμὸ σὲ ἀγγλικὴ γλῶσσα εἶναι ἔγκλημα ἄγνωστο στὴ Ἰαπωνία. Ἀκόμα καὶ νὰ ἔχεις συσκευὴ βραχέων κυμάτων εἶναι ἔγκληματικὴ πράξη.

Ἡ Ἰαπωνία εἶναι προφυλαγμένη ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴ ἐπίδραση, σὰν νὰ εἶναι ἐρμητικὰ κλεισμένη σὲ ἓνα κουτί. Φοβάται τὴ ξένη προπαγάνδα σὰν πανοῦκλα. Ἡ Κυβέρνηση σερβίρει στὸ λαὸ ἓνα στερεότυπο διαιτολόγιο, ἀποτελούμενο ἀπὸ ρόδινες εἰδήσεις γιὰ ὅλα τὰ μέτωπα καὶ ἀνακοινώσεις φανταχτερὰ χρωματισμένες γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Ἰαπωνίας στὴ «Σφαῖρα τῆς Κοινῆς Εὐημερίας». Κατὰ τὴν περίοδο ποὺ ἀκολούθησε τὸ Pearl Harbour τὸ ἐπίσημο δελτίο πληροφοριῶν δὲν δυσκολευόταν καθόλου νὰ βρεῖ τροφὴ κατάλληλη γιὰ τὸ ἠθικὸ τοῦ λαοῦ. Δὲ θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴ μαύρη ἀμφιβολία, ποὺ εἶχε καταλάβει ἐμένα καὶ τοὺς ἄλλους Ἀμερικανοὺς τοὺς ἀκόμα ἐλεύθερους στὸ Τόκιο στὶς ἀρχὲς τοῦ 1942. Ἡ ὑπερδιέγερση τῆς πρωτεύουσας ἄγγιζε τὰ ὅρια μιᾶς ἔκστασης, ποὺ κορυφώθηκε μὲ τὴν κατάληψη τῆς Μανίλλας καὶ τὴν πτώση τοῦ Μπατάαν.

Μόλις στὶς 18 Ἀπριλίου μᾶς δόθηκε ἡ πρώτη εὐκαιρία νὰ δοῦμε, πῶς τὸ Τόκιο ὕστερα ἀπὸ τοὺς θριάμβους τοῦ ἀντιδροῦσε σὲ μιὰ ἀντεπίθεση. Ὡς τότε μᾶς λέγαν, πῶς ἡ Ἀμερικανικὴ ἀεροπορία εἶχε παραλύσει καὶ πῶς ἡ Ἰαπωνία δὲν εἶχε πιά νὰ φοβηθῇ τίποτε ἀπὸ τὰ βομβαρδιστικὰ τῶν Γιάνκηδων. Τὸ Τόκιο εἶχε ἀκόμα μεγάλη πεποίθηση στὸν ἑαυτὸ του τὸ ἀπόγεμα ἐκεῖνο, ποὺ τὰ ἀεροπλάνα τοῦ στρατηγοῦ Doollittle κᾶναν τὴν ἐμφάνισή τους. Οἱ σειρήνες δὲν ἀντήχησαν παρὰ τρία λεπτά μετὰ τὸ θόρυβο τῆς πρώτης ἐκρηξης. Ἐψάξα καλὰ τὶς ἐφημερίδες, γιὰ νὰ δῶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιδρομῆς. Δὲν τὴν ἀναφέραν καθόλου. Σήμερα εἶναι πιά δύσκολο στὸ κράτος νὰ βαστήξει τὶς παροπίδες καλὰ στὴ θέση τους. Φαινομενικὰ ὅμως ἡ μέθοδος εἶναι τὸ ἴδιο ἀποτελεσματικὴ. Ἀναγκάστηκαν π. χ. νὰ ποῦν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ Attu, ἀλλὰ παρουσίασαν μὲ τέτοιο τρόπο τὰ γεγονότα στὸ ἐσωτερικόν, ὥστε ἡ ἀνακατάληψη τῶν Ἀλεουτῶν ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς νὰ φανεῖ μᾶλλον σὰ νίκη Ἰαπωνικὴ

παρὰ σὰν ἦτα. «Δύο χιλιάδες Ἰάπωνες αὐτοκτόνησαν μὲ γενναίότητα—λέγαν τὰ δελτία—ἀφοῦ σκότωσαν ἢ τραυμάτισαν ἑξ ἑκατὸν Ἀμερικανούς.» Χιλιάδες φοιτητὲς ἐρεθισμένοι ἀπὸ τὶς ἡρωϊκὲς διηγήσεις τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Attu φθάσαν ἀπὸ ὅλες τὶς ἄκρες τῆς αὐτοκρατορίας, γιὰ νὰ καταταγοῦν στὸν αὐτοκρατορικὸ στρατό. Τὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο δοκιζόταν ἐκδίκηση. Ὅμως ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα οἱ λόγοι τοῦ κ. Τόγιο ἄρχισαν νὰ παίρνουν διαφορετικὸ τόνο. Λέει τώρα στὸ λαόν, πῶς δὲν πρέπει πιά νὰ ἐπαναπαύεται στὶς δάφνες ποὺ τοῦ χάρισαν οἱ παλιὲς νίκες. Τὸν ἐξορκίζει νὰ ἐργασθῇ, καὶ τοῦ ὑπόσχεται τὴν τελικὴ νίκη. Περνάει πάνω ἀπὸ τὴ σκληρὴ σημερινὴ πραγματικότητα τὸ ἐπὶ χροῖμα τῆς ρόδινης ὀπτασίας τοῦ μέλλοντος. Σημειώθηκε μάλιστα κάποια γενικὴ ἀλλαγὴ τῆς στάσης ἀπέναντι στὴν Ἀμερική. Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου ἡ Ἀμερικὴ εἶχε δυσφημισθῇ. Εἶταν ἓνα ἔθνος «διαφθαρμένο ἀπὸ τὴν ἐκλυση τῶν ἠθῶν, τὸν κινηματογράφο, τὰ σπὸρ καὶ τὰ οἶνοπνευματώδη ποτά», γιὰ νὰ ἀναφέρω τὸ Nichi-Nichi, λαϊκὴ ἐφημερίδα τοῦ Τόκιο γραμμμένη σὲ γλῶσσα ἀγγλική. Μᾶς γελοιοποίησαν μετὰ τὸ Pearl Harbour καὶ μᾶς ὑποτίμησαν μετὰ τὴν πτώση τοῦ Bataan. Μετὰ τὸ Attu ἡ κυβέρνηση κατάλαβε πόσο ἐπικίνδυνο εἶταν νὰ καλλιεργεῖ στὸ λαὸ τὴν ἰδέα, πῶς ἡ Ἀμερικὴ εἶταν «εὐκόλος» ἀντίπαλος. Σήμερα δὲν προσβάλλουν τὴν Ἀμερικὴ, καὶ δὲν τὴν θεωροῦν πιά «εὐκόλη» καὶ ἀδύνατη. Τὴν παρουσιάζουν σὰ δυνατὴ καὶ σκληρὴ. Οἱ Ἰάπωνες ζηλεύουν τὶς φυσικὲς ἱκανότητες καὶ τὸν ἐξοπλισμὸ τῶν Ἀμερικανῶν πολεμιστῶν, καὶ σὲ ἀντιστάθμισμα ἐπαινοῦν ὑπερβολικὰ τὸ ἠθικὸ καὶ τὸν ἐξοπλισμὸ τῶν δικῶν τους δυνάμεων. Παραδέχονται γενικά, πῶς ἡ ἡλικία τῆς στρατιωτικῆς θητείας ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ 18 ὡς τὰ 45 χρόνια. Πολλὲς φορές ὅμως συνάντησα φάλαγγες δύο χιλιόμετρα μακρυνὲς ἀπὸ στρατιῶτες, ποὺ φαίνονταν πράγματι πολὺ κάτω ἀπὸ τὰ 18—μικρὰ παιδιὰ ἀκόμα. Εἶταν ὁ τακτικὸς στρατός. Ἐβλεπα ἀκόμα νὰ περνοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σπιτί μου καὶ νὰ πηγαίνουν στοὺς κλειστοὺς χώρους τῆς ξιφασκίας, νὰ πηγαίνουν στὰ σκοπευτήρια, νὰ πηγαίνουν, νὰ πηγαίνουν ἀδιάκοπα παιδιὰ ἀπὸ 12 ὡς 15 χρόνων, στρατὸς στὰ σπάργανα, ποὺ γυμνάζονταν ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τακτικὸς ἀξίωματικούς. Συνήθως τὰ γυμνάσια τῆς ἡμέρας συμπλήρωναν νυκτερινὲς πορεῖες κάτω ἀπὸ τὴ βροχὴ ἢ τὸ χιόνι, χωρὶς ἀρκετὰ ροῦχα καὶ τροφὴ. Εἶναι γνωστὸ στὸ Τόκιο, πῶς πολλοὶ στρατιῶτες πεθαίνουν ἀπὸ τὰ ἐξαντλητικὰ γυμνάσια. Σὲ ὅλα αὐτὰ ἂς προσθέσουμε ἀκόμα τὴν πνευματικὴ πειθαρχία, ποὺ κάνει ὅχι μόνον ἀνεκτὰ ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμητὰ στὸ στρατιῶτῃ τὰ ὑπερβολικὰ αὐτὰ μέτρα. Γιατὶ ὁ Ἰάπωνας στρατιῶτης εἶναι ποτισμένος μὲ δυὸ βασικὲς ἰδέες: πῶς εἶναι ὑπεράτατη τιμὴ νὰ πεθάνει γιὰ τὸν Αὐτοκράτορα - Θεὸ καὶ πῶς ἡ Ἰαπωνία εἶναι προορι-

σμένη να διευθύνει όλους τους λαούς της "Απω Ανατολής — αν όχι δλόκληρου του κόσμου.

Η θεωρία αυτή έχει μεγάλη επιτυχία και μάλιστα στους ανθρώπους της υπαίθρου. Είναι όμως λιγότερο αποτελεσματική για τους φοιτητές και τους ανθρώπους τους γεννημένους στην πόλη. Ο χωρικός στρατιώτης απεναντίας δέχεται τη θεωρία για το «Γυιό του Ήλιου» με φανατική πίστη. Καθώς λένε οι ίδιοι οι Ίάπωνες, οι γεροί, οι χαλκόχρωμοι αυτοί άνθρωποι με το πρόσωπο που θυμίζει μπουλ-ντόγκ, αποτελούν τους καλύτερους πολεμιστές. Παντού στο Τόκιο μεγάλες διαφημίσεις παροτρύνουν το λαό να έτοιμασθί για μιὰ διέξοδο προς το Νότο. Nampo = προς το Νότο! είναι το σύνθημα της ημέρας. Σχολές ξένων γλωσσών, που διδάσκουν όλες τις γλώσσες από το Τάϊ ως το Ταγκαλόνγκ, ξεπετάχτηκαν μέσα σε μιὰ νύχτα. Παντού προσφέρουν σε άντρες και γυναίκες μαθήματα σε διάφορους κλάδους εφαρμοσμένων επιστημών, ιατρικής, διοικητικής οργάνωσης και γεωπονίας. Γνώριζα πάρα πολλούς Ίάπωνες, που φύγαν κίόλας για τα νησιά του νότου, νοσοκόμοι στη Σουμάτρα, δορυτολόγοι στη Σελέμπες, καλλιεργηταί και δημοδιδάσκαλοι στις Φιλιππίνες. Είναι καταπληκτική η πίστη των Ίαπώνων, πως θα εξακολουθήσουν να κρατούν ό,τι κατέχουν τώρα.

Ορισμένες συνθήκες της ζωής σήμερα στην Ίαπωνία είναι φανερές και στον πιο επιπόλαιο παρατηρητή. Τα άδεια μαγαζιά, οι μακριές ουρές για τροφή, η φανερή απουσία ανδρών και υλικού γενικά, οι υγιεινές συνθήκες του λαού, που στερείται πολλά πράγματα.

Η οικονομική κατάσταση έχει τόσο όξυνθη, ώστε και η πιο λεπτομερειακή περιγραφή δεν μπορεί να δώσει πλήρη έντύπωση των δυσκολιών της καθημερινής ζωής. Τροφή, καύσιμη ύλη και ρουχισμός μοιράζονται με δελτία, και οι ποσότητες δεν επαρκούν για τη συντήρηση της υγείας και για άνετη ζωή. Καμμία ποικιλία τροφής στο Τόκιο δεν μπορεί να αγοραστή ελεύθερα, και μερικά είδη, όπως το ψωμί, τα γλυκά, τα ζαχαρωτά, το κρέας, το τυρί και οι κονσέρβες έχουν προ πολλού εξαφανιστή από την αγορά. Θα μπορούσαμε να αρραδιάζουμε χωρίς τέλος πράγματα, που είναι σπάνια ή ανύπαρκτα. Προσπαθούν να ζήσουν με σουπες από χόρτα και φύκια της θάλασσας, με σόγια και βρασμένο ρύζι. Οι λαχανόκηποι βοηθούν λίγο, αλλά ο πληθυσμός του Τόκιο είναι πυκνός, ώστε δεν μπορούν όλες οι οικογένειες να έχουν κήπους. Οι μακρινές γειτονιές του Τόκιο και η υπαίθρος καταβάλλουν υπεράνθρωπους κόπους, για να βγάλοιν ό,τι μετρούν από την κουρασμένη γη.

Μετά το Δεκέμβριο 1941 σημαντικές μεταβολές έγιναν στο Τόκιο. Η βαθμιαία πτώση του επιπέδου της διατροφής είχε φανερά αποτελέσματα. Οι άβιταμινώσεις απλώνονται με τρόπο ανησυχα-

στικό. Τα νοσοκομεία και οι κλινικές ξεχειλίζουν. Οι επιδημίες της δυσεντερίας και του τύφου ήταν τόσο συχνές τα δύο τελευταία χρόνια εξ αιτίας του συνωστισμού στα εργοστάσια και στις επιχειρήσεις πολεμοφοδίων, των κακών όρων υγιεινής και της κακής διατροφής. Η φυματίωση αυξάνει σταθερά, επειδή λείπουν τα ρούχα και η θέρμανση μέσα στο βαρύ χειμώνα, επειδή η διατροφή είναι κακή και ανεπαρκής ή ιατρική περίθαλψη.

Η πιο ενδιαφέρουσα μεταβολή στο Τόκιο εδώ και δυο χρόνια γίνθηκε στα μικρομάγαζα, που σχεδόν εξαφανίστηκαν. Άλλοτε το Τόκιο ήταν μιὰ πόλη μικρών μαγαζιών. Σε κάθε στάση του τραμ συναντούσες ένα σωρό ψαράδικα, μανάβικα, φρουτάδικα και ζαχαροπλαστεία. Μετά το Pearl Harbour το έμπορεύμα τους λιγόστεψε, και ένα ένα εξαντλήθηκαν και αναγκάστηκαν να κλείσουν.

Τώρα όμως πολλοί καταστηματάρχες επιτήδειοι και επιχειρηματικοί έχουν περισσότερες δουλειές παρά ποτέ. Το πίσω μέρος ενός ψαράδικου φαινομενικά άδειο μπορεί περίφημα να είναι ένα ανθηρότατο παραγωγικό κέντρο. Αυτό δεν είναι συνειδητό καμουφλάρισμα, είναι απλώς ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης της Ίαπωνίας. Επειδή είναι υποχρεωμένοι να ζουν πολύ στενόχωρα μέσα σε αυτή την πόλη των 7.900.000 κατοίκων, θα είχαν άνοιξη να απασχολούν ιδιαίτερο χώρο για την εργασία. Έξ άλλου η ιαπωνική οικογένεια δεν αγαπά να απλώνεται και να σκορπίζεται. Πιάνει τη δουλειά σε μιὰ κοινότητα, και ακόμα και τα παιδιά των 5 και 6 ετών λαβαίνουν μέρος σε αυτήν.

Αυτός είναι ο λόγος που το εργαστήριο είναι εγκατεστημένο στο σπίτι και δλόκληρη η οικογένεια εργάζεται συγκεντρωμένη. Μέσα στα μικρά αυτά μαγαζιά, όπου η δουλειά κρατάει ως την πιο προχωρημένη ώρα της νύχτας, η παραγωγή είναι καταπληκτική σε αριθμούς, και τα διάφορα παράξενα κομάτια που κατασκευάζονται είναι πάντα σε άμεση σχέση με τη βιομηχανία πολεμοφοδίων. Το οικιακό εργαστήριο είναι μιὰ χαρακτηριστική μορφή του εσωτερικού μετώπου της Ίαπωνίας, και παρουσιάζει την ενδιαφέρουσα ανωμαλία να πραγματοποιεί μεγάλα αποτελέσματα με ελάχιστα μέσα — ιδιαίτερο πατροπαράδοτο χαρακτηριστικό των Ίαπώνων. Στη χώρα αυτή η πολεμική προσπάθεια φτάνει στο κατακόρυφο, χωρίς να υπάρχει καμμία ανάγκη να κατασκευαστούν εργοστάσια και εργαστήρια. Αντί να μεταχειριστούν τις πρώτες ύλες για την κατασκευή ενός εργοστασίου τις χρησιμοποιούν απ' ευθείας για την κατασκευή προϊόντων. Αυτή είναι μιὰ πλευρά της Ίαπωνικής «οικονομίας», μιὰ από τις άρχες των κίτρινων. Παρετήρησα, ότι οι εργάτες αυτοί δεν έχουν ποτέ έλλειψη από πρώτες ύλες, γιατί οι στρατιωτικές άρχες φροντίζουν να τους εφοδιάζουν συνεχώς και με αφθονία.

Ἡ κάθε ρεκλάμα, τὸ κάθε φανάρι, ἡ κάθε πρόσοψη καὶ τὸ κάθε τραμ φωνάζει τὸ πολεμικὸ σύνθημα τοῦ Τόγιο: «*Hi no tama da! Ikko ku!*» Εἴμαστε μιὰ βολίδα ἀπὸ 100.000.000 ἀνθρώπους! Ἀνάμεσα στὰ 100.000.000 τοῦ Τόγιο οἱ γυναῖκες παίζουν ἓνα ρόλο ὅλο καὶ πιὸ φανερό. Τῇ θέσῃ τοῦ κιμονὸ τὴν παίρνει ἡ ἐργατικὴ φόρμα καὶ τὰ χέρια ποὺ τακτοποιοῦσαν λουλούδια τῶρα φτιάνουν σφαῖρες. Ἀπὸ τὴν ἐπίθεση τοῦ Pearl Harbour ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν ποὺ ἐργάζονται αὐξάνει κατὰ χιλιάδες. Ἔρχονται πρὸς τὰ παραγωγικὰ κέντρα ἀπὸ τις βόρειες ἄκρες, ὅπως εἶναι τὸ Hokkaido καθὼς καὶ ἀπὸ τις νότιες, ὅπως εἶναι τὸ Kyushu. Ἐπειδὴ ἡ κοινωνικὴ θέσῃ τῆς γυναίκας βρίσκεται ἀκόμα στὸ στάδιο τῆς δουλείας καὶ μοναδική της καριέρα εἶναι ὁ γάμος, ἡ Γιαπωνέζα βλέπει τῶρα τὸ ἐργαστάσιον σὰν ἓνα μέσο γιὰ νὰ χειραφετηθῇ. Οἱ νέες γυναῖκες γίνονται ὁδηγοὶ αὐτοκινήτων ἢ εἰσπράκτορες. Οἱ γιαγιάδες ἀσχολοῦνται στοὺς βρεφοκομικοὺς σταθμοὺς καὶ τοὺς παιδικοὺς κήπους, γιὰ νὰ μποροῦν οἱ νέες μητέρες νὰ ἐργάζονται. Οἱ γυναῖκες ἐπίσης σπουδάζουν ἱατρικὴ, χειρουργικὴ καὶ γίνονται νοσοκόμες. Ἀκόμα καὶ οἱ γκέισες καταγίνονται σὲ συγκόλληση καὶ σὲ κάρφωμα ἐλασμάτων.

Ἡ ὁμαδικὴ εἴσοδος τῶν γυναικῶν στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τὶς βιομηχανίες δημιουργεῖ γιὰ τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν καινούρια προβλήματα. Ὑπάρχει πάντα περισσότερὴ ἀνάγκη ἀπὸ παντρεμένες γυναῖκες, ποὺ θὰ προσφέρουν παιδιὰ παρὰ ἀπὸ ἐργάτριες. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἡ Κυβέρνηση ἐνθαρρύνει τοὺς γάμους, δίνει χρηματικὰ βοηθήματα στοὺς νιόπαντρους, τοὺς ἐξασφαλίζει κατοικία, καὶ προσφέρει ἓνα σωρὸ ἄλλους πειρασμοὺς σχετικούς μετ' τὴν ἱατρικὴ περίθαλψη καὶ τοὺς μισθοὺς. Στοὺς πολύτεκνους δίδονται ἐκτὸς ἀπὸ παρὰσσημα καὶ χρηματικὰ βραβεῖα. Σύμφωνα μετ' ἓνα νόμο, ποὺ ἔγινε τὸ 1942, ἄτομα ποὺ πάσχουν ἀπὸ ἀφροδίσια νοσήματα καταδικάζονται σὲ στέρωση μετ' τὴν πιστοποίηση ἑνὸς γιατροῦ μετ' κῆρος. Ἡ Κυβέρνηση ἐνδιαφέρεται νὰ ἐξασφαλίσῃ διαλεχτὴ τροφὴ γιὰ τὰ κανόνια. Ὅπως μοῦ ἔλεγε ὅμως μιὰ ἔγκυος γυναῖκα: «Τί νὰ κάνω τὸ καινούριον μου παιδί, ἀφοῦ δὲν ἔχω τί νὰ ταῖσω τὰ ἄλλα τρία;»

Τὰ ἔσωτερικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα δὲν εἶναι τὰ μόνα ποὺ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ Τόκιο. Οἱ Ἰάπωνες εἶναι ἀπὸ φυσικοὺς καχύποπτοι ἀκόμα καὶ μεταξὺ τους. Ἡ ἀστυνομία ψάχνει συνεχῶς νὰ ἀνακαλύψῃ μυστικὴ δράση ἐνάντια στὸν Ἄξονα. Οὐσιαστικὰ ὅλοι οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν ἐγκαταλείψει τὴν κυρίως Ἰαπωνία. Οἱ κρατούμενοι Βρεταννοὶ περιμένουν νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους, καὶ ὅλοι οἱ Ἴταλοι βρίσκονται προσεκτικὰ σὲ περιορισμό. Τὸν περασμένο Σεπτέμβριο, ὅταν ἄφιναν αὐτὴ τὴ χώρα, μόνον οἱ Γερ-

μανοὶ μέναν, γιὰ νὰ δικαιολογοῦν τὴν ὑπαρξὴ τῶν μυστικῶν ἀστυνομῶν. Οἱ ἴδιοι οἱ Ἰάπωνες παρ' ὅλη τους τὴν ἐπιφυλακτικότητά δὲν προσπαθοῦν νὰ κρύψουν, τὸ πόσο λίγο δημοφιλεῖς εἶναι οἱ Γερμανοὶ στὴν Ἰαπωνία. Εἶδα Νάζιδες νὰ μπαίνουν στὰ μαγαζιά τοῦ Roppongi—συννοικία τοῦ Τόκιο, ὅπου βρίσκονται τὰ καταστήματα γιὰ τοὺς ξένους—καὶ μετ' ὅτι εἶχαν δικαίωμα νὰ πάρουν νὰ προκαλοῦν τὴν ἀποδοκιμασίαν καὶ τὸν ἐκνευρισμὸ τοῦ ὑπαλλήλου.

Ὁ πιὸ μεγάλος ἐφιάλτης τῆς Ἰαπωνίας αὐτὴ τὴ στιγμὴ εἶναι ὁ φόβος τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν. Τουλάχιστο σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο τὸ Τόκιο ἐγκαταλείπει τὴ συνηθισμένη του παληκαριά, καὶ τρέμει ὁλόκληρο. Μετὰ τις ἀρχὲς τοῦ 1943, ἰδίως μετὰ τὴν ἀεροπορικὴ ἐπίδρομὴ στὰ νησιά Chushima ἡ κατάσταση παρουσίαζε φανερὴ ἔνταση. Ὁργανώθηκε ἓνα λεπτομερέστατον σχέδιον ἀεράμυνας, καὶ σύμφωνα μετ' αὐτὸ κάθε συννοικία τοῦ Τόκιο χωρίζεται σὲ ὁμάδες δέκα σπιτιῶν μετ' ἓναν ἀρχηγὸ ὑπεύθυνον ἀπέναντι τῆς ἀστυνομίας. Μηχανήματα ἀκουστικὰ καὶ ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα εἶναι τοποθετημένα σὲ ὅλα τὰ στρατηγικὰ σημεῖα τῆς πόλης. Ἐλέγχεται συνεχῶς ἡ συσκότιση καὶ τὰ φῶτα τῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν δρόμων εἶναι σκεπασμένα διαρκῶς μετ' μαῦρα πανιά. Τέλος γιὰ ἐξάσκηση γίνεται δυὸ φορὲς τὴν ἑβδομάδα ἀληθινὴ συσκότιση.

Μετ' ὅλη τὴν ἐξάντληση τῶν νεύρων, ποὺ ὀφείλεται στὴ συνεχῇ ὑπερένταση, μετ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς, μετ' ὅλο ποὺ οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς εἶναι τέτοιες, ὥστε σύμφωνα μετ' τοὺς φυσικοὺς νόμους θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν καταστρεπτικὴ ἐπίδραση στὴν ἀνθρώπινη ἀντοχή, τὸ ἡθικὸ τῶν Ἰαπῶνων ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκμαῖο. Στὸ Τόκιο ἀποδίδουν τὴν κατάστασιν αὐτὴ ἀποκλειστικὰ σὲ ἐκεῖνο ποὺ οἱ ἐθνικιστὲς ὀνομάζουν «ἐξαιρετικὴ συνοχή καὶ ὁμοιογένεια τῆς Ἰαπωνικῆς φυλῆς», δεδομένου ὅτι οἱ Ἰάπωνες εἶναι ἓνας λαὸς μετ' οὐράνια προέλευση. Ἡ βάση ὅμως τοῦ ἡθικοῦ τοῦ Ἰάπωνα δὲν ὀφείλεται τόσο σ' αὐτὴ τὴ θεωρίαν, ποὺ ρουφιέται σὰν ὄπιο, ὅσο στὴ μεγάλη προσοχή, ποὺ καταβάλλεται γιὰ τὴν τέλεια ἀπομόνωση τῆς Χώρας. Ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ἀπίστευτον, ἡ ὁλοκληρωτικὴ θεωρία κατόρθωσε νὰ κρατήσῃ τὴν Ἰαπωνίαν μακριὰ ἀπὸ κάθε ἐπαφῇ, ποὺ θὰ μπορούσε τυχόν νὰ εἶναι βλαβερὴ στὰ σχέδιά της. Τὰ ραδιόφωνα τῶν βραχέων κυμάτων ἔχουν ἀπαγορευτῇ, τέλος τὰ νέα, ποὺ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ ἐπίσημον δελτίον, ἔχουν ἀπαγορευτῇ. Τὰ αὐτιά τοῦ λαοῦ εἶναι βουλωμένα μετ' μπαμπάκι καὶ τὸ στόμα του σφραγισμένο. Εἶναι πολὺ εὐκολο ἔτσι νὰ ζωγραφίζεις μετ' τὰ ρόδινα χρώματα τῆς φαντασίας τὴν τελικὴ νίκη, καὶ ἀκόμα εἶναι πολὺ εὐκολο νὰ κρατᾷς τὸ ἡθικὸ τοῦ λαοῦ στὸ ὕψος μιᾶς εὐχάριστης ψευδαίσθησης.

Σύντομα

ΟΛΟΙ ξέρουμε ότι τα βιβλία καίγονται, και όμως κατά βάθος γνωρίζουμε ότι τα βιβλία δεν καταστρέφονται με τη φωτιά. Κανείς άνθρωπος και καμιά δύναμη δεν μπορεί να αφαιρέσει από τον κόσμο τα βιβλία που αντιπροσωπεύουν την αιώνια πάλη του ανθρώπου με την κάθε είδους τυραννία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΡΟΥΣΒΕΛΤ

Η ΑΞΙΑ ενός αισθήματος εκτιμάται με το ποσό της θυσίας που είστε διατεθειμένοι να κάμετε γι' αυτό.

ΤΖΩΝ ΓΚΑΛΖΓΟΥΕΡΑΥ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ είναι ή μορφή εκείνη της κοινωνίας—αδιάφορο που υπάγεται πολιτικώς—εις την όποια κάθε άνθρωπος όχι μόνον έχει την ευκαιρία να επιτύχει, αλλά και το γνωρίζει.

J. RUSSELL LOWELL

ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ των γερμανικών επιδρομών υπηρέτοῦσα στα αντιαεροπορικά φράγματα αεροστάτων στις προκυμαίτες του Λονδίνου. Μιά από τις βαθύτερες έντυπώσεις που είχα τότε ήταν ή απόλυτη σιωπή που ακολουθοῦσε την έκρηξη των βομβών. Καμιά φωνή, κανένα ξεφωνητό, κανένας θόρυβος ποδιών που έτρεχαν—μόνο άκρα σιωπή, ή σιωπή μιᾶς φυσικῆς πειθαρχίας.

ΧΑΜΙΛΤΟΝ ΚΕΡΡ, Βουλευτής του "Ολντχαμ

«ΚΑΘΕ γερὸ ἀγόρι που γεννήθηκε τὸ 1943 μπορεί νὰ γίνει ἕνας γενναῖος στρατιώτης τὸ 1963», γράφει τὸ «Ἐγχειρίδιον Ἐκπαιδεύσεως Λόχου» που εξέδωσε τὸ Ἀνώτατο Γερμανικὸ Ἀρχηγεῖο.

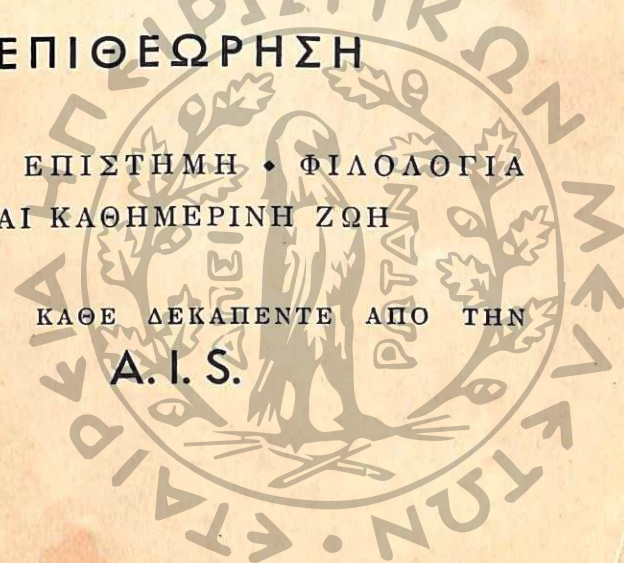
Διαβάσετε τήν

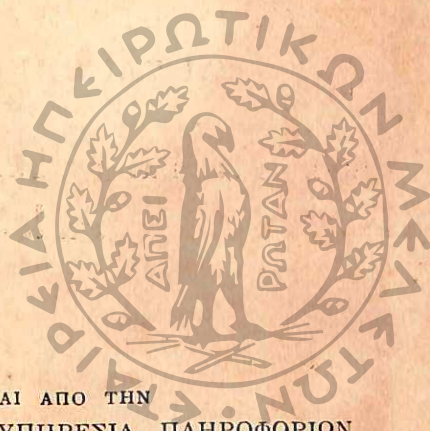
ΑΓΓΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΧΝΗ • ΕΠΙΣΤΗΜΗ • ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ

A. I. S.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΓΓΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ